

IPARJOGVÉDELMI ÉS SZERZŐI JOGI SZEMLE

Megjelenik kéthavonta

9. (119.) évfolyam, 5. szám
Megjelent: 2014. október

Kiadja a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala

Szerkeszti a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala
megbízásából a HIPAylon Nonprofit Kft.

Felelős kiadó:
Dr. Bendzsel Miklós

Szerkesztőség:
HIPAylon Nonprofit Kft.
1054 Budapest, Zoltán u. 6. Telefon: 474 5554
Levélcím: Pf. 552, 1374, e-mail: zsuzsanna.bana@hipavilon.hu
www.sztnh.gov.hu

Felelős szerkesztő:
Bana Zsuzsanna

Tervezőszerkesztő:
Plette Péter

Előfizetésben terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap Üzletága,
1008 Budapest, Orczy tér 1.
Előfizethető valamennyi postán, kézbesítőknél,
e-mailen (hirlapelofizetes@posta.hu), faxon: 303 3440
További információ: 06 (80) 444 444

Terjesztéssel kapcsolatos reklamációk a 06 (80) 444 444 zöldszámon

Egy szám ára: 2000 Ft
Egy évre: 12 000 Ft

Tipo-Graf – 2014.010/5

HU ISSN
1587–5563

Szerkesztőbizottság:

Dr. Bendzsel Miklós elnök

*Bana Zsuzsanna, Dürr János, dr. Ficsor Mihály, dr. Gonda Imre,
Hajdú Judit, dr. Lábod Péter, dr. Tószegi Zsuzsanna, Végh László*

IPARJOGVÉDELMI ÉS SZERZŐI JOGI SZEMLE

9. (119.) ÉVFOLYAM 5. SZÁM

2014. október

Dr. Szilágyi Dorottya
Technológiatranszfer-csoportmentességi rendelet

Dr. Ujhelyi Dávid
A szerzői jog célja és emberképe a szellemi alkotásokat megalapozó elméletek tükrében

Dr. Vida Sándor
Mikor nincs jogkimerülés?

A Szerzői Jogi Szakértő Testület tanulmányai a szerzői jog digitális világhoz való alkalmazkodásáról. A magáncélú másolás kompenzációjával foglalkozó SZTNH–SZJSZT-munkacsoport megállapításai és javaslatai

SZELLEMI TULAJDON NEMZETI HIVATALA

TARTALOM

<i>Dr. Szilágyi Dorottya</i>	Technológiatranszfer-csoportmentességi rendelet	5	
<i>Dr. Ujhelyi Dávid</i>	A szerzői jog célja és emberképe a szellemi alkotásokat megalapozó elméletek tükrében	34	
<i>Dr. Vida Sándor</i>	Mikor nincs jogkimerülés?	53	
A Szerzői Jogi Szakértő Testület tanulmányai a szerzői jog digitális világhoz való alkalmazkodásáról. A magáncélú másolás kompenzációjával foglalkozó SZTNH–SZJSZT-munkacsoport megállapításai és javaslatai			65
<i>Dr. Palágyi Tivadar</i>	Külföldi hírek az iparjogvédelem területéről	73	
Válogatás a Szerzői Jogi Szakértő Testület szakvéleményeiből			114
Könyv- és folyóiratszemle			145
Summaries			182

A folyóiratban megjelenő tanulmányok a szerzők véleményét tükrözik, amely nem feltétlenül azonos a szerkesztőbizottság álláspontjával.

CONTENTS

<i>Dr Dorottya Szilágyi</i>	Regulation on block exemptions for technology transfer	5
<i>Dr Dávid Ujhelyi</i>	Objective and human image of copyright reflected in the theories forming the basis for intellectual works	34
<i>Dr Sándor Vida</i>	When exhaustion does not work?	53
Studies of the Body of Experts on Copyright on the adjustment of copyright to the digital world. Findings and proposals of the HIPO–Body of Experts on Copyright working party dealing with the compensation for copying for private purposes		65
<i>Dr Tivadar Palágyi</i>	News in the field of industrial property protection abroad	73
Selection of advisory opinions of the Body of Experts on Copyright		114
Review of books and periodicals		145
Summaries		182

TECHNOLÓGIATRANSZFER-CSOPORTMENTESSÉGI RENDELET¹

1. Bevezetés

Szellemi tulajdon-védelemmel foglalkozó jogásként is tapasztalható, hogy ebben az izolált és speciális jogterületnek hitt világban is nélkülözhetetlen a versenyjogi szemlélet elsajátítása. Egy szabadalomra vonatkozó licencszerződés elkészítése, egy peren kívüli megállapodás feltételeinek kialakítása felvet egy sor olyan versenyjogi kérdést, amelyek ismerete elengedhetetlen a megfelelő jogi tanácsadáshoz.

A jelen tanulmányban az Európai Bizottság által 2014. március 21-én elfogadott és 2014. május 1-jén hatályba lépett új technológiatranszfer-csoportmentességi rendeletet² (a továbbiakban: TTBER) mutatjuk be. Az elemzés során ismertetjük a 2014. április 30-án hatályát veszített technológiatranszfer-csoportmentességi rendelethez³ (a továbbiakban: korábbi TTBER), valamint a Bizottság által 2013. február 20-án társadalmi konzultáció céljából közölt tervezethez⁴ (a továbbiakban: TTBER-tervezet) képesti legjelentősebb módosulásokat is, különös hangsúlyt fektetve a megneemtámadási kikötésekre és az ún. „grant-back” klauzulákra.

2. A versenykorlátozó megállapodásokról és a csoportmentességről általában

Az Európai Unió működéséről szóló szerződés (a továbbiakban: EUMSZ) 101. cikkének (1) bekezdése tilt minden olyan, a vállalkozások közötti megállapodást (továbbá a vállalkozások társulásai által hozott döntést és összehangolt magatartást), amely hatással lehet az EU tagállamai közötti kereskedelemre, és amelynek célja vagy hatása a verseny megakadályozása, korlátozása vagy torzítása.

A 101. cikk (3) bekezdése a főszabály alóli kivételként kimondja, hogy a fenti szabály alkalmazásától el lehet tekinteni az olyan megállapodások esetében, amelyek teljesítik az alábbi négy feltételt:

¹ A szerző alkalmazott ügyvéd dr. Miskolczi Mária ügyvéd mellett. A Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar Deák Ferenc Intézet versenyjogszakjogász-képzésére készített szakdolgozat részlete. A szerző ezúton is köszönetet mond konzulensének, dr. Horányi Mártonnak.

² A Bizottság 316/2014/EU rendelete (2014. március 21.) az Európai Unió működéséről szóló szerződés 101. cikke (3) bekezdésének a technológiaátadási megállapodások csoportjaira történő alkalmazásáról.

³ A Bizottság 772/2004/EK rendelete (2004. április 7.) a Szerződés 81. cikke (3) bekezdésének a technológiaátadási megállapodások csoportjaira történő alkalmazásáról (a továbbiakban: régi TTBER).

⁴ C(2013) 921 tervezet – a Bizottság rendelete (XXX) az Európai Unió működéséről szóló szerződés 101. cikke (3) bekezdésének a technológiaátadási megállapodások csoportjaira történő alkalmazásáról: (http://ec.europa.eu/competition/consultations/2013_technology_transfer/index_en.html).

- (i) hozzájárulnak az áruk termelésének vagy forgalmazásának a javításához, illetve a műszaki vagy gazdasági fejlődés előmozdításához (a hatékonyság javulása),
- (ii) lehetővé teszik, hogy a fogyasztók méltányosan részesedjenek az ebből eredő előnyökből (a fogyasztók méltányos részesedése az előnyökből),
- (iii) anélkül, hogy olyan korlátozásokat rónának a vállalkozásokra, amelyek e célok eléréséhez nem nélkülözhetetlenek (a korlátozások nélkülözhetetlensége), valamint
- (iv) anélkül, hogy lehetővé tennék ezeknek a vállalkozásoknak, hogy a kérdéses áruk jelentős része tekintetében megszüntessék a versenyt (a verseny megszüntetésének tilalma).

Ha tehát egy megállapodás az EUMSZ 101. cikkének (1) bekezdésébe ütközik, a vállalkozásoknak lehetőségük van mentesülésre, amennyiben képesek bizonyítani a fenti négy feltétel együttes teljesülését. A Bizottság a jogbiztonság, kiszámíthatóság érdekében, a (3) bekezdés alkalmazása során kialakult joggyakorlat alapján bizonyos megállapodástípusok, illetve bizonyos szektorok tekintetében általános csoportmentességi rendeleteket fogadott el, kiemelve ezen megállapodásokat az (1) bekezdés tilalma alól. A csoportmentességi rendeletek tehát nem térnek el a (3) bekezdés feltételrendszerétől, nem adnak további mentességet, csupán a kiszámíthatóbb joggyakorlat érdekében automatikusan kiveszik a csoportmentességi rendeletben foglaltaknak megfelelő megállapodásokat az (1) bekezdés hatálya alól. Csoportmentesség vonatkozik többek között a vertikális megállapodásokra,⁵ a kutatás-fejlesztési megállapodásokra,⁶ az új gépjárművek és alkatrészeik forgalmazására.⁷

A ma hatályos csoportmentességi rendeletek szerkezeti struktúrája egységes: a rendeletek meghatározzák *i)* a mentesülés feltételeit, *ii)* a piaci részesedési küszöböket, *iii)* a mentesülés lehetőségét kizáró különösen súlyos korlátozásokat és a nem mentesülő egyes rendelkezéseket (együtt: feketelista), valamint *iv)* a csoportmentesség időbeli hatályát (általában 10-12 évig hatályosak a csoportmentességi rendeletek).

⁵ A Bizottság 330/2010/EU rendelete (2010. április 20.) az Európai Unió működéséről szóló szerződés 101. cikke (3) bekezdésének vertikális megállapodások és összehangolt magatartások csoportjaira történő alkalmazásáról.

⁶ A Bizottság 1217/2010/EU rendelete (2010. december 14.) az Európai Unió működéséről szóló szerződés 101. cikke (3) bekezdésének a kutatás-fejlesztési megállapodások egyes csoportjaira történő alkalmazásáról.

⁷ A Bizottság 461/2010/EU rendelete (2010. május 27.) az Európai Unió működéséről szóló szerződés 101. cikke (3) bekezdésének a gépjármű-ágazatbeli vertikális megállapodások és összehangolt magatartások csoportjaira történő alkalmazásáról.

3. A technológiatranszfer-csoportmentességi rendeletek

A 19/65/EGK⁸ rendelet 1. cikkének (1) b) pontja felhatalmazta a Bizottságot arra, hogy rendeletet fogadjon el a (3) bekezdés alkalmazásáról a két vállalkozás között létrejövő technológiatranszfer-megállapodások tekintetében.

E felhatalmazás alapján született meg időrendben a harmadik⁹ csoportmentességi rendelet 2014. március 21-én, tekintettel arra, hogy a 2004-ben elfogadott korábbi TTBER 2014. április 30-án hatályát veszítette. A Bizottság úgy ítélte meg, hogy „a 2014. április 30-án hatályát veszítő rendelet alkalmazásának összességében kedvezőek a tapasztalatai, és figyelembe véve az elfogadása óta szerzett további tapasztalatokat, helyénvaló egy újabb csoportmentességi rendelet elfogadása”.¹⁰

4. A TTBER rendszere

Azok a megállapodások részesülnek a csoportmentesség kedvezményében, amelyek

- (i) a csoportrendelet fogalmai szerint technológiatranszfer-megállapodásnak minősülnek (1. cikk és 2. cikk),
- (ii) a megállapodásban részes vállalkozások piaci részesedése nem haladja meg a rendeletben foglalt piaci részesedési küszöböt (3. cikk), továbbá
- (iii) nem tartalmaznak különösen súlyos versenykorlátozó kikötést (4. cikk).

Amennyiben e feltételek teljesülnek, úgy a megállapodás egésze meghatározott időre, jellemzően a szabadalom érvényességének idejére, kikerül az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdésének a hatálya alól.

A különösen súlyos versenykorlátozó szerződéses rendelkezések, pl. az árrögzítés, azt eredményezik, hogy a csoportmentesség kedvezményét elveszíti az egész megállapodás. Ehhez képest a rendelet meghatároz olyan kevésbé súlyos versenykorlátozó kikötéseket is – pl. megnemtámadás kikötése – amelyek alkalmazása csupán azt eredményezi, hogy ezen konkrét szerződéses rendelkezésekre nem vonatkozik a csoportmentességi kedvezmény. Ezek az ún. nem mentesülő kikötések (5. cikk).

Akkor sem nyugodhat meg azonban az érintett két vállalkozás, ha a csoportmentességi rendeletben foglalt pozitív és negatív feltételek mindegyikét teljesíti a megállapodásuk. A Bizottság ugyanis fenntartja magának és bizonyos esetekben a tagállamoknak a jogot arra, hogy a rendeletben foglalt kedvezményeket visszavonja egyedi esetekben, jellemzően ak-

⁸ A Tanács 1965. március 2-i 19/65/EGK rendelete a Szerződés 85. cikke (3) bekezdésének a megállapodások és összehangolt magatartások egyes csoportjaira történő alkalmazásáról.

⁹ Amennyiben a 2349/84 sz. szabadalmilicencia-csoportmentességi rendeletet és az 556/89 sz. know-how csoportmentességi rendeletet is figyelembe vesszük, akkor sorrendben az ötödik.

¹⁰ TTBER (2) preambulumbekkezdés.

kor, amikor más hasonló megállapodások együttes hatásaként a piacra jutás korlátozott (6. cikk).

Ennél is továbbmenve, a Bizottságnak arra is lehetősége van, hogy újabb rendelettel kizárja a csoportmentességi rendelet alkalmazhatóságát egy egész piac tekintetében, amennyiben a piac több mint 50%-át lefedik a csoportmentesség hatálya alá tartozó megállapodások (7. cikk). Ilyen rendeletet a Bizottság mindeddig nem fogadott el.

5. A TTBER tárgyi hatálya: a technológiatranszfer-megállapodás fogalma

Nem meglepő, hogy ahhoz, hogy a technológiatranszfer-megállapodás fogalmához eljussunk, ki kell bontanunk többek között *i*) a technológia, *ii*) a transzfer és *iii*) a megállapodás fogalmát, azzal, hogy az ezen fogalmakat alkotó elemek is olykor további „kicsomagolást” igényelnek.

5.1. A technológiai jogok fogalma

A korábbi TTBER-hez képest a TTBER szellemitulajdon-jogi szempontból precízebb fogalomrendszert használ. Korábban a szabadalmak alatt kellett érteni az összes iparjogvédelmi jogot, így a formatervezésiminta-oltalmakat is. A dogmatikai finomítás a lényegen nem változtat: a technológiai jog magában foglalja a

- (i) know-how-t,
- (ii) az iparitulajdon-jogokat (a védjegy kivételével) és
- (iii) a szoftverekhez kapcsolódó szerzői jogokat (tehát egyéb szerzői jogot nem).

Szellemitulajdon-jogi szempontból érdekes kérdést vet fel az, hogy a formatervezési minta is a technológiai jogok fogalmába tartozik. Formatervezésiminta-oltalom alatt állhat egy termék külső kialakítása vagy annak egy része, amennyiben az új és egyéni jellegű. Az oltalom tipikusan 25 évig tart.

A formatervezési minta hibrid oltalmi forma: rokon jegyeket mutat, ekként átfedésben áll a szerzői joggal, a védjeggyel, valamint sokszor a használatiminta-oltalmakkal is. A hibrid jelleget az alábbi példákkal lehet szemléltetni.

Egy műanyag flakon dizájnja formatervezésiminta-oltalomban részesülhet. Azonban védjegyként oltalomban részesülhetnek a térbeli, 3D védjegyek is, így a flakon akár térbeli védjegy oltalma alatt is állhat. Az átfedés a másik irányban is fennáll: logó nemcsak védjegy-oltalom, hanem akár formatervezésiminta-oltalom alatt is állhat.

000000393-0003 sz.
közösségi formatervezési minta

000922179 sz. közösségi védjegy

000139860-0001 sz.
közösségi formatervezési minta

003121787 sz. közösségi védjegy

Az egyes oltalmi formák közötti átfedés a szellemi tulajdon-jogok egyik legtöbb vitát kiváltó kérdése. Itt most csak azt szemléltetjük, hogy a formatervezésiminta-oltalmak jelentős hányada nem tartalmaz technikai előrelépést, műszaki jellegű innovációt. Sőt, az oltalmi forma tisztán árjelző funkció betöltésére is alkalmas lehet. Különös tehát, hogy a szoftverekhez kapcsolódó szerzői jogot kivéve a szerzői mű és a védjegy nem tartozik a technológia fogalma alá, azonban a fent jelzett lajstromozott minták igen.

A tárgyi hatállyal kapcsolatban újdonság, hogy a TTBER – szemben a korábbi TTBER-rel – kizárja alkalmazási köréből azokat a megállapodásokat, amelyeknek célja pusztán a szoftverekhez kapcsolódó szerzői jogokkal védett termékek többszörözése és terjesztése, mivel az ilyen megállapodások nem gyártási technológia licenciába adására vonatkoznak, hanem inkább a forgalmazási megállapodásokhoz állnak közel.¹¹

A TTBER-iránymutatás rögzíti, hogy terjesztés céljából történő többszörözésről van szó, ha a licencet a szoftver adathordozón történő többszörözése céljából adják.¹² Nem pusztá

¹¹ TTBER (7) preambulumbekzdés.

¹² A Bizottság közleménye. Iránymutatás az Európai Unió működéséről szóló szerződés 101. cikkének a technológiaátadási megállapodásokra történő alkalmazásáról (2014/C 89/03) (a továbbiakban: iránymutatás) 62. bekezdés.

többszörözésnek, hanem előállításnak minősül azonban az, ha a hasznosításba vevő a licenciába vett szoftvert beépíti a szerződés szerinti termékbe. Ez utóbbi rendelkezés kifejezetten megnyugtatónak mondható, hiszen ezáltal biztosítható, hogy az OEM-ek (Original Equipment Manufacturer) által a számítógépekre előre telepített szoftverek értékesítése továbbra is a csoportmentesség hatálya alatt marad. A tervezet közzétételét követően lefolytatott társadalmi konzultációban a Microsoft is benyújtotta észrevételeit a TTBER-tervezettel kapcsolatban, ebben hangsúlyozta, hogy bár további finomításokat, értelmezési támpontokat szükségesnek tartana, alapvetően egyetért a TTBER ezirányú módosításával.¹³

5.2. Technológiai jogokhoz kapcsolódó egyéb jogok

A licenciaszerződések jellemzően komplex szerződések, vagyis nem pusztán egy szellemi tulajdon-jog a szerződés tárgya, hanem az ahhoz kapcsolódó know-how vagy akár a szerződés szerinti termékhez kapcsolódó védjegy is. Ezen rendelkezésekre is vonatkozik a csoportmentesség annyiban, amennyiben e rendelkezések közvetlenül kapcsolódnak a szerződés szerinti termékek előállításához vagy értékesítéséhez.¹⁴ A TTBER-hez kapcsolódó, jogforrásnak nem minősülő, de a gyakorlat számára nélkülözhetetlen bizottsági iránymutatás¹⁵ rámutat, hogy a kapcsolódó „*védjegylicenc lehetővé teszi a hasznosításba vevőnek a licenc tárgyát képező technológia jobb hasznosítását azáltal, hogy a fogyasztók azonnal össze tudják kapcsolni a terméket a termék azon jellemzőivel, amelyek a licenc tárgyát képező technológiai jogoknak köszönhetők*”.¹⁶

Kivételesen termékértékesítésre vonatkozó rendelkezések is mentesülhetnek a TTBER alapján, amennyiben ezen rendelkezések közvetlenül kapcsolódnak a szerződés szerinti termékek előállításához vagy értékesítéséhez. A TTBER-iránymutatás szerint erre példa lehet a sajtgyártási technológia átadásához kapcsolódó tejértékesítés, amely jogviszonyban az átadott technológiával végzett sajtgyártáshoz kapcsolódó tejértékesítés is a csoportmentesség kedvezményében részesül.¹⁷

5.3. A transzfer fogalma

A transzfer alapján a technológia az egyik vállalkozástól átkerül a másik vállalkozáshoz. Ezt azonban megszorítóan kell értelmezni: csak a licencia és a tartós jogviszonyt keletkeztető, tehát nem pusztán egyszeri ellenérték fejében történő jogátruházások tartoznak ebbe a körbe.

¹³ Microsoft response – 17 May 2013, Public Consultation on Proposed Technology Transfer Package, p. 10. http://ec.europa.eu/competition/consultations/2013_technology_transfer/microsoft_en.pdf.

¹⁴ TTBER 2. cikk (3) bekezdés.

¹⁵ Iránymutatás.

¹⁶ Iránymutatás 47. bekezdés.

¹⁷ Iránymutatás 50. bekezdés.

Transzfernek minősül

- i) a technológiai jogok licenciába adása (hasznosításának engedélyezése), valamint
- ii) a technológiai jogoknak az átruházása, amennyiben a technológia hasznosításából fakadó kockázat egy része az átruházónál marad. Erre példa, ha a jogok átruházásának ellenértéke nem egyszeri kötelezettség, hanem a későbbi forgalmazáshoz igazodó royalty.

Az egyezségi, peren kívüli megállapodások versenykorlátozó jellege az európai versenyjog egyik aktuális kérdése. A TTBER-iránymutatás ezzel kapcsolatban is állást foglal, és kifejezetten rögzíti, hogy az egyezségi és megnemtámadási megállapodások is transzfernek minősülnek, ugyanis a megállapodás keretében az egyik fél arra kötelezi magát, hogy nem gyakorolja technológiai jogait a másik féllel szemben, tehát gyakorlatilag engedélyezi a hasznosítást.¹⁸

5.4. Két vállalkozás közötti megállapodás

A 19/65/EGK¹⁹ rendelet arra hatalmazta fel a Bizottságot, hogy csoportmentességi rendeletet fogadjon el két vállalkozás közötti technológiatranszfer-megállapodásokkal kapcsolatban. Ebből következik, hogy a csoportmentesség csak azon megállapodásokra vonatkozik, amelyek két vállalkozás között jönnek létre. Nem tartoznak tehát a rendelet hatálya alá a technológia poolok, hiszen azokban jellemzően kettőnél több vállalkozás vesz részt.

5.5. A megállapodás célja: a szerződés szerinti termék előállítása

A TTBER csak azokra a technológiatranszfer-megállapodásokra vonatkozik, amelyek célja a szerződés szerinti terméknek a hasznosításba vevő általi előállítása.

A szerződés szerinti termék alatt olyan árukat és szolgáltatásokat kell érteni, amelyek a megállapodás tárgyát képező technológia alapján jönnek létre. Elképzelhető, hogy a licenc tárgyat képező technológiát magába a termékbe (ideértve a közbelső és a végső terméket is) építik be, de az is lehetséges, hogy a technológiát a gyártás során alkalmazzák.

A rendelkezés célja világos: az EUMSZ 101. cikk (3) bekezdés alkalmazásának egyik feltétele a hatékonyságjavulás. Amennyiben a technológiát ténylegesen nem használják termék előállítására, akkor hatékonyságnövelésről sem beszélhetünk. Ezzel együtt meg kell jegyezni azt, elképzelhető, hogy a versenytárs végül nem a licenciába kapott technológiát, hanem azzal versengő saját technológiáját alkalmazza a gyártás során, anélkül azonban, hogy tartania kellene attól, hogy bitorolást valósít meg. Egy ilyen megállapodás egyfajta biztonságot

¹⁸ Iránymutatás 53. bekezdés.

¹⁹ A Tanács 1965. március 2-i 19/65/EGK rendelete a Szerződés 85. cikke (3) bekezdésének a megállapodások és összehangolt magatartások egyes csoportjaira történő alkalmazásáról.

és szabadságot biztosít a hasznosításba vevőnek, végső soron hatékonyságjavulást eredményez, ekként a csoportmentességi rendelet hatálya alá tartozik.

A megállapodás alapján a terméket a hasznosításba vevőnek kell előállítania, azonban jogosult arra is, hogy a gyártás során alvállalkozó(ka)t vegyen igénybe. Ennek lehetőségét a korábbi TTBER-től eltérően maga a TTBER is tartalmazza.²⁰ A TTBER-iránymutatás, eltérve a korábbi TTBER-re vonatkozó iránymutatástól, egyértelműen kizárja a csoportmentesség alól azokat a szerződéseket, amelyek megengedik a hasznosításba vevő általi allicenciába adást. *„A ttm-rendelet a szerződés szerinti termékeknek a hasznosításba vevő és/vagy alvállalkozója/alvállalkozói általi előállítására irányuló hasznosítási megállapodásokra vonatkozik. Ezért a ttm-rendelet nem vonatkozik azon technológiaátadási megállapodásokra (illetve az ilyen megállapodások azon részeire), amelyek megengedik az allicenciába adást.”*²¹

Ezzel szemben a korábbi TTBER-re vonatkozó iránymutatás a csoportmentesség hatálya alá vonta azokat a szerződéseket is, amelyek a gyártásra vonatkozóan lehetővé tették az allicenciába adást. Mindazonáltal a Bizottság arról biztosítja a TTBER-iránymutatásban a vállalkozásokat, hogy analógia útján a csoportmentességi elveket fogja alkalmazni a „főlicencia”-megállapodásokra is.²²

6. A TTBER és a csoportmentesség időbeli hatálya

A csoportmentességi rendelet 2014. május 1-jén lépett hatályba, és 2026. április 30-án hatályát veszti. A Bizottság, ahogy a korábbi TTBER-rel kapcsolatban is, 2026 előtt értékelni fogja a csoportmentességi rendelet hatásait, és amennyiben azokat továbbra is kedvezőnek tartja, vélhetően újabb csoportmentességi rendeletet fog elfogadni.

A TTBER azonban az egyedi megállapodásoknak csak limitált ideig biztosítja a csoportmentességi kedvezményt. Főszabály szerint a csoportmentesség kedvezménye csak arra az időszakra alkalmazandó, ameddig a licenciába adott technológiai jogok le nem járnak (meg nem szűnnek, illetve ameddig azokat meg nem semmisítik), illetve ameddig a know-how titokban marad.²³ Kisegítő szabály, hogy amennyiben a know-how a hasznosításba vevő cselekménye miatt jut nyilvánosságra, úgy a mentesség a szerződés időtartamára vonatkozik. Szintén kisegítő szabály, hogy amennyiben a megállapodás több technológiai jogot is magában foglal, úgy a mentesség az utolsó lejáratának, megsemmisítésének vagy közismertté válásának a napján szűnik meg.

Kérdés, hogyan kell megítélni azokat a szerződéses rendelkezéseket, amelyek az oltalom lejártát követően rónak kötelezettséget valamely félre. Tipikusnak mondhatóak az olyan fizetési kötelezettségek, amelyek a szabadalmi oltalom lejártát követő évekre vonatkoznak,

²⁰ TTBER 1. cikk (1) bekezdés c) i) pont.

²¹ Iránymutatás 60. bekezdés.

²² Iránymutatás 60. bekezdés.

²³ TTBER 2. cikk (2) bekezdés.

vagy itt említhetjük a titoktartási kötelezettséget is, amely szintén az oltalmi idő lejártát követően is fennmarad. A TTBER-iránymutatás is rögzíti, hogy az ilyen kikötéseket egyedileg kell vizsgálni. Elképzelhető, hogy az adott korlátozás nem sérti az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdését, de az is lehetséges, hogy a (3) bekezdés szerint egyedileg mentesül. Az említett két példával kapcsolatban a bizottsági iránymutatás kimondja a következőket:

- i) A titoktartási kötelezettségek általában nem versenykorlátozóak a szerződés 101. cikkének (1) bekezdése értelmében.²⁴
- ii) A felek rendszerint a szerződés 101. cikke (1) bekezdésének megsértése nélkül kiterjeszthetik a jogdíjfizetési kötelezettséget a licenc tárgyát képező szellemi tulajdon-jog érvényességi idején túlra.²⁵

7. Piaci részesedési határértékek

A fentiekben láthattuk, hogy mely megállapodások minősülnek technológiatranszfer-megállapodásnak. Ahhoz, hogy ezen megállapodások a csoportmentesség kedvezményében részesüljenek, a megállapodásban részes vállalkozásoknak a TTBER-ben rögzített piaci részesedési küszöb alatt kell maradniuk. A vállalkozások csak akkor érezhetik magukat biztonságban,²⁶ ha az előírt piaci részesedési küszöbök alatt maradnak az érintett piacon. Versenytárs vállalkozások esetében a mentesség feltétele, hogy az érintett piac(ok)on a felek együttes részesedése ne haladja meg a 20%-ot. Nem versenytárs vállalkozások esetében a mentesség feltétele, hogy az érintett piac(ok)on egyik fél piaci részesedése se haladja meg a 30%-ot.

Látható tehát, hogy a versenytárs vállalkozásokra lényegesen szigorúbb feltételek vonatkoznak, mint a nem versenytárs vállalkozásokra. Amennyiben a felek piaci részesedése meghaladja a TTBER-ben rögzített határértékeket, úgy az EUMSZ 101. cikk (3) bekezdése szerinti egyedi értékelésre van szükség. *„Az a tény, hogy a piaci részesedések meghaladják a határértékeket, nem vezethet annak vélelmezéséhez, hogy a megállapodás a 101. cikk (1) bekezdésébe ütközik, vagy hogy a megállapodás nem teljesíti a 101. cikk (3) bekezdésének feltételeit.”*²⁷

Megjegyzendő, hogy a Bizottság által 2013-ban közzétett TTBER-tervezet tartalmazott egy harmadik, „öszvér” kategóriát is, nevezetesen a nem versenytárs, de a versengő technológiával „házon belül” rendelkező vállalkozás kategóriáját. A tervezet szerint amennyiben a felek nem versenytárs vállalkozások, de a licenciavevő olyan saját technológia tulajdonosa, amely helyettesítheti a licencia tárgyát képező technológiát, úgy a piaci részesedési határérték szempontjából a versenytársakra vonatkozó 20%-os küszöbérték vonatkozik rájuk, míg

²⁴ Iránymutatás 183. bekezdés a) pontja.

²⁵ Iránymutatás 187. bekezdése.

²⁶ Angol kifejezéssel élve „safe harbour”.

²⁷ Iránymutatás 79. bekezdés.

a különösen súlyos korlátozások szempontjából a nem versenytársakra irányadó lista alkalmazandó. A Bizottság által tervezett módosítást a társadalmi konzultációban részt vevő szervezetek hevesen bírálták,²⁸ így végül a Bizottság elvetette ezt a kategóriát, és megmaradt a korábbi TTBER-ben foglalt szabályoknál.

Ahhoz, hogy a piaci részesedés számítását megértsük, azon túl, hogy közgazdasági ismeretekkel kell rendelkezünk, tisztában kell lennünk a következő fogalmakkal: *i)* érintett technológiai piac, *ii)* érintett termékpiac, *iii)* érintett földrajzi piac, *iv)* versenytárs/nem versenytárs vállalkozás.

7.1. Az érintett piac fogalma – technológiai piac, termékpiac, földrajzi piac

Ahogy arról korábban is volt szó, a technológiatranszfer-megállapodás célja a szerződés szerinti termék előállítás. A szerződés tárgya egy technológiai jog, de a szerződéssel végül létrejön egy termék, tehát a megállapodás végső soron a szerződéssel érintett termék piacán is hatást gyakorol. Ennek a kettősségnek megfelelően a TTBER fogalomrendszerében az érintett piac megkettőződik, és megkülönböztetünk technológiai piacot, valamint termékpiacot.

Az érintett technológiai piac alatt a megállapodással érintett technológiai jogokat és azok helyettesítőit kell érteni. A helyettesíthető technológiák meghatározása során a TTBER-iránymutatás²⁹ szerint azokat a technológiákat kell figyelembe venni, amelyek a technológia jellemzői, jogdíjai és rendeltetése alapján a technológiával felcserélhetőek, vagy annak helyettesítésére alkalmasak.

Az érintett termékpiac alatt a technológiával előállított termékeket (szerződés szerinti termék) és az olyan egyéb termékeket kell érteni, amelyeket a vevők az adott termékkel felcserélhetőnek vagy annak helyettesítésére alkalmasnak tartanak.³⁰

Az érintett földrajzi piac az a terület, ahol az érintett vállalkozások termékeket értékesítenek/vásárolnak, vagy technológiai jogok licenciába adásával foglalkoznak.

Az érintett földrajzi piac és a technológia- vagy termékpiac kombinációjából kapjuk meg az érintett piacot.

A piaci részesedést a termékpiacon a versenyjogban szokásos elemzési módszerek alapján kell kiszámítani.

²⁸ A tervezett módosítás visszavonását javasolta többek között a TEVA, UK Competition Law Association, a Bird&Bird Iroda, a Baker&McKenzie Iroda. Ez utóbbi iroda rámutatott arra, hogy a szerződés tárgyát képező technológiával versengő „in-house” technológiák a felek érzékeny üzletit titkát képezik, és nem szívesen osztják meg a versenyjogi értékelés során sem a másik féllel. Ezenkívül egy ilyen szabály beemelése még nagyobb bizonytalanságot jelent a vállalkozások részére, és még költségesebb piaci elemzés szükséges a megállapodás megkötése előtt.

²⁹ Iránymutatás 22. bekezdés.

³⁰ Iránymutatás 21. bekezdés.

Speciális szabályok vonatkoznak azonban az technológiapiacon fennálló piaci részesedés számítására. A technológiapiacon azt kell felmérni, hogy az egymással versengő és egy piachoz tartozó technológiák piacán az érintett vállalkozások milyen piaci hányaddal rendelkeznek. Első olvasatra a befolyt jogdíjakból, hasznosítási ellenértékekből lehetne kiindulni. Ezt a számítási módszert azonban a gyakorlatban nehezen lehetett alkalmazni, ráadásul a Bizottság álláspontja szerint torzított, jellemzően alábecsült eredményeket hozott. „Azon túl, hogy általánosságban véve is nehézségekbe ütközik a jogdíjbevételekre vonatkozó megbízható adatok beszerzése, a tényleges jogdíjbevétel alapján is komolyan alulbecsülhető egy technológia piaci helyzete, amennyiben a fizetendő jogdíjak összege keresztlcenc adása vagy kapcsolt termékek beszállítása miatt csökken.”³¹ Mindezekre tekintettel a TTBER kifejezetten rögzíti, hogy a technológiapiacon fennálló piaci részesedést is a technológia alapján gyártott termék értékesítése alapján kell kiszámítani.³² Ezzel a módszerrel tehát a hasznosítást engedélyező technológiapiaci részesedéséhez a vállalkozásnak a termékpiacon fellelhető „lábnyma” alapján jutunk el.

A TTBER 8. cikk b) pontja alapján a piaci részesedést az előző naptári évre vonatkozó adatok alapján kell kiszámítani. A gyakorlatban azonban jellemző, hogy mindaddig, amíg nem kötik meg a licenciaszerződést, egyik fél sem jelenik meg a termékpiacon, hiszen a gyártás éppen a megállapodás alapján fog elkezdődni. Ezzel kapcsolatban a TTBER és az iránymutatás egyértelmű eligazítást nyújt. Az új technológiák esetében a megállapodás megkötésekor a vállalkozások piaci részesedése nulla. Később az eladások megindulásakor a technológia piaci részesedése növekedni kezd. Ha a piaci részesedés később a vonatkozó 20%-os vagy 30%-os határérték fölé emelkedik, a mentesség továbbra is alkalmazandó a határérték átlépésének évét követő két egymás utáni naptári évben.³³

7.2. Versenytársak és nem versenytársak közötti különbségtétel

A vállalkozások egymás versenytársai lehetnek a technológiapiacon és/vagy a termékpiacon is, sőt, az is elképzelhető, hogy a szerződésben alkalmazott technológia alapján gyártható különböző termékek elkülönült termékpiacot alkotnak, amelyeknek csak az egyikén minősülnek csak versenytársnak a felek.

A TTBER alapján a termékpiacon a felek akár tényleges, akár potenciális versenytársak is lehetnek. Tényleges versenytársak a felek, amennyiben a megállapodás előtt már mindketten aktívak voltak ugyanazon termékpiacon.³⁴ Potenciális versenytársaknak akkor minősülnek a termékpiacon, ha az ún. „SSNIP”-teszt alkalmazásával arra lehet következtetni,

³¹ Iránymutatás 87. bekezdés.

³² TTBER 8. cikk d) pont.

³³ TTBER 8. cikk e) pont és i. m. (12), 90. bekezdés.

³⁴ Iránymutatás 30. bekezdés.

hogy a jelenleg még nem aktív vállalkozás kész lenne vállalni a szükséges többletberuházást az érintett piacra történő belépés érdekében.

A potenciális versenytárs meghatározása összetett jogi és közgazdasági értékelést igényel, és e tekintetben a nem technológiatranszferrel kapcsolatos kartellügyekben kialakult általános joggyakorlat az irányadó.³⁵

A TTBER alapján a felek a technológiapiacon csak akkor minősülnek versenytársnak, amennyiben tényleges versenytársak; a potenciális versenytársakat nem vonja a versenytárs fogalmi körébe. A felek tényleges versenytársak a technológiapiacon, ha a tulajdonukban álló technológiák egymással helyettesíthetők, és a megállapodás előtt mindketten licenciába adták a technológiájukat. Akkor is versenytársnak minősülnek a felek, ha a hasznosítást engedélyező éppen azáltal lép be a technológiapiacra, hogy a technológiapiacon már aktív hasznosításba vevőnek ad licenciat.³⁶

Összefoglalva tehát azt mondhatjuk, hogy érintett piaconként külön kell vizsgálni a versenytársi minőséget és az irányadó piaci részesedési határértékeket. Amennyiben például egy vagy több termék- vagy technológiapiacon túllépik a piaci részesedési határértéket, úgy a megállapodás csoportmentessége ezen érintett piac(ok)ra nem vonatkozik. *„Ha például a hasznosítási megállapodás két külön termékpiacra vonatkozik, előfordulhat, hogy a csoportmentesség csak az egyik piacra vonatkozik, a másikra nem.”*³⁷

8. Különösen súlyos versenykorlátozások

A csoportmentességi rendeletekre jellemző, hogy meghatároznak egy ún. „feketelistát”. Amennyiben a technológiatranszfer-megállapodás egy vagy több olyan rendelkezést is tartalmaz, amelyet a TTBER különösen súlyos versenykorlátozásnak minősít és „feketelistára tesz”, úgy hiába az optimális, akár alacsony piaci részesedés, hiába a technológiatranszfer fogalmának való megfelelés, az egész megállapodás elveszíti a csoportmentesség kedvezményét. A megállapodásra tehát az általános szabályok fognak vonatkozni, így nem kizárt, hogy egyedi mentesülésben részesüljön az EUMSZ 101. cikk (3) bekezdése szerint, azonban ez inkább csak elvi lehetőség. A Bizottság ugyanis úgy ítéli meg, hogy az egyedi értékeléssel összefüggésben valószínűtlen, hogy a különösen súlyos versenykorlátozások teljesítik a 101. cikk (3) bekezdésének négy feltételét.³⁸

A különösen súlyos versenykorlátozásokkal kapcsolatban aszerint is különbséget kell tenni, hogy a megállapodást versenytársak vagy nem versenytársak kötik. E különbségtétel jogpolitikai és közgazdasági indokai világosak: a versenytársak közötti megállapodások

³⁵ A T-374/94, T-375/94., T-384/94 és T-388/94 sz., az European Night Services és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet (EBHT 1998, II-3141), valamint a T-461/07 sz., a Visa Europe Ltd és Visa International Service kontra Európai Bizottság-ügyben hozott ítélet.

³⁶ Iránymutatás 35. bekezdés.

³⁷ Iránymutatás 81. bekezdés.

³⁸ Iránymutatás 95. bekezdés.

általában nagyobb kockázatot jelentenek a versenyre, mint a nem versenytársak közötti megállapodások, így azokra szigorúbb előírások, hosszabb „feketelisták” vonatkoznak. A TTBER 2. cikkének (3) bekezdése szerinti kiegészítő szabály alapján amennyiben a felek a megállapodás megkötésekor nem voltak versenytársak, azonban később azzá válnak, a megállapodás teljes időtartamára a nem versenytársakra vonatkozó „feketelista” alkalmazandó. Amennyiben azonban a felek a későbbiek során valamely lényeges vonatkozásban módosítják a szerződést, onnantól kezdve a versenytársakra vonatkozó szigorúbb szabályok vonatkoznak rájuk. A korábbi TTBER-től eltérően a TTBER kifejezetten nevesíti, hogy lényeges módosulásnak minősül az is, ha a felek versengő technológiai jogokra vonatkozó új technológiaátadási megállapodást kötnek.³⁹

8.1. Versenytársak közötti különösen súlyos versenykorlátozás

A TTBER 4. cikkének (1) bekezdése alapján a csoportmentesség hatálya alól kikerülnek azok, a versenytársak közötti megállapodások, amelyek célja közvetve vagy közvetlenül, önmagukban vagy a felek ellenőrzése alá tartozó egyéb tényezőkkel együttesen az alábbi négy versenykorlátozó rendelkezés valamelyike.

a) Az első különösen súlyosnak minősített megállapodás az árkorlátozás, vagyis a TTBER fogalomrendszerét használva bármelyik fél azon képességének a korlátozása, hogy termékek harmadik felek számára történő értékesítése során meghatározza saját árait. Nem meglepő, hogy első helyen szerepel a „feketelistán” az árkorlátozás, hiszen a 101. cikk (1) bekezdésében a versenykorlátozás lehetséges példái között is az első helyet foglalja el az árörögzítés. Ezenkívül az árörögzítés versenykorlátozó célú megállapodásnak minősül,⁴⁰ azaz a Bizottságnak nem kell bizonyítania a versenykorlátozó hatást.

Amint az látni fogjuk, míg a nem versenytársak között az árkorlátozás tilalma nem terjed ki a maximum- és az ajánlott árakra, addig a versenytársak között tilos mindennemű árkorlátozás.

Ahhoz, hogy megértsük, mit is jelent a TTBER 4. cikkében a „közvetve” megvalósított árkorlátozás, az Európai Bíróság Windsurfing-ügyben⁴¹ kifejtett érveit érdemes áttekintnünk. Az ügy tényállása szerint a Windsurfing Inc. USA-ban bejegyzett cég az EU több országában, így Németországban is szabadalmi bejelentéssel, vagyis ideiglenes szabadalmi oltalommal rendelkező szörfvitorlákra. A német céggel kötött, gyártásra és forgalmazásra vonatkozó szabadalmilicencia-szerződése azonban több szempontból is túlterjeszkedett a szabadalom (technológia) tárgyán, például azzal, hogy nemcsak a vitorla, hanem a szörfdeszka gyártását is előzetes engedélyhez kötötte, jóllehet a deszkára vonatkozóan nem ren-

³⁹ TTBER 2. cikk (3) bekezdés.

⁴⁰ Richard Whish: Versenyjog, HVG Orac Lap és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2010, p. 117.

⁴¹ T 193/83. sz., a Windsurfing International Inc. kontra az Európai Közösségek Bizottsága-ügyben 1986. február 25-én hozott ítélet (EBHT 1986., p. 611.).

delkezett szabadalmi jogokkal. A licenciavevő által fizetendő royalty alapja sem pusztán a szabadalom tárgyát képező vitorlához, hanem a komplett szörfszett (vitorla+deszka) eladási árához igazodott. Az Európai Bíróság ítéletében megerősítette a Bizottság azon álláspontját, miszerint a roylaltynak ez az alkalmazási módszere alkalmas arra, hogy a szabadalommal nem érintett termékpiacon, vagyis a szörfdeszka piacon korlátozza a versenyt.⁴² A Wind-surfing-ítélettel összhangban rögzíti tehát a TTBER-iránymutatás, hogy a különösen súlyos korlátozások körébe tartoznak azok a megállapodások is, amelyekben a jogdíjakat az összes termékkeladáshoz kötik, függetlenül attól, hogy a licenc tárgyát képező technológiát használják-e.⁴³

b) A második különösen súlyos versenykorlátozás a kibocsátás korlátozása, mely szintén megtalálható a 101. cikk (1) bekezdésének exemplifikatív listáján, és célja szerint szintén versenykorlátozó megállapodásnak minősül.⁴⁴

A kibocsátáskorlátozás főszabály szerint különösen súlyos versenykorlátozásnak minősül. Így amennyiben a licenciadó által előállítható termék mennyiségét korlátozzák, úgy a megállapodás elveszíti a csoportmentesség kedvezményét. Leegyszerűsítve a kibocsátás korlátozásának gazdasági hatását azt lehet mondani, hogy amennyiben mesterségesen visszafogják a termelést, úgy a termék kínálata csökken, aminek következtében a termék ára magasabban tartható.

A TTBER azonban különbséget tesz kölcsönös és nem kölcsönös megállapodások között, és a szigorú jogkövetkezményeket elsősorban a kölcsönös megállapodásokra korlátozza. Kölcsönös megállapodásnak azon technológiatranszfer-megállapodások minősülnek, amelyekben mindkét fél ad egymásnak olyan licencet (keresztlicencia), amelyek egymással versengő technológiákra vonatkoznak, vagy versengő termékek előállítására használhatók fel.⁴⁵ Nem kölcsönös megállapodásról akkor beszélünk, ha vagy csak az egyik fél ad licenciat, vagy mindkét fél ad licenciat, de ezek a licenciák vagy az ezen licenciával előállítható termékek nem minősülnek versengő termékeknek.⁴⁶

A korlátozás nem minősül „hardcore” versenykorlátozásnak, amennyiben nem kölcsönös megállapodás esetén csak a licenciavevő számára korlátozza a technológia alapján előállítható termék mennyiségét, vagy kölcsönös megállapodás esetén csak az egyik licenciavevőre ró ilyen kötelezettséget. A TTBER-iránymutatás szerint a nem kölcsönös mennyiségi korlátozások kedvezőbb kezelésének alapja az a megfontolás, hogy az egyoldalú korlátozás nem szükségszerűen vezet alacsonyabb piaci kibocsátáshoz.⁴⁷

c) A harmadik, különösen súlyos versenykorlátozás a piacfelosztás, amely szintén szerepel a 101. cikk (1) bekezdésének listáján, és célja szerint szintén versenykorlátozó megállapodásnak minősül.

⁴² I. m. (41), 67. bekezdés.

⁴³ Iránymutatás 3.4.2. pont 101. bekezdés.

⁴⁴ *Whish*: i. m. (40), p. 117.

⁴⁵ TTBER 1. cikk (1) bekezdés d) pont.

⁴⁶ TTBER 1. cikk (1) bekezdés e) pont.

⁴⁷ Iránymutatás 104. bekezdés.

podásnak minősül.⁴⁸ Az iparjogvédelmi jogok területiális jellegét felhasználva a licenciaszerződések a piac felosztásának hatékony eszközei lehetnek, azonban ezt általános jelleggel tiltja a TTBER.

A rendelet deklarálja, hogy főszabály szerint „hardcore” versenykorlátozó megállapodásnak minősül a piacok és a vevők felosztása. Ez alól a főszabály alól emel ki alkivételeket a TTBER, elsősorban a nem kölcsönös megállapodásokat visszahelyezve a csoportmentesség hatálya alá. A TTBER a korábbi TTBER-hez és a társadalmi konzultációra bocsátott tervezethez képest is lényegesen átalakítja az alkivételek körét, első olvasatra úgy tűnik, hogy szűkíti a megengedett piacfelosztásokat. Valójában azonban érdemi módosulás nem történt, ahogyan azt a Bizottság által közzétett FAQ⁴⁹ is rögzíti. A változások inkább technikai jellegűek: a korábban a csoportmentességi rendeletben szereplő egyes alkivételek, így a korábbi (i) és (iii) pont TTBER-iránymutatásba került át, míg a korábbi (ii) és (iv) pont össze lett vonva a rendelet (i) pontjában.

- (i) Az első alkívétel lehetővé teszi a nem kölcsönös megállapodások tekintetében, hogy bármelyik fél, így akár a licenciába adó, akár a licenciába vevő kötelezze magát arra, hogy nem állít elő szerződés szerinti terméket a másik félnek fenntartott kizárólagos területen.

A piacfelosztásnak tehát megengedett módja, ha például a licenciába adó kötelezettséget vállal arra, hogy nem fog előállítani terméket a szerződés hatálya alatt a licencievevőnek fenntartott területen. A technológia bevezetése, a gyártáshoz szükséges valamennyi eszköz beszerzése gyakran igen komoly kezdeti beruházást igényel. Amennyiben a licencievevő nem lenne biztosítva arról, hogy az ő kizárólagos területén a licenciadó nem lesz versenytársa, úgy könnyen lehet, hogy nem is vállalná az üzleti kockázatot jelentő beruházásokat. Ez csökkentené az innovációt, és károsan hatna a technológián belüli versenyre.

Ugyanezen megfontolások alapján jogszerűen rendelkezhetnek úgy a felek a nem kölcsönös megállapodásukban, hogy nem végeznek aktív/passzív értékesítést⁵⁰ a másik fél számára fenntartott kizárólagos területre vagy vevői csoport részére.

⁴⁸ *Whish*: i. m. (40), p. 117.

⁴⁹ Antitrust: Commission adopts revised competition regime for technology transfer agreements – frequently asked questions: http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-14-208_en.htm.

⁵⁰ Az „aktív/passzív” értékesítés fogalmát a Bizottság vertikális korlátozásokról szóló iránymutatása (2010/C 130/01) határozza meg. Az iránymutatás (51) bekezdése szerint: „Az 'aktív' értékesítés során a vállalkozások aktívan fordulnak az egyedi ügyfelekhez többek között közvetlen levélmegkeresés (direct mail), azon belül kértlen elektronikus levelek küldése vagy látogatások útján; ugyancsak idetartozik a meghatározott ügyfélcsoport vagy meghatározott területen levő ügyfelek aktív megkeresése olyan média- vagy internetes hirdetés vagy más promóció útján, amely kifejezetten az adott ügyfélcsoportot vagy az adott területen található ügyfeleket célozza meg. A 'passzív' értékesítés: az egyedi ügyfelektől felszólítás nélkül érkező kérésre adott válasz, ideértve az áruk leszállítását, illetve a szolgáltatások nyújtását az ilyen ügyfelek részére.”

A TTBER-iránymutatásból kitűnik, hogy a korábbi TTBER 4. cikk (1) bekezdésének (iii) pontját a fenti szabályból következő kivételnek tartja, így nem nevesíti külön a rendeletben. „Következésképpen az sem minősül különösen súlyos korlátozásnak, ha a hasznosítást engedélyező egy adott területen egyedüli hasznosításba vevőjének jelöli ki a hasznosításba vevőt, ami azzal jár, hogy a szóban forgó területen harmadik felek nem kapnak licencet a hasznosítást engedélyező technológiája alapján történő gyártásra.”⁵¹

- (ii) Szintén a fenti okokból megengedett korlátozás nem kölcsönös megállapodás esetén, ha a licenciavevő arra vállal kötelezettséget, hogy nem végez aktív értékesítést valamely másik licencijogosult számára kijelölt kizárólagos területre vagy vevőcsoport részére. E kivétel alkalmazhatóságának további feltétele, hogy a védelemben részesülő hasznosításba vevő a megállapodás megkötésekor ne legyen a hasznosítást engedélyező versenytársa.

Ezen alkivétel alapján biztosítható a hatékony területi kizárólagosság, mely az innovációba történő beruházásra kedvezően hathat. A kivétel nem teszi lehetővé az abszolút területi védelmet, és ellentétben az (i) ponttal, kizárólag az aktív értékesítésekre vonatkozik, a passzív értékesítésekre nem.

- (iii) Akár kölcsönös, akár nem kölcsönös megállapodásról legyen is szó, a hasznosításba vevő kötelezettséget vállalhat arra is, hogy a szerződés szerinti terméket csak saját használatára fogja előállítani. Ha a szerződés szerinti termék egy alkatrész, pl. egy hengerfej, akkor kötelezhető arra a licenciavevő, hogy a legyártott hengerfejet ne értékesítse más gyártó cégnek. Ellenben a licenciavevő jogosult az alkatrészt (a szerződés szerinti terméket) a saját termékébe beépíteni, és ekként a saját termékével együtt értékesíteni. Ezt követően arra is jogosultnak kell lennie, hogy a meghibásodott alkatrészt a saját vevői felé kicserélje, és ekként magát a hengerfejet pótalkatrészként értékesítse.
- (iv) Speciális szabályként a TTBER lehetővé teszi a piac/vevők felosztását nem kölcsönös megállapodások esetén, ha a licenciavevő arra vállal kötelezettséget, hogy csak és kizárólag egy adott vevő számára fogja előállítani a szerződés szerinti terméket azzal a céllal, hogy alternatív beszerzési forrást biztosítsanak egy vevő részére. A TTBER-iránymutatás szerint ezen kivétel hatálya alá tartozik például az az egyszeri licenc, amelynek célja egy konkrét vevő valamely projektjéhez kapcsolódó követelményeknek való megfelelés.⁵²

d) A negyedik, különösen súlyos versenykorlátozás a felek kutatás-fejlesztési képességeinek korlátozása, valamint a hasznosításba vevő saját technológiai jogai hasznosításának a korlátozása. A műszaki fejlesztés korlátozásaként e tilalmak szintén szerepelnek a 101. cikk (1) bekezdésének a listáján is.

⁵¹ Iránymutatás 3.4.2. pontjának (109) bekezdése.

⁵² Iránymutatás 112. bekezdés.

Tilos bármelyik felet korlátozni abban, hogy szabadon végezzen kutatás-fejlesztést. A szabadalmi törvények is kifejezetten rögzítik a „kutatás szabadságát”, a szabadalmi oltalomból folyó kizárólagos jogok a kutatás megtiltására nem terjednek ki. A kutatás-fejlesztés az új, hatékonyabb termékek megjelenésének a záloga, így a fogyasztói jólét biztosításának egyik fő motorja. Éppen ezért a K+F-tevékenység korlátozása olyan különösen súlyos megállapodásnak minősül, amely kizárja a csoportmentességi rendelet alkalmazhatóságát.

A know-how titokban tartása érdekében azonban a szükséges mértékben korlátozható a know-how felhasználásával végzett kutatás-fejlesztési tevékenység. E körben például megtiltható a technológiatranszfer-megállapodásban, hogy a know-how-nak minősülő ismerettel rendelkező kutatók harmadik személyeknek nyújtott K+F-szolgáltatásokban részt vegyenek. A know-how olyan ismeretanyag, amely elsősorban a kutatók fejében létezik. Ha a kutató részt vesz egy kutatásban, természetes, hogy gondolatait nem tudja „kettéválasztani” és csak azokat az ötleteket használni, amelyek nem részei a know-how-nak.

A K+F-tevékenység korlátozásának tilalma mellett a TTBER alapján tilos korlátozni a hasznosításba vevőt abban, hogy saját technológiai jogait hasznosítsa. Versenytársak között a licenciavevő jogainak korlátozása csökkenti a versenyt a technológia- és/vagy termékpiacon. Ahogyan azt a Windsurfing-ügyben az Európai Bíróság is kimondta, a saját technológiai jog hasznosításának korlátozása nemcsak direkt tilalom, hanem közvetett hatás alapján is megvalósulhat. Így, amennyiben a licenciadíj mértékét a hasznosításba vevő által realizált teljes éves jövedelem vagy a technológiai joggal le nem fedett termékek értékesítésével realizált jövedelem alapján határozzák meg, úgy a licenciavevőnek gyakorlatilag a saját fejlesztései után is kellene licenciadíjat fizetnie. Ez nyilvánvalóan hátrányosan hat a további kutatás-fejlesztésre vagy a saját technológiák hasznosítására.

8.2. *Nem versenytársak közötti különösen súlyos versenykorlátozás*

A nem versenytársak közötti megállapodásokra vonatkozó különösen súlyos versenykorlátozások listája rövidebb és enyhébb, mint a versenytársakra vonatkozó „feketelista”. Ahogy a Bizottság vertikális korlátozásokról szóló iránymutatása is rögzíti, a vertikális korlátozások általában kevésbé károsak, mint a horizontális korlátozások, és jelentős teret biztosíthatnak a hatékonyságnövelésnek.⁵³

Mindezekre tekintettel a TTBER a lenti három megállapodást minősíti különösen súlyos korlátozásnak nem versenytársak között.

a) Az árkorlátozás tilalma szűkebb a horizontális megállapodásoknál megismert tilomnál: maximális eladási ár és ajánlott eladási ár meghatározása jogszerű lehet a vertikális megállapodásokban. A legmagasabb ár és az ajánlott ár azonban nem válhat ténylegesen rögzített vagy minimum eladási árrá. Tehát például nem lehet az ajánlott árat „nagyon erő-

⁵³ A bizottság vertikális korlátozásokról szóló iránymutatása (2010/C 130/01), I. 2. pont (6) bekezdés.

sen ajánlott” árként meghatározni, és olyan kedvezőtlen következményeket (pl. büntetés, kedvezménymegvonás) fűzni az ajánlott ártól való eltéréshez, amelyek miatt a másik félnek nem áll érdekében eltérni az ajánlott ártól.⁵⁴

b) A hasznosításba vevő passzív értékesítéseinek a korlátozása főszabály szerint szintén hardcore versenykorlátozó megállapodásnak minősül. Ebből következik, hogy a hasznosításba adóra vonatkozó aktív és passzív, továbbá a hasznosításba vevőre vonatkozó aktív értékesítések korlátozása nem versenytársak közötti megállapodásban megengedett lehet.

A hasznosításba vevőre vonatkozó passzív értékesítési tilalom azonban nem vonatkozik az alábbi alkivételekre.

- i) A piaci részesedési határértékeken belül szabadon korlátozható a hasznosításba vevő passzív értékesítési lehetősége a hasznosítást engedélyező számára fenntartott kizárólagos területre vagy kizárólagos vevői csoport részére. A TTBER-iránymutatás szerint vélelmezett, hogy az ilyen korlátozások ösztönzik a technológia versenytárogató elterjedését.⁵⁵
- ii) Ahogy a horizontális megállapodásoknál, úgy a vertikális megállapodásoknál is megállapodhatnak abban a felek, hogy a hasznosításba vevő csak saját használatra jogosult gyártani a licenc tárgyát képező technológiát tartalmazó termékeket. A horizontális megállapodásoknál leírt, pótalkatrészek értékesítésére vonatkozó lehetőség korlátozása azonban itt is kizárt.
- iii) Szintén a horizontális megállapodások feketelistáján szereplő rendelkezéssel analóg szabály szerint a felek megállapodhatnak abban, hogy a hasznosításba vevő köteles a szerződés szerinti termékeket kizárólag egy meghatározott vevő részére gyártani annak érdekében, hogy ennek a vevőnek alternatív beszerzési forrást biztosítson.
- iv) A vertikális csoportmentességi rendelet feketelistáján is kivételként szerepel,⁵⁶ ekként csoportmentességben részesülnek azok a szerződéses kikötések, melyek értelmében a nagykereskedelmi szinten működő hasznosításba vevő csak kiskereskedőknek értékesíthet, végfelhasználóknak nem.

⁵⁴ Az Európai Bíróság által a C-74/04. P. sz., a Volkswagen kontra Bizottság-ügyben hozott ítélet (EBHT 2006., I p. 6585.) foglalkozik a vertikális megállapodásokban alkalmazott tényleges árrögzítéssel. Az ügy tényállása szerint a Volkswagen a forgalmazóinak küldött levelekben arra buzdította a forgalmazókat, hogy ne adjanak kedvezményt a Volkswagen Passat árából. A Bizottság ugyan nem volt képes azt bizonyítani, hogy megállapodás jött létre a felek között, és a VW egyoldalú körleveleiben foglaltakat a kereskedők akár hallgatólagosan is elfogadták volna, sokan úgy vélik azonban, hogy a VW-ügyben a Bizottság túl jogászian érvelt, és nem lehet ebből a döntésből arra következtetni, hogy egy ilyen egyoldalú magatartás, „nagyon erősen ajánlott ár” nem fog kőkemény korlátozásnak minősülni. [Whish: i. m. (40), p. 111].

⁵⁵ Iránymutatás 121. bekezdés.

⁵⁶ A Bizottság 330/2010/EU rendelete (2010. április 20.) az Európai Unió működéséről szóló szerződés 101. cikke (3) bekezdésének vertikális megállapodások és összehangolt magatartások csoportjaira történő alkalmazásáról (továbbiakban: VABER) 4. cikk. (2) bekezdés b) pont (ii) alpont.

v) Végezetül, szintén a vertikális csoportmentességi rendelettel párhuzamosan,⁵⁷ a csoportmentesség kedvezményében részesül továbbra is a szelektív forgalmazási rendszer kialakítása, fenntartása érdekében az a kötelezettség, miszerint a hasznosításba vevő nem adhat el nem szerződéses forgalmazók részére.

c) Amennyiben a hasznosítást engedélyező szelektív forgalmazási rendszert működtet, ott különösen súlyos versenykorlátozásnak minősül, ha a kiskereskedelmi szinten működő tagnak a végfelhasználók számára történő aktív vagy passzív értékesítést korlátozzák. A vertikális csoportmentességi rendelettel összhangban⁵⁸ azonban a hasznosításba vevő részére megtiltható, hogy nem szerződéses telephelyről végezze tevékenységét.

d) Noha főszabály szerint a korábbi TTBER szerint is hardcore megállapodásnak minősültek azon kikötések, amelyek értelmében a hasznosításba vevők nem végezhetnek passzív értékesítést egy másik hasznosításba vevő számára kijelölt kizárólagos területre vagy vevőcsoportnak, a korábbi TTBER 4. cikk (2) bekezdésének (ii) pontja tartalmazott egy kivételt: csoportmentességben részesítette ezen megállapodásokat a megállapodás első két évére. A korábbi csoportmentességet az indokolta, hogy sokszor a hasznosításba vevőnek jelentős anyagi beruházást kell eszközölnie és jelentékeny üzleti kockázatot kell vállalnia ahhoz, hogy betörjön egy új piacra. Ilyen esetekben objektíve szükséges lehet a versenykorlátozás a kezdeti időben, éppen ezért egy ilyen kizárólagosság ösztönzően hathat a piacra lépésre. Fenntartva az elvi lehetőségét a mentesülésnek, a TTBER elveti a két évre vonatkozó általános csoportmentességet, és egyedi mérlegelés tárgyává teszi ezen megállapodásokat, melyek az EUMSZ 101. cikkének (3) bekezdése szerinti egyedi mentesüléssel kerülhetnek ki a 101. cikk hatálya alól. A TTBER-iránymutatás rögzíti, hogy az egyedi mérlegelés során továbbra is irányadó, hogy általában két évre köthető ki ilyen korlátozás, azonban nem zárja ki annak a lehetőségét, hogy adott esetben akár hosszabb időre szóló korlátozás is objektíve igazolható legyen.⁵⁹

A társadalmi konzultációra bocsátott tervezet is elvetette már a csoportmentességet, melyet a benyújtott javaslatok, észrevételek élesen bíráltak.⁶⁰ Az észrevételek elsősorban azt sérelmezték, hogy a Bizottság pusztán annak érdekében vetné el a kétéves időtartamra vonatkozó mentességet, hogy a TTBER összhangban legyen a vertikális megállapodásokra vonatkozó csoportmentességi rendelettel. Nem veszi azonban figyelembe azt, hogy a technológiatranszfer-megállapodás nem tisztán vertikális értékesítési megállapodás, így az új technológia bevezetéséhez szükséges beruházások gyakran igen jelentős anyagi többletterhet rónak a hasznosításba vevőre, mint egy vertikális megállapodás forgalmazójára az új piacra lépés.

⁵⁷ VABER 4. cikk. (2) bekezdés b) pont (iii) alpont.

⁵⁸ VABER 4. cikk. (2) bekezdés (c) pont.

⁵⁹ Iránymutatás 126. bekezdés.

⁶⁰ A tervezett módosítás visszavonását javasolta többek között a TEVA, az UK Competition Law Association, a Bird&Bird Iroda, a Baker&McKenzie Iroda.

A kritikák ellenére kikerült a csoportmentességből a kétéves mentesülés lehetősége, gyakorlatilag ugyanazon indokokra hivatkozva (a vertikális csoportmentességgel való összhang megteremtése).⁶¹ Álláspontunk szerint ez a módosulás indokolatlan bizonytalanságot eredményez, melynek akár az innovációra és az új termékek megjelenésére nézve is hátrányos következményei lehetnek.

9. Nem mentesülő korlátozások

A különösen súlyos versenykorlátozásokat tartalmazó „feketelistát” követően a TTBER 5. cikke definiálja a nem mentesülő korlátozásokat. Az itt található rendelkezések is olyan versenykorlátozó kikötések, amelyeket a Bizottság nem kíván a csoportmentesség kedvezményében részesíteni, azonban az alkalmazásukhoz enyhéb jogkövetkezményt fűz. Ezen korlátozások bármelyikének a hasznosítási megállapodásba történő felvétele nem zárja ki azt, hogy a megállapodás többi része csoportmentességben részesüljön, amennyiben a fennmaradó rész elválasztható a nem mentesülő korlátozás(ok)tól, pusztán a szóban forgó egyedi korlátozásra nem terjed ki a csoportmentesség.⁶²

9.1. Kizárólagos viszontlicenciák

A licenciaszerződések gyakran⁶³ tartalmazzak olyan kikötéseket, amelyek előírják a hasznosításba vevő számára, hogy a szerződéssel érintett technológiával kapcsolatos jövőbeli saját fejlesztéseihez vagy az általa kialakított új alkalmazásaihoz a hasznosításba adó részére hozzáférést biztosítson. A következőkben ezt a tágan értelmezett hozzáférést „grant-back”-klauzulának nevezzük.

A Bizottság által 2011-ben készített jelentés alapján a „grant-back”-klauzula terjedelmét jellemzően az alábbi tényezők határozzák meg.

- i) Kölcsönösség: mindkét fél köteles-e hozzáférést biztosítani a másik fél számára a jövőbeni fejlesztéseire, vagy csak az egyik fél?
- ii) Tulajdonjog: a „grant-back” a jövőben létrejövő szellemi tulajdon-jogok átruházásának kötelezettségét írja-e elő, vagy csak hasznosítási jog biztosítását?

⁶¹ Bizottság által kiadott sajtóanyag, MEMO/14/208 21/03/2014: http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-14-208_en.htm.

⁶² Iránymutatás 128. bekezdés.

⁶³ A Bizottság által készített jelentés szerint a licenciaszerződések 43%-a tartalmaz valamilyen „grant-back”-klauzulát, és megállapítható az is, hogy a versenytársak közötti megállapodásokban jellemzően nagyobb arányban használnak ilyen megállapodást a felek, mint a nem versenytársak közötti megállapodásokban. In Pierre Regibeau, Katharine Rockett: Assessment of potential anticompetitive conduct in the field of intellectual property rights and assessment of the interplay between competition policy and IPR protection, 2011. november; http://ec.europa.eu/competition/consultations/2012_technology_transfer/study_ipr_en.pdf.

- iii) Kizárólagosság: amennyiben a „grant-back” hasznosítási jogot takar, úgy kérdés, hogy a hasznosítási jog kizárólagos-e vagy sem, és amennyiben kizárólagos, ez alatt azt kell-e érteni, hogy a jogosult maga sem hasznosíthatja a szellemi terméket?
- iv) Ellenérték: a „grant-back”-ért cserébe a licenciavevő (továbbfejlesztő) kap-e ellenértéket (jellemzően royaltyt), vagy ingyenes az átruházási/licencadási kötelezettség?
- v) Időtartam: a „grant-back”-kötelezettség meddig áll fenn? Az eredeti licenciaszerződés hatálya alatt, vagy azt követően is?
- vi) Elválaszthatóság: kérdés, hogy mire terjed ki a „grant-back”-kötelezettség? Az eredeti technológijogtól elválasztható fejlesztésekre és/vagy a nem elválasztható fejlesztésekre? Elválaszthatónak minősül az a fejlesztés, amelynek hasznosítása a licencia tárgyát képező technológia bitorlása nélkül is lehetséges.

Látható tehát, hogy a fentiek kombinációjával tucatnyi „grant-back”-klauzula alakítható ki. Ezek közül a TTBER csak azokat zárja ki a csoportmentességből, amelyek a hasznosításba vevőt kötelezik arra, hogy jövőbeni fejlesztéseire (beleértve az elválaszthatót és az elválaszthatatlant is) a hasznosításba adó javára kizárólagos (azaz a licenciavevő saját hasznosítását is kizáró) licencijogot adjon, vagy ezen jogokat átruházza a hasznosításba adóra.

A Bizottság iránymutatása megerősíti, hogy a nem kizárólagos viszontlicencia-adási kötelezettségek a TTBER mentességi tartományába tartoznak. *„Még akkor is ez a helyzet, ha a kötelezettség nem kölcsönös, azaz csak a hasznosításba vevőt terheli, és ha a megállapodás alapján a hasznosítást engedélyező jogosult a fejlesztések más hasznosításba vevők részére történő továbbadására.”*⁶⁴

A kölcsönösség, ellenérték kérdése a TTBER alkalmazhatósága szempontjából irreleváns. Az, hogy ellenérték fejében kötik ki a viszontlicenciát, vagy esetleg a felek kölcsönösen kötelesek egymásnak licenciát adni, még nem jelenti azt, hogy a megállapodás automatikusan a csoportmentesség hatálya alá fog tartozni. Az egyedi mentesülés lehetőségének mérlegelése során az ellenérték relevanciával bír, azonban a csoportmentesség alkalmazhatósága szempontjából nem.

Irreleváns továbbá az is, hogy elválasztható vagy nem elválasztható fejlesztésekkel kapcsolatban kötik-e ki a felek a kizárólagos viszontlicenciát (átruházást). Ezzel szemben a korábbi TTBER különbséget tett elválasztható és nem elválasztható fejlesztések között. A korábbi TTBER 1. cikk (1) bekezdésének *n*) pontja alapján elválasztható fejlesztésnek az olyan fejlesztés minősült, amely a licencia tárgyát képező technológia megsértése nélkül hasznosítható. A korábbi TTBER a nem mentesülő korlátozások alá kizárólag az elválasztható fejlesztésekre vonatkozó kizárólagos viszontlicenciákat vagy átruházási kötelezettségeket vont be. A felek tehát szabadon rendelkezhettek a jövőben létrejövő, nem elválasztható fejlesztések jogi sorsáról.

⁶⁴ Iránymutatás 131. bekezdés.

A Bizottság által közzétett tervezet is eltért e tekintetben a korábbi TTBER-től, és elvetette az elválasztható/nem elválasztható fejlesztések közötti különbségtételt, aminek a következtében általában véve kizárta a csoportmentesség hatálya alól a kizárólagos viszontlicenciákat és átruházási kötelezettségeket.

A Bizottság által 2011-ben készített jelentés előrevetítette a csoportmentességi rendelet módosítását. A jelentésben a Bizottság közgazdasági elemzés útján levezette, hogy valószínűleg indokolatlan a nem elválasztható fejlesztések előnyben részesítése a csoportmentességi rendeletben. A közgazdasági érvek részletes elemzése nem tárgya a jelen tanulmánynak, azonban hasznos összefoglalni – akár csak a kérdés komplexitásának szemléltetése érdekében is – a Bizottság érvelését.

A Bizottság abból az alapvetésből indult ki, hogy amennyiben a licenciavevő köteles a saját fejlesztéseiről lemondani (akár kizárólagos licencia, akár átruházás útján), az valószínűleg csökkenti a hasznosításba vevő innovációs ösztönzését. Az innovációs hajlandóság csökkenését az sem befolyásolja jelentékenyen, ha a felek kölcsönös „grant-back”-klauzulát kötnek ki. Ez legfeljebb azt eredményezi, hogy nemcsak az egyik, hanem mindkét fél motivációja csökken az innováció terén. A Bizottság álláspontja szerint az sem döntő jelentőségű, hogy a „grant-back”-ért cserébe a licenciavevő megfelelő ellenértéket kap-e, vagy sem. Az ellenérték elsősorban a kedvezőtlen anyagi helyzetben lévő vállalkozásokra vagy a technológia értékesítésében kevésbé jártas/sikeres vállalkozásokra hathat ösztönzőleg, mivel biztosak lehetnek abban, hogy a kifejlesztett technológia mindenképpen hasznosítóra talál.⁶⁵ A Bizottság érvelése szerint az elválasztható fejlesztésekkel kapcsolatos innovációt nagyobb mértékben hátráltatja a „grant-back”-klauzula, mint a nem elválasztható fejlesztésekkel kapcsolatos kikötés. Összefoglalva tehát a kiindulási tételt elmondható, hogy a „grant-back”-klauzula alapvetően károsan hat az innovációra, tehát az EUMSZ 101. cikkének (1) bekezdésébe ütközik.

Ezzel szemben a feleknek azt kell igazolniuk, hogy dacára a versenykorlátozó kikötésnek, a megállapodás az EUMSZ 101. cikkének (3) bekezdésében foglaltakat teljesíti. E körben a vállalkozások tipikusan azzal szoktak érvelni, hogy a „grant-back”-klauzula nélkül nem kötötték volna meg a hasznosítási szerződést, nem vállalták volna azt a kockázatot, hogy a hasznosításba vevő a saját önálló fejlesztései révén a hasznosításba adó piaci helyzetét gyengítse.

Ahhoz, hogy a fenti érvelés sikeres legyen, a Bizottság álláspontja szerint a vállalkozásnak azt kell igazolnia, hogy valóban volt mitől félnie, valóban üzleti kockázatot jelentett a licenciadó számára a licenciaszerződést „grant-back”-klauzula nélkül megkötni. A Bizottság részletesen elemezte az elválasztható és nem elválasztható fejlesztések alapján felállítható modelleket, és arra a végkövetkeztetésre jutott, hogy a hasznosításba adó számára nem feltétlenül kedvezőtlen, sőt tipikusan nem kedvezőtlen a nem elválasztható fejlesztések esetében az, ha nem szerepel „grant-back”-klauzula a szerződésben. Ennek az az oka,

⁶⁵ I. m. (63), p. 47.

hogy a nem elválasztható fejlesztések hasznosítása során a licenciavevő a licencijogosult technológiai jogát is kénytelen hasznosítani, ekként azon termék után is köteles royaltyt fizetni, amely az általa továbbfejlesztett technológiával készült. A licenciadó tehát royalty formájában „grant-back”-kikötés nélkül maga is profitál a nem elválasztható fejlesztésekkel elért eredményekből. Valójában a licenciadóra nézve az igazi kockázatot a licenciavevő elválasztható fejlesztései jelentik. Elválasztható fejlesztés hasznosításához ugyanis nincs szükség a licenciadó engedélyére, ekként a licenciavevő az általa kifejlesztett új, elválasztható technológia birtokában a feleslegessé vált korábbi licenciaszerződésből ki is léphet, sőt, a licenciadó számára fenntartott területekre is képes betörni.

A Bizottság álláspontja szerint tehát a hasznosításba adó elsősorban az elválasztható fejlesztésekkel kapcsolatban érvelhet alappal azzal, hogy „viszont akkor”⁶⁶ „grant-back”-kikötés nélkül nem kötötte volna meg a licenciamegállapodást. Ebből pedig az következik, hogy közgazdasági szempontból indokolatlan a nem elválasztható fejlesztésekre vonatkozó „grant-back”-kikötéseket előnyben részesíteni, és csoportmentességben részesíteni.

A TTBER-tervezet közzétételét követően a társadalmi konzultáció keretében több szakmai szervezet, ügyvédi iroda is javasolta, hogy a Bizottság fontolja meg a tervezett módosítás visszavonását. A TEVA pl. kiemelte, hogy a TTBER-re vonatkozó korábbi bizottsági iránymutatás 109. bekezdése kimondta, hogy a nem elválasztható fejlesztésekkel kapcsolatban a kizárólagos viszontlicencia nem tekinthető versenykorlátozó kikötésnek, mivel a nem elválasztható fejlesztés nem hasznosítható a hasznosításba adó engedélye nélkül. Ehhez képest a Bizottság nem indokolta meg, hogy miért tért el a korábban lefektetett elvektől.

Itt jegyezzük meg azt, hogy a szabadalmak függőségének a helyzetét a szabadalmi törvények megfelelően kezelik. Amennyiben a licenciavevő által továbbfejlesztett találmány megfelel a szabadalmazhatóság feltételeinek, a továbbfejlesztett találmányra a licenciavevő akár szabadalmi oltalmat is szerezhethet. Tekintettel arra, hogy a továbbfejlesztett szabadalom (függő szabadalom) nem hasznosítható az alap- (gátló) szabadalom hasznosítása nélkül, függő helyzet alakul ki. Ekkor az új szabadalom jogosultja a szabadalmi törvények, így pl. a magyar Szt. 32. § alapján is kényszerengedélyt kérhet az illetékes bíróságtól, ha nem sikerül megállapodnia a gátló szabadalom jogosultjával a licencia feltételeiben.⁶⁷ Sőt, e körben még az alap- (gátló) szabadalom jogosultja azt is kérheti, hogy cserébe ő is kapjon engedélyt az új, továbbfejlesztett szabadalom hasznosítására. Ebből következően a szabadalmakkal kapcsolatban nem tűnik meggyőzőnek a Bizottság korábbi iránymutatásában foglalt érvelése,

⁶⁶ A Bizottság 2011-es jelentése szerint ez a „but for” érvelés.

⁶⁷ 32. § (1) Ha a szabadalmazott találmány másik szabadalom (a továbbiakban: gátló szabadalom) megsértése nélkül nem hasznosítható, a függő szabadalom jogosultjának – kérelmére – a gátló szabadalom hasznosítására a szükséges terjedelemben kényszerengedélyt kell adni, feltéve, hogy a gátló szabadalom szerinti találmányhoz viszonyítva a függő szabadalom szerinti találmány számottevő gazdasági jelentőségű műszaki előrelépést jelent.

(2) A gátló szabadalom jogosultja – ha a szabadalmára az (1) bekezdés alapján kényszerengedélyt adnak – a kényszerengedélyre vonatkozó közös szabályok szerint igényt tarthat arra, hogy méltányos feltételekkel engedélyt adjanak számára a függő szabadalom szerinti találmány hasznosítására.

miszerint nem valósul meg versenykorlátozás a nem elválasztható fejlesztések esetén azon az alapon, hogy az alapszabadalom jogosultjának az engedélye hiányában amúgy sem lehetne a továbbfejlesztett szabadalmat hasznosítani.

A Bird&Bird Iroda által benyújtott észrevétel azonban a tervezett változtatásokkal kapcsolatban további negatív hatásokra hívta fel a figyelmet. Először is, ők is hivatkoztak a tipikus „viszont akkor” érvelésre, azaz arra, hogy amennyiben a hasznosításba adó nem lesz biztosítva arról, hogy technológiájának a jövőben továbbfejlesztett elemei őt is megilletik, úgy mindenféleképpen csökkenni fog a licenciába adási kedve. Ez az innovációt fogja csökkenteni, hiszen ha magának megtartja a technológiát, akkor csak neki lesz esélye azt továbbfejlesztetni, míg ha licenciába adná, az innováció esélye nőne. Ezenkívül a hatékony jogérvényesítés szempontjából is szerencsés, ha egy kézben összpontosul valamennyi alap, és továbbfejlesztett szellemi tulajdon-jog. A bitorlás elleni fellépés is indokolja tehát a viszontlicenciát.

A fenti érvek és ellenérvek mérlegelését követően a Bizottság fenntartotta a tervezetben közzétett reformot, és megszüntette az elválasztható/nem elválasztható fejlesztések közötti különbségtételt.

9.2. Megnemtámadási kikötések

A megnemtámadási kikötés fogalma is lényegesen módosult a korábbi TTBER-hez képest. Meg kell jegyezni azonban, hogy a társadalmi konzultációra közzétett tervezet ennél is komolyabb változtatást eszközölt volna a megnemtámadási kikötések területén, ekként a Bizottság által végül elfogadott szöveg kompromisszumos megoldásnak tekinthető.

A korábbi TTBER és a TTBER is egyaránt nem mentesülő korlátozásnak minősíti a megnemtámadási kikötéseket. Ez alapján tehát nem részesül a csoportmentesség kedvezményében az olyan kikötés, amelyben az egyik fél arra vállal kötelezettséget, hogy nem támadhatja meg a másik felet megillető szellemi tulajdon-jogok érvényességét.

Az első szembetűnő különbség a korábbi TTBER és a TTBER között az, hogy a korábbi TTBER kizárólag azokat a kötelezettségeket vonta ki a csoportmentesség hatálya alól, amelyek a licenciavevőt kötelezték meg nem támadásra: *„licenciavevő bármely közvetlen vagy közvetett kötelezettsége arra, hogy nem támadja meg a licenciadót a közös piacon megillető szellemi tulajdonjogok érvényességét.”*

Ezzel szemben a TTBER alapján a csoportmentesség hatályán kívül esik az is, ha nem (csak) a licenciavevő oldalán áll fenn a megnemtámadási kötelezettség, hanem a licenciadó oldalán (is): *„valamelyik fél arra vonatkozó közvetlen vagy közvetett kötelezettsége, hogy nem támadja meg azon szellemi tulajdon-jogok érvényességét, amelyekkel másik fél az Unión belül rendelkezik.”*

Ehhez képest a TTBER-iránymutatás a terminológiapontosítással kapcsolatban nem tesz említést, meg nem támadás alatt továbbra is az olyan közvetlen vagy közvetett kötelezettséget érti, amelynek értelmében a hasznosítást engedélyező szellemi tulajdonának érvényes-

sége nem vitatható.⁶⁸ Elképzelhető, hogy a keresztliscencia-szerződések miatt pontosította a Bizottság a terminológiát, de tekintettel arra, hogy ezt a pontosítást nem indokolta meg, nyitott kérdés, hogy a fenti változtatásnak lesz-e gyakorlati jelentősége.

Ami azonban a szakmai körökben valós aggodalmat keltett, az a felmondási jog szabályozásának a kérdése.

A korábbi TTBER egyértelműen rögzítette, hogy bár a felek nem alkalmazhatnak megneemtámadási kikötést, ez a tilalom nem érinti a licenciadó felmondási jogát arra az esetre, ha a licenciatvevő a licencia tárgyát képező egy vagy több szellemi tulajdon-jog érvényességét megtámadja.⁶⁹ A korábbi TTBER-hez kapcsolódó bizottsági iránymutatás azon az állásponton volt, hogy nem lehet a licenciadót arra kényszeríteni, hogy olyan szerződésben maradjon, amelyben a licenciatvevő a szerződés leglényegesebb tárgyát támadja meg.⁷⁰

Ehhez képest a Bizottság 2013-ban közzétett TTBER-tervezete a fentieket teljesen elvetve a következőket tartalmazta: nem mentesül a megneemtámadás kikötése, „*ideértve a felek azon jogát is, hogy felmondják a technológiatranszfer-megállapodást, ha a másik fél megtámadja az általuk az Európai Unióban birtokolt szellemi tulajdon-jogok érvényességét.*”⁷¹

A társadalmi konzultációban beérkezett észrevételek háromnegyede⁷² bírálta a Bizottság tervezett módosítását, és javasolta, hogy a Bizottság fontolja meg a módosítás elvetését. A beérkezett észrevételek közül a Microsoft⁷³ és az Intellectual Property Lawyers Association and Law Society of England & Wales⁷⁴ elemzi részletesen a tervezett módosítás vélhetően negatív hatásait.

A Microsoftnak az a benyomása, hogy a Bizottság a tervezett módosítást az előtte jelenleg folyamatban lévő SEP (standard essential patents)-ügyekre⁷⁵ tekintettel szorgalmazza. A szabványokba foglalt szabadalmakkal kapcsolatban a Microsoft szerint is szigorúbb szabályokat kell megfogalmazni, így egyetért azzal, hogy a felmondás jogának lehetővé tétele SEP-licenciák megtámadása esetére nem mentesülő rendelkezésnek minősüljön. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a speciális szabályokat általánosítani kellene valamennyi szabadalomra. A Microsoft rámutat arra is, hogy a technológiatranszfer-rendelet csoportmentessége piaci részesedéshez kötött, ugyanakkor a Google/Motorola Mobility-ügyben⁷⁶ a Bizottság

⁶⁸ Iránymutatás 133. bekezdés.

⁶⁹ Korábbi TTBER 5. cikk (1) bekezdés, c) pont: licenciatvevő bármely közvetlen vagy közvetett kötelezettsége arra, hogy nem támadja meg a licenciadót a közös piacon megillető szellemi tulajdonjogok érvényességét *azon lehetőség sérelme nélkül*, hogy amennyiben a licenciatvevő a licencia tárgyát képező egy vagy több szellemi tulajdonjog érvényességét megtámadja, a technológiaátadási megállapodás megszüntethető.

⁷⁰ Korábbi TTBER-hez kapcsolódó bizottsági iránymutatás, 113. bekezdés.

⁷¹ TTBER-tervezet 5. cikk (1) bekezdés b) pont.

⁷² Forrás: a Bizottság összefoglalója a TTBER-tervezettel kapcsolatban beérkezett észrevételekről: http://ec.europa.eu/competition/consultations/2013_technology_transfer/summary_public_consultation_en.pdf.

⁷³ http://ec.europa.eu/competition/consultations/2013_technology_transfer/microsoft_en.pdf.

⁷⁴ http://ec.europa.eu/competition/consultations/2013_technology_transfer/ipla_lsew_en.pdf.

⁷⁵ Elsősorban a Motorola ellen indított erőfölényes ügy, COMP/C-3/39.985 – Motorola.

⁷⁶ COMP/M.6381 – Google/Motorola Mobility (2012).

maga is úgy tekint a SEP-re, mint egy elkülönült piacra. Ekként a SEP-ekkel kapcsolatos technológiatranszferek nem is esnek a csoportmentesség hatálya alá, hiszen a vállalkozások piaci részesedése jelentősebb, mint a TTBER-ben foglalt küszöbérték.

A felmondási jog kizárása ellen elsősorban az szól, hogy ennek hiányában a licenciavevő érdekeltté válhat a szellemi tulajdon-jog (elsősorban szabadalom) megtámadásában. Ennek oka a következő: a licenciavevő a hasznosítás során megismeri a szabadalmat, neki lesz a legtöbb információja pl. arról, hogy a szabadalom iparilag alkalmazható-e, vagy a leírás megfelelően feltárja-e a találmányt. Amennyiben megtámadja a szabadalmat, ugyanakkor a licenciadó válaszként nem jogosult felmondani a licencszerződést, úgy a licenciavevő egy olyan helyzetbe kerül, amelyben minimális kockázat vállalásával jelentős előnyre tud szert tenni. Ekkor ugyanis továbbra is jogosult marad a szabadalom hasznosítására, nem válik „bitorlóvá”, és nem kell tartania pl. egy ideiglenes intézkedésben a hasznosítástól eltiltástól. Sőt – tekintettel arra, hogy a szabadalom mindaddig érvényes marad, amíg azt jogerősen meg nem semmisítik – a megsemmisítés ideje alatt nem kell számolnia azzal, hogy mások is elkezdik hasznosítani a szabadalmat.

Mi történik akkor, ha megsemmisítik a szabadalmat? Az eljárása eredményre vezetett, nem kell tovább licenciadót fizetnie, szabadon hasznosíthatja a technológiát. Ha időközben továbbfejlesztette a technológiát, és arra maga is oltalmat szerzett, úgy akár másokat is kizárhat a „szabaddá vált” technológia korszerű hasznosításából. Mi történik akkor, ha nem semmisítik meg a szabadalmat? Elvesztette a pert, a perköltséget viselnie kell. Látható, hogy az elérhető előny számottevően magasabb, mint a vállalt kockázat.

Nézzük meg, hogy mi lenne a helyzet akkor, ha a szabadalmas jogosult lenne felmondani a szerződést! Egy bizonytalan és kockázatos jogi helyzet alakulna ki, amelyben a licenciavevő sokat veszíthet akkor, ha eljárása nem vezetett eredményre. Amennyiben ugyanis nem semmisítik meg utóbb a szabadalmat, de a licenciadó felmondta a szerződést, akkor számolnia kell a bitorlás valamennyi jogkövetkezményével (gazdagodás-visszatérítés vagy eltiltás a jogsértéstől stb).⁷⁷

A Bizottság álláspontja szerint éppen ez a kockázat az, amely miatt a licenciavevők nem indítanak megsemmisítési eljárást, ugyanakkor közérdek fűződik az innováció és a gazdasági tevékenység méltánytalan korlátját jelentő, érvénytelen szellemi tulajdon-jogok megszüntetéséhez.⁷⁸ Ezt az elvet azonban az 1983-as Windsurfing-ügyből vette át a Bizottság, így jogosnak tűnik az a kritika, miszerint a korábbi (2004-es) TTBER-hez képest nem készült újabb tanulmány, nem született olyan újabb jogeset, amely a korábbi szabályok módosítását

⁷⁷ Gyakorlatból vett példákkal kapcsolatban l. az Intellectual Property Lawyers Association and Law Society of England & Wales észrevételeit [Response of Intellectual Property Lawyers Association and Law Society of England & Wales to European Commission consultation on: (1) draft Technology Transfer Block Exemption Regulation (“TTBER”); and draft Guidelines on Technology Transfer Agreements (“Guidelines”), 2013, p. 7–8]: http://ec.europa.eu/competition/consultations/2013_technology_transfer/ipla_lsew_en.pdf.

⁷⁸ Iránymutatás 235. bekezdés.

indokolná. Amennyiben a SEP-ügyekben tapasztaltak indították a Bizottságot arra, hogy a TTBER-t módosítsák, úgy olyan ügy tanulságait ültetik át a TTBER-be, amelyre a piaci részesedési határértékek miatt nem is vonatkozik a csoportmentesség.

A Microsoft ezenfelül rámutatott arra is, hogy a már meglévő megállapodásokkal kapcsolatban is felborítja a felek közötti egyensúlyt a TTBER. A korábbi TTBER alapján kikötött, felmondási jogot is tartalmazó szerződéseket a feleknek 2015. április 30-ig kell módosítaniuk, és törölni a felmondási jogot. Természetesen a felek szerződéses egyensúlyának a fenntartását az szolgálná, ha a felmondási jog törléséért cserében valamilyen pluszjogot, pl. magasabb royaltyt kapna a hasznosításba adó. Amennyiben azonban nem tudnak megállapodni a felek, úgy a kikötés automatikusan kikerül a csoportmentesség hatálya alól 2015. április 30-án, tehát a licenciatvevő anélkül kerül előnyösebb helyzetbe, hogy ő maga engedményt tett volna a licenciatadó felé.

Az Intellectual Property Lawyers Association and Law Society of England & Wales⁷⁹ arra is rámutat, hogy a már meglévő szerződések abból a szempontból is hátrányba kerülnek, hogy a licenciatadó elesik attól a lehetőségtől, hogy a royalty mértékét és annak eloszlását az új helyzethez igazodóan alakítsa. Az új szabályok alapján ugyanis a licenciatadó abban lesz érdekelt, hogy a szerződéses jogviszony elején nagyobb mértékű licenciadíjat kapjon, ezzel is csökkentve a későbbi megtámadás esetén kieső licenciadíj mértékét. Jelenleg azonban a licenciaszerződések jellemzően számolnak azzal, hogy a licenciatvevőnek tetemes egyszeri beruházási költségeket jelenthet a technológiára való átállás, így a licenciatvevő oldalán a profit a szerződés későbbi szakában kezd el igazán realizálódni. Ennek megfelelően a licenciadíja gyakran a kezdeti időszakban alacsonyabb (hogy ezzel is elősegítse a licenciatvevő beruházásait), a későbbi időszakban pedig magasabb. A tervezett módosítás tehát ebből a szempontból is kedvezőtlenül hathat a licenciára.

A tervezett módosítás azonban leginkább a kisebb piaci erővel rendelkező licenciatjogosultakat fogja hátrányosan érinteni. (Attól, hogy a szabadalmi jog alapján valakinek „minimonopóliuma” van, még nem feltétlenül igaz az, hogy nagyobb piaci erővel rendelkezik a másik félhez viszonyítva.) Így például egy új hatóanyagot kifejlesztő feltaláló, és egy tőkeerős gyógyszercég közötti licenciaszerződésben a gyógyszercég a royaltydíj mértékének a csökkentésére is használhatja a megsemmisítési eljárással való pusztá fenyegetést. Leegyszerűsítve a helyzetet, vélemezhető, hogy a licenciatadó nem fogja vállalni a költséges és bizonytalan kimenetelű peres eljárások kockázatát, és a lehető legrosszabb forgatókönyv elkerülése érdekében inkább belemegy a díj „közös megegyezése” csökkentésébe.

A tervezethez képest végül elfogadott szöveg egyfajta kompromisszumként értékelhető. A TTBER alapján általában véve tilos a felmondási jog kikötése arra az esetre, ha a másik fél megtámadja a technológiai jogot. Ez alól azonban van egy kivétel: kizárólagos licenc esetében a hasznosítást engedélyező felmondhatja a technológiátadási megállapodást, ameny-

⁷⁹ I. m. (77).

nyiben a hasznosításba vevő megtámadja a licenc tárgyát képező bármely technológiai jog érvényességét.

Kizárólagos licencia esetén tehát kiköthető a felmondási jog arra az esetre, ha a licenciavevő megtámadja a licencia tárgyát képező technológiai jogot, azonban a TTBER kizárja a csoportmentességi tartományból a nem kizárólagos licenc keretében a hasznosítást engedélyező számára biztosított azon jogot is, hogy felmondja a megállapodást, amennyiben a hasznosításba vevő bármely olyan szellemi tulajdon-jog érvényességét vitatja, amely a hasznosítást engedélyezőt az Unióban megilleti.

„Egy ilyen felmondási jog a megneptámadási kikötéssel azonos hatással járhat, különösen akkor, ha a hasznosítást engedélyező technológiájáról való áttérés jelentős veszteséget eredményezne a hasznosításba vevőnek (például ha a hasznosításba vevő már beruházott olyan konkrét gépekbe vagy eszközökbe, amelyeket nem lehet másik technológiával történő gyártásra használni), vagy ha a hasznosítást engedélyező technológiája a hasznosításba vevő termelésének szükséges feltétele.”⁸⁰ A Bizottság hangsúlyozza, hogy elsősorban a SEP, a de facto szabványnak minősülő szabadalmak, valamint a jelentős piaci részesedések esetén valószínű, hogy a felmondási jog kizárása visszatartó ereje lehet a szellemi tulajdon-jogok licenciavevő általi vitatásának.⁸¹ A Bizottság által felhozott példák jellemzően erőfölényes ügyekre vonatkoznak, és valószínűleg nem esnek a TTBER piaci részesedési küszöbei miatt a csoportmentesség hatálya alá.

A Bizottság úgy ítéli meg, hogy kizárólagos hasznosítási szerződések esetében a felmondási kikötések összességükben rendszerint kisebb valószínűséggel járnak versenyellenes hatásokkal.

A fent leírt példák és felvázolt aggályok alapján talán nem szerencsés a Bizottság által eszközölt módosítás, és a felmondási jog kizárása a nem kizárólagos licenciák esetén a licenciák számának csökkenését és az innováció lassulását eredményezheti. A szabadalmi joggal foglalkozók tisztában vannak azzal, hogy a szabadalmak érvényessége vagy érvénytelensége sokszor igen komplex kérdés, így az eljárások elején az esetek nagy többségében lehetetlen megjósolni a megsemmisítési eljárás kimenetelét. Ha megsemmisítenek egy szabadalmat, annak sok esetben nem az az oka, hogy „érdemtelenül lett megadva” a szabadalom, mivel nem is volt új, vagy nem állt mögötte áttörő feltalálói tevékenység. A szabadalom érvényessége például az alábbi okok miatt támadható:

- i) a találmány azért nem volt új, mert a feltaláló az első szabadalmi bejelentés előtt egy konferencián részeredményeket mutatott be a kutatásból,
- ii) a szabadalmi leírás nem tárja fel kellő részletességgel a találmányt (ami akár a szabadalmi ügyvivő hibájának az eredménye is lehet),
- (iii) a találmány önmagában nem, pusztán egy kiegészítő know-how-val válik iparilag alkalmazhatóvá.

⁸⁰ Iránymutatás 136. bekezdés.

⁸¹ Iránymutatás 136. bekezdés.

A szabadalmi jog részleteibe nem kívánunk részletesen belemenni, de azt mindenképpen érdemes megjegyezni, hogy nem ritka az, hogy ugyanazon találmányra vonatkozó szabadalmakat az EU egyes országaiban eltérően ítélnék meg: van, ahol megsemmisítik, van, ahol korlátozzák az oltalmi kört, és van, ahol továbbra is érvényesnek tartják. Teszik ezt úgy az egyes nemzeti bíróságok, hogy a szabadalmi jog az EU-ban alapvetően harmonizált.

A megsemmisítési eljárás tehát minden esetben valós kockázatot jelent. Ha a licenciavevő kvázi csak nyerhet a szabadalmak megtámadásával, nem nehéz megjósolni a szabadalmi-licencia-szerződések jövőbeli alakulását.

9.3. A hasznosításba vevő saját technológiájának használatára vagy fejlesztésére vonatkozó korlátozás

Nem versenytársak közötti megállapodások esetén a TTBER, a korábbi TTBER-rel összhangban, kevésbé szigorúan szankcionálja a saját technológia hasznosításának vagy a felek kutatás-fejlesztési tevékenységének a korlátozását, mint versenytársak esetében. Versenytársak esetében ezen korlátozások különösen súlyos versenykorlátozásoknak minősülnek, míg nem versenytársak esetén csak ezen kikötés kerül ki a csoportmentesség hatálya alól, a megállapodás egésze nem.

Tekintettel arra, hogy a szabály a versenytársak közötti különösen súlyos korlátozás analogiájára lett kialakítva, az ott leírtak megfelelően irányadók e körben is.

10. Visszavonás egyedi esetekben, a TTBER alkalmazásának mellőzése

A csoportmentesség visszavonásának lehetősége a Bizottság és a tagállamok kvázi „jog-fenntartása” arra, hogy egyedi esetekben a csoportmentességi rendelet objektív feltételeit teljesítő megállapodásoktól mégiscsak megvonja a csoportmentességet a jövőre nézve. A csoportmentesség megvonását indokolhatja, ha a párhuzamos piaci hatásokra tekintettel az innovációs ösztönzők csökkennek, vagy nehezebbé válik a piacra jutás (6. cikk).

A Bizottságnak arra is lehetősége van, hogy újabb rendelettel kizárja a csoportmentességi rendelet alkalmazhatóságát egy egész piac tekintetében, amennyiben a piac több mint 50%-át lefedik a csoportmentesség hatálya alá tartozó megállapodások (7. cikk). Ilyen rendeletet a Bizottság mindeddig nem fogadott el.

11. Átmeneti időszak

A TTBER 10. cikke átmeneti időszakot biztosít 2015. április 30-ig azon megállapodások részére, amelyek megfeleltek a korábbi TTBER-rendeletben meghatározott feltételeknek, de nem felelnek meg a TTBER új rendelkezéseinek.

Dr. Ujhelyi Dávid

A SZERZŐI JOG CÉLJA ÉS EMBERKÉPE A SZELLEMI ALKOTÁSOKAT MEGALAPOZÓ ELMÉLETEK TÜKRÉBEN

*„A könyv helye nem a falak mögött van,
elzárva a világ elől, amely ihlette azt.”¹*

I. Bevezetés²

A szerzői jog XXI. századi válságjeleivel kapcsolatos vizsgálódások³ rámutattak arra, hogy bizonyos problémák mélyen átszőtték a jogterület fundamentumát, és ezáltal komoly diszfunkciókat okoznak abban. Ahhoz, hogy ezekre a tendenciákra helyénvaló választ tudjunk adni, szükségesnek mutatkozik alámerülni egészen a szerzői jog magjáig, és közelebb-ről szemügyre venni azt.

Ám bármilyen nehéz is, és emberfeletti erőre van szükség ahhoz, hogy ássával eljussunk egy épület alapjaihoz, még annál is nehezebbnek tűnik eljutnunk a szerzői jog céljáig. Az ilyen kalandokra vállalkozóknak nem csupán az állja útját, hogy ezt az elemi egységet vagy figyelmen kívül hagyja a jogalkotó, vagy pedig mellékes szerepet ad számára, hanem az is, hogy a szerzői joggal szimbiózisban élő⁴ technológia változásával – ahogy az elektron az atommag körül – hol eltűnik, hol pedig fel-felbukkan, sőt, egyes országok jogrendszerei és gondolkodói más-más módon látják megtestesülni azt.

További nehézség, hogy csupán a szerzői jog céljának a felkutatása nem feltétlenül kecsegtet eredménnyel, mivel bár eltúlozhatatlan jelentőségű kérdésről van szó, önmagában nehezen értelmezhető, és kevésbé képes maradéktalan válaszokkal szolgálni. Ezért ahhoz, hogy önmaga teljességében tudjuk értelmezni, szükség lesz egy olyan kiegészítő szempontra, amely megfelelő megvilágításba tudja helyezni vizsgálódásunk tárgyát, ez pedig a szerzői jog emberképe. Igaz, hogy itt részben erkölcsi-morális, nem pedig jogi szempontról van szó, alkalmazása a fentiek miatt mégis célravezetőnek mutatkozik.

Ugyancsak fontos előkérdés, hogy vizsgálatunk lefolytatása során milyen viszonyt adunk a szerzői jog céljának és emberképének. Bár lehetséges lenne elválasztva, egymástól függet-

¹ Idézet a Kells titka (The Secret of Kells – 2009) című filmből.

² A dolgozat a PPKE-JÁK Doktori Iskolájának doktoranduszképzése keretében készült. Az internetes hivatkozások utolsó elérési ideje egységesen 2014. július 23. napja.

³ Erről bővebben l. Ujhelyi Dávid: Válságjelek és megoldásaik a digitális szerzői jogban. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 8. (118.) évf. 6. sz., 2013. december, p. 69–107.

⁴ Erről bővebben l. Mezei Péter: A technológia és a szerzői jog szimbiózisa. Jogtudományi Közlöny, 2012. 5. sz., p. 197–208.

len hatásukban vizsgálni őket, az erkölcsi szempontok fentiekben kifejtett többletfunkciója miatt sokkal inkább egymással, együttesen kifejtett hatásuk elemzése látszik célszerűnek.

Mindezeknek megfelelően a dolgozat második fejezete tartalmazza a jogirodalom egyes elméleteit – többek között Kant, Hegel, Fichte gondolatai, a romantikus megközelítés, az utilitarizmus – a szerzői jog céljáról, kiegészítve ezeket a belőlük kivilágló emberképpel, illetve a velük kapcsolatos kritikai észrevételekkel. A harmadik fejezet e sorok szerzője által kidolgozott, alternatív, a XXI. század igényeihez igazított megközelítést vázol fel, ismét kiegészítve olyan szempontokkal, amelyeket hiányolhatunk a második fejezetben ismertetett gondolatokból. A negyedik fejezetben található a konklúzió.

II. A szerzői jog céljával kapcsolatos eddigi elméletek

II.1. Alapvetés az elméletek vizsgálatához

Mielőtt alaposan kifejtésre kerülnének a szerzői jog céljával kapcsolatos elméletek, kénytelenek vagyunk választ adni azok áttekintésének rendszerére, pontosabban egy ilyen rendszer hiányára. Ugyanis bár egy tudományos értekezéstől joggal várhatnánk el a felvetett problémák absztrakt rendszerben való megtárgyalását, a témával foglalkozó elméletek behatóbb vizsgálata során mégis azt állapíthatjuk meg, hogy azok nem egy kétvégletű skála, esetleg koordináta-rendszer bizonyossággal megállapítható pontjain helyezkednek el, hanem eltérő szempontokból, alapvetésekből kiindulva írják le a szerzői jog célját, gyakran nem csupán egymásnak ellentmondó, hanem egyenesen más dimenziókban található következtetésekre jutva.

Sőt, ki kell emelni azt is, hogy a szerzői jog céljának és működésének a leírásával, és annak minden aspektusára kiterjedő, egységes modell kialakításával a szerzői jogi jogirodalom a mai napig adós maradt.⁵

Így tehát a következő elméletek tárgyalásának a sorrendje elsősorban a szerző saját belátását, és nem a közöttük fellelhető – pontosabban fel nem lelhető – rendszert vagy összefüggéseket tükrözi.

Ugyancsak alapvetésként kell kezelni, hogy a szerzői jog céljával foglalkozó elméletek a szerzői jog egy későbbi életszakaszában jelentek meg. Ez annak volt köszönhető, hogy a szerzői jog az első szerzői jogi törvény, a Statute of Anne⁶ megalkotásáig sokkal inkább privilégiumok halmazaként működött.⁷ Ezen privilégiumok inkább kivételként, semmint önálló rendszerként működtek, és bár természetesen állt mögöttük cél – mint a befektetések

⁵ Joseph B. Valentine: Copyright: Moral Right – A Proposal. Fordham Law Review, 43. évf., 1975, p. 794.

⁶ Gyenge Anikó: „Érted haragszom, nem ellened” – Néhány gondolat a védelmi idő meghosszabbításához. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 4. (114.) évf. 1. sz., 2009. február p. 5–6.

⁷ Fiona MacMillan (szerk.): New Directions in Copyright Law – Volume 5. Edward Elgar Publishing Ltd, 2007, p. 200.

megtérülése vagy a tartalomkontroll⁸ – kevésbé tűnnek érdemben összevethetőnek a szerzői jog mai, elkülönült rendszerként működő sajátosságaival, és az azokhoz tapadó, azokat magyarázó elméletekkel.

II.2. Az egyensúly alapú megközelítés vagy egyensúlyelmélet

Az egyensúly primátusát a szerzői jogban mint elkülönült elméletet a jogirodalom a mai napig nem nevesíti, mégis minden jogrendszer ismeri, tartalmazza valamilyen formában, bár számos esetben az sem tisztázott, hogy vajon mely érdekoldalak közötti egyensúlyról beszélünk.

Hagyományosan a szerzők a szerzői, jogosulti oldal és a felhasználók vagy a tágabb értelemben vett köz érdekei közötti egyensúlyról értekeznek,⁹ ám megtalálhatóak kifejezetten a szerzők szerepét hangsúlyozó¹⁰ vagy éppen a tartalomszolgáltatók mint harmadik fél érdekeire tekintettel lévő,¹¹ esetleg az internet szabadságát és semlegességét előtérbe helyező¹² vagy a művek elérhetősége és a szerzők kontrollja közötti viszonyt vizsgáló munkák is.¹³

Alapvetően két hozzáállást ismer a jogirodalom a jogosultak és a felhasználók, tágabb értelemben a köz, az emberi társadalom közötti egyensúlyt illetően. Egyrészt vannak gondolkodók, akik eszköznek,¹⁴ alapvető értéknek¹⁵ tartják a szerzői jog eszköztárában, míg vannak olyan szerzők, akik szerint az egyensúly maga a szabályozás célja,¹⁶ eltolódása pedig súlyos működési zavarokhoz vezethet.

De bárhogya is szemléljük, ahhoz hogy szerzői jogi szabályozási rendszerről beszélhessünk – fejlett országokban – szükség van legalább a jogosultak kijelölésére, jogaik deklarálására, majd pedig a jogok korlátainak felsorolására. Ezen korlátok közvetve vagy közvetlenül a felhasználói réteget, szélesebb értelemben magát a közt védik. De miért is van szükség arra, hogy a szerzők jogainak megfékezésével teret biztosítsunk a köz javára? Erre az általánosan

⁸ MacMillan: i. m. (7), p. 201.

⁹ Ahogy a WIPO alapító szerződése – visszautalva a Berni Unió Egyezményre – is nevesíti: „Recognizing the need to maintain a balance between the rights of authors and the larger public interest, particularly education, research and access to information, as reflected in the Berne Convention”.

¹⁰ Ant Horn: Creators and the Copyright Balance: Investigating the interests of copyright holder, users and creators. *Alternative Law Journal*, 29. évf. 3. sz., 2004, p. 112.

¹¹ Qili Xu: Copyright Protection in the Digital Age: A Tripartite Balance. *Hong Kong Law Journal*, 42. évf. 183. sz., 2012, p. 755.

¹² Matthew Kane: Copyright and the Internet: The Balance Between Protection and Encouragement. *Thomas Jefferson Law Review*, 22. évf. 183. sz., 2000, p. 183.

¹³ Jane C. Ginsburg: Copyright in the Digital Environment: Restoring the Balance. *Columbia Journal of Law & The Arts*, 35. évf. 1. sz., 2011, p. 3.

¹⁴ Norman Siebrasse: A Property Rights Theory of the Limits of Copyright. *University of Toronto Law Journal*, 51. évf. 1. sz., 2001, p. 1.

¹⁵ Pogácsás Anett: Szerzői jog újratöltve. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 5. (115.) évf. 6. sz., 2010. december, p. 33.

¹⁶ Abraham Drassinower: From Distribution to Dialogue: Remarks on the Concept of Balance in Copyright Law. *The Journal of Corporation Law*, 34. évf. 4. sz., 2009, p. 993.

elfogadott válasz az, hogy a szerző nem *ex nihilo*, a semmiből alkot, hanem az alkotási folyamat során támaszkodik az emberiség előtte felhalmozott közös tudására, ahhoz valamilyen módon hozzászól. Ahogy Sir Isaac Newton közismert mondása is szól: „*Én távolabbra láthattam, de csak azért, mert óriások vállán álltam*”, vagy más formába öntve: „*A szerzőség maga is transzformatív: a kreativitás elődeinkre épít.*”¹⁷ Mindez nagyon szemléletesen leírja az alkotási folyamat lényegét, amire még a későbbiekben kitérünk, sőt, magában tartalmazza az egyensúlyelmélet emberképét is.

Ugyanis ezen elmélet a szerzőt és a társadalmat – talán egy kicsit a monista álláspontra emlékeztetve – olyan folyóként látja, amely bár egy szakaszon elágazik, mégis visszatér önmagába. Ahogy a folyó egyik ága, a szerző alkotótevékenységében kiemelkedik egy rövid időre a társadalom tagjai közül, de kizárólagos jogainak megszűntével visszatér oda, magával hozva mindazt, amit az alkotási folyamatban létrehozott, táptalajt adva ezzel a társadalom más tagjainak is az alkotásra. Ebből persze az is következik, hogy a szerzőnek, a társadalom egyedi, alkotóstatuszban lévő tagjának kötelezettsége is, hogy kapott kizárólagos jogait arra tekintettel gyakorolja, hogy maga is az emberiség közös örökségéből merített.

Ám a már hivatkozott Norman Siebrasse több érdekes szemponttal egészíti ki az egyensúly kérdését. Álláspontja szerint az egyensúlynak nem csupán – tág értelemben – a jogosultak és a társadalom között kell fennállnia, hanem – szűkebb értelemben – a hozzáférés és ösztönzés szabályai között is.¹⁸ Ugyanis a szerzői jog, mint monopoljog, nyilvánvalóan korlátozza a szerzői művekhez való hozzáférést, ezzel ösztönözve a szerzőket azok létrehozatalára, az alkotásba fektetett munkájuk megtérülésének reményével kecsegtetve,¹⁹ ám ezekről a későbbi elméletek kifejtése során szólunk bővebben.

Siebrasse megkülönböztet továbbá egyéni és kategorikus egyensúlyt.²⁰ Álláspontja szerint az egyéni, tehát minden felhasználó személyére szabott jog- és kötelezettségelosztás lenne az ideális, ám ez sajnos lehetetlen. Ezért válik szükségessé a kategorikus egyensúly, ahol a piacok szegmensei (könyvpiac, filmpiac) szerint változik a jogok megoszlása. Bár ilyen piacok központi megközelítésben maga a koncepció első látásra nehezen kivitelezhetőnek tűnik, mégis érdekes az egyensúly kérdésének ilyen pragmatikus megvilágítása.

Az egyensúly megjelenik továbbá az egyes országok jogalkotásában, illetve jogdogmatikájában is. Bár hazánk előző szerzői jogi törvénye²¹ utalásszinten sem tartalmazott rendelkezést erről, a jelenleg hatályos törvény²² preambuluma ezt – több szempont között – a következőképpen nevesíti.

¹⁷ Kim Treiger-Bar-Am: Kant on Copyright: Rights of Transformative Authorship. Cardozo Arts & Entertainment, 25. évf. 3. sz., 2008, p. 1062. („Authorship is itself transformative; creativity builds upon what came before.”)

¹⁸ Siebrasse: i. m. (14), p. 4.

¹⁹ Ugyanis ez a gondolatvilág elsősorban az utilitarista elméletek sajátja.

²⁰ Siebrasse: i. m. (14), p. 7–21.

²¹ A szerzői jogról szóló 1969. évi III. törvény.

²² A szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (a továbbiakban: Szt.).

...[A szerzői jogi törvény] Egyensúlyt teremt és tart fenn a szerzők és más jogosultak, valamint a felhasználók és a széles közönség érdekei között, tekintettel az oktatás, a művelődés, a tudományos kutatás és a szabad információhoz jutás igényeire is; ...

Első olvasatra is egyértelmű, hogy a magyar jogalkotó, bár tisztában van azzal, hogy egyensúlyi állapot kialakítására kell törekedni a szerzői jogi jogviszonyok két tipikus érdekdoldala között, ezt nem feltétlenül a fentiekben kifejtett gondolatmenetre, hanem az oktatás, művelődés, tudományos kutatás szabad információhoz jutásra vonatkozó igényére alapozza. Ez az alátámasztás bár önmagában elegendőnek tűnhet, a figyelmen kívül hagyott szempontok komoly értelmezési, rugalmatlansági problémákhoz, a jog értelmezése és gyakorlata között pedig szakadékhöz²³ vezethetnek. Ezt a csorbát küszöböli ki az Szjt. 1999. évi indokolása²⁴ az alábbiak szerint.

„A szerzői jogi szabályozásnak ugyanakkor a magán- és a közérdek kényes egyensúlyát is meg kell teremtenie, illetve fenn kell tartania. Egyensúlyra van szükség a szerzők és más jogosultak, valamint a felhasználók és a széles közönség érdekei között.”

Az indokolásból arra lehet következtetni, hogy nem csupán a preambulumban felsorolt igények minősülnek közérdeknek, hanem absztrakt értelemben a felhasználók és egyéb jogosultak jogai is, ami már valós értelmezési kiindulópontként szolgálhat az egyes felmerülő konfliktusok megoldásakor.

A teljesség kedvéért még érdemes megemlíteni a törvény „Nagykommentárját”,²⁵ amely további kapaszkodót ad az értelmezéshez: „A preambulumban a törvénnyel szándékolt célokat és a megvalósításnál figyelembe vett szempontokat és alapvető érdekeket sorolja fel.”

Az Egyesült Államok releváns, szerzői joggal foglalkozó jogszabályai nem említik az egyensúly kérdését, ám az nem azt jelenti, hogy az teljesen ismeretlen a jogrendszer számára.²⁶ A *Sony Corp. v. Universal City Studios*²⁷-esetben a Supreme Court már 1984-ben kimondta, hogy az alkotmányból fakadó kötelezettség a szerzők és a társadalom közötti egyensúly megteremtése.²⁸ A megfelelő egyensúlyi állapot biztosítására²⁹ egy igen érdekes,

²³ Peter B. Maggs: The Balance of Copyright in the United States of America. The American Law Journal of Comparative Law, 58. évf., 2010, p. 375.

²⁴ Elérhető: <http://goo.gl/JIDRRZ>.

²⁵ Gyertyánfy Péter (szerk.): Nagykommentár a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvényhez. Wolters Kluwer, online jogtár.

²⁶ Katie Sykes: Towards a Public Justification of Copyright. University of Toronto Faculty of Law Review, 61. évf. 1. sz., 2003, p. 5.

²⁷ Az eset száma: 464 U.S. 417, 1984.

²⁸ A vizsgálat tárgyává tett bekezdés: „As the text of the Constitution makes plain, it is Congress that has been assigned the task of defining the scope of the limited monopoly that should be granted to authors Because this task involves a difficult balance between the interests of authors and inventors ... on the one hand, and society’s competing interest in the free flow of ideas, information, and commerce on the other hand”.

²⁹ Lydia Pallas Loren: The Evolving Role of ‘For Profit’ Use in Copyright Law: Lessons from the 1909 Act. Santa Clara Computer & High Tech. L.J., 26. évf., 2010, p. 256.

a szerzői jogokat korlátozó intézmény³⁰ került bele a jogrendszerbe, ez pedig nem más, mint a fair use-teszt.³¹ Az Egyesült Államok jogalkotói felismerték a problémát, ami abból fakad, hogy a szerzőknek minden típusú felhasználásra kiterjedő engedélyezési joguk van (a magyar jogrendszerben is csupán exemplatíván vannak meghatározva a jogok), míg a felhasználók számára a szabad felhasználók köre taxatív meghatározott.

Ez a megoldás komoly eltolódást okozott számos jogrendszer – így többek között hazánk – egyensúlyi állapotában. Ezt a problémát hidalják át a fair use-felhasználások, ugyanis mintegy részt ütnek a szabad felhasználások taxatív jellegén azzal, hogy bizonyos törvényi feltételek³² teljesülése esetén bármilyen felhasználói magatartást jogszerűnek minősíthetnek, lehetőséget biztosítva ezzel a társadalom érdekeinek megfelelő érvényesülésére és az egyensúly helyreállítására.

Végül pedig szót kell ejteni egy érdekes, szintén tengerentúli fejleményről, amely annak ellenére, hogy több, mint tízéves, meglepően feldolgozatlan hazánkban. A kanadai legfelsőbb bíróság ugyanis szintén rálépett a déli szomszédja által már kitaposott útra, és bírói döntésben erősítette meg saját szerzői jogi szabályozásában az egyensúly kiemelt jelentőségét. Így a *Théberge v. Galerie D'Art du Petit Champlain Inc.*-esetben³³ kijelentette, hogy ugyan a szerzői jog valóban igazságos jutalom a szerzőknek, mégis az egyensúly eltolódásához vezet, ha a köz érdekei nincsenek megfelelően képviselve,³⁴ márpedig az a szerzői jog megfelelő működésének igen fontos eszköze.³⁵

II.2. Kant elmélete

Kantot egyes szerzők egyenesen a szerzői jog atyjának nevezik,³⁶ és bár ezen állítást jelen sorok írójának nem tisztje megítélni, annyi minden bizonnyal megállapítható, hogy a jogelmélet e neves alakjának szerzői jogról kialakított képe több más szerző, így Fichte gondolatvilágát is jelentősen befolyásolta.³⁷

³⁰ L. még: *Christine Jeanneret*: The Digital Millennium Copyright Act: Preserving the Traditional Copyright Balance. *Fordham Intellectual Property, Media & Ent. Law Journal*, 12. évf. 157. sz., 2001.

³¹ Erről bővebben l. *Mezei Péter*: Mitől fair a fair? Szerzői művek felhasználásai a fair use-teszt fényében. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 3. (113.) évf. 6. sz., 2008. december, p. 26.

³² L. *Michael J. Madison*: Some Optimism About Fair Use and Copyright Law. *Journal of the Copyright Society of the U.S.A.*, 57. évf. 3. sz., 2010.

³³ Ügyszám: 2002 SCC 34.

³⁴ *Carys J. Craig*: The Evolution of Originality in Canadian Copyright Law: Authorship, Reward and the Public Interest. *University of Ottawa Law & Technology Journal*, 2. évf. 2. sz., 2005, p. 425–445.

³⁵ *Daniel J. Gervais*: The Purpose of Copyright Law in Canada. *University of Ottawa Law & Technology Journal*, 2. évf. 2. sz., 2005, p. 320.

³⁶ *Treiger-Bar-Am*: i. m. (17), p. 1061.

³⁷ *Friedemann Kawohl, Martin Kretschmer*: Johann Gottlieb Fichte, and The Trap of Inhalt (Content) and Form: An Information Perspective on Music. *Information, Communication & Society*, 12. évf. 2. sz., 2009, p. 49.

Ezen elmélet kiindulópontja a jogi értelemben használt emberi méltóság és az abból fakadó, erkölcsi-morális tartalommal átitatott³⁸ önrendelkezési jog. Elöljáróban annyit érdemes megjegyezni az emberi méltóságról, hogy annak ellenére, hogy számos jog forrása, része és közös nevezője, egyelőre a jogirodalom nem munkálta ki az egységes tartalmát,³⁹ mint egy jogi axiómát kezeli, ám mégis közvetlen érvényesülést kívánó jogról beszélünk.⁴⁰

Kant helyesen állapítja meg, hogy az emberi méltóság, így az abból fakadó önrendelkezési jog,⁴¹ és a kifejezés és véleménynyilvánítás abból levezethető szabadsága mindenkit megillet, absztraktnan kezelve a jogosultak körét. Ez azért fontos, mivel Kantnál a szerzői jog célja nem más, mint a kifejezés mint eredmény, mint a külvilágban megnyilvánuló és megvalósuló gondolati tartalom védelme.⁴² Ezáltal tévesnek mutatkozik az a megítélés, miszerint Kant a művet a személyiség kiterjesztéseként látja,⁴³ mivel a védelem központi eleme nem ez, sem pedig az egyéni jelleg, hanem az, hogy az adott gondolati tartalom kifejeződést nyert, bár ennek részben ellentmondani látszik, hogy Kant elmélete kifejezetten monista megközelítésű, a szerző kizárólagos jogai a személyhez tapadnak, elidegeníteni őket nem lehet.

Ugyancsak érdekes mindezek alapján Kant elméletének az emberképe. A kizárólagos jogok jogosultjának – mivel lényegében kifejezésének védelmét nem annak egyéni jellege miatt, csupán a kifejezés tényéből fakadóan szerezte – jogai eleve komolyabb korlátozások alá esnek. Így például – tekintettel arra, hogy a művek minden átalakítása transzformatív is, tehát az átalakító mintegy újateremti azt a saját kifejezésével – az ilyen típusú felhasználás nem tartozik az eredeti jogosult engedélyezési joga alá. Továbbá igen érdekes, hogy Kant több ízben is kiemeli a szerzők egymás iránti tiszteletének a követelményét, ami nem csupán joglogikai, hanem erkölcsi követelmény is – hiszen már a kizárólagos jogok forrása, az emberi méltóság is bírt ilyen tartalommal –, amely kölcsönösen terheli a feleket egymással szemben.⁴⁴

Kant gondolataihoz pár kritikai megjegyzést szükséges hozzáfűzni. Mindenek előtt fontos kiemelni, hogy bár a további egyes elméletek fejlődése szempontjából kiemelkedő jelentőségű, a digitális korról – vagy talán már hamarabb – meghaladottá vált. További szempont, hogy Kant nem bontja ki teljesen az általa alkalmazott emberképben rejlő lehetőségeket, és nem méri össze saját koncepcióját kora konkurráló elméleteivel. Mivel a védelmet önmagában a kifejezés ténye keletkezteti, Kant elmulasztja az alkotás folyamatát – és annak egyéni teremtmény jellegét – annak helyén kezelni, ezáltal elmélete kiüresedik, abban maga a lényegi tartalom sikkad el. Végül pedig a védelem tárgyának a kifejezéssel való azonosítá-

³⁸ *Treiger-Bar-Am*: i. m. (17), p. 1092.

³⁹ L. Balogh Zsolt: Az emberi méltóság: Jogi absztrakció vagy alanyi jog. *Iustum Aequum Salutare*, VI. 2010. 4. sz., p. 35–44.

⁴⁰ Balogh: i. m. (39), p. 35.

⁴¹ Neil Netanel: Why has copyright expanded? Analysis and Critique. *UCLA School of Law, Public Law & Legal Theory Research Paper Series*, Research Paper No. 07-34, 2008, p. 30.

⁴² *Treiger-Bar-Am*: i. m. (17), p. 1066.

⁴³ Netanel: i. m. (41), p. 29.

⁴⁴ *Treiger-Bar-Am*: i. m. (17), p. 1092, 1099.

sa túlságosan tágra nyitja annak kereteit, felvetve ezzel a más jogterületekkel való kollízió problémáját.

II.3. Fichte elmélete

Fichte szerzői jogi koncepciója több szempontból is túllép elődje, Kant megközelítésén. Nála a szerzői jog célja nem más, mint az, hogy a szerző és a társadalom szabadon gondolkodhasson és kommunikálhasson egymással.⁴⁵ Ennek alapvetően két dolog áll a háttérben. Egyrészt Fichte emberképe *ex-statikus*, vagyis az embert nem önmagában, hanem többi embertársával együttesen szemléli.⁴⁶ Ennek megfelelően az emberek egymásra utaltak, meglévő vagy potenciális jogaik alapja azok kölcsönös elismerése. Másrészt Fichte nézetében a jog az ember szabadságának morális elismerése is, ami állami kötelezettség.⁴⁷

Továbbá az elmélet szisztematikusan elhatárolja magát a kortárs koncepcióktól, mint pl. az utilitarizmustól, mondván hogy az adott védelem hasznosságának bizonyítására egyáltalán nincs szükség, hiszen a jog csupán egyfajta leképzése egy, a természetben egyébként is meglévő jognak, tehát a hasznosság kérdése indifferens.⁴⁸ Ebből persze az is kiderül, hogy Fichte alapvetően természetjogi alapokból építi fel saját elméletét.

A szerzői mű immateriális jellegéből fakadó problémák feloldása végett az elmélet megkülönbözteti annak két dimenzióját,⁴⁹ a tartalmat (*Inhalt, content*) és a formát (*Form, expression*).⁵⁰ A tartalom nem a szerző gyermeke, hanem maga a szerző, azt más nem szerezheti meg, elidegeníteni vagy másolni ebből következőleg – fogalmilag – lehetetlen.⁵¹ Így tehát ha felmerül a kérdés, hogy vajon alkalmazhatóak-e analóg módon az abszolút, negatív jellegű jogviszonyt⁵² keletkeztető tulajdonjog szabályai erre a nem fizikai formára, azt válaszolhatjuk, hogy ugyan a tartalom valóban megfoghatatlan, ám annak kifejeződése, a forma megfogható. Ebből persze az is következik, hogy a szerzői jogok megsértése nem a tartalmat, hanem magát az egyéni kifejezőmódot sérti, hiszen annak másolásával már nem ugyanaz, hanem a másoló személyiségének szűrőjén keresztülvilágító tartalom kerül kifejezésre, sőt, az eredeti tartalom megismerése eleve azon keresztül történik. Ezt a folyamatot

⁴⁵ MacMillan: i. m. (7), p. 218.

⁴⁶ Frivaldszky János: A jogi reláció a (poszt)modern korban: Az olasz filozófusok Fichte nyomdokain. Iustum Aequum Salutare, VI. 2010. 4. sz., p. 94–96.

⁴⁷ Graham Mayeda: Commentary on Fichte's "The Illegality of the Unauthorised Reprinting of Books": An Essay on Intellectual Property During the Age of the Enlightenment. University of Ottawa Law & Technology Journal, 5. évf. 1–2. sz., 2008, p. 162.

⁴⁸ Mayeda: i. m. (47), p. 143.

⁴⁹ Amely egyébként feltűnően hasonlít az angolszász országok idea-expression dichotomy megkülönböztetésére.

⁵⁰ Kawohl, Kretschmer: i. m. (37), p. 50.

⁵¹ Mario Biagioli: Genius Against Copyright: Revisiting Fichte's Proof of the Illegality of Reprinting. Notre Dame Law Review, 86. évf. 5. sz., 2011, p. 1855, 1858.

⁵² Téglási András: A tulajdonhoz való jog alkotmányos védelme. PhD-értekezés, 2011, p. 15, elérhető: <http://goo.gl/LpKpaj>.

– tehát ha a műbe rejtett tartalom természete a megértéssel megváltozik – Biagioli szemléletesen *mental digestion*ként emlegeti.⁵³ Ennek megfelelően a szerzőknek csupán szerzői minőségük elismeréséhez és a formába öntött mű felhasználásának engedélyezéséhez van kizárólagos joguk.

Érdemes még megemlíteni, hogy Fichte – akárcsak Kant – alapvetően monista alapon alkotta meg elméletét, ennek megfelelően a szerzőt megillető jogok átruházására nincs, azoknak csupán a hasznosítására van lehetőség más jogosultak által.⁵⁴

Fichte emberképe jóval markánsabban jelenik meg elméletében, mint ahogy azt Kantnál láthattuk. A személy itt – a fentiek szerint – nem önmagában, hanem a társadalommal egy-ségben szemlélhető csupán, erkölcsi kötelezettség természetéből fakadó jogait, szabadságát elismerni és védeni, de ugyanakkor ő is köteles ugyanerre, valamint jogait önnön érdekein túlmenően a társadalom tagjaira tekintettel gyakorolni, ami alapjaiban meghatározza a kizárólagos jogok terjedelmét. Ennek a szabadságnak pedig csupán egy dimenziója, eszköze a szerzői kifejezés mód.

Kritikai észrevételként jegyezhetjük meg, hogy a szerzők és a társadalom közötti kommunikáció mint cél – akárcsak Kantnál – nélküli az alkotás folyamatának értékelését, aminek a figyelembevétele nélkül nem lehet a szerzői jog céljáról funkcionális elméletet alkotni. Továbbá az a felvetés, hogy a másolás mint folyamat minden egyes esetben megváltoztatja, saját képére átalakítja a tartalmat – vagyis transzformatív –, idealista túlzásnak tűnik, főleg a digitális másolások természetére, jellemzőire tekintettel. Ugyancsak szükségtelennek tűnik a forma és tartalom elkülönítésének túlmisztifikálásával beleerőltetni ezt a speciális védelmi típust a tulajdonjog rendszerébe, hiszen a szellemi alkotásokon fennálló jogok nem feltétlenül a tulajdon valós formájaként értelmezhetőek. Ahogy Lábady Tamás olyan találóan meg is jegyzi: „Az autonómiának ezen viszonyait tehát a dualitás vonása jellemzi: a forma dologi jogias, a tartalom személyiségi jellegű.”⁵⁵

II.4. Utilitarizmus és tulajdonelméletek

Az elsősorban az angolszász országokra jellemző⁵⁶ utilitarizmus Jeremy Bentham munkásságára vezethető vissza, lényege pedig abban áll, hogy a boldogság kulcsa nem más, mint hogy a társadalom számára az ember hasznos legyen,⁵⁷ a társadalmat szolgálja. A fenti elméleteknél jóval egyszerűbb, gyakorlatiasabb és pragmatikusabb szempontból közelíti meg a szerzői jog céljának a kérdését, általában a tulajdonelméletekre – tehát a fizikai tulajdon analógiájára – építkezve.

⁵³ Biagioli: i. m. (51), p. 1859.

⁵⁴ Mayeda: i. m. (47), p. 155.

⁵⁵ Lábady Tamás: A magánjog általános tana. Szent István Társulat, 2013, p. 28.

⁵⁶ Adam D. Moore: A Lockean Theory of Intellectual Property. Hamline Law Review, 21. évf., 1997, p. 65.

⁵⁷ Sara K. Stadler: Forging a Truly Utilitarian Copyright. Iowa Law Review, 91. évf., 2006, p. 610.

Ezen elmélet olvasatában a szerzői jog célja – általánosítva – az, hogy a társadalom számára hasznos legyen.⁵⁸ Így például az Egyesült Államok alkotmányának szerzői jogi klauzulája⁵⁹ az alábbiak szerint definiálja a szerzői jog célját.

„The Congress shall have Power ... To promote the Progress of Science and useful Arts, by securing for limited Times to Authors and Inventors the exclusive Right to their respective Writings and Discoveries;”⁶⁰

Az ún. *Intellectual Property Clause* – amely szigorúan véve egy hatáskört kijelölő szabály – olvasatában tehát a szerzői jognak – sőt, a szellemi alkotások teljes területének – alapvetően a tudomány és a hasznos művészetek támogatása, vagyis az alkotók ösztönzése⁶¹ a célja, amely határozott ideig tartó kizárólagos jogok hálóján keresztül valósul meg.

Annak ellenére, hogy szokás az Egyesült Államok jogi dogmatikájában a véleménynyilvánítás szabadságával szoros összefüggésben emlegetni e fenti szabályt,⁶² a védelmére hivatott szabályrendszer alapja sokkal inkább a tulajdonjog keretébe illeszthető, hiszen itt a szellemi alkotásokat a tulajdon valóságos formájaként kezelik és tartják számon (olyannyira, hogy külön kategóriaként, *literary property*-ként, vagyis irodalmi tulajdonként is nevesítik).⁶³

Ezen megközelítésekre jellemző – és kiváltképpen az Egyesült Államokra –, hogy a lejjebb kifejtett belső feszültségek miatt nagyon gyakoriak a legfelsőbb fórumokig eljutó olyan eljárások, amelyekben egészen az alkotmányos alapokig visszamenően próbálnak meg egyébként kevésbé alkotmányosnak tekinthető szerzői jogi problémákat feloldani.⁶⁴

Az utilitarista elméletek továbbá jellemzően dualisták, vagyis a vagyoni jogok körében teljes átruházhatóságot hirdetnek, így a felhasználók azokat nem csupán hasznosítani lehetnek jogosultak.⁶⁵

⁵⁸ Amy E. Groves: Princeton University Press v. Michigan Document Services Inc.: The Sixth Circuit Frustrates the Constitutional Purpose of Copyright and the Fair Use Doctrine. Georgia Law Review, 31. évf. 1. sz., 1996, p. 325.

⁵⁹ L. még: Rahmiel David Rothenberg: Sampling: Musical Authorship of Tune with Purpose of the Copyright Regime. St. Thomas Law Review, 20. évf., 2008, p. 245.

⁶⁰ Az Egyesült Államok magyar nagykövetségének fordításában:

„A Kongresszus hatáskörrel bír ... a tudomány és a hasznos művészetek haladásának támogatására azáltal, hogy a szerzők és a feltalálók számára a vonatkozó írásművek és felfedezések jogát biztosítja meghatározott időre;” – elérhető: <http://goo.gl/bOcug7>.

⁶¹ Julie E. Cohen: Copyright as Property in the Post-Industrial Economy: A Research Agenda. Wisconsin Law Review, 2011, p. 1.

⁶² Steven J. Horowitz: A Free Speech Theory of Copyright. Stanford Technology Law Review, 2. évf., 2009, p. 2.

⁶³ Erről l. Randolph J. May, Seth L. Cooper: Literary Property: Copyright's Constitutional History and Its Meaning for Today. Perspectives from FSF Scholars, 8. évf. 19. sz., 2013.

⁶⁴ L. pl. Paul M. Schwartz, William Michael Treanor: Eldred and Lochner: Copyright Term Extension and Intellectual Property as Constitutional Property. The Yale Law Journal, 112. évf., 2003, p. 2331; Lawrence B. Solum: Congress's Power to Promote the Progress of Science: Eldred v. Ashcroft. Loyola of Los Angeles Law Review, 36. évf. 1. sz., 2002.

⁶⁵ Petkó Mihály: A monista felfogás érvényesülése a szerzői jogi törvényben. Debreceni Jogi Műhely, blogbejegyzés, elérhető: <http://goo.gl/yc3T7b>.

Az utilitarizmus emberképében a tulajdonos embert láthatjuk. Ennek megfelelően sokkal inkább jogosultról, mint alkotóról kell beszélnünk, aki közvetetten az alkotmányos felhatalmazó szabály – illetve közvetlenül az erre épülő jogszabályok – alapján gyakorolja és csakis ő gyakorolja kizárólagos jogait. Itt sokkal inkább a szerzői mű – mint az eredeti alkotó tevékenységének eredménye – effektív gazdasági kiaknázásáról⁶⁶ van szó, egyszerűen gyakorlati, piaci alapokon, a jogosultak ösztönzésekként.

Kritikai észrevételként lehet megjegyezni, hogy az utilitarizmus emberképe erkölcsi szempontból erősen relativizálja a szerzői jogot, sőt, talán nélkülöz is minden ilyen aspektust, amely jogrendszeri vagy akár szociális instabilitáshoz vezethet.⁶⁷ Az ilyen alapokon nyugvó rendszer kizárólag a szükséges minimum erejéig van tekintettel a többi érdekoldalra – sőt, a köz érdekei gyakran nincsenek képviselve, vagy eltörpülnek a jogosultak lobbitevékenysége mellett⁶⁸ –, és folyamatosan egy könnyen kimozdítható egyensúlyban van. Továbbá önmagában paradoxonnak tűnik az a felvetés is, hogy az alkotók ösztönzéséhez szigorú kizárólagos jogok kellenek, hiszen az alkotásnak táptalajra van szüksége, ezen jogok pedig erre kontraproduktívan hatnak.⁶⁹ Ugyanakkor ezen pontok mellett szükséges megemlékezni arról, hogy az ilyen megközelítést valló jogrendszerek – talán pont azért, mert egyensúlyi állapotuk folyamatosan revízióra szorul – effektíven alkalmazkodnak minden aktuális kihíváshoz, sőt, azt is el kell ismerni, hogy valóban komoly ösztönzőerővel bírnak.

II.5. Hegel elmélete

Hegel koncepciójának központi eleme az emberi szabad akarat,⁷⁰ amely a társadalommal kölcsönös függésben alakítja a jogot.⁷¹ Eszerint az elmélet elveti a természetjog azon álláspontját, miszerint léteznek jogok a természeti állapotban, vagy egyáltalán létezik természeti állapot (hiszen ha el kell ismerni egymás jogait, akkor ki volt az első, aki kilépett a természeti állapotból, hogy elismerje mások jogait?).⁷²

A jogokat tehát az egyén és a társadalom alakítja ki, Hegel értelmezésében pedig a mű a személyiség kiterjesztése, externalizálódása,⁷³ amelynek megszületése során az idea a kifejeződésben megtestesül⁷⁴ – ezért is szokták Hegelt a személyiségelmélet képviselője-

⁶⁶ Cohen: i. m. (61), p. 3.

⁶⁷ Moore: i. m. (56), p. 76.

⁶⁸ Netanel: i. m. (41), p. 3–4.

⁶⁹ Moore: i. m. (56), p. 65.

⁷⁰ Wenwei Guan: The Poverty of Intellectual Property Philosophy. Hong Kong Law Journal, 38. évf., 2008, p. 366–367.

⁷¹ Michael A. Carrier, Greg Lastowka: Against Cyberproperty. Berkley Technology Law Journal, 22. évf. 4. sz., 2007, p. 1492.

⁷² Jeanne L. Schroeder: Unnatural Rights: Hegel and Intellectual Property. Cardozo Law Legal Studies Research Paper, No. 80, 2004, p. 9, 11, 25.

⁷³ Kanu Priya: Intellectual Property and Hegelian Justification. Nujs Law Review, 1. évf., 2008, p. 360.

⁷⁴ Peter G. Stillman: Hegel's Analysis of Property in the Philosophy of Right. Cardozo Law Review, 10. évf., 1989, p. 1045.

ként emlegetni.⁷⁵ Ám ehhez a kiterjesztéshez szükség van egy hordozó közegre, ez pedig a tulajdon, amely itt a tulajdon egy valós formájaként jelenik meg, mivel nem rendelkezik olyan sajátosságokkal, amelyek megalapoznák *sui generis* elkülönítését a tulajdon többi formájától.⁷⁶

Bár Hegel kifejezetten nem nevesíti a szerzői jog céljával kapcsolatos elképzelését, a fentiekből – vagy éppen a kifejtésével kapcsolatos hallgatásból – végül is azt olvashatjuk ki, hogy a szerzői jog célja leginkább ezen speciális tulajdoni formának a megfelelő védelme.

Érdekes továbbá, hogy Hegel elmélete valamiféle átmenetnek tűnhet a természetjogi és utilitarista elképzelések között – ám itt ismét szükséges kiemelni, hogy ezek nem kezelhetők egy skála végpontjaiként –, mivel kiindulópontja maga a személyiség, és annak kiterjesztése, mégis erős tulajdonjogi alapokat használ, funkcionális-dualista rendezőelveket alkalmaz – tehát a vagyoni jogok elidegeníthetőek –, és külön kiemeli, hogy a további „szentimentális” szempontok csak elterelik a figyelmet a jogintézmény lényegéről.⁷⁷ Ugyanakkor Hegel elidegenítés alatt inkább a felhatalmazást érti, hiszen azt is kiemeli, hogy a jogok teljes elidegenítése – hiszen a műben maga a szerző jelenik meg – egyenértékű önmagunk rabszolgasorba bocsátásával.⁷⁸

Hegel emberképében tehát megjelenik a szabad akarattal rendelkező ember, akit csupán a többi joggalannyal egységben⁷⁹ lehet megfelelően szemlélni, amiben a szolidaritás keresztény elvét lehet felfedezni, hiszen a funkcionalitáson túlmenően elsősorban ez határozza meg a jogok tartalmát, bár ennek ellentmondani látszik, hogy itt a szerzői jog célja kizárólag a mű védelmére korlátozódik.

Kritikai észrevételként állapíthatjuk meg, hogy Hegel nem látja meg, hogy a szerzői jog annak ellenére, hogy abszolút, negatív tartalmú jogviszonyt keletkeztet, nem valós formája a tulajdonnak, illetve nem számol azzal, hogy a műben a szerző személyiségének kifejeződése művenként vagy műtípusonként akár változó is lehet.⁸⁰ Szintén probléma, hogy az elmélet bár össze tudja egyeztetni a személyiség központi szerepét a dualista felfogással, mégis elveti azokat a további „szentimentális” szempontokat, amelyekkel a jogterület finomhangolását el lehetne végezni.

⁷⁵ Christopher S. Yoo: Copyright and Personhood Revisited. University of Pennsylvania Law School Public Law Research Paper, No. 12–39, 2012, p.15.

⁷⁶ Schroeder: i. m. (72), p. 44.

⁷⁷ Schroeder: i. m. (72), p. 46.

⁷⁸ Justin Hughes: The Philosophy of Intellectual Property. The Georgetown Law Journal, 77. évf. 287. sz. 1988, p. 348.

⁷⁹ Abraham Drassinower: Labour and Intersubjectivity: Notes on the Natural Law of Copyright. Stanford/Yale Junior Faculty Forum Research Paper, 01-06, 2001, p. 38.

⁸⁰ Hughes: i. m. (78), p. 339.

II.6. A romantikus megközelítés

Bár a hazai tankönyvek⁸¹ vagy a vizsgálat tárgyává tett publikációk nem említenek ilyet, a külföldi szakirodalomban fel-felveti a fejét⁸² külön megközelítésként⁸³ – ha nem is egységes gondolati rendszerként –, ezért röviden erre is kitérünk.

Ennek alapján a mű a szerző legbelsőbb énjének a kifejeződése,⁸⁴ ami olyan egyedi és utánozhatatlan folyamat során jön létre, amelynek során a génusz szerepében tetszelgő szerző egy minden ízében saját és eredeti művet hoz létre.⁸⁵

Ezen megközelítés természetesen nem ad elegendő fogódzkodót emberképének a feltárásához, de a kritikai észrevételek körében ki kell emelni, hogy az ilyen, a semmiből történő alkotás mindenképpen meghaladottá vált,⁸⁶ és a fentiek szerint már megcáfолásra került.

II.7. A természetjog és Locke munkaelmélete

A természetjogi elméletek – a lényegyet leegyszerűsítve – előfeltételként szabják meg, hogy minden jognak visszavezethetőnek kell lennie egy felsőbb hatalomra,⁸⁷ illetve természeti alapra.⁸⁸

Ezen elmélet szerint a dolgok – ideértve a szerzői műveket is – alapvetően természeti állapotban vannak, a szerző pedig munkával (helyesebben: alkotással) szakítja ki⁸⁹ azokat ezen állapotukból, és a belefektetett munka⁹⁰ következtében keletkeztet ezeken tulajdont, így – tehát az eredeti alkotótevékenységgel – lehet a nem fizikai tárgyakkal fizikai jellegű kapcsolatot létesíteni.⁹¹

⁸¹ L. Lontai Endre, Faludi Gábor, Gyertyánfy Péter, Vékás Gusztáv: Szerzői jog és iparjogvédelem. Eötvös József Könyvkiadó, Budapest, 2012, p. 20–26; Tattay Levente, Pintz György, Pogácsás Anett: Szellemi alkotások joga. Szent István Társulat, Budapest, 2012, p. 45–49.

⁸² Lea Shaver: Copyright and Inequality. Robert H. McKinney School of Law Legal Studies Research Paper, 2014. 3. sz., p. 35.

⁸³ Julie E. Cohen: Creativity and Culture in Copyright Theory. University of California, Davis Law Review, 40. évf., 2007, p. 1163.

⁸⁴ Treiger-Bar-Am: i. m. (17), p. 1067.

⁸⁵ Netanel: i. m. (41), p. 24.

⁸⁶ Jean-Luc Piotraut: An Authors' Right-Based Copyright Law: The Fairness and Morality of French and American Law Compared. Cardozo Arts & Entertainment, 24. évf., 2006, p. 559.

⁸⁷ L. bővebben: Frivaldszky János: Természetjog – eszméletörténet. Szent István Társulat, Budapest, 2001.

⁸⁸ Sólyom László: A személyiségi jogok elmélete. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1983, p. 121, (status naturalis).

⁸⁹ Vö. Tattay Szilárd: Lehetséges-e a személy jogait a tulajdon fogalmára alapozni? In: Pogácsás Anett (szerk.): Quaerendo és Creando, Ünnepi kötet Tattay Levente 70. születésnapja alkalmából. Szent István Társulat, Budapest, 2014.

⁹⁰ Orit Fischman Afori: Human Rights and Copyright: The Introduction of Natural Law Considerations Into American Copyright Law. Fordham Intellectual Property Media & Entertainment Law Journal, 14. évf., 2004, p. 504.

⁹¹ Drassinower: i. m. (79), p. 7, 16.

Akárcsak Fichte – hiszen ő is természetjogász –, a természetjogi elméletek is hangsúlyozzák a személy méltóságának, szabadságának, humanitásának, az emberek egymásra utaltságának és a moralitásnak a kiemelkedő jelentőségét, a szerzői jog célját pedig – ezen attribútumokkal felruházva – az emberi méltóság kiteljesedésében, megvalósulásában és az emberi lélek fejlődésében látják.⁹²

Ugyanakkor érdemes kiemelni – tekintettel arra, hogy most a természetjogról általánosságban beszélünk – vannak e területeken alkotó olyan szerzők, akik másban találták meg a szerzői jog célját. Így például van, aki szerint a szabályozás központi eleme az, hogy biztosított legyen a szerző egyéniségének a kifejeződése, de minden műnek szükségszerűen közkinccsé kell válnia kifejezésre juttatásával – annak természetéből adódóan.⁹³ Létezik olyan álláspont is, miszerint a jogterület akkor működik megfelelően, ha elismeri, hogy az alkotó szellemi terméke a sajátja,⁹⁴ így a szerzői jog rendeletetése ezen munka védelme és az ehhez kapcsolódó kizárólagos jogok biztosítása.⁹⁵

A természetjogi elméletek közül a legismertebb John Locke munkaelmélete. Bár maga az elképzelés igen vitatott – vannak szerzők, akik egyenesen elhibázott házasságnak⁹⁶ tekintik a munkaelmélet szellemi alkotásokra vetítését –, mégis elmondhatjuk, hogy az egyik legismertebb, legmeghatározóbb alátámasztásról van szó – ahogy Craig mondja, erős totem⁹⁷ a szellemi alkotások világában.

A szellemi alkotások megalapozása során a jogirodalom Locke fizikai tulajdonnal kapcsolatos gondolatait analóg módon alkalmazza a szellemi tulajdonra. Eszerint az embernek tulajdona van a saját testén és mindenben, amit munkájával (*sweat of the brow*) kiemel a természeti állapotból.⁹⁸ Természetesen ez a tulajdon korlátokat is ismer, hiszen tárgya megromolhat és elenyészhet – amire a szellemi alkotások nem képesek –, illetve a személyes szükségleteken túlmenően való felhalmozása erkölcsileg megalapozatlan.⁹⁹

A természetjogi megközelítés emberképe talán a leginkább kiforrott, a személyt nem egyszerű individuumként, atomizált egységként, hanem a közösséggel szimbiózisban élő,¹⁰⁰ méltósággal bíró entitásként érzékeli, aki nemcsak céljai elérése végett működik együtt tár-

⁹² Aliana Ng Boyte: Finding Copyright's Core Content. Mississippi College School of Law Legal Studies Research Paper, 2013. 9. sz., p. 9, 21.

⁹³ MacMillan: i. m. (7), p. 205.

⁹⁴ Ez pedig leginkább Locke munkaelméletére emlékeztet.

⁹⁵ Netanel: i. m. (41), p. 23.

⁹⁶ Ken Shao: From Lockean Theory to Intellectual Property: Marriage by Mistake and Its Incompatibility with Knowledge, Creativity and Dissemination. Hong Kong Law Journal, 39. évf. 2. sz., 2009, p. 413.

⁹⁷ Carys J. Craig: Locke, Labour and Limiting the Author's Right: A Warning against a Lockean Approach to Copyright Law. Queen's Law Journal, 28. évf., 2002, p. 8.

⁹⁸ Lior Zemer: The Making of the New Copyright Lockean. Harvard Journal of Law & Public Policy, 29. évf. 3. sz., 2006, p. 892; Alfred C. Yen: Restoring the Natural Law: Copyright as Labor and Possession. Ohio State Law Journal, 51. évf., 1990, p. 523.

⁹⁹ Roland Spitzlinger: On the Idea of Owning Ideas: Applying Locke's Labor Appropriation Theory to Intellectual Goods. Masaryk University Journal of Law and Technology, 5. évf. 2. sz., 2011, p. 277–279.

¹⁰⁰ Vö. Frivaldszky János: Társadalmi diskurzus és szociális jogok. Politikatudományi Szemle, 1996. 1. sz.

saival, hanem morális, erkölcsi indíttatásoktól vezérelve, terhelve saját egyéni felelősségével.¹⁰¹ Továbbá Locke – akit szintén természetjogásznak tekintenek – munkaelméletének emberképe a tulajdonos ember, saját személyének tulajdonosa,¹⁰² aki munkája által kizárólagos jogokat formál annak eredményére.

Ellenben kritikai észrevételként állapíthatjuk meg, hogy e vonatkozásban a *status naturalis* a valóság fölösleges megkettőzésének tűnik, elsősorban arra tekintettel, hogy csupán egy nagyjából 300 éves múlttal rendelkező jogterületről beszélünk.¹⁰³ Ezen túlmenően nehéz egy jogterületet úgy természetjogi alapokra helyezni, hogy az kialakulásában sokkal inkább pozitivista gyökerekből fakadt.¹⁰⁴ Továbbá Locke elmélete bizonyos szempontból gátat szab a kreativitásnak, nincs tekintettel arra, hogy a szellemi tulajdon ugyan nem romlik, de gyakran értékét veszti, sem pedig arra, hogy a mű nem teljes egészében az alkotó műve, ezáltal szembeállítva egymással az egyént és a társadalmat.¹⁰⁵ Meg kell emlékezni még arról, hogy Locke emberképe szükségtelenül egyszerűsíti le az alkotó személyét a tulajdonos emberére, elhagyva számos olyan szempontot rá vonatkozóan, amely szükséges annak maradéktalan megítéléséhez.

II.9. A szerzői jog célja hazánk szerzői jogi törvényében

Bár a korábbiakban már említett hatályos szerzői jogi törvény kifejezetten nem rendelkezik annak céljáról, a törvényszövegben elrejtve, illetve indokolásában azt mégis megtalálhatjuk.

Az Sztj. preambuluma a következőket tartalmazza.

„A ... szerzői jogi szabályozás meghatározó szerepet tölt be a szellemi alkotás ösztönzésében, a nemzeti és az egyetemes kultúra értékeinek megóvásában;”

Azt, hogy ez tekinthető a szerzői törvényünk céljának, indokolásának következő részei támasztják alá.

„A szerzői jogi szabályozás egyik alapvető célja a szellemi alkotás ösztönzése. ... A szerzői jog célja egyrészt az alkotásra, innovációra való ösztönzés, másrészt a kulturális és bizonyos ipari befektetések védelme. ... A szerzői jog egyik célja a kultúrák sokféleségének megőrzése, a sajátos nemzeti kultúra és oktatás védelme. ... A törvény fő célja az irodalmi, tudományos és művészeti alkotások védelme.”

¹⁰¹ Boyte: i. m. (92), p. 22.

¹⁰² John Locke: Two Treatises of Government. Cambridge University Press, Cambridge, 1988, p. 287. (self-ownership).

¹⁰³ Ujhelyi Dávid: Szerzői jog – élt 300 évet? In: Pogácsás Anett, Szilágyi Pál, Ádány Tamás (szerk.): Varietas Delectat. A PPKE JÁK hallgatóinak válogatott tanulmányai. Pázmány Press, Budapest, 2013, p. 105.

¹⁰⁴ Sykes: i. m. (26), p. 6.

¹⁰⁵ Craig: i. m. (97), p. 23, 41, 43.

A jogalkotó tehát a célok és emberképek választékából a szerzői jog céljaként két elemet emelt ki, egyrészt az alkotás és az alkotók ösztönzését, másrészt pedig a befektetések, a kultúra és a művek védelmét.¹⁰⁶

Így tehát az Szjt. a szerzőt alkotó személyként látja, akinek ilyen tevékenysége érték, ösztönzése pedig kívánatos, egyértelművé teszi, hogy az alkotótevékenység erőfeszítést, befektetést igényel, amely védelemre érdemes, abban részesül, és részt vesz a kultúra és a nemzeti sajátosságok megőrzésében.

III. A szerzői jog célja napjainkban

III.1. Bevezető gondolatok a szerzői jog aktuális céljának vizsgálatához

A szerzői jog céljával foglalkozó egyes elméletek és megközelítések bemutatása után jelen fejezetben arra vállalkozunk, hogy ezen elméletek szintéziséből megpróbálunk egy napjaink szerzői jogához illeszkedő elméletet alkotni. Ehhez pedig előljáróban annyit szükséges elmondani, hogy a szerzői jog célja az eddigiek alapján nem fogható meg egyetlenegy dologban, hanem csupán dimenzióira bontva lehet a maga teljességében meghatározni.

Ugyancsak előljáróban érdemes leszögezni egy olyan problémát, ami hosszú idő óta gyötri a szerzői jogot, és egyik elemzett elmélet sem foglalkozik vele, ez pedig a territorialitás. A területi jelleg által okozott problémák közé tartozik például, hogy a fejlődő és a fejlett országok között fennálló társadalmi, gazdasági és szociális különbségek több ponton megcáfolhatják az egyébként jól felépített elméleteket.¹⁰⁷ Ebből egyenesen következik, hogy a szerzői jog céljának meghatározásakor szükséges globális jelleggel, az absztrakció magas szintjén gondolkodni.

III.2. A szerzői jog céljának elemei, dimenziói

Az előző fejezet elméleteiben láthattuk, hogy igen sok múlik azon, hogy az egyes gondolkodók miként látják az alkotás folyamatát. Kiindulópontként elfogadhatjuk a természetjog kiinduló gondolatát, miszerint az alkotó személy önmagában nem szemlélhető.¹⁰⁸ Ahogy az a korábbiakban is kifejtésre került, az alkotói tevékenység nem egy individuum atomizált, kizárólag saját forrásaiból táplálkozó metódus, hanem az emberiség közös örökségére építő, pozitív visszacsatolás,¹⁰⁹ kumulatív munka elvein működő folyamat.

¹⁰⁶ Pogácsás Anett: A szerző fogalmának és jelentőségének alakulása napjainkban. In: *Pogácsás*: i. m. (89), p. 487.

¹⁰⁷ *Shaver*: i. m. (82), p. 24–29.

¹⁰⁸ *Mayeda*: i. m. (47), p. 166.

¹⁰⁹ L. bővebben: *Bodó Balázs*: A szerzői jog kalózzai. Typotex Kiadó, Budapest, 2011.

Amikor a szerző alkot, erőfeszítést tesz, munkát végez. Ám ezen munkavégzés természete nem esik egybe Locke álláspontjával, nem arra hivatott, hogy az alkotó kiemeljen valamit egy fiktív természeti állapotból. Az alkotás során teszi hozzá a szerző az általa előképekként választott és feldolgozott művekhez saját egyéniségének, személyiségének esszenciáját, ekkor emelkedik ki a társadalom többi tagja közül, annak a megfoghatatlan folyamatnak az eredményeképpen, ami alapot ad majd kizárólagos jogainak elismerésére. Így tehát az elévített munka nem mint a tulajdon körébe való beleerőltetés eszköze, hanem sokkal inkább mint egyedi, az emberre jellemző, jogfakasztó, a megelőző művekre építő, az azokhoz hozzáteremtő alkotási lépésként szemlélhető, amely lépés védelmének gondolata méltó arra, hogy a szerzői jog céljának tekintsük.

És a mű célja talán nem is pusztán önmagából, hanem az alkotási folyamatból – amikor a szerző betekintést enged saját, egyébként hozzáférhetetlen gondolataiba –, annak (sohasem privát jellegű¹¹⁰) természetéből fakad.

Ezen alkotási folyamat a szerző és műve között egy bensőséges, személyes viszonyt¹¹¹ – bizonyos elméletek szerint egyenesen jogviszonyt¹¹² – keletkeztet, hiszen az alkotási folyamat során a szerző személyiségének egy részét olvasztja bele a művébe, és bár – ahogy Hegel ezt le is szögezi – ez nem lehet a vagyoni jogok átruházásának az akadály, mivel a teremtő személyiség átadott része nélkül is működni képes,¹¹³ ám a kapcsolat fennállása mégis vitán felül áll.

Jogviszony azonban nemcsak a szerző és műve viszonylatában keletkezik, hanem a szerző és a társadalom között is,¹¹⁴ amit a szerző jogai, illetve azok korlátai alkotnak.¹¹⁵ Mivel a szerző művét nem kizárólag „saját kútfőből” hozta létre, kapott jogainak gyakorlása során nem csupán jogi és dogmatikai, hanem erkölcsi kötelessége is tekintettel lenni a köz érdekeire, a felhasználók jogaira. Ezt a tendenciát szemlélhetjük úgy is, hogy mintegy közvetetten a társadalom biztosítja a szerzőnek kizárólagos jogait, elismerve alkotói minőségét.¹¹⁶ A jognak pedig feladata, sőt célja is, hogy a szerzők és a társadalom érdekei közötti mindenkori egyensúlyt¹¹⁷ mindkét fél érdekeire tekintettel megfelelően szabályozza.

¹¹⁰ Maurizio Borghi: Copyright and Truth. Theoretical Inquiries in Law, 12. évf. 1. sz., 2011, p. 7, 9, 18.

¹¹¹ Pogácsás Anett: A szerző jelentősége és művével való kapcsolata – Hova tovább szerzői jog? Iustum Aequum Salutare, 2014. 1. sz., p. 151,

¹¹² Pogácsás: i. m. (106), p. 481–482. (l. Grosschmid Béni és Szladits Károly álláspontját).

¹¹³ Schroeder: i. m. (72), p. 44.

¹¹⁴ Ez már tankönyvi szinten is ismert, l. Lontai, Faludi, Gyertyánfi, Vékás: i. m. (81), p. 61–92.

¹¹⁵ Így akár érdemes lehet nem külön szerző és mű, illetve szerző és felhasználók közötti kétpólusú, hanem egy hárompólusú jogviszonyról beszélni.

¹¹⁶ És ez az álláspont illeszkedik is az alkotás folyamatáról alkotott képbe, l. Jessica Litman: Digital copyright. Prometheus Books, New York, 2006, p. 122.

¹¹⁷ Pogácsás Anett: A szerzői jogi szabályozás (h)arcai, avagy mi is a szerepe a szerzői jogi védelemnek? Iustum Aequum Salutare, VIII, 2012. 3–4. sz., p. 133.

Ezen egyensúly megfelelő biztosításának egyik legfontosabb eszköze a szerzői jog korlátainak megfelelő mértékben való megállapítása, különös tekintettel a szabad felhasználási esetkörökre,¹¹⁸ illetve a védelmi időre.¹¹⁹

Az egyensúly kialakításakor azonban mindenképpen figyelemmel kell lenni arra, hogy a szerzői jognak szintén célja – ahogy azt mind az utilitarizmusnál, mind hazánk releváns jogszabályában láthattuk –, hogy ösztönözze a szerzőket tevékenységükben, hiszen vitán felül álló tény, hogy az alkotás a társadalom javát szolgálja. Ennek tükrében különösen fontos, hogy a jog megtalálja azt az egyensúlyi pontot,¹²⁰ ahol elegendő mértékű jogokat biztosít a szerzőknek ahhoz, hogy a ráfordított munkájuk megtérüljön, míg ugyancsak így jár el a felhasználók viszonylatában, elegendő mozgásteret biztosítva ahhoz, hogy maguk is szerzővé válhassanak, nemcsak megőrizve, de tovább bővítve az emberiség közös örökségét.

Az egyensúly megfelelő megállapításakor nehézséget okozhat, hogy a szerzői mű definíciója igen tág – hogyan is járhatna el jogkövetően a felhasználó, ha az alkotás fogalmának a kapui olyan mértékben tágra vannak nyitva, hogy igen csekély gazdasági értékű jogtárgyak is a jogok teljességét élvezik? Érdemes lehet talán elgondolkodni az Egyesült Államok korábbi gyakorlatán, amely szerint a szerzői mű széles meghatározása mellett az abból fakadó jogok érvényesíthetőségéhez szükséges volt még egy további regisztrációs lépés.¹²¹ Ezzel a szerzők alkotói tevékenységének elismerése mellett elkerülhetőek lennének a szerzői jogi képzeletbeli *de minimis* küszöb alatti jogérvényesítési eljárások, fokozódna a jogosulti tudatosság, a felhasználók megfelelő módon tájékoztatva lennének, némi ellensúlyt jelentene a meghosszabbított védelmi idővel szemben,¹²² bár nagy valószínűséggel érintené a nemzetközi jogi kötelezettségeket is.

Ki kell térni még arra, hogy a fentiekben tárgyalt elméletek igen korlátozott mértékben vannak csak tekintettel a globális szintű problémákra, értve ez alatt, hogy a jelenlegi szerzői jogi rendszer egyre inkább a fejlett országok luxusaként jelenik meg,¹²³ amiben a fejlődő országok nem képesek képviselni érdekeiket.¹²⁴ Ahogy Habermas olyan találóan megfogalmazza: „*We must prove that our moral principle is not just a reflection of the adult, white, well-educated, western male of today.*”¹²⁵ Egy olyan szerzői jogi architektúra, amely a társadalom egészének az érdekeit kívánja képviselni, kénytelen lesz előbb-utóbb erre a problémára is reagálni, ennek egy jelképe lehet a szerzői jog céljában való elhelyezés, deklarálás.

¹¹⁸ Grad-Gyenge Anikó: A kivételek és korlátozások céljai a szerzői monopoljogban. Verseny és szabályozás. Közgazdaságtudományi Intézet, 2011, p. 2, 4.

¹¹⁹ Ehhez l. Devan R. Desai: The Life and Death of Copyright. Wisconsin Law Review, 2011, p. 219.

¹²⁰ Peter K. Yu: Digital Copyright and Confuzzling Rhetoric. Vanderbilt Journal of Entertainment and Technology Law, 13. évf., 2011, p. 34.

¹²¹ Christopher Sprigman: Reform(aliz)ing Copyright. Stanford Law Review, 57. évf., 2004, p. 493.

¹²² Sprigman: i. m. (121), p. 521.

¹²³ Hughes: i. m. (78), p. 291.

¹²⁴ Shao: i. m. (96), p. 402.

¹²⁵ Jürgen Habermas: Morality and Ethical Life: Does Hegel's Critique of Kant Apply to Dörschouse Ethics? Northwestern University Law Review. 83. évf., 1989, p. 40.

Végül pedig pár szó a szerzői jog megfelelő emberképéről. A második fejezetben tárgyalt emberképek csupán részben alkalmasak arra, hogy a szerzői jog valós célja mögé állhassanak. Kiegészítésre – vagy éppen összevonásra – szorulnak a tekintetben, hogy mind a szerzőt, mind pedig a felhasználókat ne csupán mint érdekeiket görcsösen érvényesíteni kívánó feleket szemléljük, hanem mint egymás által szimbiózisban, igazi érdekességben lévőket, akiknek nem csupán érdekeik, hanem erkölcsük is együttműködésüket diktálja azáltal együtt, hogy a szellemi alkotások nyilvánvaló gazdasági jelentőségéről és aspektusairól sem feledkeznek meg.

Összefoglalva és leredukálva, tehát a szerzői jog területének célja az, hogy az egyedi alkotótevékenységet végző szerző ezen tevékenységét – kiemelkedő társadalmi jelentőségére tekintettel – oltalomban részesítse, és ösztönözze őt a további alkotások létrehozásában úgy, hogy közben megfelelő egyensúlyt biztosít a szerzők és a felhasználók vagy tágabb értelemben a társadalom érdekei között kizárólagos jogok és azok korlátainak hálóján keresztül.

IV. Konklúzió

A szerzői jog magja felé tett, nehézségekkel és akadályokkal teli utazás során feltárultak előttünk a szerzői jog elmúlt háromszáz évében született fontosabb elméletek. Láthattuk, hogyan próbálták saját korukban megragadni a szerzői jog célját az utilitarizmus képviselői a gazdasági és társadalmi hasznosságban, a természetjogi gondolkodók a szerző által végzett munkában, vagy éppen a kifejezés szabadságában, és hogy milyen emberképpel próbálták ezeket alátámasztani.

Ezek után egyértelművé vált, hogy a szerzői jog utóbbi években bekövetkezett változásai szükségessé teszik azt, hogy ezekből hol lefaragva, hol pedig hozzáadva napjaink feltételeihez igazítsuk a jogterület céljáról alkotott elképzeléseinket. Álláspontunk kialakítása során szem előtt tartottunk minden olyan szempontot, ami segítségünkre lehet abban, hogy egy tartós vagy legalább rugalmas elméletet tudjunk alkotni, figyelembe véve pl. a territorialitás vagy a probléma multidimenzionalitásának a kérdését.

Az így kialakult koncepció remélhetőleg alkalmas lesz arra, hogy elbírja azt a súlyos terhet, amit a XXI. században folyamatosan változó szerzői jog minden egyes további jogintézményének megtartása ró rá.

Dr. Vida Sándor*

MIKOR NINCS JOGKIMERÜLÉS?

A jogkimerülés, illetve – más irányú megközelítéssel vagy terminológiával – a belenyugvás viszonylag ritkán foglalkoztatja a bíróságokat. Ezt az intézményt ugyanis azonfelül, hogy azt a bitorló csak ritkán használja védekezésének eszközeként, a bíróság óvatosan alkalmazza. Ez magyarázza, hogy ilyen tárgyú ügyek az EU Bírósága elé is ritkán kerülnek.

Tényállás

Az alapper felperese a Coty Prestige cég, a Lancaster Group tagja számos jó hírű védjegy alatt forgalmaz illatszereket. Ilyen a DAVIDOFF, a JIL SANDER, a CALVIN KLEIN, a LAGERFELD, valamint saját védjegyei, a LANCESTER és a JOOP!

E közösségi és nemzetközi védjegyekkel a Coty Prestige cég áruit szelektív forgalmazási hálózaton keresztül, úgynevezett „hivatalos viszonteladók” segítségével forgalmazza az egész világon.

A Coty Prestige valamennyi hivatalos viszonteladójával kötött típusszerződés 5. cikkének szövege a következő:

„5.1. [A Coty Prestige] gazdaságilag elfogadható mértékben, sokoldalúan támogatja a hivatalos viszonteladót a termék eladása érdekében tett erőfeszítése során. A részleteket a felek esetenként egyeztetik.

5.2. [A Coty Prestige] ingyenesen a hivatalos viszonteladó rendelkezésére bocsáthat dekorációs és más reklámanyagot is. Ez az anyag a [Coty Prestige] tulajdonában marad, és felhívására vissza kell adni, kivéve ha a fogyasztók felé történő továbbadásra szánták.

5.3. [A Coty Prestige] által rendelkezésre bocsátott reklámanyagot a hivatalos viszonteladó kizárólag a meghatározott reklámcélra használhatja fel. A hivatalos viszonteladó számára tilos minden kereskedelmi értékesítés, különösen a minták, teszterek és miniatűrök eladása.”

A Simex Trading cég, amely nem tagja a Coty Prestige hivatalos viszonteladói hálózatának, többek között illatszereket forgalmaz.

2007. szeptember 26-án a Coty Prestige az ingolstadti (Németország) City-Arkaden üzletközpontjában található, a „Sparfümerie” üzletláncához tartozó üzletben végzett próbavásárlás alkalmával hozzájutott két üveg Davidoff Cool Water Man parfümöt tartalmazó úgynevezett „teszterhez”.

* jogtanácsos, Danubia Szabadalmi és Jogi Iroda.

A szóban forgó teszterek eredeti parfümöt tartalmazó eredeti üvegek voltak, azonban nem volt eredeti kupakjuk, és fel volt tüntetve rajtuk a „bemutatópéldány” felirat. Csomagolásuk annyiban tért el az eredeti áruétól, hogy egyrészt azt mindössze egy fehér doboz alkotta, amelyre feketével nyomtatták azokat az adatokat, amelyek az eredeti csomagoláson színesek. Másrészt elől a „bemutatópéldány” felirat, míg az egyik oldalon a „kereskedelmi forgalomba nem hozható” jelzés szerepelt.

A beszerzett teszterek gyártási azonosítószáma alapján a Coty Prestige megállapította, hogy a tesztereket 2006 júliusában Szingapúrba szállították a társaság egyik hivatalos viszonteladójához.

Ezt követően a „Sparfümerie” üzletlánc tulajdonosa arról tájékoztatta a Coty Prestige-t, hogy az árukat a Simex Trading alperestől szerezte be üzletláncának nürnbergi üzlete számára, és állítása alátámasztásul bemutatta a vonatkozó számlákat.

Ezen vásárlás és egy további, eredetileg a Közel-Keletre szállított termék próbavásárlás alkalmával történő beszerzését követően a Coty Prestige a Simex Tradinggel szemben jogsértés abbahagyására való kötelezés iránti keresetet nyújtott be a jelen eljárás keretében, és arra hivatkozott, hogy a szóban forgó tesztereket a védjegyjogosult hozzájárulása nélkül hozták először forgalomba az Európai Unióban vagy az Európai Gazdasági Térségben (a továbbiakban: EGT).

A Simex Trading e kereset elutasítását kérte, és azt állította, hogy a védjegyoltalomból eredő jog a szóban forgó teszterek vonatkozásában kimerült, mivel azokat a védjegyjogosult hozzájárulásával forgalomba hozták az EGT-ben.

A Coty Prestige erre azzal válaszolt, hogy az érintett árukat nem az ő kezdeményezésére vagy hozzájárulásával hozták forgalomba. A parfümöket, és így a tesztereket is, ugyanis kizárólag a hivatalos viszonteladóinak bocsátja rendelkezésére. A velük kötött szerződésekben a Coty Prestige fenntartja magának a teszterek tulajdonjogát. Ezen túl reklámanyagról van szó, amelyeket mint ilyeneket nem a fogyasztóknak szánnak, ami magyarázza, miért van egyértelműen feltüntetve a tesztereken, hogy nem hozhatók forgalomba.

A Nürnberg-Fürth Törvényszék (Landgericht Nürnberg-Fürth) elutasította a Coty Prestige keresetét, mivel úgy ítélte meg, hogy a védjegyoltalomból eredő jogok kimerültek a szóban forgó teszterek vonatkozásában, noha azokon fel volt tüntetve, hogy nem hozhatók forgalomba. Ugyanis mivel a parfümtesztereket a Coty Prestige azzal a felhatalmazással adta át a hivatalos viszonteladóknak, hogy használják fel az azokban található parfümöt,

ezzel átadta az ezen áruk feletti tényleges rendelkezési jogot, ennél fogva megvalósult a védjegyirányelv 7. cikke és a KVR 13. cikke szerinti forgalomba hozatal. A jogkimerülés elve nem korlátozható vagy érvényteleníthető a védjegyjogosult szerződéses korlátozásai által. A Coty Prestige-zsel kötött szerződésének valamely hivatalos viszonteladó által történő megsértése csupán az érintett gazdasági szereplők közötti szerződéses viszonyt érinti. A tulajdonjog fenntartása továbbá nem bír jelentőséggel, mert a jogkimerülésnek csupán a tényleges rendelkezési jog átszállása a feltétele.

A Nürnbergi Fellebbviteli Bíróság (Oberlandesgericht Nürnberg), amelyhez fellebbezést nyújtottak be, úgy vélte, hogy az elsőfokú bíróság álláspontjának megalapozottságával kapcsolatban komoly kételyek merülnek fel.

A kérdést előterjesztő bíróság szerint az EU Bírósága ítélkezési gyakorlatából, különösen pedig a C-16/03. sz., a Peak Holding AB kontra Axolin Elinor AB-ügyben hozott ítéletből¹ az következik, hogy a védjegyirányelv² 7. cikkének (1) bekezdése és a KVR³ 13. cikkének (1) bekezdése szerinti forgalomba hozatal fő tényállási ismérvei az áruval való rendelkezés jogának az átruházása és az áru gazdasági értékének a realizálódása.

A jelen eset annyiban tér el, hogy a teszterek a felek szerződéses megállapodása szerint továbbra is a védjegyjogosult tulajdonában maradnak, és csupán a tartalmuk kerül átadásra felhasználás – de nem eladás – céljából. A tesztereken és csomagolásukon szereplő feliratból a kereskedő számára is egyértelmű, hogy a teszterekeket nem eladásra szánták, ezért kizárt a harmadik fél által történő jóhiszemű vásárlás is.

Ilyen körülmények között a hivatalos viszonteladó tehát csak korlátozott rendelkezési joggal bír a teszterek felett. Ezenfelül a védjegyjogosult nem hasznosíthatta a teszterek gazdasági értékét, hiszen nem azok eladása volt a célja.

A kérdést előterjesztő bíróság megjegyzi továbbá, hogy a teszterek rendelkezésre bocsátásának tulajdonképpeni célja a reklám. Ez egyébként egyértelműen következik a külső csomagoláson és az üvegen szereplő feliratokból. Márpedig a Coty Prestige a jogsértés abbahagyására való kötelezés iránti keresete által érintett körülmények között ez a cél nem valósult

¹ Az ítélet rendelkező része:

1. A védjegyirányelv 7. cikkének (1) bekezdését úgy kell értelmezni, miszerint a védjeggyel ellátott termékeket nem lehet az EGT területén belül forgalomba hozott terméknek tekinteni, ha a védjegyjogosult eladás céljából importálta őket az EGT-be, illetve ha az EGT területén belül – saját vagy társult vállalkozások boltjaiban – eladásra kínálta a fogyasztóknak, csak nem sikerült eladnia őket (ítélet 44. pont és rendelkező rész 1. pont).

2. Az alapügyhöz hasonló körülmények esetén a védjegyjogosult és az Európai Gazdasági Térség más piaci szereplője között létrejövő szerződésben a viszonteladási tilalom kikötése nem zárja ki, hogy a védjegyirányelv 7. cikke (1) bekezdése értelmében forgalomba hozatal valósuljon meg, tehát az EGT területén belüli viszonteladási tilalom megsértésének esetén nem akadályozza a védjegyjogosult kizárólagos jogának kimerülését (ítélet 56. pont és rendelkező rész 2. pont).

² 89/104 EKG sz. védjegyirányelv (újracodifikálva a 2008/95 EK sz. irányelvvel).

³ 40/94 EK sz. tanácsi rendelet (újracodifikálva a 207/2009 EK sz. rendelettel) a közösségi védjegyről.

meg, hiszen a tesztereket nem bocsátották a vásárlók rendelkezésére kipróbálás céljából, hanem, a szerződés megszegésével, harmadik fél részére értékesítették azokat.

Ilyen körülmények között a Nürnbergi Fellebbviteli Bíróság felfüggesztette az eljárást, és előzetes döntéshozatal céljából az alábbi kérdést terjesztette a Bíróság elé:

„A KVR 13. cikkének (1) bekezdése és a védjegyirányelv 7. cikke szerinti forgalomba hozatalról van-e szó akkor, ha az úgynevezett parfümteszterek a tulajdon átruházása nélkül, az eladás tilalma mellett azért adják át a szerződéses kereskedőknek, hogy a lehetséges vásárlók tesztelhessék az áru tartalmát, miközben az árun szerepel, hogy az kereskedelmi forgalomba nem hozható, és a szerződés szerint a gyártó/védjegyjogosult bármikor visszahívhatja az árut, és az áru csomagolása az egyszerűbb csomagolás miatt egyértelműen különbözik a gyártó/védjegyjogosult által egyébként szokásosan forgalomba hozott áruétól?”

Ítélet⁴

Az EU Bírósága – a főtanácsnok meghallgatását követően, annak írott indítványa (perösszefoglalója) nélkül, 2010. január 3-án hozott ítéletében a következőket mondta.

Az állandó ítélkezési gyakorlat értelmében a védjegyirányelv 5–7. cikke a védjegyjogtalmi jogra vonatkozó szabályok teljes harmonizációjáról rendelkezik, és meghatározza a védjegyjogosultat az Unión belül megillető jogosultságokat (lásd különösen a C-324/08. sz., a Makro Zelfbedieningsgroothandel és társai-ügyben hozott ítélet 20. pontját⁵ és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot – jelen ítélet 27. pont).

Közelebbről a védjegyirányelv 5. cikke olyan kizárólagos jogot biztosít a védjegyjogosultnak, amelynek alapján az bármely harmadik személynek megtilthatja, hogy a védjeggyel ellátott árut importálja, eladásra felkínálja, forgalomba hozza vagy e célból raktáron tartsa. Ugyanezen irányelv 7. cikkének (1) bekezdése kivételt állít fel e szabályra, amikor kimondja, hogy a védjegyjogosult joga kimerül, amennyiben az áruk általa, illetve az ő hozzájárulásával kerültek forgalomba hozatalra az EGT területén (lásd különösen a fent hivatkozott

⁴ C-127/09 ügyszám.

⁵ A szöveg:

... az állandó ítélkezési gyakorlat értelmében a védjegyirányelv 5–7. cikke a védjegyjogtalmi jogra vonatkozó szabályok teljes harmonizációjáról rendelkezik, és meghatározza a védjegyjogosultat a Közösségen belül megillető jogosultságokat (a C-355/96. sz., a Silhouette International Schmied-ügyben hozott ítélet 25. és 29. pontja és a C-414/99, C-415/99 és C-416/99 sz., a Zino Davidoff és Levi Strauss-ügyben hozott ítélet 39. pontja).

Makro Zelfbedieningsgroothandel és társai-ügyben hozott ítélet 21. pontját⁶ és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot – jelen ítélet 28. pont).

A kizárólagos jog kimerülése bekövetkezik akár azáltal, hogy a jogosult kifejezett vagy hallgatóságos formában hozzájárulását adja az EGT-n belüli forgalomba hozatalhoz, akár azáltal, hogy ő maga vagy vele gazdaságilag kapcsolatban álló személy, például engedélyes hozza forgalomba az árut az EGT-ben. Tehát mind a védjegyjogosult hozzájárulása, mind az általa, illetve a vele gazdaságilag kapcsolatban álló személy által az EGT-ben történő forgalomba hozatal, amely egyenértékű a kizárólagos jogról való lemondással, meghatározó tényezője ezen jog kimerülésének (ebben az értelemben lásd a C-244/00. sz., a Van Doren + Q-ügyben hozott ítélet 34. pontját;⁷ a C-59/08. sz., a Copad-ügyben hozott ítélet 43. pontját,⁸ valamint a fent hivatkozott Makro Zelfbedieningsgroothandel és társai-ügyben hozott ítélet 24. pontját⁹ és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot – jelen ítélet 29. pont).

A védjegyen fennálló jogok biztosítása, valamint annak garantálása céljából, hogy valamely, védjeggyel ellátott áru a továbbiakban forgalmazható legyen anélkül, hogy a védjegyjogosult ez ellen felléphetne, lényegi fontosságú, hogy e védjegyjogosult ellenőrizhesse e védjegyek EGT-n belüli első forgalomba hozatalát, függetlenül attól, hogy ezen árukat esetleg már forgalomba hozták az EGT-n kívül, mivel ezen forgalmazás nem eredményezi a jognak a védjegyirányelv 7. cikkének (1) bekezdése értelmében vett kimerülését (ebben az

⁶ A szöveg:

...a védjegyirányelv 5. cikke olyan kizárólagos jogot biztosít a védjegyjogosultnak, amely alapján az bármely harmadik személynek megtilthatja, hogy a védjeggyel ellátott árukat importálja, eladásra felkínálja, forgalomba hozza, vagy e célból raktáron tartsa. Ugyanezen irányelv 7. cikkének (1) bekezdése kivételt állít fel e szabályra, amikor kimondja, hogy a védjegyjogosult joga kimerül, amennyiben az áruk általa, illetve az ő hozzájárulásával kerültek forgalomba hozatalra az EGT területén (lásd a C-414/99, C-415/99 és C-416/99 sz., a Zino Davidoff és Levi Strauss-ügyben hozott ítélet 40. pontját, a C-244/00 sz., a Van Doren + Q-ügyben hozott ítélet 33. pontját és a C-16/03 sz., a Peak Holding-ügyben hozott ítélet 34. pontját).

⁷ A szöveg:

...A kizárólagos jog kimerülése bekövetkezhet a termékeknek az EGT piacán a védjegytulajdonos kifejezett vagy hallgatóságos hozzájárulásával történő forgalomba hozatalával, vagy a védjegytulajdonos által e piacon történő saját forgalombahozatallal. A védjegytulajdonos hozzájárulásával történő forgalomba hozatal, vagy a védjegytulajdonos által történő saját forgalomba hozatal amelyek egyenértékűek a kizárólagos jogról való lemondással, egyaránt döntő tényezője a jogkimerülésnek (a hozzájárulás tekintetében vö. a C-414/99, C-415/99 és C-416/99 sz., a Zino Davidoff és Levi Strauss-ügyben hozott ítélet 41. pontjával).

⁸ A szöveg:

...az EU Bírósága ítélkezési gyakorlatából következik, hogy bizonyos esetekben ezen kizárólagos jog kimerülése akkor is bekövetkezik, ha az áruk forgalmazását olyan személy végzi, aki gazdaságilag kapcsolatban áll a védjegyjogosulttal. Ez a helyzet különösen valamely engedélyes esetében (ebben az értelemben lásd a C-9/93 sz., IHT Internationale Heiztechnik és Danzinger-ügyben hozott ítélet 34. pontját).

⁹ A szöveg:

...Az EU Bírósága egyrészt úgy ítélte meg, hogy a védjegyirányelv 5. cikkében foglalt kizárólagos jog kimerülése akkor is bekövetkezik, ha az áruk forgalmazását olyan személy végzi, aki gazdaságilag kapcsolatban áll a védjegyjogosulttal, ilyen például az engedélyes (ebben az értelemben lásd a fent hivatkozott IHT Internationale Heiztechnik és Danzinger-ügyben hozott ítélet 34. pontját és a fent hivatkozott Copad-ügyben hozott ítélet 43. pontját).

értelemben lásd különösen a fent hivatkozott Makro Zelfbedieningsgroothandel és társai-ügyben hozott ítélet 31. és 32. pontját,¹⁰ valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot – jelen ítélet 30. pont).

Továbbá a védjegyoltalomból eredő jogok csak az olyan áruminták tekintetében merülnek ki, amelyek első ízben a védjegyjogosult által vagy az ő hozzájárulásával kerültek forgalomba az EGT-ben. Ezzel szemben a védjegyjogosult a védjegyirányelv által biztosított kizárólagos jognak megfelelően továbbra is megtilthatja a védjegy használatát ugyanazon áru más mintái tekintetében, amelyek nem képezték az EGT-n belüli első forgalomba hozatal tárgyát (ebben az értelemben lásd a C-173/98. sz., a Sebago és Maison Dubois-ügyben hozott ítélet 19. és 20. pontját¹¹ – jelen ítélet 31. pont).

Az alapügyben felmerül a kérdés, hogy az ügy körülményei között a szóban forgó árukat, nevezetesen a Coty Prestige parfümtesztereit, amelyeket a társaság szelektív forgalmazási szerződés keretében bocsát hivatalos viszonteladói rendelkezésére, maga a védjegyjogosult vagy annak hozzájárulásával harmadik személy hozta-e első ízben forgalomba az EGT-ben (itélet 31. pont).

Ellentétben a fent hivatkozott Peak Holding-ítélet alapjául szolgáló üggyel, a jelen ügy alapeljárásának tárgya nem az a kérdés, hogy valamely, védjeggyel megjelölt árukkal kapcsolatos egyes aktusok, amennyiben azokat ugyanezen védjegy jogosultja vagy ahhoz gaz-

¹⁰ A szöveg:

31. ... amint azt egyébként a közösségi ítélkezési gyakorlat is pontosította, az említett térségen kívüli esetleges forgalmazás e vonatkozásban nem eredményezi a jog kimerülését (lásd a C-173/98 sz., a Sebago és Maison Dubois-ügyben hozott ítélet 21. pontját; a C-249/00 sz., a Van Doren + Q-ügyben hozott ítélet 26. pontját és a C-16/03 sz., a Peak Holding-ügyben hozott ítélet 36. pontját).

32. Következésképpen a védjegyhez fűződő jog biztosítása, valamint annak garantálása céljából, hogy valamely védjeggyel ellátott áru a továbbiakban forgalmazható legyen anélkül, hogy a védjegyjogosult ez ellen felléphetne, lényegi fontosságú, hogy e védjegyjogosult ellenőrizhesse ezen áruknak az EGT-n belüli első forgalomba hozatalát, függetlenül attól, hogy ezen árukat esetleg már forgalomba hozták az EGT-n kívül (ebben az értelemben lásd a C-173/98 sz., a Sebago és Maison Dubois-ügyben hozott ítélet 20. és 21. pontját; a C-414/99. C-415/99 és C-416/99 sz.. a Zino Davidoff és Levi Strauss-ügyben hozott ítélet 33. pontját; a C-244/00 sz., a Van Doren + Q-ügyben hozott ítélet 26. pontját, valamint a C-16/03 sz., a Peak Holding-ügyben hozott ítélet 36. és 37. pontját).

¹¹ A szöveg:

19. ...a védjegy által biztosított jog csupán olyan konkrét termékek (individual items) vonatkozásában merül ki, amelyeket a védjegytulajdonos hozzájárulásával hoztak forgalomba a meghatározott piacon. A védjegytulajdonos tehát a védjegyirányelv alapján megtilthatja az olyan termékek tekintetében történő védjegyhasználatot, amelyeket nem az ő hozzájárulásával hoztak piaci forgalomba.

20. Az EU Bírósága már megállapította, hogy a védjegyirányelv 7. cikk (1) bekezdésének a célja, hogy egy védjeggyel megjelölt termék további piaci forgalmazását a védjegytulajdonos engedélyével lehetővé tegye, és hogy megtiltsa neki, hogy az ilyen forgalmazással szemben fellépjen (a C-337/95 sz. Dior kontra Evora-ügy 37. és 38. pontja, továbbá a C-63/97 sz. BMW-ügy 57. pontja). Ezt az értelmezést alátámasztja a védjegyirányelv 7. cikkének (2) bekezdése, amely utal a termék „további forgalomba hozatalára”, ami azt jelzi, hogy a jogkimerülés intézménye csupán olyan meghatározott termékeket érint, amelyeket előzőleg a védjegytulajdonos hozzájárulásával hoztak piaci forgalomba.

daságilag kapcsolódó személy hajtja végre az EGT-ben, a védjegyirányelv 7. cikkének (1) bekezdése szerinti forgalomba hozatalnak tekinthetők-e. Ennélfogva a forgalomba hozatal fogalmának ezen ítéletben kifejtett ismérvei a jelen alapeljárás tárgyát képező körülmények között nem bírnak jelentőséggel (ítélet 33. pont).

Jelen ügyben ugyanis, amint az az előzetes döntéshozatalra utaló határozatból következik, azt az aktust, amelyet a szóban forgó áruk – amelyek tekintetében a védjegyoltalomból eredő jog kimerülésére hivatkoznak – EGT-n belüli első forgalomba hozatalának kell tekinteni, nem a védjegyjogosult vagy vele gazdasági kapcsolatban álló személy, hanem harmadik személy hajtotta végre. Nem vitatott ugyanis, hogy az ügy tárgyát képező teszterek EGT-n belüli forgalmazása első aktusának a teszterek Simex Trading általi, a németországi Sparfümerie üzemhálózat részére történt értékesítése tekinthető, amely tesztereket a Simex Trading a Coty Prestige szingapúri hivatalos viszonteladójától szerezte be és importálta (ítélet 34. pont).

Továbbá, a jelen ítélet 30. és 31. pontjában hivatkozott ítélkezési gyakorlat fényében sem az, hogy a Coty Prestige kezdetben a szóban forgó árumintákat szingapúri székhelyű hivatalos forgalmazója rendelkezésére bocsátotta, sem pedig az, hogy a Coty Prestige ugyan-ezen áru más mintáit az EGT-n belüli hivatalos forgalmazói rendelkezésére bocsátotta, nem tekinthető a szóban forgó áruk, amelyek tekintetében a védjegyoltalomból eredő jog kimerülésére hivatkoznak, a védjegyirányelv 7. cikkének (1) bekezdése szerinti forgalomba hozatalának (ítélet 35. pont).

Ebből az következik, hogy tekintettel a jelen ítélet 29. pontjában hivatkozott ítélkezési gyakorlatra, egy, az alapügy tárgyát képezőhöz hasonló összefüggésben a védjegyjogosult kizárólagos jogának kimerülését kizárólag az ő esetleges, a szóban forgó áruk harmadik fél általi EGT-n belüli forgalomba hozatalára vonatkozó, kifejezett vagy hallgatóságos hozzájárulása eredményezheti. Ennélfogva ilyen összefüggésben a meghatározó tényező, amely a kizárólagos jog kimerülését eredményezheti, erre, a védjegyjogosult saját kizárólagos jogáról történő lemondással egyenértékű felhatalmazásra vonatkozik (ítélet 36. pont).

E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy a védjegyirányelv 5. cikkében foglalt kizárólagos jogról való lemondás szándéka még abban az esetben is következhet a jogosult hallgatóságos hozzájárulásából, ha a szóban forgó árukat az EGT-n belül első ízben olyan személy hozta forgalomba, aki a védjegyjogosulttal nem áll gazdasági kapcsolatban, és a védjegyjogosult nem adta kifejezett hozzájárulását (lásd a fent hivatkozott Makro Zelfbedieningsgroothandel

és társai-ügyben hozott ítélet 19. pontját¹² és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot – jelen ítélet 37. pont).

Az ítélkezési gyakorlatból az következik ugyanis, hogy bár „ilyen akarat rendszerint a hozzájárulásnak kifejezett nyilatkozat formájában való közlésével valósul meg, nem zárható ki, hogy bizonyos esetekben a hozzájárulásra hallgatólágosan lehet következtetni olyan tényezők vagy körülmények alapján, amelyek vagy az EGT-n kívüli vagy e térségen belüli forgalomba hozatalt megelőzően, azzal egyidejűleg vagy azt követően állnak fenn, és amelyek a nemzeti bíróság álláspontja szerint is egyértelműen arra utalnak, hogy a jogosult jogáról lemondott” (a C-414/99–C-416/99. sz., a Zino Davidoff és Levi Strauss egyesített ügyekben hozott ítélet 46. pontja¹³ – jelen ítélet 38. pont).

E vonatkozásban a fent hivatkozott Zino Davidoff és Levi Strauss-ügyben hozott ítéletében az EU Bírósága ugyancsak úgy ítélte meg, hogy hallgatólágos hozzájárulás nem következhet:

- „abból, hogy a védjegyjogosult nem közölte az EGT-n kívül forgalomba hozott áru minden további vevőjével, hogy ellenzi az EGT-n belüli forgalomba hozatalt;
- abból, hogy az áruk nincsenek ellátva az EGT-ben történő forgalomba hozatal tilalmára vonatkozó jelzéssel;
- abból a körülményből, hogy a védjegyjogosult a védjeggyel ellátott áruk tulajdonjogát anélkül ruházta át, hogy szerződéses tilalmat kötött volna ki, és hogy a szerződésre alkalmazandó jog szerint az átruházott tulajdonjog – szerződéses tilalom hiányában – korlátlan továbbértékesítésre vonatkozó jogot foglal magában, vagy legalábbis arra vonatkozó jogot, hogy az árukat később az EGT-ben forgalmazni lehet” (itélet 39. pont).

Továbbá ugyanezen ítélet 66. pontjában¹⁴ az EU Bírósága úgy ítélte meg, hogy a védjegyjogosult kizárólagos jogának kimerülése szempontjából nincs jelentősége annak, hogy:

¹² A szöveg:

...a C-414/99, C-415/99 és C-416/99 sz., a Zino Davidoff és Levi Strauss-ügyben hozott ítélet 46. pontjában az EU Bírósága kifejtette, hogy a korábban az e térségen kívül forgalmazott áruk EGT-n belüli forgalomba hozatalához való hozzájárulás nemcsak annak kifejezett nyilatkozat formájában való közlésével valósul meg, hanem arra „hallgatólágosan lehet következtetni olyan tények vagy körülmények alapján, amelyek vagy az EGT-n kívüli forgalomba hozatalt megelőzően, azzal egyidejűleg vagy azt követően állnak fenn, és amelyek a nemzeti bíróság álláspontja szerint is egyértelműen arra utalnak, hogy a jogosult jogáról lemondott”. Ugyanezen ítélet 53–58. pontjában az EU Bírósága ezt kiegészítette azzal, hogy azon tényeknek, amelyeket a hallgatólágos hozzájárulás megállapítása során vesznek figyelembe, egyértelműen utalniuk kell arra, hogy a védjegyjogosult lemondott kizárólagos jogának érvényesítéséről, különösen pedig e hallgatólágos hozzájárulás nem következhet a védjegyjogosult pusztá hallgatásából.

¹³ Szó szerint idézve a C-414/99–C-416/99 ítéletből.

¹⁴ A szöveg:

...a védjegyjogosult kizárólagos jogának kimerülését illetően nem releváns, hogy: a védjeggyel ellátott árukat importáló kereskedő nem bír tudomással arról, hogy a jogosult ellenzi azoknak az EGT-ben történő forgalomba hozatalát, illetve azoknak az e piacon a jogosított viszonteladók kívüli más kereskedők általi forgalomba hozatalát; vagy hogy a jogosított viszonteladók és nagykereskedők annak ellenére nem alkalmazták ezt a tilalmat átvevő szerződéses kikötést saját vásárlóikkal szemben, hogy a védjegyjogosult ezen ellenvetésről értesítette őket.

– a védjeggyel ellátott árukat importáló kereskedő nem bír tudomással arról, hogy a jogosult ellenzi azoknak az EGT-ben történő forgalomba hozatalát, illetve azoknak az e piacon a jogosított viszonteladókon kívüli más kereskedők általi forgalomba hozatalát; vagy hogy

– a jogosított viszonteladók és nagykereskedők annak ellenére nem alkalmazták ezt a tilalmat átvevő szerződéses kikötést saját vásárlóikkal szemben, hogy a védjegyjogosult ezen ellenvetésről értesítette őket” (ítélet 40. pont).

Noha a kérdést előterjesztő bíróság feladata a jelen ítélet 38–40. pontjában felidézett tényezők fényében megvizsgálni, hogy az alapügyben a védjegyjogosult – kifejezett vagy hallgatólagos formában – hozzájárulását adta-e az EGT-n belüli forgalomba hozatalhoz, meg kell állapítani, hogy az ezen ügy összefüggéséhez hasonló helyzetben bizonyos tényezők és körülmények, amelyeket tekintetbe kell venni annak eldöntése során, hogy következtetni lehet-e a védjegyjogosult hallgatólagos hozzájárulására, nem támasztják alá, hogy a védjegyjogosult bizonyossággal lemondott volna a védjegyirányelv 5. cikkében foglalt kizárólagos jogáról (ítélet 41. pont).

A megkereső végzésben foglalt tényezők közül az következik ugyanis, hogy az alapügy tárgyát képező áruk parfümösüvegek, amelyek csomagolásán a „bemutatópéldány” felirat mellett a „kereskedelmi forgalomba nem hozható” jelzés is szerepel (ítélet 42. pont).

Az ilyen megjelölés, amely egyértelműen kifejezi az érintett védjegy jogosultjának azon szándékát, hogy az e védjeggyel megjelölt árukat ne értékesítsék sem az EGT-n kívül, sem pedig e térségen belül, önmagában, ellenkező bizonyítékok hiányában olyan döntő tényezőnek tekinthető, amely ellentétben áll azzal a megállapítással, hogy a védjegyjogosult a védjegyirányelv 7. cikkének (1) bekezdése szerinti hozzájárulását adta az EGT-n belüli forgalomba hozatalhoz (ítélet 43. pont).

Egyébiránt – tekintettel különösen a Simex Trading által az alapeljárásban előterjesztett viszontkereset terjedelmére – ha az előzetes döntéshozatal iránti kérelmet akként kellene értelmezni, hogy az a jelen ítélet 34. pontjában leírt eseten túl magában foglalja azt az esetet is, hogy a Coty Prestige először a szóban forgó tesztereket az alapeljárásban az EGT-n belül székhellyel rendelkező egyik hivatalos viszonteladója rendelkezésére bocsátotta, felmerül a kérdés, hogy ezt a rendelkezésre bocsátást a védjegyirányelv 7. cikkének (1) bekezdése értelmében vett forgalomba hozatalnak kell-e tekinteni (ítélet 44. pont).

Márpedig a szóban forgó parfümösüvegek csomagolásán szereplő „kereskedelmi forgalomba nem hozható” megjelölés kizárja, hogy ezt forgalomba hozatalnak kelljen tekinteni, mivel, amint az a jelen ítélet 43. pontjában már megállapítást nyert, e felirat egyértelműen kifejezi az érintett védjegy jogosultjának azon szándékát, hogy az e védjeggyel megjelölt árukat ne értékesítsék sem az EGT-n kívül, sem pedig e térségen belül (ítélet 45. pont).

Tekintettel arra, hogy a KVR 13. cikke (1) bekezdésének szövege lényegében azonos a védjegyirányelv 7. cikke (1) bekezdésének szövegével, azon térség meghatározásának kivételével, amelyen belül a forgalomba hozatalnak meg kellett történnie, amely körülmény az alapügy összefüggésében egyáltalában nem releváns, és mivel nincsenek egyéb olyan,

az említett rendelkezések célkitűzésével összefüggő vagy azzal kapcsolatos tényezők, amelyek ugyanezen rendelkezések eltérő értelmezését tennék szükségessé, a védjegyirányelv 7. cikkének a jelen ítélet által az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés megválaszolása céljából nyújtott értelmezése vonatkozik a KVR 13. cikkének (1) bekezdésére is (ítélet 46. pont).

Az alapügy körülményeihez hasonló körülmények között a közösségi védjegyről szóló KVR 13. cikkének (1) bekezdését, valamint az Európai Gazdasági Térségről szóló 1992. május 2-án aláírt megállapodással módosított, a védjegyirányelv 7. cikkének (1) bekezdését akként kell értelmezni, hogy a védjegyfenntartó jogok kimerülése kizárólag akkor következik be, ha a kérdést előterjesztő bíróság vizsgálata alapján megállapítható, hogy a védjegyjogosult kifejezett vagy hallgatóságos hozzájárulását adta azon szóban forgó áruknak az Európai Közösség vagy az Európai Gazdasági Térség területén történő forgalomba hozatalához, amelyek tekintetében e jogkimerülésre hivatkoznak [ítélet 47. pont és rendelkező rész (1) bekezdés].

Az alapügy körülményeihez hasonló körülmények között, amikor egy védjegyjogosult – a tulajdon átruházása nélkül és az eladás tilalma mellett – tesztereket ad át a vele szerződéses kapcsolatban álló kereskedőknek azért, hogy a lehetséges vásárlók tesztelhessék az áru tartalmát, amikor a védjegyjogosult bármikor visszahívhatja ezen árut, és amikor az áru csomagolása egyértelműen különbözik a védjegyjogosult által a viszonteladók rendelkezésére bocsátott szokásosan forgalomba hozott parfümösüvegektől, azzal a ténnyel, hogy ezek a teszterek olyan parfümösüvegek, amelyek csomagolásán a „bemutatópéldány” jelzés mellett fel van tüntetve a „kereskedelmi forgalomba nem hozható” jelzés is, — a kérdést előterjesztő bíróság által értékelendő — ellenkező bizonyítékok hiányában ellentétes annak elismerése, hogy fogalomba hozatalukhoz a védjegyjogosult hallgatóságosan hozzájárulását adta [ítélet 48. pont és rendelkező rész (2) bekezdés].

Kommentárok

Az itt ismertetett ügy kapcsán a lengyel Machnicka¹⁵ átfogó tanulmányban elemzi az EU Bíróságának illatszerügyekben hozott ítéleteit, valamint az ilyen tárgyú francia bírósági gyakorlatot. Az előbbieket: Sieckmann (C-273/00), L'Oréal kontra Bellure (C-487/07), valamint L'Oréal kontra eBay International (C-324/09).

A Coty Prestige ügy-kapcsán azt mondja, hogy a tesztereknek kiemelkedő kereskedelmi jelentőségük van, mert ezzel az eszközzel ismertetik a fogyasztókkal a kínált árut, an-

¹⁵ Agnieszka Agata Machnicka: The Perfume Industry and Intellectual Property Law in the Jurisprudence of the Court of Justice of the EU and of National Courts. IIC, 2012, 2. sz., p. 123.

nak jellegzetességeit. A teszter segítségével hívják fel a potenciális vevő figyelmét az árura. Ezért az illatszergyártó cégeknek elsőrendű érdekük fűződik ahhoz, hogy a kereskedelem a tesztereket rendeltetésüknek megfelelően használja, vagyis hogy a vevőknek lehetőségük legyen a parfümök tesztelésére. Ezért az olyan illatszer árusítása, amelynek a flakonján, címkéjén félreérthetetlenül látható, hogy tesztterről van szó, nemcsak a termék imázsához fűződő luxus érzetét csökkenti lényegesen, de komoly mértékben árt a gyártó, valamint a termék hírnevének is. Ezért az illatszergyártóknak különös érdekük fűződik ahhoz, hogy a teszterflakonokat a kereskedők eredeti rendeltetésüknek megfelelően használják, és tartózkodjanak az ilyen flakonok eladásától, amit a szerződés is tilt.

A kommentátor azt mondja, hogy az ítéletből kiolvasható, hogy a szelektív értékesítési hálózat — miként azt a DIOR-licenciaszerződés¹⁶ kapcsán hozott ítélet is megállapította — védjegyjogilag is relevanciát nyerhet. Nevezetesen: a szelektív értékesítési hálózat keretében történő értékesítésre vonatkozó szerződés megszegése adott esetben védjegybitorlást is megvalósíthat. Szerinte az ítélet a védjegyre való jog kimerülésének nem csupán egy sajátos esetét állapítja meg, de hozzájárul a védjegytulajdonos pozíciójának erősítéséhez is. Sőt, bővíti a védjegyjogosult hozzájárulásának a fogalmát is, amikor ezt a védjegyes áruk piaci forgalmazása meghatározott esetére kiterjeszti.

Ullmann,¹⁷ a Német Legfelsőbb Bíróság nyugalmazott tanácselnöke hasonlóképpen azt mondja, hogy a Coty Prestige-ügyben hozott ítélet azonos koncepción alapul, mint a DIOR-licenciaszerződés¹⁸ ügyben hozott, ahol is a csődbe jutott licenciavevő diszkont áruházakban értékesítette a presztízsertékű DIOR fűzőket. Az EU Bírósága abban a korábbi esetben a jogkimerülést ugyancsak nem állapította meg, valamint a védjegyjogosult és annak vevője közötti tisztán kötelmi jogi megállapodásnak messzemenő (*weite*) jogértelmezés segítségével kvázi dologi jogi hatályt tulajdonított, amely még harmadik személyek vonatkozásában is fennáll. Erről a kommentátor azt mondja, hogy ha ez a tendencia megszilárdul, akkor ez elgondolkoztató súlytölődást eredményezhet a védjegyjogosultak javára és a fogyasztói érdekek terhére. Ez annál is inkább előfordulhat, mivel az ilyen kérdések általában a szelektív értékesítési hálózatok kapcsán merülnek fel, amely utóbbiak viszont versenyjogi aggályokat vethetnek fel (*nicht unbedenklich*).

Ruess¹⁹ ügyvéd ugyancsak az EU Bírósága korábbi ítéleteire – DAVIDOFF (hozzájárulás), valamint DIOR (szelektív értékesítés) – utal, és az ezekben kifejtett gondolatok megerősítését állapítja meg. A Coty Prestige-ügyben hozott ítélet szerinte is a védjegytulajdonos jogait erősíti, és ugyanakkor azt is szemlélteti, hogy mennyire fontos, hogy a szelektív értékesítési hálózat konkrét szerződéses eszközökkel legyen körülbástyázva. Ezért azt javasolja, hogy

¹⁶ Vö. dr. Vida Sándor: Az Európai Bíróság gyakorlata védjegyügyekben, II. Miskolc, 2010, p. 281.

¹⁷ E. Ullmann: Keine markenrechtliche Erschöpfung bei Parfümtestern. In: *Sosnitza: jurisPR-WettbR*, 2010, 11. sz.

¹⁸ Vö. Vida: i. m. (16).

¹⁹ P. Ruess: Markeninhaber muss dem Inverkehrbringer von Parfümtestern zustimmen. *GRUR-Prax*, 2010, p. 289.

azok a védjegytulajdonosok, akik már rendelkeznek szelektív értékesítési hálózattal, az erről szóló szerződéses rendelkezéseket a Coty Prestige-ügyben hozott ítélet fényében vizsgálják felül. Ha pedig a szerződések reklámanyag átadásáról is rendelkeznek, akkor ezt biztonsági okokból célszerű „eladhatatlan”-nak minősíteni, valamint a szerződést azzal kiegészíteni, hogy ez kizárólag reklámcélra használható fel, s az továbbra is a védjegytulajdonos rendelkezése alatt marad, és bármikor visszahívhatja.

Észrevételek

1. *Machnickának* az illatszeriparra koncentráló gondolataihoz kapcsolódva az olvasónak alighanem az jut először eszébe, hogy akad-e Magyarországon szelektív értékesítési hálózat? Messzire vezetne, ha e sorok írója ennek felderítésére vállalkozna.

Ugyanakkor bizonyosra vehető, hogy nemcsak a vezető parfümvédjegyek, valamint a luxus ruházati cikkek vonatkozásában a külföldi védjegytulajdonosok nálunk sem követnek más politikát, mint Németországban, Franciaországban vagy akár Szingapúrban. De talán még az autókereskedelemben (bemutató autók) is felvetődhetnek hasonló kérdések.

Ezért a jogkimerülés-belenyugvás kérdéseit elemző ítélet ismertetése még a tényállás különlegessége ellenére sem felesleges.

2. A releváns tényállást az ítélet 34. pontja foglalja össze: a szingapúri reklámozás céljából odaszállított tesztereket a védjegytulajdonos engedélye nélkül Németországba szállították vissza, és ott értékesítették. Az ilyen tényállás kizárja a jogkimerülést.

Felmerül a kérdés: ha a dolog ilyen egyszerű, mi szükség volt az előzetes döntéshozatalra?

3. Az előzetes döntéshozatali kérdés szükségessége felől a tagállamok nemzeti bíróságai autonóm módon döntenek. Ha az EU Bírósága az előzetes döntéshozatalt feleslegesnek tartja (*acte clair* – *világos jogi norma*) az EU Bírósága közli ezt a megkereső bírósággal, vagy jogértelmező ítélet helyett rövid jogértelmező végzéssel válaszol.

A nemzeti bíróság autonóm – a jogértelmezési megkeresést mellőző – állásfoglalására példa többek között a PALMOLIVE CLASSICO-ügy,²⁰ amikor a magyar bíróság mindhárom fórumon arra az álláspontra helyezkedett, hogy az EU Bírósága a C-283/81 ügyszámú CILFIT-ügyben a jogkimerülés feltételeit kellőképpen kimunkálta.

Talán a CILFIT-ítélettel szemben felhozott nagyszámú bírálat indította a Nürnbergi Fellebbviteli Bíróságot, hogy előzetes döntést kérjen, de az is lehet, hogy a tényállás jelentős eltérése (reklámanyag mint védjegyhordozó, a teszterek védjegyjogi megítélése).

Érdekes ugyanakkor, hogy az EU Bírósága ítéletében ezeket az elemeket tárgyalja ugyan, a hangsúly azonban a korábbi DAVIDOFF-ügyben hozott ítéletnek a hozzájárulás kérdésében kifejtett nézetein (39., 40. pont) van. Kétségtelen, hogy ez utóbbinak a jogkimerülésnél „vízválasztó” szerepe van, illetve lehet.

²⁰ Vida: i. m. (16), p. 363.

A SZERZŐI JOGI SZAKÉRTŐ TESTÜLET TANULMÁNYAI A SZERZŐI JOG DIGITÁLIS VILÁGHOZ VALÓ ALKALMAZKODÁSÁRÓL

A MAGÁNCÉLÚ MÁSOLÁS KOMPENZÁCIÓJÁVAL FOGLALKOZÓ SZTNH-SZJSZT-MUNKACSOPORT MEGÁLLAPÍTÁSAI ÉS JAVASLATAI

A munkacsoport¹ a magáncélú másolás kompenzációját jelenleg szabályozó uniós jogrend felülvizsgálata során a magyar álláspont kialakításakor elsősorban az alábbi megállapítások és javaslatok szíves figyelembevételét indítványozza.

1. Az ún. Vitorino-ajánlásokat² (ajánlások) számos belső ellentmondás terheli, amelyek miatt indokolt azokat komoly fenntartásokkal kezelni.

- 1.1. Az ajánlások annak elismerésével kezdődnek, hogy a közvetítési folyamat a legvitatottabb kérdésekben semmilyen eredményt nem hozott. Vitorino már a bevezetőben nyilvánvalóvá teszi, hogy a „strukturált párbeszédben” részt vevő érdekeltek többségének konstruktív magatartása ellenére a legvitatottabb kérdésekben nem közeledtek az álláspontok. Véleményének megfogalmazásakor általában még többségi véleményre sem tud hivatkozni, javaslatai bevallottan szubjektívek, amelyeket ilyenként is indokolt kezelni.³

Nem közvetlen feladata a munkacsoportnak az erről való véleményalkotás, de elképzelhető, hogy az eredménytelenség oka részben a „strukturált párbeszéd” lebonyolításának mikéntjében keresendő. Egyrészt az érdekeltek nem tudnak valódi párbeszédet folytatni egymással, csak arra kapnak lehetőséget, hogy – egymásra szükségképpen nem reflektáló – nyilatkozataikkal a jelentéstevőt igyekezzenek meggyőzni ilyen vagy olyan álláspontjuk helyességéről. Másrészt, a vita jogi-tematikus kereteinek kijelölése (pl. legalább annak tisztázása, hogy a vitának nem tárgya az infosoc-irányelv hatályon kívül helyezése vagy az irányelv mögött álló nemzetközi szerzői jogi egyezmények felmondása) híján az érdekeltek párbeszéd helyett néha parttalan ötletelést

¹ A munkaanyag a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatalának (SZTNH) a felkérésére készült, amely szerint a testület feladata, hogy tagjaiból létrehozott munkacsoportok útján – ahol szükséges külső szakértők bevonásával – dolgozzon ki szakmai, illetőleg tudományos anyagokat az Európai Bizottság „Licences for Europe” programja alapján kialakítandó „strukturált dialógus” keretében. A munkacsoport referense: dr. Tomori Pál; tagjai: dr. Detrekői Zsuzsa, id. dr. Ficsor Mihály, dr. Mayer Erika, dr. Szinger András, valamint dr. Kőrösi Szabolcs Gábor és dr. Sólyom Ágnes külső szakértő. A jelen munkaanyagot a testület elnöksége 2013. június 17-i ülésén hagyta jóvá.

² António Vitorino, korábbi igazságügyi és belügyi biztos 2011 novemberében kapott megbízást a Belső Piaci és Szolgáltatási Főigazgatóságtól a magáncélú másolási és reprográfiai díjakban érdekeltek közötti közvetítésre, illetve ennek alapján ajánlások megfogalmazására; az ajánlásokat az Európai Bizottság 2013. január 31-én tette közzé: http://ec.europa.eu/internal_market/copyright/docs/levy_reform/130131_levis-vitorino-recommendations_en.pdf.

³ Ajánlások, p. 1. 3. bek.

folytatnak: az eszközalapú díjrendszer, sőt, az egész többszörözési kivételként gyakorolható magáncélú másolás kivezetésének közeli lehetőségét vizionálják.⁴

Hasznos lehetne a jövőben – ha még van tere a közvetítésnek – ezt a közvetítési folyamatot kétfordulósá tenni: az első kört a javaslatok különösebb korlátozás nélküli begyűjtésére, a másodikat viszont már csak a talpon maradt javaslatokról folyó és meghatározott jogi-tematikus keretek között zajló, érdemi vitára kellene fordítani.

- 1.2. Az új üzleti modellek elterjedését segíteni hivatott egyetlen ajánlással kapcsolatban – miszerint a jogosultak hozzájárulásával működő szolgáltatások keretében készített magáncélú másolatok után nincs kár, tehát ne járjon méltányos kompenzáció sem – több alapvető kérdés is tisztázatlan marad. Mindenekelőtt az állítást önmagában is elég ellentmondásossá teszi, hogy az ajánlások másutt arról értekeznek, jelenleg nincs olyan egységes definíció, amelyet a magáncélú másolás által okozott kár fogalmának a megállapításánál alapul lehetne venni.⁵

A javasolt kárfogalom kapcsán feltétlenül szükségesnek látszik egy rövid kitérőt tenni: teljességgel érthetetlen, hogy egy majdani, egységes kárfogalom esetén Vitorino miért korlátozná a kár értelmezési tartományát *a már megszerzett másolat mellett készített további másolatokra*? Számára ismeretlen lenne az az eset, amikor az első műpéldányt annak megvásárlása *helyett* szerzik be magáncélú másolás útján? Vitorino a jövőbeni kár fogalmát – következőképp a kompenzációt – még ebben az érthetetlenül leszűkített esetkörben sem *a ténylegesen készített másolatok számához* kötné, hanem ahhoz a számhoz, *ahány másolatot a fogyasztó elvileg akkor is hajlandó lenne készíteni, ha magáncélú másolási kivétel hiányában e saját célú többszörözési tevékenységre is csak a jogosultak engedélyéhez kötötte volna lehetőség!*⁶

Vitorino érvelése ezen a ponton sajnos végképp követhetatlenné válik. Állítása szerint *a)* egyrészt az új üzleti modellekben az a közös, hogy a másolatkészítés itt célzottan és műszaki védelmi intézkedések mellett zajlik a jogosultak hozzájárulásával és ellenőrzése mellett, vagyis a kárfogalomnak ez nem lehet része, emiatt itt kompenzációra nincs szükség; *b)* másrészt a magáncélú másolással okozott kár fogalmának meghatározásakor az új üzleti modelleken kívül eső területeken is csak a fogyasztó által már megszerzett műpéldány mellett készített további másolatokat szabad figyelembe venni, azokat az eseteket viszont nem, amikor az első műpéldányt szerzik be magáncélú másolás

⁴ Ajánlások, p. 2. 3–4. bek.

⁵ Ajánlások, p. 19–20.

⁶ Ajánlások, p. 20. 2. bek.

útján, annak megvásárlása helyett; c) végül pedig: a kárfogalom meghatározásakor még az ilyen további másolatok tényleges számára sem kell figyelemmel lenni, ehelyett a fogyasztó *feltehető* másolatkészítési szándékát kell valahogy számszerűsíteni.

A kárfogalom zavarossága mellett a másik súlyos gond, hogy az ajánlásokban tulajdonképpen mindvégig tisztázatlan marad az az alapvető kérdés, hogy a szerző a magáncélú másolást a) az infosoc-irányelv szerinti, a többszörözési jog alóli, méltányos kompenzációhoz kötött kivételnek; vagy b) a többszörözési jog hatálya alá tartozó, kizárólagos engedélyezéssel gyakorolható, a jogosultak ellenőrzése alatt álló cselekménynek; vagy c) mindkettőnek; illetve d) egyiknek sem tekinti. Az felmerült álláspontok ismertetése ugyan megtörténik,⁷ a szerző azonban nem foglal állást a kérdésben. Ezzel pedig elkerüli a válaszadást olyan lényeges kérdésekre, mint pl. az, hogy ha egy tagállam az infosoc-irányelv alapján kivételt állapít meg a jogosultakat megillető többszörözési jog alól, akkor ezt a tagállami aktust a jogosultak felülírhatják-e azzal, hogy úgy döntenek, mégis inkább maguk kívánják engedélyezni a kivételek hatálya alá tartozó cselekményeket.

Megjegyzendő, hogy a C457/11., C458/11., C459/11. és C460/11. sz. egyesített ügyekben született főtanácsnoki vélemény⁸ részletesen foglalkozik a kérdéssel, és olyan (természetesen nem kötelező erejű) következtetésekre jut, amelyek mellett aligha lehet helytálló a Vitorino-féle, „a jogosultak engedélyével működő szolgáltatás esetén nem jár kompenzáció” képlet. Az alábbiakban ennek kapcsán csak néhány rövid szemelvényt emelünk ki a főtanácsnoki véleményből.

„110. ... Amikor valaki a jogrend által biztosított valamely jogot élvez, de e jog szintén a jogrend által meghatározott kivételek vagy korlátozások tárgya lehet, abban az esetben, ha ilyen kivételek vagy korlátozások alkalmazandók, az általuk meghatározott mértékben a jog nem gyakorolható. ...

112. Másképpen fogalmazva, ha valamely tagállam az irányelv 5. cikkének (2) vagy (3) bekezdésével összhangban kivételt állapít meg a 2. cikk szerinti többszörözési jog alól, a jogosultak főszabály szerint nem erősíthetik meg újra e jogot, és nem vehetik semmibe a kivételt. ...

120. ... Ahol viszont a méltányos díjazásról gondoskodnak (akár azért, mert azt az irányelv megköveteli, akár azért, mert a tagállam emellett döntött), a tag-

⁷ Ajánlások, p. 6–7.

⁸ <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=132782&pageIndex=0&doclang=HU&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=1478178> (az időközben meghozott ítélet magyar nyelvű szövegét lásd: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=138854&pageIndex=0&doclang=HU&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=85612> – szerk.).

állam úgy rendelkezhet,⁹ hogy a jogosultak lemondhatnak a méltányos díjazás igényléséről, vagy műveiket másolás céljából elérhetővé tehetik szerződéses megállapodásokkal (például az alapár megfelelő megemelésével), ami lehetővé teszi számukra, hogy a műveiket megvásárló személyektől méltányos díjazást kapjanak a jövőbeni másolásokért.

Megítélésünk szerint ebből egyértelműen az következik, hogy a jogosultak a fenti esetekben nem a többszörözési jogukat gyakorolják, mert a jogszabály által szabaddá tett többszörözés (magánmásolás) terén ilyen jog már nem létezik. Az a hozzájárulás tehát, amellyel a jogosultak (jellemzően az előadó-művészek) többszörözési jogukat gyakorolva a másolatkészítésre engedélyt adnak vagy e jogot átruházzák (jellemzően a hangfelvétel-előállítókra, film-előállítókra), utóbb nem értelmezhető egyben a többszörözési jog megszűnése után maradó méltányos díjazásról való rendelkezésnek is. Emellett az a nem csekély jelentőségű kérdés is nyitva marad, hogy ha rendelkezhetnének is a szabad magánmásolás rendjében a jogosultak a többszörözési jog magánmásolási szegmenséről, akkor arányos és igazságos-e egy olyan ajánlás, amely a szerzők és előadóművészek ellenőrzése alatt álló közös jogkezelő szervezet által meghatározott és felosztott díjazás helyett egy, a felek erőviszonyainak alávetett egyedi szerződéses konstrukcióban a szerzőnek, előadóművésznek jutó díjjal javasolja megoldani a magánmásolás ellentételezését? A válasz nyilvánvaló nem. Nincs biztosíték sem arra, hogy visszatérő (royaltytípusú) díj kikötésére egyáltalán mód van egy adott szerződésben, és arra sem, hogy ha ilyen kikötést a felek alkalmaznak, a visszatérő díj előnyösebb-e a művet alkotó és a közönséghez eljuttató művésznek, mint az ellenőrzése alatt álló közös jogkezelő szervezet által – az egyes tagállamok szabályai szerint – megállapított díj.

- 1.3. Az ajánlások szerint a magáncélú másolási kompenzáció rendszerének egyszerűsítése érdekében a fizetési kötelezettséget a – túlnyomó többségében egyébként nem európai – gyártók és importőrök szintjéről a kiskereskedők szintjére kell átvinni. Vitorino szerint a gyártók és importőrök adminisztratív terheinek csökkenése megfelelően ellensúlyozná a következő, az ajánlásokban is elismert hátrányokat:

⁹ A hivatalos magyar fordítás ezen a ponton sajnos hibás, nem tükrözi, hogy a főtanácsnoki vélemény szerint a méltányos díjazás igényléséről csak akkor lehetne lemondani vagy szerződésben rendelkezni, ha ezt a tagállam kifejezett jogszabályi rendelkezéssel lehetővé teszi. A kiemelt szövegrész ezért az angol nyelvű változat alapján beszűrt kiegészítés: „Where no fair compensation is required or provided for, there is nothing further to be said. But where fair compensation is provided for (either because it is required by the Directive or because the Member State has opted to provide for it), it is open to Member States to provide that rightholders may either renounce any claim to fair compensation or make their works available for copying subject to contractual arrangements (such as an appropriate increase in the basic price) which enable them to receive fair compensation for future copying from those who acquire their works.”

a) a nyomon követendő kereskedelmi tranzakciók száma a jelenlegi néhány százról a kereskedelmi szegmens szerkezetétől függően több ezerre, de inkább több tízezerre nőne; b) az adminisztrációs terhek és az ezzel összefüggő költségek a fizetésre kötelezett kiskereskedők és a kompenzációt érvényesítő közös jogkezelők oldalán is drasztikusan emelkednének; c) a fizetési kötelezettség elkerülésének jogosulti kockázata az eddigiekhez képest a többszörösére nőne.

A munkacsoport álláspontja szerint viszont a nagyszámú kiskereskedelmi üzlet állandó nyomon követését igénylő eljárások (így különösen a zeneművek nyilvános előadásának és a hangfelvételek nem sugárzással történő nyilvánossághoz közvetítésének) hazai tapasztalatai azt mutatják, hogy az ilyen rendszer a) szükségképpen több adminisztrációt igényel, ezért magasabb költséggel működik; b) az adminisztrációs kötelezettség a fizetésre kötelezettek oldalán sem küszöbölhető ki, így az érintettek körében magas a rendszer elutasíthatósága; c) a tranzakciók számának drasztikus növekedésével egyenes arányban nő a fizetési kötelezettséget elkerülni igyekvők száma, amivel szemben a fellépés további adminisztrációt és további költségeket igényel, valamint – a fizetési kötelezettségek elkerülésével szembeni sajátosan megengedő közép-európai kultúra okán – tovább növeli a rendszer elutasíthatóságát. Az ajánlásokban szereplő megoldás tehát végső soron a fizetésre kötelezettek oldalán is nagyobb kör számára lenne hátrányosabb a jelenleginél.

Az ajánlás arra épít, hogy a díjfizetés kiskereskedőkre telepítése egyszerűvé teszi a professzionális felhasználás kivételének alkalmazását. Úgy egyszerűsítene a rendszert, hogy az „áfás” számla ellenében vásárolt eszközök, készülékek és hordozók esetén nem kellene jogdíjat fizetni, hiszen a számla önmagában igazolja a professzionális felhasználást. Az ezen kívül eső körben lenne csak jogdíjfizetés, amikor is a bizonylaton külön fel kellene tüntetni a fizetett jogdíjat is. Ez a megközelítés súlyosan téves, és ellentétben áll a Padawan-döntéssel is, amely kimondja a rendelkező rész 3. bekezdésében: *„Következésképpen a magáncélú másolat után fizetendő díjnak különösen az olyan digitális többszörözésre alkalmas berendezésekre, készülékekre és adathordozókra való különbségtétel nélküli alkalmazása, amelyeket nem magánfelhasználók részére bocsátanak rendelkezésre, és amelyek nyilvánvalóan kizárólag magáncélú másolatok készítésétől eltérő használatra szolgálnak, nem felel meg a 2001/29 irányelvnek”*. Tehát csak két együttes feltétel megléte esetén áll fenn a „professzionális” kivétel: nem magánfelhasználók részére bocsátják a hordozót/eszközt/készüléket rendelkezésre, **és azok nyilvánvalóan kizárólag** magáncélú másolatok készítésétől eltérő használatra szolgálnak. Az „áfás” számla ellenében történő vásárlás az egyik feltétel igazolására sem alkalmas. Az, hogy egy jogi személy, jogi személyiség nélküli szervezet vagy egyéni vállalkozó vásárolja meg a hordozót/eszközt/készüléket, egyáltalán nem jelenti azt, hogy azt nem bocsátják magánfelhasználók rendelkezésére (a mobiltelefont, pendrive-ot stb. átad-

ják magánszemélynek.) A magánfelhasználó birtokában levő hordozóra/eszközre/készülékre pedig nyilvánvalóan lehet – még szervezeti tiltás esetén is – magáncélú másolatot készíteni. A kérdés reális megítéléséhez azt is figyelembe kell venni, hogy nincs olyan szervezeti tevékenységi kör, amelynek a gyakorlásához ne lenne indokolt az üreshordozó-díj hatálya alá tartozó eszköz/készülék/hordozó megvásárlása. Azaz: bármely szervezet megvásárolhatja „számlára” a díjköteles terméket, és közben ezek magáncélú másolatok készítésére is szolgálnak. Emiatt az ajánlás ezen eleme – csak úgy, mint a többi, joggal kritizált elem – használhatatlan, téves eredményre vezet.¹⁰

2. Célszerű lehet annak a jogalkotói tisztázása, hogy pontosan milyen jogi és gazdasági tartalommal bír az infosoc-irányelv¹¹ „kár” (*harm*), illetve „méltányos kompenzáció” (*fair compensation*) fogalma, ezt az Európai Bíróság néhány közelmúltbeli és közeljövőben várható döntése¹² amúgy is esedékessé teszi.
3. Elviekben, kellő óvatosság mellett, meg lehetne próbálkozni azzal is, hogy egy többtényezős, országspecifikus faktorokat, illetve általánosabb elemeket egyaránt tartalmazó kompenzációs számítási algoritmus útján mérsékelhetők legyenek a szélsőséges, feszültséget okozó különbségek az egyes tagállami kompenzációs mértékek között. Ebben azonban csak addig lehet elmenni, hogy végeredményét tekintve a konkrét szerzői tarifa-megállapítás ne kerüljön uniós hatáskörbe, mert ez aligha lenne összeegyeztethető a szubszidiaritás elvével.
4. A munkacsoportnak a magáncélú másolási díjakról készített, elsősorban közgazdasági szempontú vizsgálatot célul tűző ProArt-tanulmányra¹³ alapozott véleménye szerint a magáncélú másolások kompenzációjának hazai rendszerével kapcsolatban a következő főbb megállapítások és javaslatok tehetők.
 - 4.1. A magáncélú másolás legfontosabb tényezői, az adattovábbítás (széles sávú internet) penetrációjának növekedése és árának csökkenése, valamint az adatfeldolgozó eszközök árának relatív deflációja a magáncélú másolás mennyiségét hosszabb távon is növeli.

¹⁰ A munkacsoport egy tagja az anyagban megjeleníteni kérte azon véleményét, miszerint az ajánlás vizsszásságai ellenére az üreshordozó-jogdíj fizetésével jelenleg érintett nagykereskedők és importőrök magát a célt – amelynek elérése érdekében Vitorino a jogdíjfizetési kötelezettséget a kiskereskedők szintjére helyezni át – maximálisan elérendőnek tartják. Az SZJSZT elnöksége a véleményt azonban nem látta konkrétumokkal megalapozottnak, így annak beillesztését elvetette.

¹¹ Az Európai Parlament és a Tanács 2001/29/EK irányelve az információs társadalomban a szerzői és szomszédos jogok egyes vonatkozásainak összehangolásáról.

¹² Pl. C-467/08 – Padawan, C-462/09 – Stichting de ThuisKopie, C-457/11 – VG Wort.

¹³ Visegrad Investments: Az üreshordozó díjrendszer vizsgálata. Az elemzést készítette: Antal Dániel, lezárva: 2012. 12. 03. Szerkesztette: dr. Faludi Gábor, lezárva: 2013. május 15. Készült a ProArt Szövetség a Szerzői Jogokért megbízásából: <http://hu.scribd.com/doc/180221026/Az-ures-hordozo-dijrendszer-vizsgalata-2013>.

- 4.2. Az uniós jogi fejlemények különösen fontossá teszik a magáncélú másolásokat kompenzáló rendszerek közötti összehasonlításokat. Magyarország az elmúlt években az európai uniós adatokhoz képest összességében pontosan közepes mértékű kompenzációt valósított meg, további szempontok figyelembevétele nélkül csak a fogyasztó vagy a jogtulajdonosok hátrányára lehet eltérni az elért kompenzációs szinttől. Az egyedi jogdíjköteles eszközök szintjén azonban jelentős eltérések mutatkoznak a jogdíjak mértékét illetően Európában, ami viszont nagyrészt az eltérő üreshordozó-rezsimekből ered. Ez a díjkülönbség kétségkívül problémát jelent a díjfizetésre kötelezettek körében.
- 4.3. A jogtulajdonosi hátrányokat az egyedi magáncélú másolási cselekmények nyomán követhetlensége miatt összesítetten, nemzeti felmérések és statisztikai adatok használatával lehet megállapítani. A szakirodalomban és más országokban elfogadott az érintett zenei és filmpiacokon a magáncélú másolásból származó fogyasztói jóléti többlet megfelelése és elmaradt haszonkénti értékelése. A magyar szerzőijog-politika és a jogtulajdonosok jelenlegi gyakorlata a magyar fogyasztók számára kedvező, folyamatos anyagi előnyöket nyújt. Magyarországon a fogyasztói többlet módszerének alkalmazásával legalább 5 milliárd forintba becsülhető a méltányos ellentételezés megfelelő mértéke a zenei piacokon, mivel a magyar fogyasztókat legkevesebb 10,22 milliárd forint anyagi előny éri a magáncélú másolásra vonatkozó jelenlegi jogpolitikai döntés alapján. Sem Magyarországon, sem más európai országban nem sikerült megfelelő pontossággal megállapítani a lényegesen összetettebb filmpiaci jogtulajdonosi veszteséget.
- 4.4. Összességében a technológiai változások, a fogyasztói szokások változása és a jelenlegi tarifarendszer belső meghatározottságai olyan dinamikusan változó magáncélú másolási kompenzációt vetítenek előre, amelyben az egyensúly fenntartása nem automatikus. A külső tényezők egy része a magáncélú másolások kompenzációjának eróziójára utal, egy része viszont ellentétes hatású. A jogosultakat képviselő közös jogkezelő szervezetek gyakorlata ebben a gyorsan változó környezetben az európai szinthez képest nem növeli a magyar jogtulajdonosok lemaradását, de jelenleg nem is képes a jogtulajdonosok évek alatt felhalmozódott jövedelmi hátrányainak ledolgozására.
- 4.5. A magyar tarifarendszer ahhoz kellően széles körű, nagy múltú és gondosan kezelt, hogy adatainak elemzésével¹⁴ önmagában nagy pontossággal elvégezhető a méltányos kompenzációra vonatkozó számítások. A legtöbb tarifabevétel néhány

¹⁴ A munkacsoport egy tagja az anyagban megjeleníteni kérte azon véleményét, miszerint a díjfizetésre kötelezettek régóta kifogásolják a jogdíj megállapításának hazai gyakorlatát, amely számukra nem transzparens módon történik. Az elnökség egyrészt e vélemény kapcsán is hiányolta a konkrétumokat, másrészt az Sztj. 92/H. § (4) bekezdésére tekintettel, amely szerint a hazai tarifákat megállapító kutatás a díjfizetésre kötelezettekkel egyeztetett módon történik, okafogyottnak tartotta a felvetést, így annak beillesztésétől eltekintett.

százalékos pontossággal a tarifa-felülvizsgálati időszakok között előre jelezhető, ezért a rendszer a sokkaktól megóvható, amennyiben a jogosultakat képviselő közös jogkezelő szervezetek, a díjfizetésre kötelezettek és a felügyeleti szerv között folyamatos tarifális egyeztetések zajlanak.

- 4.6. A rendszer megfelelő karbantartásával, a díj hatálya alá tartozó eszközök/készülékek/hordozók körének megfelelő, óvatos szélesítésével és a díjak ehhez igazításával elkerülhető a jogtulajdonosok jövedelmének további eróziója, a méltányos kompenzáció szintjének megőrzésével pedig a magáncélú másolás (széles körű) értelmezése is fenntartható.

Dr. Palágyi Tivadar*

KÜLFÖLDI HÍREK AZ IPARJOGVÉDELEM TERÜLETÉRŐL

Amerikai Egyesült Államok

A) Az Amerikai Egyesült Államok Legfelsőbb Bírósága (US Supreme Court) 2014. április 30-án érveket hallgatott meg a *Limelight v. Akamai*-ügyben, amitől azt várják, hogy fényt fog deríteni abban a régóta eldöntetlen kérdésben, hogy egy alperest bitorlónak lehet-e tekinteni, ha több fél tette meg a bitorlás különböző lépéseit. Az ilyen „megosztott bitorlással” (divided infringement) kapcsolatban a közvetlen bitorlásra vonatkozó törvény azt állapítja meg, hogy „eljárási igénypont közvetlen bitorlása nem jár felelősséggel, ha a megvádolt bitorló bizonyos igénypontlépéseket hajt végre, és egy másik végzi el a többi lépést, hacsak a másik fél nem a megvádolt bitorló ügynöke, vagy a megvádolt bitorló irányítása vagy ellenőrzése alatt cselekszik”.

Az ügy az Akamai egyik szabadalmára vonatkozik, amelynek tárgya eljárás tartalomnak weboldalra való felvitelére. Bírósági tájékoztatás szerint naponta egymilliárd ember támaszkodik az Akamai szolgáltatásaira, amelyek támogatják weboldalak, így az iTunes, az Amazon és az eBay munkáját.

A Legfelsőbb Bíróságnak el kell döntenie, hogy a Szövetségi Kerületi Fellebbezési Bíróság (Court of Appeals for the Federal Circuit, CAFC) 2012-ben tévedett-e, amikor úgy döntött, hogy a Limelight felelős lehet bitorlás előidézéséért, jóllehet egyik alperes sem követett el közvetlen bitorlást.

Mind a Limelight, mind az Akamai meghallgatási kérelmet nyújtott be a Legfelsőbb Bírósághoz, amely helyt adott a Limelight kérelmének, az Akamai kérelme azonban még függőben van.

2014 márciusában vállalatok egy csoportja, így a Google, az eBay és a Facebook közös baráti levelet (amicus brief) küldött a Legfelsőbb Bíróságnak a Limelight érdekében, azzal érvelve, hogy a CAFC döntése ütközik a szabadalmi törvénnyel és a Legfelsőbb Bíróság korábbi döntéseivel.

Az április 30-i tárgyaláson részt vevő egyik neves szabadalmi ügyvivő, Wayne Porter úgy nyilatkozott, hogy úgy tűnt, egyes bírók zavarban voltak a CAFC döntésével kapcsolatban. „Antonin Scalia bíró olyan megjegyzést tett, hogy nézete szerint a CAFC közvetett bitorlással kapcsolatos döntése ellentétes a törvény szövegével, és kételkedve fogadta a Limelightnak azt az érvelését is, hogy az észlelt problémákat el lehet kerülni megfelelő igénypont-szöve-

* Danubia Szabadalmi és Jogi Iroda Kft.

gezéssel. Elene Kagan bírónő is rámutatott, hogy a CAFC döntése kísérlet volt a szabadalmi törvény csapdájának elkerülésére.” Végül Porter annak a véleményének adott kifejezést, hogy a Legfelsőbb Bíróságnak el kell fogadnia az Akamai kérelmét is, és további érveket is meg kell hallgatnia döntésének meghozatala előtt.

B) 2009 szeptemberében *Michael Jordant*, a kosárlabda-fenomént beiktatták az Amerikai Kosárlabdázók Dicsőségcsarnokába. Nem sokkal később a *Sports Illustrated* különkiadással ünnepelte Jordan pályafutását. A folyóirat a chicagói körzet Jewel néven ismert fűszerüzletláncának ingyen hirdetést ajánlott annak fejében, ha az megígéri, hogy üzleteiben készleten tartja és árusítja a folyóiratot. Az üzlet működtetője, a Jewel Food Stores (Jewel Stores) ehhez hozzájárult, és értékesítőrészlege egy teljes oldal színes hirdetést készített, amely az emlékkiadvány hátsó borítójának belső oldalára került.

Nem sokkal azt követően, hogy a kiadvány megérkezett a újságosbódékba, Jordan egy Illinois-i bíróságon pert indított a Jewel Stores ellen, többek között arra hivatkozva, hogy az bitorolta hirdetési és védjegyjogát.

A Jewel Stores a kereset elutasítását kérte, mert szerinte a hirdetés „nem kereskedelmi szöveg” volt, és ezért az amerikai alkotmány szerint a szabad beszéd oltalma alá esett. Az alsófokú bíróság ezzel egyetértett, azonban Jordan a 7. Kerületi Fellebbezési Bírósághoz fordult, amely igazat adott neki; 2014. február 19-i döntésében világosan rámutatott, hogy egy hirdetésnek nem kell javasolnia az olvasó számára, hogy egy konkrét terméket vagy szolgáltatást vásároljon ahhoz, hogy ez a szöveg kereskedelmi szövegnek minősüljön, így viszont már nem esik a szabad beszéd oltalma alá.

A döntés megállapítja, hogy ellentétes nézet zavaró következményekkel járna sportolók, színészek, hírességek és más védjegytulajdonosok számára, akik védeni kívánják azonosságuk vagy védjegyeik használatát.

C) Az Amerikai Egyesült Államokban a „tisztá energiájú” technológiákra vonatkozó szabadalmak száma 2013-ban 3175 volt, így 114-gyel meghaladta a 2012-es értéket. A legtöbb ilyen tárgyú szabadalmat 2013-ban a *General Motors* nyújtotta be, és ezzel átvette a koronát a 2012. évben vezető Toyotától, míg a *Toyota* a 2011-ben győztes *General Electric*-től vette át a vezetést.

A napenergia felhasználásán alapuló szabadalmak első ízben vezetnek, véget vetve a tüzelőanyag-cellákra vonatkozó technológiák 2002 óta tartó uralmának.

Az Egyesült Államok az első a tisztá energia felhasználásán alapuló szabadalmak terén, öt Japán követi, majd messze lemaradva következik a többi ország. Az amerikai államok közül Kalifornia vezet, Michigan, majd New York követi.

D) A Kaliforniai Északi Kerület Bíróságának esküdtszéke megállapította, hogy a *Samsung* bitorolta az *Apple* két szabadalmát, és ezért a Samsungot 119,6 millió USD kártérítés megfizetésére kötelezte.

Az Apple kezdetben azt állította, hogy a Samsung általi bitorlás miatt két milliárd USD kár érte, de ezt az esküdtszék túlzónak találta. A 2014. május 2-án hozott döntésről Lucy

Koh bírónő kijelentette, hogy az egyik kártérítési tételt felül kell vizsgálni, azonban a május 5-én hozott végső döntésben az összeg változatlan maradt.

Az Apple azt állította, hogy a Samsung öt szabadalmát bitorolta, azonban csak arról tudta meggyőzni az esküdteket, hogy a Samsung az 5 946 647 sz. és a 8 046 721 sz. szabadalmát bitorolta.

A döntés után az Apple nyilatkozatot tett, amelyben többek között megállapította, hogy a Samsung szándékosan eltulajdonította ötleteit és lemásolta termékeit; „Ezért harcolunk, hogy megvédjük azt a kemény munkát, amely kedvelt termékeinkhez, így az iPhone-hoz vezetett, amelyeknek alkalmazottaink életüket áldozták.”

A Samsung a per alatt két ellenkeresetet nyújtott be, amelyek közül az egyik népszerű FaceTime video-hívórendszerére vonatkozott. A bíróság megállapította, hogy az Apple bitorolta ezt a szabadalmat, és ezért 158 000 USD kártérítést ítélt meg a Samsung javára.

Itt emlékeztetünk arra, hogy a két vállalat közötti harcban ugyanez a bíróság 2012 augusztusában a Samsungot 1,05 milliárd USD kártérítés fizetésére kötelezte, de ezt az összeget Koh bírónő 290 millió USD-re csökkentette, mert megállapította, hogy az esküdtszék nem helyesen számította ki a kártérítés összegét.

Koh bírónő ismét megkísérelte rábírní a feleket, hogy egyezzenek meg közvetítésben. Az előző tárgyaláson a bírónő hasonló kísérlete kudarcba fulladt.

Argentína

A *Pañart Ignacio Esteban v. Radiomovil Dipsa SA* (Dipsa)-perben a polgári és fellebbezési ügyek Szövetségi Fellebbezési Bírósága 2012. október 30-i döntésével helybenhagyta az alsófokú bíróság döntését, és megállapította, hogy az alperes Dipsa PHONERENTAL védjegye lajstromozható, mert nem volt sem a szükséges, sem a szokásos megjelölése a mobiltelefon-kölcsönzési szolgáltatásoknak; emellett nem volt deskriptív e szolgáltatások jellegére, funkciójára, tulajdonságaira vagy egyéb jellemzőire nézve, és a lajstromozási kérelem benyújtása előtt nem került általános használatba.

Ausztria

A) A 2012. évi statisztikai jelentések szerint az osztrák vámhatóságok által indított tájékoztatási kampány eredményeként azoknak az eseményeknek a száma, amikor hamisított árukat lefoglaltak és lefoglalva tartottak, a 2011. évi 3201-es történelmi csúcs után 2012-ben 2344-re csökkent. Ezeknek a lefoglalásoknak a tárgyai főleg ruházat, órák, cipők, mobiltelefonok és gyógyszerek voltak, és a legtöbb lefoglalás a karácsony előtti időszakban történt.

A 608/2013 sz. uniós vámrrendelet és a megfelelő, 1352/2013 sz. végrehajtási utasítás, amelyek a korábbi 1383/2003 sz. uniós vámrrendeletet és az 1891/2004 sz. végrehajtási utasítást váltották, 2014. január 1-jén léptek hatályba (lásd e közlemény „Európai uniós vámrrende-

let” című cikkét). Ezek szabványosítják az Európai Unión belül a határon történő lefoglalási eljárásokat, és így alkalmazhatók Ausztriában is, ahol jelenleg megfontolás tárgyát képezi egy konkrét ausztriai végrehajtási törvény.

A termékhamisítást tiltó törvény módosításai előreláthatólag még ebben az évben hatályba fognak lépni, azonban jelenleg törvénykezési rés van az európai uniós és az osztrák törvény között. Az osztrák vámhatóságok 2014. január 1-je óta az uniós vámszabályokat és azok végrehajtási utasítását alkalmazzák.

B) Az Osztrák Legfelsőbb Bíróságnak abban a kérdésben kellett döntenie, hogy az EXPRESSGLASS nemzetközi védjegy rendelkezik-e megkülönböztetőképességgel, és így az osztrák védjegy törvény szerint oltalmazható-e, vagy pedig, leíró jellege folytán, nem lajstromozható védjegyként (a Madridi Egyezmény 5. cikke szerint).

A kérelmező üvegipari vállalat a Madridi Egyezmény szerint birtokosa volt az EXPRESSGLASS nemzetközi védjegynek. Ausztria, a Madridi Egyezmény tagja, meg volt jelölve a lajstromozási kérelemben. Az Osztrák Szabadalmi Hivatal jogi osztálya 2010-ben tájékoztatta a kérelmezőt, hogy a lajstromoztatni kívánt védjegyre Ausztriában nem engedélyezhető oltalom, mert a védjegy a védjegy törvény 4(1)(3) cikke szerint nem rendelkezik megkülönböztetőképességgel; az érintett közönség ugyanis az EXPRESSGLASS szót gyorsan beszerelhető üveg jelentésűnek gondolná.

A kérelmező azzal érvelt, hogy

- a szó egy nyelvi újítás, amelynek nincs azonnali világos vagy hihető jelentése, és
- a védjegyre oltalmat adtak a Madridi Egyezmény más tagállamaiban.

A szabadalmi hivatal jogi osztályát nem győzte meg ez az érvelés, és 2011-ben a védjegy oltalmat megtagadó végzést adott ki. A hivatal fellebbezési osztálya 2013-ban megerősítette ezt a végzést. A fellebbezési eljárások jogi átszervezése folytán a kérelmező fellebbezése a legfelsőbb bírósághoz került.

Az 2014-ben szintén megerősítette, hogy az EXPRESSGLASS védjegy az osztrák védjegy törvény alapján leíró jellege miatt nem oltalmazható. A bíróság szerint a védjegyek fő feladata, hogy megjelöljék a kereskedelmi eredetet. Egy megkülönböztetőképességgel nem rendelkező védjegy nem tudja ellátni ezt a feladatot. Egy védjegy nem rendelkezik megkülönböztetőképességgel, ha – többek között – az érdekelt közönség a megjelölt áruk vagy szolgáltatások jelzőjeként tekinti. Ilyen leíró jelleget lehet feltételezni, amikor az érdekelt közönség könnyen le tudja vezetni a szó vagy jelölés leíró jelentését anélkül, hogy először bonyolult következtetéseket vonna le. Ilyenkor még egy idegen szavakból álló nyelvi újítás vagy szóösszetétel sem védhető védjegyként.

Az EXPRESSGLASS kifejezésben az első „express” szó a német nyelvben is megvan, és a „glass” szó ekvivalens a német „Glas” (üveg) szóval. Ennek alapján a vásárlóközönség a kérdéses áruk és szolgáltatások sajátos tulajdonságára gondol, nem pedig kereskedelmi származást jelző védjegyre. A közönség valószínűleg azt feltételezná, hogy a védjegy gyorsan beszerelhető üvegre vonatkozik, mindamellett, hogy a szó egy nyelvi újítás.

A bíróság még kitért a kérelmezőnek arra az érvelésére, hogy a lajstromoztatni kívánt védjegyre a Madridi Unió egyéb országaiban oltalmat engedélyeztek, és leszögezte, hogy ez nem befolyásolja az ausztriai eljárást.

A fentiek miatt a legfelsőbb bíróság megtagadta az EXPRESSGLASS védjegy oltalmát.

Belgium

Belgium nem csatlakozott a Londoni Egyezményhez, ezért az engedélyezett európai szabadalmak belgiumi érvényesítéséhez arra van szükség, hogy az európai szabadalom engedélyezésének az Európai Szabadalmi Hivatal (ESZH) hivatalos lapjában való meghirdetésétől számított három hónapon belül benyújtsák a Belga Szabadalmi Hivatalnál (BSZH) az európai szabadalom fordítását az állam egyik hivatalos nyelvén. Ennek a három hónapos határidőnek az elmulasztása nem hozható helyre, ezt követően az európai szabadalmat Belgiumban „hatály nélkülinek” tekintik.

A Belga Alkotmánybíróság 2014. január 16-án hozott döntése szerint a jog helyreállítási lehetőségének a hiánya, amikor elmulasztják három hónapon belül benyújtani a szabadalom fordítását, a belga polgári törvény 16. cikkébe és az Emberi Jogok Európai Egyezményének 1. cikkébe ütközik.

Az ügy a Brüsszeli Kereskedelmi Bíróság egy hátrányos ítéletére vezethető vissza, amelyet az amerikai *BioPheresis Technologies Inc.* (BioPheresis) által a belga kormány ellen indított perben hozott. A BioPheresis európai szabadalma ellen felszólaltak, és ezt követően a szabadalmat az ESZH módosított formában tartotta fenn. Ezután az ESZH újra publikálta a módosított szabadalmat a hivatalos lapjában, ami egy újabb három hónapos határidőt indított meg a belgiumi érvényesítéshez. A BioPheresis elmulasztotta a három hónapos határidőn belül benyújtani a módosított szabadalom fordítását, aminek következtében az európai szabadalmat Belgiumban hatálytalannak tekintették. Az alkotmánybíróság megállapította, hogy ez a szankció nem állt arányban a jog-helyreállítási követelmény kielégítésének az elmulasztásával.

Ámbár ez a döntés maga nem nyitotta meg önműködően a joghelyreállítás lehetőségét olyan esetben, amikor egy szabadalmas elmulasztja a fordítás benyújtására rendelkezésre álló három hónapos határidőt egy európai szabadalom engedélyezésének a publikálását követően, ez mégis bizonyos nyomást gyakorolt az államtanácsra (Raad van State), hogy életbe léptesse a már 2011 januárjában ténylegesen publikált új belga szabadalmi törvénynek legalább a joghelyreállítással kapcsolatos részeit.

A 2011. január 10-i új belga szabadalmi törvény és az azt kísérő, 2014. március 9-i királyi rendelet, amely korlátozott számú cikk hatálybalépését eredményezte a 2014. március 13-i publikáláskor, most lehetőséget nyújt a joghelyreállítással, ha valaki elmulaszt egy határidőt a Belga Szabadalmi Hivatal (BSZH) előtt. Minden olyan cselekedet, amely az új szabályok szerint jogvesztést eredményez, ideértve a BSZH végzésének a megválaszolására adott ha-

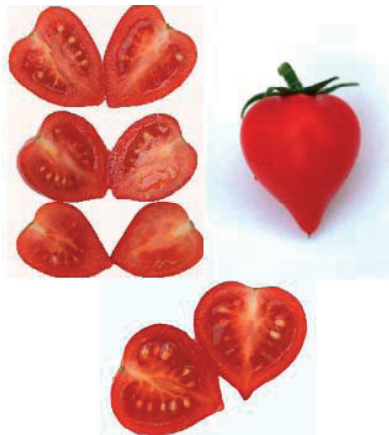
táridő elmulasztását, egy alaki cselekedet elmulasztását, megújítási illetékek befizetésének elmulasztását és az engedélyezett európai szabadalom fordítása benyújtásának az elmulasztását, az új szabályok hatálya alá esik. A követelményeket az Európai Szabadalmi Egyezményből másolták, amennyiben a joghelyreállításra vonatkozó kérelmet a mulasztás okának megszűnésétől számított két hónapon belül kell benyújtani a BSZH-nál, és legfeljebb 12 hónapon belül az elmulasztott határidőtől számítva, feltételezve, hogy a kérelmező a lehető leggyorsabban jár el ezeknek a határidőknek a betartása érdekében.

Az új jog-helyreállítási eljárás Belgiumban minden olyan ügyben hozzáférhetővé válik, amikor egy hivatali határidő elmulasztása jogvesztéssel jár. A hivatali kérelmet a szükséges bizonyítással és a 350 EUR összegű illeték befizetésével együtt kell benyújtani.

Bár az új királyi rendelet 2014. március 13-án lépett hatályba, a 2014. március 13-a előtt engedélyezett szabadalmak esetén is hozzáférhetővé válik. Ennek megfelelően az új szabályok a megújítási illeték befizetésének az elmulasztása esetén is alkalmazhatók.

Belső Piaci Harmonizációs Hivatal (BPHH, Office for Harmonization in the Internal Market)

A BPHH fellebbezési tanácsának egy olyan minta lajstromozásának az ügyében kellett döntenie, amelynek tárgya egy paradicsom alább szemléltetett alakja volt:

Az elővizsgálati eljárásban az elővizsgáló arról tájékoztatta a bejelentőt, hogy a szív alakú minta nem felel meg a közösségi mintarendelet 3(a) és 3(b) cikke szerinti mintameghatározásnak, amely szerint egy minta egy termék vagy egy termék rész megjelölését írja le különösen a vonalak, körvonalak, színek, alak és a felületi szerkezet vonásaival és/vagy magának a terméknek az anyagával és/vagy annak a díszítésével. Ezt a követelményt a bejelentés nem elégítette ki, ezért az elővizsgáló elutasította.

A bejelentő ezzel szemben azzal érvelt, hogy a paradicsomokat munkaigényes eljárással állította elő, a gyümölcsöt terméknek lehet tekinteni annak következtében, hogy kézi eljárással állította elő, továbbá a közösségi védjegyrendelet 3(a) cikke nem rendelkezik úgy, hogy a termék nem lehet élő szervezet.

A tanács megerősítette az elővizsgáló véleményét, és döntését azzal támasztotta alá, hogy az élő szervezetek mint olyanok nem „termékek”, mert nem iparilag vagy kézműves munkával előállított tárgyak. Egy olyan mintát, amely egy paradicsom megjelenését természetes állapotában nyilvánítja ki, általában el kell utasítani. Még ha a vitatott alak eltér is egy közönséges paradicsométól, nincs ok feltételezni, hogy az alak ipari vagy kézműves eljárás eredménye lenne. Ha igaz lenne is, hogy a paradicsom ipari vagy kézműves tevékenység terméke, ezt az érvelést nem támasztja alá arra vonatkozó bizonyíték, hogy a paradicsom egyéni megjelenésű. Ezért a minta nem tekinthető iparilag vagy kézművesen előállított terméknek.

Végül a tanács azt is hangsúlyozta, hogy a közösségi védjegyrendelet nem vonatkozik szabadalmi jogokra, amilyen a növényi oltalom.

Bolar-mentesség

Az alábbiakban a Bolar-mentességgel kapcsolatos két esetet ismertetünk, de először kitérünk az európai Bolar-mentesség alapját képező rendelkezésre.

Az európai Bolar-mentesség alapját a 2001/83/EC európai irányelv 10. cikkének 6. bekezdése szolgáltatja, amely kimondja, hogy a szabadalmi oltalom vagy a gyógyászati termékek kiegészítő oltalmi tanúsítványának (supplementary protection certificate, SPC) hatálya nem terjed ki a gyógyászati termékek forgalmazási engedélyének elnyerése érdekében végzett szükséges tanulmányokra és kísérletekre.

a) Lengyelország

A gyógyszergyártó lengyel *Polpharma* szakfolyóiratokban és saját weboldalán is hirdette a szolifenacin-szukcinát hatóanyagot, és ebből az anyagból 30,5 kg-ot szállított 127 000 EUR-ért a német generikusgyógyszer-gyártó *Hexal AG*-nek (*Hexal*).

Az *Astellas Pharma Inc.* (*Astellas*), egy japán gyógyszergyártó cég beperelte a *Polpharmát* szolifenacin-szukcinátra vonatkozó, 0 801 067 sz. európai szabadalmának bitorlásáért.

A *Polpharma* tagadta a bitorlást, és arra hivatkozott, hogy amikor az üzleti megállapodást megkötötte a *Hexallal*, a német cég kötelezte magát arra, hogy a vásárolt vegyületet csupán olyan tanulmányokra és kísérletekre fogja felhasználni, amelyek célja, hogy egy szolifenacin alapú generikus gyógyszert állítson elő, és hogy megfelelő forgalmazási engedélyt szerezzen. Így tehát az, hogy a *Polpharma* védekezése helyes-e, az európai Bolar-mentesség értelmezésétől függ.

Az ügyben végül a Lengyel Legfelsőbb Bíróság döntött, amely elutasította a *Polpharma* védekezését, megállapítva, hogy a Bolar-mentesség nem vonatkozik a szabadalmazott

gyógyászati hatóanyag eladására még akkor sem, ha az egy olyan fél javára történt, amely egy generikus terméket fejleszt ki.

b) Németország

A japán Astellas cég a német Hexal céget is beperelte bitorlásért, mert a lengyel Polpharmától az ő európai szabadalmával védett szolifenacin-szukcinátot vásárolt.

A bitorlási per a Düsseldorfi Fellebbezési Bírósághoz (DFB) került, amely az Európai Bírósághoz (Court of Justice of the European Union, CJEU) fordult annak eldöntése érdekében, hogy a Bolar-mentesség valóban kiterjed-e arra az esetre, amikor egy harmadik fél egy szabadalmazott hatóanyagot egy generikus gyártónak szállít, amely az anyagot forgalmazási engedély megszerzésére tervezi felhasználni.

A DFB az alábbi kérdéseket terjesztette a CJEU elé.

1. A 2001/83/EC irányelv 10. cikkének 6. bekezdését úgy kell-e értelmezni, hogy azok a szállítási cselekmények is ki vannak zárva a szabadalmi oltalomból, amelyekkel egy harmadik fél egy szabadalmazott hatóanyagot ajánl vagy szállít generikus termékek gyártójának tisztán kereskedelmi okokból, és amelyeket a generikumok gyártója tanulmányokra vagy kísérletekre szándékozik felhasználni abból a célból, hogy forgalmazási engedélyt vagy hozzájárulást kapjon a 2001/83/EC irányelv 10. cikkének 6. bekezdése értelmében?

2. Ha az első kérdésre a válasz igenlő

a) a harmadik fél kiváltságos helyzete attól függ-e, hogy a generikumok gyártója a szállított hatóanyagot valóban sajátos tanulmányokra vagy kísérletekre használja fel a 2001/83/EC irányelv 10. cikkének 6. bekezdése szerint? Ilyen esetben a szabadalmi oltalomból való kizárás akkor is érvényes-e, ha a harmadik fél nem tud vevőjének tervezett sajátos felhasználásáról, és nem bizonyosodott meg arról, hogy valóban ez-e a helyzet?

b) a szállítási tevékenységgel összefüggésben a harmadik fél kötelezve van-e külön elővigyázatossági rendszabályok betartására annak érdekében, hogy biztosítsa: vásárlója valóban csak sajátos kísérletekre és tanulmányokra fogja felhasználni a hatóanyagot, vagy pedig a harmadik fél elővigyázatossági rendszabályai mások lesznek attól függően, hogy a szabadalmazott hatóanyagot csupán felajánlotta, vagy pedig ténylegesen leszállította?

A CJEU fenti kérdésekre adott iránymutatása valószínűleg komoly mértékben fogja befolyásolni Európában a gyógyászati hatóanyagok gyártását.

Borvédjegyek

Nem szokatlan dolog, hogy ausztrál, új-zélandi és USA-beli bortermelők saját nevüket vagy vezetéknevüket használják az általuk termelt bor védjegyeként.

Néhány példa a borra lajstromozott vezetéknevre Ausztráliában: MCWILLIAMS, TAYLORS, PENFOLDS és BYRNE; Új-Zélandon: BABICH, GIESEN, YEALANDS és MAZURAN; és az USA-ban: GALLO, ROBERT MONDAVI és BERINGER (valamennyi a főlajstromban lajstromozva).

Ez a gyakorlat elég általános Európában is. Itt a francia pezsgőházak nevére hivatkozunk, amilyenek a BOLLINGER, a VEUVE CLICQUOT, a DOM PERIGNON, a MOËT ET CHANDON és a LOUIS ROEDERER, amelyek mind az alapítók nevét tükrözik.

A védjegy kiválasztásakor célszerű figyelembe venni, hogy annak oltalmazásakor nem merülnek-e fel valószínűleg nehézségek. Az alábbiakban a vezetéknevnek védjegyként való lajstromozásakor figyelembe veendő tényezőket vesszük szemügyre Ausztráliában, Új-Zélandon és az Amerikai Egyesült Államokban.

a) Ausztrália

A név benne foglaltatik az ausztrál védjegytörvény „jelzés” (sign) meghatározásában. Ezért a vezetéknevek is lajstromozhatók védjegyként Ausztráliában. A vezetékneveket úgy tekintik, hogy azok legalább korlátozott mértékű megkülönböztetőképeséggel rendelkeznek, hacsak jelentésük nem utal közvetlenül az árukra vagy szolgáltatásokra.

Az Ausztrál Védjegyhivatal (AVH) vezetőjének azonban egészen más a gyakorlati álláspontja, amikor azt kell eldöntenie, hogy egy vezetéknev lajstromozható-e védjegyként, mert annak meghatározásakor, hogy a védjegy „lényegénél fogva alkalmas-e megkülönböztetni” (inherently adapted to distinguish) árukat vagy szolgáltatásokat, a vezető figyelembe veszi a vezetéknev gyakoriságát annak megállapításához, hogy más kereskedők valószínűleg nem kívánják-e használni szokásos üzleti tevékenységük folyamán.

A vezetéknev gyakoriságát egy „kutatás ausztrál vezetéknevek iránt” (Search for Australian Surnames, SFAS) segítségével állapítják meg, amely az ausztrál államok választási névjegyzékeiben előforduló vezetéknevek listáján alapszik. A kutatás jelzi, hogy egy szó vezetéknev-e, és azt is feltárja, hogy a vezetéknev hányszor fordul elő a választói névjegyzékekben, vagyis hogy mekkora az „SFAS-értéke”.

Minél gyakoribb a vezetéknev, annál kisebb a benne rejlő alkalmasság a megkülönböztetésre. Általános szabály, hogy egy 750-es vagy nagyobb SFAS-érték azt jelzi, hogy a vezetéknev eléggé általános ahhoz, hogy indokolja az elutasítást. A döntés meghozatalakor azonban az áruk és/vagy szolgáltatások jellegét is figyelembe veszik. Ha az áruk vagy szolgáltatások szakosítottak, akkor lehetséges, hogy az elutasítás nem indokolt.

Ha a védjegy élő személy vezetékneve, a hivatal vezetője kérheti ennek a személynek a hozzájárulását a védjegy lajstromozásának engedélyezése előtt.

b) Új-Zéland

A „név” benne foglaltatik az új-zélandi védjegytörvény „jelzés” meghatározásában, ami annyit jelent, hogy a vezetéknevek elvileg lajstromozhatók védjegyként, ha megkülönböztetőképeséggel rendelkeznek, vagyis ha a védjegy képes megkülönböztetni egy kereskedő áruit vagy szolgáltatásait más kereskedőkéitől. Egy védjegyet nem kell másképp kezelni, mint a védjegyek bármilyen egyéb osztályát. Egy gyakori vezetéknev azonban gondot okozhat, mert ezt a nevet mások is védjegyként kívánhatják használni.

Ha a védjegy egy élő személy nevét foglalja magában, akkor a szellemi tulajdon-védelmi hivatal vezetője kívánhatja, hogy ez a személy járuljon hozzá nevének védjegyként való lajstromozásához.

c) Amerikai Egyesült Államok

A főlajstromban nem lajstromozható olyan védjegy, amely elsődlegesen csupán vezetéknév, hacsak a bejelentő nem tudja bizonyítani, hogy a védjegy ténylegesen megkülönböztető jellegre, vagyis másodlagos jelentésre tett szert a piacon való használat által. Egy olyan védjegy, amely elsődlegesen csupán vezetéknév, a kiegészítő lajstromban lajstromozható.

Az a kérdés, hogy egy kifejezés elsődlegesen csupán vezetéknév-e, attól függ, hogy a vásárlóközönség számára elsődleges – és nem másodlagos – jelentésre tett-e szert. A Védjegy-fellebbezési Tanács (Trademark Trial and Appeal Board) öt tényezőt azonosított, amelyeket a döntés meghozatalakor figyelembe kell venni:

- i) a vezetéknév ritka-e;
- ii) a kifejezés olyan személynek a vezetékneve-e, aki kapcsolatban van a bejelentővel;
- iii) a kifejezésnek van-e olyan elismert jelentése, amely nem vezetéknév;
- iv) a kifejezés első pillantásra vezetéknévnek tűnik-e; és
- v) a kifejezés betűinek stilizálása eléggé megkülönböztető jellegű-e ahhoz, hogy különálló kereskedelmi benyomást keltsen.

Ha a védjegy élő személynek a neve, akkor az elővizsgáló kérheti ennek a személynek az írásbeli hozzájárulását.

d) Következtetések

Bár a boriparban általános gyakorlat egy vezetéknév védjegyként való használata, bizonyos nehézségek legyőzésére lehet szükség ahhoz, hogy a védjegy lajstromozható legyen. Ha a védjegy valódi személy neve, használata és birtoklása megfontolást igényel, számításba véve annak a lehetőségét, hogy ez a személy eladja az üzletét, vagy távozik az élők sorából.

Dánia

A dán *Beauté Prestige International SA* (BPI) tulajdonosa vagy képviselője számos jól ismert védjegynek a szépségiparban. Ezek között találhatók a JEAN PAUL GAULTIER védjegy európai uniós lajstromozásai is.

A BPI megállapodást kötött török elosztójával, amely megállapodás világosan leszögezi, hogy az elosztónak csak Törökország helyi piacain van joga a BPI termékeit árusítani. Az elosztó csődbe jutott, és 2012-ben a csődgondnok 940 üveg *JP Gaultier Fleur du Male* kölnit eladott egy török kereskedőcégnek, amely az árukat újra eladta a dániai *Scan Everest* cégnek.

Az árukat elszállították Dániába, és 2013 márciusában a dán vámhatóság lefoglalta azokat, mert feltételezte, hogy hamisítottak. 2013 áprilisában a BPI kutatási eljárást kezdeményezett, amely alatt a bíróság lefoglalta a kölnisüvegeket. Ezután a BPI a Tengerészeti és

Kereskedelmi Bíróság (TKB) előtt jogi eljárást kezdeményezett, kérve a kölнисűvegek megsemmisítését és kártérítés megítélését.

Az alperes azt állította, hogy a kölнисűvegek átmenő forgalomban voltak, mert az Európai Unió kívüli országban kívánta eladni azokat, és így a vámhatóságnak nem kellett volna azokat lefoglalni.

A TKB megbizonyosodott arról, hogy az áruk eredetiek voltak, Törökországból érkeztek, és a védjegytulajdonos hozzájárulása nélkül vitték azokat az Európai Unió kereskedelmi piacára. A bíróság megállapította továbbá, hogy az alperesnek két lehetősége volt a vámkezeléssel kapcsolatban, amikor az áruk Dániába érkeztek:

- külső hajózási eljárásra vagy vámraktáreljárásra bocsátás, vagy
- a vámeljárásból való felszabadítást követően szabad forgalomba helyezés Dániában.

Összhangban a Külföldi Kapcsolatok Tanácsának döntésével a *Class International BC v. Colgate Palmolive Company*-ügyben, a TKB megállapította, hogy amikor az árukat vámkezelték, azok európai uniós árukká váltak, és ennek következtében úgy tekintették őket, hogy beléptek az Európai Unió szabad kereskedelmébe. Az előbb említett döntés 71. tételét követve, a 89/104/EEC első védjegyirányelv 5(3c) cikkét – amely azonos a dán védjegytörvény 4(3) cikkével – úgy kell értelmezni, hogy ahol bitorló árukat szabad forgalomba helyeznek az Európai Unióban, ez a védjegy jog megsértését képezi. A Scan Everest árujának vámkezelés alóli felszabadítása a védjegytörvény és az első védjegyirányelv értelmében importnak volt tekinthető. Ennek következtében a TKB a felperes javára döntött, és elrendelte, hogy az alperes fizessen 10 000 Dkr-t kártérítés és 35 531 Dkr-t költség fejében. A TKB azt is elrendelte, hogy az árut megsemmisítés végett adják át a felperesnek.

Egyesült Arab Emírségek

A) Az Egyesült Arab Emírségek védjegy hivatala a meghatalmazások benyújtásával kapcsolatban lényeges változást jelentett be, amely 2014. május 1-jén lépett hatályba. E változás szerint a hivatalnál benyújtott összes védjegybejelentést, megújítási, felszólalási és egyéb kérelmet vagy iratot olyan képviselői meghatalmazással együtt kell benyújtani, amely közjegyzői hitelesítéssel és konzuli felülhitelesítéssel van ellátva. A korábbi gyakorlat lehetővé tette a képviselői meghatalmazásnak a benyújtás napját követő 60 napon belüli benyújtását.

Nem engedélyeznek átmeneti rendelkezéseket. Ennek megfelelően az új rendelkezés minden olyan új védjegybejelentésre, felszólalásra vagy a hivatal előtt végzett bármilyen egyéb ténykedésre vonatkozik, amely képviselői meghatalmazás benyújtását igényli.

B) A védjegy hivatal 2014. május 19-én rendeletet tett közzé, amely 2014. június 1-jén lépett hatályba. A rendelet szerint a hivatal a védjegy-elővizsgálati eljárásban nem fog a jövőben kibocsátani elővizsgálati végzéseket vagy engedélyezni határidő-hosszabbításokat. Csupán elfogadásra, ideiglenes elfogadásra és elutasításra vonatkozó végzéseket adnak majd ki, ami annyit jelent, hogy a védjegybejelentéseket elfogadják, feltételeken elfogadják

vagy elutasítják, míg a bejelentéseket továbbra is mind abszolút, mind relatív lajstromozást kizáró okokra fogják vizsgálni.

Egyesült Királyság

A) A Skót Whisky Társaság (Scotch Whisky Association, SWA) nyilatkozatot tett közzé, amelyben közli, hogy az elmúlt évben világszerte 103 hamis védjegylajstromozás ellen volt kénytelen fellépni. A legtöbb kifogást Indiában és Kínában kellett tenniük: Indiában 19, Kínában 17 hamis védjegybejelentés ellen léptek fel. Az SWA több védjegybejelentés ellen szólalt fel Kína és India mellett Nepálban, Nigériában és Dél-Afrikában is.

A kifogásolt védjegybejelentések jelentős része használta a „Glen” szót, amely az SWA szerint Skóciára utal.

Indiából „rendkívül aggasztó mennyiségű” hamis whiskyt exportálnak az Európai Unióba, amelyet más whiskyvel keverten „blended whisky” (kevert whisky) néven forgalmaznak rendkívül olcsón. Ezek a termékek alákínálnak a valódi whiskyknek, ideértve a skót whiskyt, a bourbont és az ír whiskyt. Az ilyen termékek eladása tisztességtelen versenyt jelent a valódi whisky előállítókkal szemben.

A jelentés arra is kitér, hogy az SWA Oroszországban kérelmezte a SCOTCH WHISKY földrajzi árujelzőként való lajstromozását, ami valószínűleg ebben az évben meg fog történni.

Az SWA-nak jelenleg tíznél több országban és az Európai Unióban van földrajziárujelzőoltalma, és 2014 májusában bizonylati védjegyként lajstromoztatta a SCOTCH WHISKY Ausztráliában.

B) Az Egyesült Királyság 2014. évi szellemi tulajdon-védelmi törvénye (Intellectual Property Act 2014) 2014. májusban kapta meg a királyi hozzájárulást. Az új törvény rendelkezései 2014. október 1-jén kezdtek hatályba lépni, és valamennyi rendelkezése csak 2015. második felében lesz hatályos.

Az Egyesült Királyság Szellemi tulajdon-védelmi Hivatala (UK Intellectual Property Office, UKIPO) szerint az új törvény célja, hogy korszerűsítse a szellemi tulajdon-védelmi törvényt, és lehetővé tegye, hogy az Egyesült Királyság vállalatai jobban védhessék szellemi tulajdon-jogaikat mind belföldön, mind külföldön. Az új törvény segít megvalósítani a kormány célját, hogy támogassa a vállalatokat a gazdasági növekedés előmozdításában, és bátorítsa az innovációt.

Az új törvény segíteni fogja az Egyesült Királyságot abban, hogy létrehozza az Egységes Szabadalmi Bíróságot (Unified Patent Court), amely részben Londonban fog működni.

Az új törvény lehetővé teszi majd, hogy az UKIPO tájékoztatást adjon publikálatlan szabadalmi bejelentésekről egyéb nemzeti szabadalmi hivataloknak, ami segít a vizsgálatlan bejelentések hátralékának felszámolásában, és meggyorsítja a szabadalomengedélyezési eljárást.

A szabadalomtulajdonosok szabadalmazott termékeiket a törvénymódosítás alapján a szabadalom száma helyett a vonatkozó linkkel is megjelölhetik.

Itt jegyezzük meg, hogy az új szellemi tulajdon-védelmi törvény a mintákra is kiterjed. Az új törvény szerint egy lajstromozott minta szándékos másolása büntetőjogi felelősségre vonást von maga után, ami a mintajogot összhangba hozza a védjegyjoggal.

A lajstromozatlan mintákra vonatkozó jogot egyszerűsítették.

Egységes Szabadalmi Bíróság

A) Annak ellenére, hogy az egységes európai szabadalomra és az Egységes Szabadalmi Bíróságra (Unified Patent Court, UPC) vonatkozó rendszer megalkotása terén jelentős előrehaladás történt, Spanyolország (a spanyol nyelvnek a hivatalos nyelvek közül való kihagyása miatt) továbbra is aktívan ellenzi a változtatásokat, aminek következtében az Európai Unió Bírósága 2014. július 1-jén a második tárgyalást tartotta meg a Spanyolország által 2013 márciusában benyújtott kereset ügyében.

Itt emlékeztetünk arra, hogy a CJEU 2013. április 13-án elutasította Spanyolország első keresetét, amelynek az volt a célja, hogy hatályon kívül helyeztesse az Európai Tanácsnak azt a döntését, amely fokozott együttműködési eljárást engedélyezett egy egységes szabadalmi rendszer létrehozása céljából. Ebben az esetben a CJEU azt állapította meg, hogy a Tanács nem lépte túl a hatáskörét. Itt még arra is emlékeztetünk, hogy a CJEU nézete szerint az UPC-re vonatkozó egyezmény tervezete nem volt összeegyeztethető az Európai Unió törvényével.

Spanyolország mostani második támadása az egységes szabadalmi rendszer jogi alapjára irányul, és úgy tűnik, hogy komolyabb kilátása van a sikerre.

A második kereset nem kevesebb, mint hét érvet sorakoztat fel az egységes európai szabadalmat létrehozó, 2012. december 17-én kelt két rendelet (Regulation No. 1257/2012 és Regulation No. 1260/2012) ellen. Ezen érvek közül röviden csak kettőt említünk:

- a rendeletek (Regulations) jogi alapja nem megfelelő, és
- az egységes szabadalmi rendszerben az Európai Szabadalmi Hivatal nem lehet megbízni jogosítványokkal.

A 2014. július 1-jei tárgyaláson a CJEU csak korlátozott mértékben vett részt, viszont nyolc tagállam (Belgium, Dánia, az Egyesült Királyság, Franciaország, Hollandia, Magyarország, Németország és Svédország) aktívan érvelt a rendeletek mellett. Ez a tárgyalás bizonyára nem az utolsó szakasza volt ennek az eljárásnak: a főtanácsnoknak véleményt kell nyilvánítania, mielőtt a CJEU dönt Spanyolország keresetének ügyében. A főtanácsnok előreláthatólag 2014. október 21-én publikálja véleményét. Ezt követően a CJEU valószínűleg az év vége felé fogja meghozni döntését, amely kiemelkedő mértékben fogja befolyásolni a szabadalmi pereskedési rendszert Európában.

B) Az UPC előkészítő bizottsága kiadott egy magyarázó feljegyzést (Explanatory Memorandum) az európai szabadalmi pereskedési bizonylatra és egyéb megfelelő képzettségekre vonatkozó szabályok tervezetéről. Az alábbiakban röviden ismertetjük ennek a feljegyzésnek a fontosabb pontjait.

Az UPC-egyezmény 48(2) cikke szerint az európai szabadalmi ügyvivők képviselhetnek feleket az UPC előtt, feltéve, hogy rendelkeznek megfelelő képzettséggel, így például európai szabadalmi pereskedési bizonylattal (European Patent Litigation Certificate, EPLC). A 48(2) cikk szövege szerint az olyan európai szabadalmi ügyvivők, akik nem rendelkeznek megfelelő képesítéssel, így például EPLC-vel, más módokon is bizonyíthatják megfelelő képzettségüket, de a legkítűnőbb ilyen bizonyíték az EPLC.

Az UPC-egyezmény 48(3) cikke leszögezi, hogy az Adminisztratív Bizottságnak kell megállapítania az ilyen képzettség követelményeit.

Az EPLC-re vonatkozó szabályoknak biztosítaniuk kell az UPC előtti képviselet szakszerűségét és jó minőségét.

Az EPLC tervezete foglalkozik az európai szabadalmi bírók Budapesti Oktatási Központjával (BOK) is. Bár annak fő feladata a bírók és a bírójelöltek oktatásának koordinálása, az oktatási központ is szervezhet európai szabadalmi ügyvivők számára tanfolyamot az UPC közvetlen ellenőrzése mellett, ezáltal egyenértékű változatát szolgáltatva az oktatási intézmények akkreditált tanfolyamainak.

EPLC-t egyetemek vagy egyéb, magasabb fokú nonprofit oktatási intézmények, így például az Európai Jogakadémia (Academy of European Law), valamint a BOK adhat ki egy szerződő tagállamban a tanfolyam eredményes elvégzése után.

A tanfolyamnak legalább 120 óra terjedelműnek kell lennie ahhoz, hogy az európai szabadalmi ügyvivők számára biztosítani tudja az UPC előtti képviseletet.

A tanfolyamot, beleértve a vizsgát is, a szerződő tagállamok bármelyik nyelvén le lehet folytatni.

A BOK segíti azokat az oktatási intézményeket, amelyek Budapesten is kívánnak tanfolyamokat indítani. A BOK-nak infrastrukturális együttműködést kell biztosítania az akkreditált tanfolyamokat indító oktatási intézményekkel.

Az UPC-egyezmény 48(2) cikke szerint az európai szabadalmi ügyvivők a bizonylattól eltérő eszközzel is bizonyíthatják az UPC előtti képviseletre jogosító képzettségüket. Ez azért is fontos, mert az EPLC nem lesz hozzáférhető az UPC-egyezmény hatálybalépése előtt.

A 11. szabály szerint a jogban „bachelor”- vagy „master”-fokozattal rendelkező európai szabadalmi ügyvivők kellő képzettséggel rendelkeznek ahhoz, hogy felvehetők legyenek a jogosult képviselők listájára. Megfelelő képzettségnek ismerik el azt is, ha az európai szabadalmi ügyvivő legalább három olyan bitorlási ügyben képviselt egy felet, amely egy szerződő állam nemzeti bírósága előtt az öt megelőző évben indult.

A bizonylattal rendelkező európai szabadalmi ügyvivőnek az Európai Szabadalmi Hivatal bármelyik nyelvén a lajstromozónál kell benyújtania az EPLC-jét, ha az UPC előtt kíván

feleket képviselni. Ezután az UPC-egyezmény 48(3) cikke szerint fel kell venni a jogosult képviselők listájára.

Az európai szabadalmi ügyvivőknek a listára való felvétele állandó, vagyis nem igényel megújítást.

Etiópia

Az etióp kormány 2012. december 24-én teljes terjedelmében hatályba helyezte a 2006. évi védjegyoltalmi és -lajstromozási nyilatkozatot, amely 2014. június 23-i határidőt szabott meg arra, hogy a védjegyjogok tulajdonosai

- újralajstromoztassák a 2006. július 7. előtti védjegyjogokat, vagy
- további hét évre megújítsák a 2006. július 7. után lajstromozott védjegyeiket.

A fenti határidő elmulasztása az etiópiai lajstromozás megszűnését eredményezné, de most arról kaptunk hírt, hogy a 2014. június 23-i határidőt az Etiópiai Szellemitulajdonvédelmi Hivatal az etiópiai védjegybejelentők kérésére 2014. december 8-ig meghosszabbította.

Európai Általános Bíróság

Az online kereskedő Asos 2005-ben közösségi védjegy lajstromozását kérte az ASOS márkanévre a 3., 18., 25. és 35. áruosztályban. Egy évvel később a kerékpárosruhákat gyártó Assos a Belső Piaci Harmonizációs Hivatalnál felszólalt az Asos bejelentése ellen, arra hivatkozva, hogy korábbi ASSOS védjegye van, amelyet a 3., 12. és 25. áruosztályban lajstromoztak.

A BPHH fellebbezési tanácsa 2010-ben helyt adott a felszólalásnak, miután megállapította, hogy a két védjegy között fennáll az összetévesztés valószínűsége.

E döntés ellen az Asos a BPHH 4. fellebbezési tanácsához nyújtott be fellebbezést. Az a közös 3. és 25. áruosztályra hivatkozva megállapította, hogy a két védjegy az összetévesztetőség miatt valószínűleg zavart okozna. Elutasította az Asosnak azt az érvét is, hogy a versenyző védjegyek az Európai Unióban békésen együtt léteztek.

Az Asos ezután az Európai Unió Általános Bíróságához (General Court of the European Union, GC) fordult, amely 2014. április 29-én döntött az ügyben.

Az Asos azzal érvelt, hogy a fellebbezési tanács helytelenül állapította meg az „Asos” jelentését, és utalt arra, hogy az érdekelt közönség azt az „as seen on screen” (miként a képernyőn látható) kifejezés betűszavaként értelmezné, mert ez az Egyesült Királyság legnagyobb online független divat- és szépségüzlete, és az Európai Unióban rendkívül magas eladási számokat ér el. A GC azonban azt válaszolta, hogy bár az angolul beszélő közönség egy része ilyen betűszóként értelmezheti a védjegyet, egy másik része azonban nem tulajdonítana neki ilyen értelmet. Emellett a közönség nem csupán angolul beszélő egyénekből áll.

Az Asos azzal is érvelt, hogy a tanács figyelmen kívül hagyta azt az érvet, hogy a két védjegy 18 európai uniós tagállamban békésen együtt létezett. Csakhogy a fellebbezési tanács elutasította az Asos jogi részlege által kiállított, az Asos állítását alátámasztó két nyilatkozatot, mert azok nem független szervtől származtak.

Végül a GC arra is utalt, hogy az Asos elismerte: versenytársa az Egyesült Királyságban felszólalt az ASOS védjegy ellen, aminek következtében az Asos visszavonta angol bejelentését.

A fentiek alapján a GC elutasította az Asos fellebbezését.

Európai Bizottság

Az Európai Bizottság 2013. november 28-án bejelentette, hogy javaslatot készített a kereskedelmi titkok és bizalmas információk oltalmának irányelvéről. Feltételezve, hogy az irányelv végül törvényerőre fog emelkedni, a ki nem nyilvánított know-how és üzleti információ (kereskedelmi titkok) törvénytelen megszerzése, használata és kinyilvánítása elleni oltalomra vonatkozó rendelkezései az első kísérletet képezik az Európai Unió tagországainak nemzeti kereskedelmi titoktörvényei harmonizálására. Ez jelentős előrelépést ígér a vállalatok titkainak megőrzésére mind itthon, mind külföldön.

A javasolt irányelv a jelenlegi elképzelés szerint az alábbi főbb kérdésekkel szándékozik foglalkozni:

- a kereskedelmi titkok és a bizalmas üzleti információk általános meghatározása;
- rendszabályok, eljárások és jogorvoslatok, amelyeket egy kereskedelmi titok birtokosának rendelkezésére kell bocsátani e kereskedelmi titok törvénytelen megszerzése, használata vagy kinyilvánítása esetén; és
- szankciók a rendszabályok be nem tartásakor, és rendelkezések az ellenőrzésre és a beszámolásra.

Európai Szabadalmi Hivatal

A) Az Európai Szabadalmi Hivatal (ESZH) elnökének 2014. február 21-én kelt döntése a kutatási illeték bizonyos esetekben történő visszafizetéséről az illetékekre vonatkozó szabályok 9(2) cikke alapján

Ha az európai kutatási jelentés vagy a kiegészítő európai kutatási jelentés a hivatal által készített korábbi kutatási jelentésen alapszik, a függő európai szabadalmi bejelentés kutatásáért fizetendő kutatási illeték az alábbiak alapján fizetendő vissza:

1. Ha a kutatási jelentés írott véleményt tartalmaz:
 - 1.1. 2005. július 1-jétől kezdve benyújtott európai szabadalmi bejelentés esetén európai kutatásért teljes 100% vagy részleges 25%.

1.2. 2004. január 1-jétől kezdve benyújtott nemzetközi bejelentés esetén a nemzetközi kutatásért teljes 84% vagy részleges 21%.

2. Ha a kutatási jelentés írott véleményt nem tartalmaz:

2005. július 1. előtt benyújtott európai szabadalmi bejelentés esetén európai kutatásért vagy 2004. január 1. előtt benyújtott nemzetközi bejelentés esetén nemzetközi kutatásért teljes 70% vagy részleges 17,5%.

A teljes 100%-os visszatérítés abban az esetben érvényes, ha az ESZH teljesen fel tudja használni a korábbi kutatási jelentést. A részleges százalékos értékek akkor érvényesek, ha az ESZH a korábbi kutatási jelentést csak részben tudja felhasználni.

Az elnöki döntés 2014. július 1-jén lépett hatályba, és minden olyan európai szabadalmi bejelentésre alkalmazható, amellyel kapcsolatban az európai vagy a kiegészítő európai kutatási jelentést ettől az időponttól kezdve készítik el.

B) Annak érdekében, hogy meggyorsítsa a fontos európai szabadalmi ügyek intézését, az Európai Szabadalmi Hivatal 2014. július 3-án olyan rendszer bevezetését jelentette be, amely elsőbbséget ad az európai szabadalmi bejelentések bizonyos típusainak és az elővizsgálati eljárás bizonyos szakaszainak.

Ettől a rendszertől azt várják, hogy lehetővé teszi az ESZH számára az utóbbi időben keletkezett jelentős hátraléknak és késedelemnek a kezelését. Konkrétan, az ESZH által bejelentett új rendszer a függő szabadalmi bejelentések jogi biztonságát fogja javítani. A „korai biztonsági kutatás” rendszer keretén belül az ESZH azt a célt tűzte maga elé, hogy minden kutatási jelentést és az azokhoz kapcsolódó írott szabadalmazhatósági véleményt az európai bejelentés benyújtásától számított hat hónapon belül kiadja. Az ESZH arra is törekszik, hogy befejezze a munkát azokkal az európai bejelentésekkel kapcsolatban, amelyeknél már elkezdte a vizsgálatot, azon túlmenően, hogy fél éven belül elkezdik az új európai bejelentések vizsgálatát. Az ESZH komoly erőfeszítést fog tenni annak érdekében, hogy meggyorsítsa az olyan európai szabadalmak engedélyezését is, amelyek európai bejelentésével kapcsolatban már pozitív kutatási véleményt adott ki.

A fentieken kívül az ESZH elsőbbségben kívánja részesíteni azoknak az európai szabadalmi bejelentéseknek a feldolgozását, amelyekre vonatkozóan harmadik felek, akik azonosítják magukat, megalapozott megjegyzéseket nyújtanak be a hivatalnak. Harmadik felek bármelyik függő bejelentéssel kapcsolatban benyújthatnak megjegyzéseket, mégpedig vagy névtelenül, vagy pedig, ha úgy kívánják, nevük teljes azonosításával. Az ESZH azért határozta el, hogy elsőbbségben fogja részesíteni azokat a megjegyzéseket, ahol a harmadik fél hozzájárul a saját azonosításához, mert úgy gondolja, hogy a harmadik felek utóbbi kategóriája által benyújtott megjegyzések általában megalapozottabbak, mint a névtelenül benyújtottak.

Az ESZH elsőbbséget fog biztosítani a felszólalásoknak, valamint a korlátozási és a megsemmisítési kérelmeknek is. A felszólalás benyújtásától annak befejezéséig eltelt időt mind a szabadalomtulajdonosok, mind a köz gyakran túl hosszúnak érzi, és így bizonyára kedvező

lépésnek fogják tekinteni az ilyen eljárások meggyorsítását a jogbiztonság növelése szempontjából is.

Az ESZH szándéka szerint az új rendszer előnyös lesz az európai szabadalmi oltalmat kereső vállalatok és feltalálók számára, mert biztosítani fogja az összes kutatási jelentés és vélemény időben való kiadását bejelentéseikre, ezáltal lehetővé téve, hogy már korai időpontban egészséges alappal rendelkezzenek stratégiai szabadalmi döntéseikhez.

Az új rendszer a köz számára is kedvező lesz, mert növelni fogja a függő európai szabadalmi jogok átláthatóságát, ami az eddiginél korábban lehetővé fogja tenni a technika állásához való korai hozzáférést és ezáltal a szabadalmazhatóság megítélését.

Az ESZH szerint a tervezett változtatások a szabadalmi rendszer használoinak a támogatását is élvezik, és ezt maguk a felhasználók juttatták kifejezésre a hivatal által 2014 első felében folytatott konzultációk folyamán.

Az új rendszer bizonyára az ESZH kedvezően fogadott kísérlete abban az irányban, hogy jobb és gyorsabb szolgáltatást nyújtson mind a bejelentőknek, mind a köznek, és minden bizonnyal vonzóbbá és felhasználóbarátabbá fogja tenni az ESZH előtti eljárásokat.

Az Európai Unió Bírósága

A) Az ASA Sp. (Asa) 2006. szeptember 8-án a Belső Piaci Harmonizációs Hivatalnál kérte a FEMIFERAL védjegy lajstromozását. Ezt követően a Merck Sp. (Merck), amely tulajdonosa a FEMINATAL védjegynek, a két védjegy hasonlóságára hivatkozva felszólalt az Asa bejelentése ellen. A BPHH 2010. november 19-én a Merck javára döntött.

Az Asa fellebbezett a döntés ellen. Az ügy az Európai Unió Általános Bíróságához került, amely 2012. május 22-i ítéletével fenntartotta a BPHH döntését.

Ez ellen az Asa az Európai Unió Bíróságához fordult. Ez a bíróság is jogosnak ítélte a felszólalást, mert megállapította, hogy a védjegyek hasonlóak, és ezért fennáll az összetévesztés valószínűsége, különös tekintettel arra, hogy mindkét védjegy az 5. áruosztályban volt lajstromozva.

B) A vizsgált esetben a Karen Millen Fashions (Millen) pert indított a Dunnes Stores (Dunnes) írókiskereskedelmi társaság ellen, azt állítva, hogy a Dunnes fekete kötött felső, kék ing és barna ing fazonokat SAVIDA címkével árusított 2006-ban, és ezzel bitorolta a Millen 2005-ben Írországból eladásra kínált ruháinak lajstromozatlan közösségi mintáit.

Az Ír Legfelsőbb Bíróság előzetes döntésben felkérte a CJEU Whatelet nevű főtanácsnokát, hogy mondjon véleményt a 6/2002 sz. uniós rendelet 6. cikkében meghatározott egyéni jelleg értelmezéséről.

A főtanácsnok 2014. április 2-án kelt véleményében tisztázta, hogy egy minta akkor tekinthető egyéni jelleggel rendelkezőnek, ha az általa a tájékozott felhasználóra gyakorolt általános benyomás eltér attól, amit egy vagy több korábbi minta egyénileg gyakorol az

ilyen felhasználóra, vagyis eltér attól a benyomástól, amelyet a köz számára korábban hozzáférhetővé tett több minta vonásainak kombinációja gyakorol a tájékozott felhasználóra.

A főtanácsnok azt is megerősítette, hogy egy lajstromozatlan minta jogtulajdonosának csak (i) azt kell bizonyítania, hogy a mintát mikor nyilvánította ki a köz számára, és (ii) azt kell jeleznie, hogy mi képezi a minta egyéni jellegét. Ezzel szemben nem kell bizonyítania a minta újdonságát és egyéni jellegét korábban létező mintákhoz viszonyítva.

Európai uniós vámrendelet

2014. január 1-jén lépett hatályba a 608/2013 sz. uniós vámrendelet és a megfelelő, 1352/2013 sz. végrehajtási utasítás, amelyek a korábbi, 1383/2003 sz. uniós vámrendeletet és az 1891/2004 sz. végrehajtási utasítást helyettesítik.

Az új vámrendelet szerinti eljárás lényege:

- a vámhatóságnál hivatalos eljárás megindításának a kérelmezése;
- a hamis áruk lefoglalása;
- felszólalási eljárás.

Általában a jogtulajdonosoknak kérniük kell a vámhatóságot, hogy vizsgálják meg a gyanús árukat annak meghatározása céljából, hogy hamisak-e, és igenlő esetben foglalják le azokat. Így a vámhatóság ellátása kiegészítő tájékoztatással segíti a hamis áruk azonosítását. A határon kiadott lefoglalási rendelet egy évig érvényes, és ugyanilyen időtartamra több ízben meghosszabbítható.

A jogtulajdonos jogosult

- megtekinteni a lefoglalt árukat;
- fényképet készíteni; és
- mintákat kapni.

Ha mind az áruk tulajdonosa, mind a jogtulajdonos beleegyezik, a lefoglalt hamis árukat azonnal meg lehet semmisíteni (a jogtulajdonos költségén). Különben a jogtulajdonosnak az értesítéstől számított tíz munkanapon belül (ami további tíz munkanapra meghosszabbítható) jogi eljárást kell kezdeményeznie – polgári vagy bünygyi vonalon – a lefoglalt áruk felszabadításának meggátlására. Romlékony áruk esetén az eljárást három napon belül kell megindítani.

Az áruk megsemmisítésének a költségét a jogtulajdonos fedezi, bár később ennek megtérítését kérheti a hamisítótól.

Az új uniós vámrendelet különleges eljárást vezetett be kis mennyiségű áruk megsemmisítésére; ez lehetővé teszi a két kg-nál nem nagyobb súlyú vagy legfeljebb három egységből álló postai vagy futárküldemények tartalmának a megsemmisítését a jogtulajdonos hozzájárulása nélkül is.

A büntetőjogi vádak betervezésének az időtartama általában egy év, de visszaeső bűnöző esetén öt év. Szándékos bitorlás esetén az új rendelet 360 napig terjedő büntetést tesz lehe-

tővé, de visszatérő bűnöző esetén ez a határ két évre emelkedik. Az egy napi büntetési tétel összege 4 EUR-tól 5000 EUR-ig terjedhet, a bitorló gazdasági helyzetétől függően.

Hanyagság esetén a jogtulajdonos kártérítést kérhet, beleértve az elvesztett hasznot is, vagy megfelelő kártérítés helyett a bitorlás útján szerzett vagyontárgyak kiadását igényelheti. Szándékos bitorlás vagy nagyfokú hanyagság esetén a jogtulajdonos kétszeres kárpótlást kérhet, függetlenül az elszenvedett kár bizonyításától.

Finnország

Finnországban 2014. július 1-jétől a szabadalmi ügyvivőkre vonatkozóan új törvény lépett hatályba, amely az ügyvivői jogosítvány kiadását vizsgáláshoz köti. Egy külön tanács felelős a vizsgafeladatok kidolgozásáért és az ügyvivői vizsga megszervezéséért.

Az új törvény hatálybalépésétől számított egy évig kérhetik ügyvivői jogosítvány megújítását azok a személyek, akik szabadalmi ügyvivőként dolgoztak, és ezt a címet további egy évig még használhatják.

Franciaország

A) 2014 májusában az Elsőfokú Párizsi Bíróság két részlege különálló eljárásban törölte a VENTE-PRIVÉE.COM védjegyet.

A *Vente-privée.com* olyan vállalat, amely szakosodva van a www.vente-privée.com weboldalon keresztül magán- és kizárólagos eladásokra („vente privée” magyar jelentése: magáneladás). Ez a weboldal vezető helyen áll a franciaországi online magáneladásokban. A vállalat birtokolja a VENTE-PRIVÉE.COM névadó védjegyet, amely 2013. november végén és december elején a Párizsi Elsőfokú Bíróság két ellentétes ítéletének a tárgya volt (a harmadik tanács első részlege 2013. november 28-án, míg harmadik részlege 2013. december 6-án hozott döntést).

A védjegyet a *Showroomprive.com*, egy másik magáneladó vállalat támadta meg, és azon az alapon kérte a védjegy törlését, hogy az nélkülözi a megkülönböztető jelleget. A fentebb említett bíróság 2013. november 28-án úgy döntött, hogy a használt kifejezések a 2009. évi védjegylajstromozás idején generikusak voltak, és a magáneladásokból álló tevékenység vonatkozásában deskriptívnek tekinthetők. Ezért a bíróság megállapította, hogy a védjegy használat révén nem szerzett megkülönböztetőképeséget. A bíróság kimondta a védjegy törlését a 35. áruosztályba tartozó szolgáltatások vonatkozásában.

E döntést követően nyolc nappal ugyanazon bíróság fentebb említett másik részlege egy másik ügyben elismerte a VENTE-PRIVÉE.COM védjegy közismertségét. E vállalat ugyanis pert indított a védjegyéhez hasonló három doménnev tulajdonosa ellen. 2013. december 6-án a bíróság megállapította, hogy az alperes ezeket a neveket azzal az egyetlen céllal lajstromoztatta, hogy a védjegy goodwilljével és hírnevével kereskedjék. A bíróság védjegyi-

torlást és tisztességtelen versenyt állapított meg, és elismerte a VENTE-PRIVEE.COM megkülönböztető jelzést védjegyként, cégnévként, kereskedelmi névként, kereskedelmi jelzéseként és doménnévként is.

A Vente-privee.com vállalat fellebbezett a korábbi, vagyis november 28-i döntés ellen, és így remélhető, hogy a fellebbezési bíróság összhangba fogja hozni a döntéseket.

B) A francia parlament törvényt fogadott el a hamisítás elleni harc fokozásáról, amely 2014. március 13-án lépett hatályba. Ez az új törvény kiterjesztését képezi a 2007. október 29-i, hamisítás elleni harcra vonatkozó törvénynek, és célja, hogy az Európai Unió szabályaival összhangban megerősítse és világossá tegye a hamisítás elleni francia törvényterát.

Az új törvény lényegesen javítja a bitorlás által okozott károk megállapítását és a francia bíróságok előtti bitorlási eljárások eszközeit, valamint tágítja a vámhatóságok hatáskörét.

Azon az alapon, hogy túlságosan gyengék a szellemitulajdon-jogok bitorlása esetén a francia bíróságok számára adott jogorvoslati lehetőségek, a francia parlament elhatározta, hogy megjavítja és világossá teszi a bitorlás által okozott károk megállapításával kapcsolatos rendelkezéseket.

Az új törvény szerint amikor megállapítják a szellemitulajdon-jogok bitorlása által okozott károkat, a bíróságok kötelesek különállóan azonosítani a károk három fő okát: *i)* a bitorlás negatív gazdasági következményeit, *ii)* az erkölcsi károkat és *iii)* a bitorló hasznát.

Az új törvény hatálybalépése előtt a szellemitulajdon-jogok bitorlása esetén a francia törvény nem egységesen szabályozta a polgári perindítás időtartamának korlátait. Különösen szabadalom-, védjegy- vagy mintabitorlás esetén az igények elévültek, ha az ügyet nem vittek három éven belül bíróság elé. Az új törvény egyik fő rendelkezése, hogy az elévülési időt minden szellemi tulajdon bitorlása esetén öt évben állapítja meg.

Az új törvény további fontos rendelkezése, hogy kiterjeszti a vámhatóságok visszatartási jogát valamennyi szellemitulajdon-jogra, hogy a francia nemzeti szabályokat harmonizálja a 608/2013 számú európai uniós rendeletben lefektetett elvekkel, amelyek 2014. január 1-jén léptek hatályba. (Lásd e közlemény „Európai uniós vámrendelet című cikkét.)

Hollandia

A *Screentime*, a Popstars című népszerű televíziós műsor producere kifogásolta, hogy egy versengő televíziós műsornak a „The Next Popstar” címet adták, ezért bírósághoz fordult. A bíróság azon a véleményen volt, hogy a „popstars” szó önmagában nélkülözi a megkülönböztető jelleget mint olyan jelzés, amely egy televíziós énekesversenyt jelöl. Arról sem volt a bíró meggyőződve, hogy ezt a szót elég széles körben használták a Benelux-államokban ahhoz, hogy a lajstromozott védjegy hírnevére lehessen támaszkodni. A bíróság végül mégis úgy döntött, hogy Hollandia területén a POPSTARS védjegy elég jól ismert volt ahhoz, hogy a Párizsi Unió Egyezmény 6bis cikkének hatálya alá essen. A bíró megerősítette, hogy a

védjegy jól ismert volt a közönség érintett részében, ebben az esetben a „Ki mit tud?” jellegű műsorokat néző közönség körében.

Holland mértékkel mérve ez a döntés újdonság volt, különösen azért, mert a Párizsi Uniós Egyezmény 6bis cikkének a holland fordítása „Általánosan jól ismert védjegyet” említ, amiből arra lehet következtetni, hogy az általános közönség mint egész ismeri a kérdéses védjegyet.

A TRIPS-megállapodás 16. cikkének 2. bekezdése alapján a bíróság megállapította, hogy a 6bis cikk leszállította a jól ismert védjegy kritériumát olyan értelemben, hogy a vizsgált ügyben az áruk vagy szolgáltatások közönsége a vonatkozó közönség (és nem a nagyközönség). Ha tehát ennek a konkrét közönségnek egy jelentős része ismeri az érintett védjegyet, azt jól ismertnek lehet tekinteni a Párizsi Uniós Egyezmény 6bis cikke értelmében.

Ugyanakkor a bíróság megállapította, hogy egy jól ismert védjegy státusz feltételezésének a küszöbe nem teljesen ugyanaz, mint a jól ismert védjegy lajstromozásából kapott oltalomé (például az EU védjegyráirányelvének 5. cikke alapján kapott oltalomé). A jogalkotó valójában különbséget tesz egyrészt a „jól ismert”, másrészt az „általánosan jól ismert” között, így két eltérő oltalomfajtát feltételezve. Ennek megfelelően a bíróság úgy döntött, hogy a Párizsi Uniós Egyezmény 6bis cikke alapján kapott oltalom egy *fajtája* a jól ismert védjegy alapján általában kapott oltalomnak, és ez a fajta oltalom magasabb küszöbre utal a jól ismert státusz feltételezéséhez.

A bíróság sajnos nem adta meg, hogy a vonatkozó küszöbök hogyan különböznek egymástól. Úgy tűnik, hogy ténylegesen csupán annyit állapított meg, hogy egy lajstromozatlan védjegy jól ismert státuszát meg lehet állapítani, ha bizonyítást nyer, hogy a televíziós vetélkedőket néző közönség egy jelentős része ismeri a védjegyet.

India

Az Indiai Szabadalmi Hivatal (Indian Patent Office) 2014 februárjában a gyógyszer tárgyú szabadalmi bejelentések vizsgálatára irányelvtervezetet adott ki, amely elfogadása után mind a négy hivatalára érvényes lesz. A tervezet főbb pontjait az alábbiakban foglaljuk össze.

– A szabadalmi törvény 3. cikke, amely a szabadalmazásból kizárt tárgyakat határozza meg, többek között a következő meghatározást tartalmazza: „Nem szabadalmazható a természetben előforduló bármilyen élő vagy élettelen anyag felfedezése”. Az irányelvtervezet ezt a meghatározást kiegészíti azzal, hogy „a természetből elkülönített vegyületek” is ki vannak zárva a szabadalmazhatóságból.

– Az irányelvtervezet szerint a Markush-igénypontok („A compound selected from the group consisting of a, b ... and z”) valamennyi tagjáról részletes kísérleti adatokat kell közölni. Jelenleg elegendő a csoport egy tagjával kapcsolatban közölni ilyen adatokat.

– Az irányelvtervezet szerint az igénypontokban nem lesz megengedett a „közelítőleg” és a „közel” határozatlan kifejezés használata.

– Jelenleg az ipari alkalmazhatóság bizonyítására elegendő annak említése, hogy a találmány alkalmazható vagy használható a vonatkozó iparban. Az irányelvtervezet szűkítette ezt az általános meghatározást, hozzáadva azt a követelményt, hogy egy gyógyászati találmánynak „határozott és hihető módon kell mutatnia a hasznosságot”.

– Az új irányelv szerint biológiai anyagokra vonatkozó találmányok esetén az eddigi követelményeken túlmenően azt is ki kell nyilvánítani, hogy „a találmányban használt biológiai anyagnak mi a forrása és a földrajzi eredete”.

Irán

A Nestlé, a 29., a 30. és a 32. áruosztályban lajstromozott ábrás RABBIT védjegy (1. ábra) tulajdonosa, kérte a 30. áruosztályban lajstromozott, szintén nyulat ábrázoló, hasonló védjegy (2. ábra) törlését. Az utóbbi védjegy tulajdonosa egy iráni cukrász volt, és az elsőfokú bíróság az ő javára döntött, vagyis a törlési keresetet elutasította.

1. ábra

2. ábra

Ez ellen a Nestlé a fellebbezési bírósághoz fordult, amely megállapította, hogy a két védjegy hasonlósága miatt fennáll a fogyasztók megtévesztésének a valószínűsége, és ezért az alperes védjegyének a törlését rendelte el.

Japán

A) A japán szabadalmi törvénybe ismét be kívánják iktatni az engedélyezés utáni felszólalási rendszert, amely lehetővé fogja tenni harmadik személyek számára, hogy kifogásolják szabadalom engedélyezését a Japán Szabadalmi Hivatal (JSZH) által anélkül, hogy igénybe kellene venniük a költségesebb és bonyolultabb megsemmisítési eljárást.

A korábbi, szintén engedélyezés utáni felszólalási rendszert 2003-ban szüntették meg. Ezt követően szabadalmakat csak a megsemmisítési eljárás segítségével lehetett megtámadni. A statisztikai adatok azt mutatták, hogy a megsemmisítési eljárások száma a vártnál lényegesen kisebb volt, és nem tükrözte a korábban a felszólalási rendszer által megtámadott

szabadalmak számát. Ezért okkal feltételezték, hogy hatályban maradnak olyan szabadalmak, amelyeket korábban felszólalás révén megsemmisítettek volna, és ez a tény hátrányos a gazdaságra nézve.

A japán parlament 2014. április 25-én fogadta törvénné a törvénytervezetet, azonban a végrehajtási utasításon még finomítani kell. Az új rendszer várhatóan 2015-ben fog hatályba lépni.

Az új felszólalási rendszer főbb vonásait az alábbiakban foglaljuk össze.

Az írott felszólalást a szabadalom engedélyezésének a szabadalmi közlönyben való meghirdetési napjától számított hat hónapon belül kell benyújtani a felszólalási díj egyidejű megfizetésével. Jelenleg az várható, hogy ez a díj 10 000-20 000 yen lesz.

A teljes felszólalási eljárást írásban fogják lefolytatni, vagyis szóbeli meghallgatásra nem lesz lehetőség. Ha a felszólalás eredményeként a szabadalmasnak módosítania kell a szabadalmat, a felszólalót értesítik, azonban a felszólaló további megjegyzéseket is tehet.

A felszólalási osztály 3-5 elővizsgálóból fog állni. Az elővizsgálók a felszólaló által hivatkozott okoktól eltérő okok alapján is kifogásokat emelhetnek, de nem támadhatnak meg olyan igénypontokat, amelyeket a felszólaló nem kifogásolt.

Ha a szabadalmat a felszólalási eljárásban megvonják, a szabadalmas fellebbezést nyújthat be a Szellemi tulajdon-védelmi Felsőbírósnál. Ha a szabadalom a felszólalási eljárás után is hatályban marad, a felszólaló nem nyújthat be fellebbezést, azonban lehetséges van arra, hogy külön eljárásban megsemmisítési eljárást indítson a szabadalom ellen.

B) A *Samsung* a birtokosa a 4 642 898 számú, okostelefonra vonatkozó, „szabványos lényeges” japán szabadalomnak. Az *Apple* használta a Samsungnak ezt a szabadalmazott technológiáját egyes termékeiben. A Samsung hozzájárult, hogy tisztességes, ésszerű és nem diszkriminatív (fair, reasonable and non-discriminatory: FRAND) feltételek mellett a szabadalom használatára licencszerződést kössenek, azonban a két fél közötti tárgyalások a Samsung által kért túl magas licenrdíj miatt megszakadtak.

A Samsung a Tokiói Kerületi Bíróságnál (TKB) szabadalmának bitorlása miatt ideiglenes intézkedéssel kérte megakadályozni, hogy az Apple a szabadalmazott technológiával készült termékeit importálja és eladhassa Japánban. Ellenintézkedésként az Apple szintén a TKB-nél kérte a Samsung elítélését kötelességzegésért, mert az általa felajánlott licenrdíj helyett FRAND-feltételek mellett tisztességtelen árat kért.

A TKB megállapította, hogy a Samsung szabadalma érvényes, azt az Apple bitorolta, azonban a Samsung a FRAND-feltételek vonatkozásában és a licenrdmegállapodás megkötésének szándékolt módjában visszaélt a jogaival.

A döntés ellen a Samsung a Szellemi tulajdon-védelmi Felsőbírósnál (SZTFB) nyújtott be fellebbezést. Az ügyben e bíróság nagytanácsa hozott 2014. május 16-án döntést.

A tanács az ideiglenes intézkedésre vonatkozó kérelmet visszautasította, mert a Samsung visszaélt szabadalmi jogaival, amikor FRAND-feltételek mellett javasolt licenrdmegállapodást,

azonban nem megfelelő módon tárgyalta az Apple-lel a szabadalmára vonatkozó használati engedély megadásáról.

A Samsungnak adandó kártérítés ügyében a tanács megállapította, hogy a FRAND-feltételeknek megfelelő royaltyt meg kell fizetni a szabadalmasnak, azonban a FRAND-feltételek körét meghaladó igényt nem kell kielégíteni. Ennek megfelelően a Samsungnak 9 955 854 jen licenrdj jár, ami megfelel a FRAND-feltételek korlátozásai között igényelhető kártérítésnek.

C) A szabadalombitorlási perek általában párhuzamosan futnak egy szabadalommegsemmisítési perrel, ahol a Japán Szabadalmi Hivatal határozza meg egy szabadalom érvényességét. A megsemmisítési perek időtartamát növeli, hogy a hivatali döntést rendszerint megfellebbezik az SZTFB-nél. Az alábbi ügyben a szabadalom érvényességével kapcsolatban kétszer is döntöttek, és közel hat évig tartott a bitorlási és a párhuzamos megsemmisítési ügy, amelyek elhúzódását az okozta, hogy a JSZH első döntését megfellebbezték az SZTFB-nél, amely az ügyet visszaküldte a JSZH-nak, és az utóbbinak a döntését ismét megfellebbezték az SZTFB-nél.

A felperes szabadalmas a svájci Synova S.A. (Synova), míg a japán alperes a *Sugino Machine Limited* (Sugino) volt. A felperes 3 680 864 számú japán szabadalmának a címe: „Készülék lézeres anyagmegmunkálásra”.

A Synova 2008-ban indított bitorlási pert a Tokiói Kerületi Bíróságnál a Sugino ellen, azt állítva, hogy a Sugino terméke bitorolja az ő szabadalmi jogát.

A Synova nehéz helyzetben volt, mert csak igen bonyolult eljárásban tudta állítását bizonyítani. Egyrészt ugyanis a Sugino megsemmisítési keresetet indított a szabadalma ellen, másrészt a Suginonak be kellett mutatnia az állítólag bitorló termék rajzait a TKB-nak. Ekkor a Sugino védőrendelkezést kért rajzainak oltalmazására, amit a TKB megadott. Ennek következtében a rajzokat csupán a Synova szakértői számára mutatták be, ami lehetetlenné tette a Synova számára, hogy a bitorlást utáztatok és kísérletek segítségével bizonyítsa. Végül azonban a TKB a védőrendelkezésre vonatkozó kérelmet az alperes részéről visszaélésnek minősítette.

A felperes szabadalma egy forradalmian új találmányra vonatkozott, amelynek a bonyolult technológiáját nehéz volt németről japánra fordítani, ami szintén hozzájárult a szabadalmas helyzetének a megnehezítéséhez, valamint ahhoz, hogy a JSZH a megsemmisítési eljárásban kétszer döntött az alperes javára.

Miként fentebb említettük, a bitorlási és a megsemmisítési per párhuzamosan futott. A TKB-nál benyújtott bitorlási per menetét késleltette az alperes által kért és megadott védőrendelkezés. Ezt megelőzően a JSZH a megsemmisítési perben a szabadalmat kellő nyilvánítás hiánya miatt érvénytelennek minősítette, ami ellen a szabadalmas az SZTFB-hez fellebbezett. Ez a bíróság az ügyet visszautalta a JSZH-nak, amely a szabadalmat feltalálói tevékenység hiánya miatt ismét érvénytelennek nyilvánította. Ez ellen a döntés ellen a szabadalmas ismét az SZTFB-hez nyújtott be fellebbezést, amely a szabadalmas javára hozott

ítéletet. Ennek alapján a JSZH a szabadalmat most már érvényesnek nyilvánította, ami ellen az alperes a szabadalomban ismertetett találmány feltalálói tevékenységének hiányára hivatkozva az SZTFB-hez fellebbezett. Ekkor ugyanahhoz a bírósági tanácsához került a bitorlási és a megsemmisítési ügy is.

Az SZTFB úgy döntött, hogy a Synova szabadalma érvényes, és azt a Sugino bitorolta, vagyis a TKB döntése téves volt. Ezután az alperes fellebbezett a legfelsőbb bírósághoz, amely azonban elutasította a fellebbezést.

D) Az alperes *Shikoku Instrumentation Co., Inc.* (Shikoku) birtokolja az „Eljárás és eszköz fertőzött tojások vizsgálatára” című, 3 998 184 számú japán szabadalmat. Az alperes 2003. január 31-én kérte a JSZH-t, hogy az eredetileg megnevezett A, B, C és D feltaláló mellett, akik saját alkalmazottai voltak, társfeltalálóként még megnevezhesse E-t és F-et, az Oszakai Egyetem kutatóit is.

2012. március 14-én a felperes megsemmisítési keresetet nyújtott be a JSZH-nál az alperes szabadalma ellen azon az alapon, hogy *i)* ő (a felperes) a valódi feltaláló, és a szabadalmat egy bitorolt bejelentés alapján engedélyezték, és *ii)* a találmányt közösen dolgozták ki az alperes A, B, C és D alkalmazottja, valamint az Oszakai Egyetem E és F kutatója, és a szabadalmi bejelentést az alperes nem nyújthatja be egyedül.

A JSZH a keresetet mint alaptalant 2013. február 14-én elutasította. Ezért a felperes az SZTFB-nél pert indított az alperes ellen.

Az SZTFB 2013. december 9-én hozott döntést, amelyben megállapította, hogy a JSZH tévedett a felperes megsemmisítési keresete mindkét alapjának a megítélésében, és ezért a JSZH döntését hatálytalanítani kell.

Az SZTFB megállapította, hogy a felperes állítása szerint a szabadalmazott találmány lényeges része az ép tojások önműködő azonosítási eljárása olyan módon, hogy a fertőzött tojásokat fény hatásának teszik ki, és mérik e tojásokon belül a véredények sűrűségét. A felperes továbbá azt állította, hogy a szabadalmazott találmány kidolgozását ő 2001. szeptember 15-én fejezte be (38. sz. tárgyi bizonyíték), és hogy a két találmány lényegileg azonos.

i) Az SZTFB szerint azonban a felperes által benyújtott egyéb bizonyíték fényében sem volt bizonyos, hogy a tojások vizsgálatára szolgáló eljárást és készüléket a felperes 2001. szeptember 15-én találta fel. Ezért lehetetlen felismerni, hogy a felperes a 38. számú tárgyi bizonyítékot már ezen a napon elkészítette, és így az sem állítható, hogy a szabadalmazott találmány és a 38. számú tárgyi bizonyíték lényegileg azonos, sőt az sem, hogy a szabadalmazott találmányt a 38. számú tárgyi bizonyíték fontos része alapján dolgozták ki. Összegezve: minthogy a 38. számú tárgyi bizonyítékról nem ismerhető fel, hogy tartalmazza a szabadalmazott találmány szerkezetét, amely úgy írható le, mint „a tojások képe, amelyet rendes tojások önműködő azonosítására használnak fel”, a szabadalmazott találmányt úgy kell tekinteni, hogy nagymértékben különbözik a 38-as tárgyi bizonyítéktól mind szerkezetében, mind műszaki ötletében. Ilyen alapon nem lehet elfogadni a felperes állítását, amit arra a feltevésre alapozva tett, hogy a két találmány lényegileg azonos.

ii) A bizonyíték szerint az alperes az Oszakai Egyetemmél 2001. március 28-án kötött közös fejlesztési megállapodásra hivatkozott a készülék kereskedelmi forgalmazásával kapcsolatban. E megállapodás alapján összesen hat személy, nevezetesen az alperes A, B, C és D alkalmazottja, valamint az egyetem E és F kutatója dolgozta ki a találmányt, amelyre azután az alperes nyújtott be szabadalmi bejelentést.

A fentiek alapján az SZTFB szerint nyilvánvaló, hogy az alperes jogosult volt szabadalmi bejelentést benyújtani, és ez a bejelentés nem ütközik a szabadalmi törvény 38. cikkébe. Ezért megállapítható, hogy a JSZH döntése nem tartalmaz hibákat, és így megalapozatlan a felperesnek az az állítása, hogy a JSZH tévedett a közös szabadalmi bejelentés megítélésében.

E) 2014. április 25-i hatállyal a japán parlament jóváhagyta a japán védjegy törvény módosítását, amelynek értelmében a hangvédjegyek és a profil nélküli színvédjegyek is lajstromozhatók váltak.

Jemen

A) A *Soyyigit Baharat Gida Kimyevi Maddeleri Sanayi Limited Sirketi* (Soyyigit) cég az alábbi védjegye

alapján a három hónapos határidőn belül felszólalt az *Abdrous Thabt Ali Al-Qurashi* (Abdrous) cég latin betűs és arab írásjelű alábbi védjegyének

a lajstromozása iránt benyújtott kérelme ellen, miután e kérelmet a Jemeni Védjegy hivatal elfogadta, és 2012. március 13-án publikálta a védjegyközlönyben.

A Soyigit az alábbi érvekkel támasztotta alá felszólalását:

- Az alperes védjegye megtévesztően hasonlít az ő védjegyéhez mind általános megjelenés, mind kiejtés és az árulista szempontjából.
- Az alperes rosszhiszeműen nyújtotta be bejelentését.
- Saját védjegyét ténylegesen használja Jemenben.

– Védjegyét korábban lajstromoztatta a származási országban, vagyis Jemenben és külföldön.

A hivatal a fenti érvek alapján törölte az Abdrous védjegybejelentését. Ez a döntés jogerőssé vált, mert 30 napon belül nem nyújtottak be ellene fellebbezést a bíróságnál.

B) Az *Abdul Kareem Mohamed Naser Alsabari Co.* (Abdul) nevű jemeni társaság kérelmet nyújtott be a Jemeni Védjegyhivatalnál az alábbi védjegynek

a 30. áruosztályban való lajstromozása iránt. A hivatal a védjegybejelentést elfogadta, és 2012. október 13-án publikálta a védjegyközlönyben. E bejelentés ellen a három hónapos határidőn belül felszólalt az alábbi védjegy

tulajdonosa, a jemeni *Solen Cikolata Gida Sanayi Ve Ticaret Anonim Sirketi* (Solen).

Felszólalását a Solen az alábbi érvekkel támasztotta alá.

– Az alperes MIXBARY védjegye megegyezően hasonlít a saját MAXBAR védjegyéhez általános megjelenés, kiejtés és árulista szempontjából.

– Saját védjegyét mind Jemenben, mind külföldön korábban lajstromoztatta.

– Saját védjegyét 2005 óta használja Jemenben.

A fenti érvek alapján a hivatal törölte az Abdul védjegybejelentését. Ez a döntés hatályba lépett, mert az alperes nem nyújtott be ellene fellebbezést.

Kanada

A) A szín erős kereskedelmi eszköz és eredetjelző lehet. Jogi szempontból a színvédjegyek kérdését az utóbbi időben az Egyesült Államok és az Egyesült Királyság bíróságai is vizsgálták. Amerikában a Második Kerület Fellebbezési Bírósága a Louboutin cipők piros talpával kapcsolatban hozott széles körben tárgyalt döntést, míg az angol fellebbezési bíróság a Cadbury csokoládétermékek csomagolásának bordó színével foglalkozott.

A Kanadai Szövetségi Bíróság (Canadian Federal Court, CFC) 2014. március 28-i döntése a *Rothmans Benson & Hedges Inc.* (RBH) v. *Imperial Tobacco Products Limited* (ITP)-ügyben megerősítette azt az elvet, hogy Kanadában védjegyként lajstromozható a fogyasztói termék felületén alkalmazott egyetlen szín.

A döntés az ITP által benyújtott két védjegykérelemre vonatkozik cigarettacsomagokon kétdimenziós és háromdimenziós alakban alkalmazott narancsszín lajstromozása iránt. A

bejelentéseket korábban lajstromozhatónak tartotta a CFC egy másik felszólalási ügyben, amelyet a *JTI Macdonald TM Corp.* (Macdonald) nyújtott be. A Macdonald mellett ugyan-ezen két bejelentés ellen külön eljárásban felszólalt az RBH is. Az utóbbi felszólalás műszaki indokai a következők voltak:

- a megjelölések a kanadai védjegy törvény követelményei szerint nem ábrázolták kielégítően a védjegyeket;
- a megjelöléseket az ITP valójában nem használta védjegyekként; és
- a megjelölések nem voltak disztinktívek az ITP-re nézve, különös tekintettel egy harmadik fél dohánytermékeire, amelyeket narancsszínű csomagolásban árusítottak.

A Védjegy-felszólalási Tanács (Trademarks Opposition Board) elutasította az RBH valamennyi felszólalási indokát, ami ellen az RBH a CFC-hez nyújtott be fellebbezést. Az utóbbit a CFC-nek egy másik bírása hallgatta meg, mint az, aki a Macdonald fellebbezésében ítélezett. Ennek ellenére ez a bíróság is azt állapította meg, hogy a felszólalási tanács döntése ésszerű volt, és e döntés alábbi szempontjait külön megerősítette.

– A védjegybejelentésekben a megjelöléseket helyesen ábrázolták. Annak ellenére, hogy a csomagokon más szó- és ábrás védjegy jelent meg a piacon, a bejelentések pontosan ábrázolták az igényelt védjegyeket, nevezetesen a csomagolás látható felületén alkalmazott narancsszín, mert kialakult joggyakorlat, hogy több védjegyet együtt lehet használni azonos csomagoláson vagy terméken.

– A megjelöléseket használták védjegyként. Nevezetesen az ITP elegendő bizonyítékot nyújtott be annak igazolására, hogy sajátosan alkalmazta a narancsszínű védjegyként, és azt mint olyat használta, amiből a bíróság megállapította, hogy a szín világosan látható volt a csomagoláson a fogyasztóknak való továbbításakor.

– A megjelölések megkülönböztető jellegűek voltak az ITP-re nézve. A bizonyítékok alapján a bíróság megállapította, hogy az RBH nem teljesítette azt a rá háruló terhet, hogy bizonyítsa a narancsszínű csomagolások általános használatát a dohánykereskedelemben.

B) Kanadában a mezőgazdasági miniszter C-18 jelű új törvénytervezetet nyújtott be az alsóháznak, és annak első olvasata már megtörtént. A törvénytervezet második olvasata után a szenátus elé kerül, és annak jóváhagyása után emelkedhet törvényerőre. Legfontosabb változásai az újdonságra és az oltalmi időre vonatkoznak.

A jelenleg hatályos törvény szerint egy növényfajta eladása egy versenytárs által a kanadai bejelentés napja előtt akadályozza a növénytermesztői jog megadásának. A törvénytervezet egyéves „türelmi időt” vezet be, úgyhogy a növényfajta eladása a tenyésztő konkurense által a bejelentés napja előtti egy éven belül nem újdonságrontó.

A jelenleg hatályos törvény szerint a növénytermesztői jog időtartama az engedélyezés napjától számított 18 év, tekintet nélkül a növényfajtára. A törvénytervezet szerint az oltalmi idő az engedélyezés napjától számított 25 év fák és szőlőfajták esetén, míg egyéb növényfajtákra 20 év oltalmi időt engedélyeznek.

Katar

A Katari Védjegyhivatal bejelentette, hogy 2014. június 1-jétől kezdve csak törvényesen hitelesített (legalized) iratokat fogad el, az egyszerű hitelesítés (certification) nem elegendő.

Kína

A) A Liaoningi Felső Népbíróság (LFN) 2013. decemberi döntése szerint az ORION védjegy használata miatt a *Jiangsu Orion Food Science and Technology Co. Ltd.* (Jiangsu Orion) bitorolta az *Orion Food Co. Ltd.* (Orion) védjegyjogát, és a tisztességtelen versenyt tiltó jogszabályba is ütközött.

Az ORION márkanevet egy koreai vállalat hozta létre. 1995-ben ez a vállalat alapította meg Langfangban (Hebei tartomány) az Orion Társaságot. Ettől kezdve az ORION márkanév népszerűsége és befolyása jelentősen nőtt, de egyúttal védjegybitorlással vádolták. 2003 áprilisában egy Xu vezetéknévű természetes személy, aki a Jiangsu Orion vállalat tényleges vezetője volt, kérte a Kínai Védjegyhivatalnál az ORION védjegy lajstromozását (kínai írásmóddal). A védjegyet 2004 augusztusában publikálták, és az Orion felszólalt a védjegy lajstromozása ellen.

A Kínai Védjegyhivatal 2009 áprilisában elutasította Xu bejelentését, megállapítva, hogy az ORION védjegy jól ismert. Ezt követően Xu felülvizsgálati kérelmet nyújtott be a Védjegy-felülvizsgálati Tanácsnál (VFT).

2010-ben az Orion pert indított a *Lian Yungaon Orion* ellen (később ezt hívták Jiangsu Orionnak). 2010 végén a Liaoning Shenyang Közbenső Népbíróság úgy döntött, hogy a Jiangsu Orion védjegybitorlást követett el, és elrendelte, hogy a vétkes szüntesse meg a bitorlást. Az elégedetlen Orion, valamint a Jiangsu Orion is fellebbezést nyújtott be az LFN-nél.

A VFT 2011 júniusában lajstromozta Xu ORION védjegyét. Az Orion egy új pert indított a Pekingi 1. sz. Közbenső Népbíróságnál, amely megerősítette a lajstromozást, megállapítva, hogy a két védjegy nem tekinthető hasonlóknak az eltérő áruosztályok miatt. Mind az Orion, mind Xu fellebbezést nyújtott be a Pekingi Felsőbb Népbíróságnál.

Az 2012 májusában úgy döntött, hogy a két védjegy hasonló árukon hasonlóságot mutat. 2013-ban a VFT más döntést hozott, mert elutasította Xu kérelmét a kínai írásmódú ORION védjegy lajstromozása iránt.

Mindezek mellett az LFN 2013-ban elrendelte, hogy a Liaoning Shenyang Közbenső Népbíróság vizsgálja meg újból az ügyet. Ez utóbbi a felülvizsgálat után úgy döntött, hogy a Jiangsu Orion védjegybitorlást követett el, és a tisztességtelen versenyt tiltó jogszabályba is ütközött. Ezért elrendelte a bitorlás megszüntetését.

Jiangsu Orion újabb fellebbezést nyújtott be, azonban az LFN fenntartotta 2013 májusi eredeti másodfokú döntését, és elrendelte, hogy a Jiangsu Orion változtassa meg a nevét,

kérjen bocsánatot, és fizessen kártérítést. 2013 októberében a Jiangsu Orion *Jiangsu Kawang Food Co. Ltd.*-re változtatta nevét, és ezzel véget ért a tízéves védjegyvita.

B) A *Zippo Manufacturing Company* (Zippo) világviszonylatban vezető öngyújtógyártó vállalat, és ZIPPO védjegyét Kínában többször elismerték jól ismert védjegyként.

2012-ben *Li Guangsheng* guangzhoui lakos ZIPPO védjegyű, dekoráció nélküli csempézett öngyújtókat szerzett, különböző mintákat – így a Kínai Kommunista Párt szimbólumait – vésett rájuk, és nagyban árusítva újra eladta őket.

A Zippo a Guangzhou-i Közbenső Bíróságnál (GKB) védjegybitorlásért és a tisztességtelen versenyt tiltó jogszabályba ütköző cselekedetért beperelte Lit.

A GKB 2013. december 13-án a Zippo javára döntött, mert bár a Li által árusított, gravírozott mintákkal ellátott öngyújtók nem tekinthetők a Zippo által árusított eredetieknek, a ZIPPO védjegy rajta maradt a Li által árusított öngyújtókon, és az alperes nem jelezte, hogy az öngyújtókat a Zippo felhatalmazása nélkül változtatta meg. Ez zavart okozott eredetüket illetően, ami védjegybitorlást jelentett. Ezért a GKB elrendelte, hogy Li szüntesse meg a bitorlást, és fizessen 300 000 Rmb kártérítést.

C) Egy *Ji Jinchun* nevű chongqingi lakos kínai írással egy három szótagból álló védjegy lajstromozása iránt nyújtott be kérelmet a Kínai Védjegyhivatalnál gépkocsikra és motorbiciklikre. Ezt a védjegybejelentést megtámadta az *U. S. Chevron IP Company* (Chevron). A Chevron arra alapozta támadását, hogy a kifogásolt védjegyhez hasonló védjegye van lajstromozva kőolajra és ipari olajra, és ez a védjegye népszerűsége tette szert a fogyasztók körében; emellett a gépkocsi és a motorbicikli közeli rokonságban van a kőolajpárlattal. Így a kifogásolt védjegy nem csupán a Chevron elsőbbségi érdekeit sértené, hanem a fogyasztók körében is zavart okozna.

A Védjegy-felülvizsgálati Tanács jóváhagyta a vitatott védjegy lajstromozását, mert megállapította, hogy nyilvánvaló különbségek vannak a gépkocsik és a kőolajpárlat között mind funkcióban, felhasználásban és elosztási csatornában, mind fogyasztókban. Ezért a védjegy nem tévesztené meg a fogyasztókat, és bár a Chevron védjegye népszerűsége tette szert a kőolaj- és az ipariolaj-fogyasztók körében, azt nem tudta bizonyítani, hogy védjegye népszerű lenne a gépkocsizók és a motorosok körében is.

Ezután a Chevron adminisztratív eljárást indított Ji ellen, de végül a Pekingi Felső Népbíróság döntése is jóváhagyta a kifogásolt védjegy lajstromozását.

Kuvait

A Kuvaiti Szabadalmi Hivatal bejelentette, hogy 2014. július 1-jétől kezdve lehetőség van mintabejelentések oltalmára is.

A minta oltalmi ideje a bejelentés napjától számított tíz év, amit egyetlen alkalommal öt évvel meg lehet hosszabbítani. Egy mintabejelentés legfeljebb 50 ábrát tartalmazhat.

A mintabejelentéseket alakiságokra, helyi újdonságra és ipari alkalmazhatóságra vizsgálják. A vizsgálat eredményéről értesítik a bejelentőt, aki a kifogásokra válaszolhat, és a mintát módosíthatja.

Az elfogadott mintákat a hivatal meghirdeti a hivatalos közlönyben, felszólalni azonban csak a bíróságnál lehet. A publikálás után kérni kell a lajstromozási bizonylat kiadását.

Libanon

Egy *Jamil Hassan Al Sibaii* (Jamil) nevű libanoni cég 2011. március 16-án lajstromoztatta a PENYE MOOD színes ábrás védjegyet a 25. áruosztályban ruházati cikkekre, fehérneműkre és lábbelikre. A védjegylajstromozást 2011. június 9-én publikálták a hivatalos közlönyben azzal, hogy öt éven belül lehet kérni a védjegy törlését. A libanoni védjegy törvény szerint ugyanis az alaki követelményeknek megfelelő védjegybejelentéseket elfogadják, és a védjegyet lajstromozzák, majd publikálják a hivatalos közlönyben, vagyis nincs felszólalás.

A *Trendy Giyim Sanayi Ve Ticaret Limited Sirketi* (Trendy) kérelmet nyújtott be a Jamil védjegyének törlése iránt, és kérelmét azzal támasztotta alá, hogy egyidejűleg kérte a PENYE MOOD színes ábrás védjegy lajstromozását a saját nevére. Emellett a Trendy egy figyelmeztető levelet küldött a Jamilnak, kérve, hogy vonja vissza védjegybejelentését, amit azonban a Jamil visszautasított. Ezért a Trendy pert indított ellene a következő indokolással.

– A Jamil rosszhiszeműen lajstromoztatta a PENYE MOOD színes ábrás védjegyet, mert korábban már tudta, hogy azt Trendy alkotta, használta és birtokolta; a bitorló védjegy lajstromozása előtt, 2011-ben ugyanis üzleti tárgyalásokat folytatott a Trendyvel.

– A Trendy korábban lajstromoztatta a PENYE MOOD színes ábrás védjegyet a 3., 23., 24. és 25. áruosztályban számos országban, ideértve Libanont, Algériát, Szaúd-Arábiát és a WIPO-t.

Az ügy teljes tisztázása után az elsőfokú bíróság a következőképpen ítélt.

- Törölte a védjegylajstromból a Jamil PENYE MOOD színes ábrás védjegyet.
- Lefoglalta és megsemmisítette a Jamil megtámadott védjegyet viselő termékeket.
- A Jamilnak megtiltotta, hogy a megtámadott védjegyet a jövőben használja.
- Elrendelte, hogy a Jamil kártérítésként fizessen a Trendynek 4850 EUR-nak megfelelő összeget.

– Elrendelte, hogy a Jamil publikálja az ítéletet két napilapban.

– Elrendelte, hogy a Jamilnak kell fizetnie az összes kiadást.

Minthogy a Jamil 30 napon belül nem nyújtott be fellebbezést az ítélet ellen, az jogerőre emelkedett.

Marokkó

A *Hilton International Co.* (Hilton) tulajdonosa volt a HILTON szolgáltatási védjegynek a 42. áruosztályban, és beperelt egy helyi cukrászt, aki a HILTON DORE védjegyet lajstromoztatta a 30. áruosztályban.

A bíróság a Hilton javára döntött. Döntését azzal indokolta, hogy a HILTON híres védjegy, és jogosulatlan fél általi lajstromoztatása egy eltérő áruosztályban bizonyára a vásárlókör közönség megtévesztésére vezetne, emellett a tisztességtelen versenyt tiltó jogszabályba is ütközne.

Németország

A) Ismeretes, hogy a legtöbb bitorlási ügyben az a bitorló, aki szabadalomba ütköző árukat állít elő vagy árusít, vagy egy szabadalmazott eljárást felhatalmazás nélkül használ. Kevésbé kézenfekvő a vétkekesség csupán részvétel, különösen csupán támogató cselekvések esetén. A Düsseldorf Fellebbezési Bíróság (Oberlandesgericht Düsseldorf, OLGD) 2014. február 13-i döntése ilyen ügyre vonatkozik.

A szabadalombitorlási eljárás elektromoskábel-csatlakozások gyártására szolgáló pólustermínálokra vonatkozott. Az alperes a hifipiacon volt aktív, ahol csúcsvégekészülékek alkatrészeinek a szállításával foglalkozott. Termékei közé tartoztak többek között kábelek és csatlakozók, amelyeket az alperes saját cégneve alatt ajánlott. Emellett szerződéses kapcsolatban állt számos jól ismert külföldi gyártóval. Az utóbbiak közé sorolható a B japán vállalat, amelynek az alperes Németországon kívül különböző termékeket adott el, ideértve pólustermínálokat, amelyeket a felperes Németországban szabadalmaztatott. Az alperes általi áruelosztás azonban kizárólag szabadalommentes országokban történt.

2011-ben a müncheni „High End” vásáron egy szórólapot osztogattak az alperes standján. A szórólap első oldala az állítólag szabadalombitorló pólustermínálokat mutatta, és eladóként a japán B vállalatot hirdette, nem az alperest. A hátoldal az alperes hirdetését mutatta, amely nem volt kapcsolatban B állítólag bitorló pólustermínáljaival. A szórólap két oldalának kivitelezése vitathatatlanul a hirdető vállalat kizárólagos felelőssége volt.

A Düsseldorf Kerületi Bíróság (Landgericht Düsseldorf, LGD) elutasította az alperes ellen benyújtott bitorlási keresetet. Az LGD szerint az alperes nem tett ajánlatot a szabadalom szerinti termékekre vonatkozóan. Nyilvánvaló volt bárki számára, hogy a szórólap elülső és hátsó oldala eltérő kivitelezésű. Ezért az alperesnek nem volt köze a pólustermínálokhoz, és azokat csupán a B japán vállalat árusította.

Az OLGD elutasította ezeket a megfontolásokat, és az alperest bitorlónak minősítette. Az OLGD szerint ugyanis az alperes a német szabadalmi törvény 9. cikke alapján felelős azért, mert saját standján kiállította a szórólapokat, és ezzel a szabadalommal kapcsolatban saját javaslatot tett. Az OLGD nem alapozta döntését a szórólap első és hátsó oldalának a

kivitelezésére, mert szerinte elegendő volt az, hogy az alperes a szórólapokat kiállította a standján. Az OLGD szerint már az is elég lett volna, ha a szórólapokat az alperes standján állítják ki, és az egyértelműen csupán a B vállalatnak lett volna tulajdonítható. A standon való bemutatás világossá tette a vásárlatókatok számára, hogy a hirdetett pólusterminálok megkaphatók a B vállalatától. A stand tulajdonosa felelős azért, amit az ő kiállítási területén bemutatnak. Ennek következtében egy harmadik vállalatra utaló hirdetést az alperes saját cselekedeteként kell értelmezni.

A fentiekből következik, hogy egy vásáron vagy kiállításon egy stand működtetői nem csak a saját termékeikért felelősek. Egy másik vállalat szórólapjai kiválthatják felelősségüket, ha azokat a saját standjukon állítják ki. Még egy ilyen felirat: „Itt nem vásárolható” vagy „Csupán a B vállalatától szerezhető be” sem védi meg őket a felelősségtől. Itt az OLGD nem az áruk alperes általi ajánlását büntette meg, hanem egy harmadik fél ajánlatában való részvételt.

B) A német vámhatóságok 2012-ben 3,2 millió darab hamis terméket foglaltak le majdnem 130 millió EUR értékben. Az Európai Unióban ezek a számok 2012-ben 40 millió darab 1 milliárd EUR értékben voltak.

Az Európai Unióban átalakították a határon végzett foglalási rendszabályokat. A 608/2013 sz. új európai uniós vámrendelet 2014. január 1-jén lépett hatályba (lásd e közlemény „Európai uniós vámrendelet” című cikkét).

Az új szabályozás tisztázott egyes kérdéseket, és egyszerűsített eljárást vezetett be a bitorló áruk lefoglalására és megsemmisítésére, ha az importőr nem tiltakozik ellene. Az importőr mellett a szállító is felelős lehet. Az OLGD szerint egy szellemi tulajdon-védelmi cselekedetnek (például vámhatóság általi elkobzásnak) csupán az ismerete is a továbbító ügyvivő részéről kötelezettséget jelent az áruk törvényességének az ellenőrzésére. Ennek az ellenőrzésnek a megvalósítási módját az ügyvivőnek kell eldöntenie. Egy bitorlásra vonatkozó értesítés megtörténte után azonban az ügyvivő lesz felelős a bitorlásért, tekintet nélkül arra, hogy megbízójától milyen (eltérő) utasítást kapott.

C) A Német Szabadalmi és Védjegyhivatal (Deutsches Patent- und Markenamt, DPMA) 2013-ban elutasította egy japán nemzeti szabadalmi bejelentésre alapozott nemzetközi (PCT-) bejelentés Németországban megindított nemzeti szakaszát, mert a bejelentő csupán a PCT-bejelentés 14 igénypontja után fizetett igénypontdíjat, holott az eredeti szabadalmi bejelentés 16 igénypontot tartalmazott. A DPMA viszont – ellentétben az Európai Szabadalmi Hivatallal – a bejelentési illetéket az alapbejelentésben foglalt igénypontok száma alapján határozza meg.

A bejelentő e határozat ellen a Szövetségi Szabadalmi Bíróságnál (Bundespatentgericht, BPG) nyújtott be fellebbezést, amely azonban megerősítette a DPMA határozatát.

A BPG döntését a bejelentő a Szövetségi Legfelsőbb Bíróságnál (Bundesgerichtshof, BGH) fellebbezte meg. Megjegyezzük azonban, hogy a DPMA döntése ellen a mulasztás pótlása mellett a jogok helyreállítását is lehetett volna kérni.

D) A Müncheni Kerületi Bíróság (MKB) döntése szerint a pezsgőt tartalmazó fagylatot nem szabad „Champagne Sorbet” (pezsgősörbet) néven hirdetni és árusítani. Ezzel a döntéssel az MKB tisztázta, hogy a „pezsgősörbet” megjelölés ütközik a CHAMPAGNE eredetmegjelöléssel, amely Európában védve van. Ennek megfelelően még ha pezsgőt használnak is a sörbet előállítására, a „pezsgősörbet” megjelölés Németországban tiltva van a CHAMPAGNE eredetmegjelölés hírneve miatt.

E) A DPMA a német védjegy törvény 8. cikkének 2. bekezdése alapján megkülönböztetőképesség hiánya miatt a kérelmezett áruk és szolgáltatások egy részére elutasította a SILVER EDITION védjegy lajstromozására irányuló kérelmet. Az elutasított áruk és szolgáltatások közé tartoztak például a motorral hajtott mezőgazdasági gépek, a motoros járművek karbantartási és eladási szolgáltatásai, valamint járművek tisztítási és festési munkái.

A bejelentő a hivatali határozat ellen a BPG-nél nyújtott be fellebbezést. A BPG megerősítette azt a hivatali álláspontot, hogy a közönség a SILVER EDITION megjelölést nem védjegyként, hanem inkább kereskedelmi üzenetként értelmezné, és ezért megerősítette a DPMA döntését.

F) A Berlini Felsőbíróság (Berliner Gerichtshof) 2013. május 31-én kelt döntésében lezárta, hogy nem félrevezető egy védjegy után a TM jelzés használata, ha a védjegy lajstromozását már kérték, de a lajstromozás még nem történt meg.

A TM rövidítés az angol-amerikai jogrendszerben a „védjegy” megjelölésre használt „trademark” szóból származik.

A TM rövidítést egyértelműen meg kell különböztetni az ® megjelöléstől, amely lajstromozott védjegyet jelöl, és csak akkor használható, ha a vonatkozó védjegyet egy védjegy lajstromba már bejegyezték.

Olaszország

A) 2014. április 8-án a Milánói Bíróság Szellemitulajdon-védelmi Részlege fontos döntést hozott egy divattervező azon jogával kapcsolatban, hogy folytathatja-e nevének védjegyként való használatát azt követően, hogy megvált az általa alapított vállalatától, és hogy továbbra is fennáll-e a joga a saját nevét és a cégnevet tartalmazó védjegyek használatához.

A döntés előzménye, hogy a jól ismert divattervező, *Alviero Martini*, a híres „térképnyomat” megalkotója, 2005-ben kilépett az általa alapított cégből, amely még mindig az ő nevét (*Alviero Martini SpA.*) viseli, és a tervező által létrehozott számos védjegyet birtokol, ideértve az *ALVIERO MARTINI PRIMA CLASSE* védjegyet, amelyben az *Alviero Martini* név kisebb és kevésbé feltűnő betűkkel van írva, mint a „Prima Classe” szavak. A bíróság megállapította, hogy az ilyen védjegyek létezése ellenére a kereskedelemben az *Alviero Martini* név használatának a kizárólagos joga jelenleg is a tervezőhöz tartozik, mert az egy jól ismert jelzés, amelyet a szellemitulajdon-védelmi törvény 8(3) cikke véd. Ennek megfelelően a bíróság szerint az *Alviero Martini* név önmagában való használata a cég által ruhákon (vagyis

a „Prima Classe” szavak nélkül) törvénytelen. Ezért a bíróság megtiltotta az ilyen jogellenes viselkedést, és elrendelte, hogy a cég fizessen kártérítést a tervezőnek.

A bíróság azt is megállapította, hogy a cég felelős a felek közötti viszonyt szabályozó szerződés megszegéséért, egyrészt mert önmagában használta az Alviero Martini nevet kereskedelmi tevékenységében, másrészt mert nem közölte a tervező és a cég közötti együttműködés megszűnését. Azonban elutasította a tervező azon kérését, hogy a cégtől vonják meg a védjegyeit becsapás miatt, mert nem bizonyosodott be, hogy a cég „tevékenyen működött sajátos és konkrét eszközökkel abból a célból, hogy a fogyasztók tudatában megerősítse azt a hiedelmet, hogy az átruházott védjegyek kapcsolatot tartottak fenn a cégtől már teljesen elidegenedett tervező személyével és tevékenységével”.

A döntés két szempontból fontos: Először, mert megerősíti, hogy az olasz törvény egy híres név tulajdonosának kizárólagos jogot nyújt nemcsak ahhoz, hogy nevét védjegyként lajstromoztassa, hanem ahhoz is, hogy a nevet olyan körülmények között is használja, amikor ez a név kapcsolatot feltételez a híres személlyel.

Másodszor – és az általános megközelítéssel összhangban – a döntés megerősíti, hogy Olaszországban a közönség becsapása lényeges tényező lehet védjegymegvonási eljárásban nem csupán a termék anyagi vonatkozásai, hanem egyéb körülmények szempontjából is, amelyek a fogyasztók véleménye szerint lényegesek. Az ilyen becsapás megvonáshoz vezethet, amikor a jogtulajdonos nem felel meg a védjegyéhez kapcsolódó üzenetnek.

Skócia

2014. szeptember 18-án tartottak népszavazást Skócia függetlenségéről. Ennek kapcsán Skócia szellemi tulajdon-védelmi rendszeréről is élénk vita folyt és folyik.

A skót kormány 2013 novemberében egy fehér könyvet adott ki, amely két helyen említi a szellemi tulajdont, többek között az alábbi szöveggel: „Biztosítani fogjuk a szellemi tulajdon-védelmi jogok folytonosságát”, majd azt javasolja, hogy a független Skócia „használatiminta-oltalmi rendszert” fogadjon el. A könyv szerint ez Skócia számára egyszerűbb, olcsóbb és inkább üzletbarát modellt nyújtana, mint az Egyesült Királyság rendszere, „amely bürokratikus és költséges, különösen a kisvállalatok számára”.

A fehér könyv nem tárgyalja azt a kérdést, hogy egy független Skóciának saját Skót Szellemi tulajdon-védelmi Hivatalt (Scottish IPO) kellene-e felállítania, vagy pedig arra kellene törekednie, hogy felhasználja az Egyesült Királyság Szellemi tulajdon-védelmi Hivatalát (UK Intellectual Property Office, UKIPO), amely 2011-ben majdnem 1000 szabadalmi bejelentést és 1500-nál több védjegybejelentést kapott Skóciából.

Egy Scottish IPO felállítása nagy költségeket igényelne, amit az adófizetőknek kellene megfizetniük. Ha egy független Skócia az UKIPO segítségét kívánná igénybe venni, tárgyalási időszakra lenne szükség bármilyen lehetséges megegyezés előtt. Ezért a Marks &

Clark LLP egy skót irodájának két tagja levélben az UKIPO megjegyzéseit kérte. Választ *John Alty*-tól, az UKIPO vezetőjétől kaptak, aki megjegyezte, hogy szervezete 300-nál több szabadalmi elővizsgálót alkalmaz, és évente 20 000-nél több szabadalmi bejelentést dolgoz fel a kvantumszámítógépektől a lábbelikig terjedő széles területen. Szerinte egy Scottish IPO-nak hasonlóan széles műszaki területen kellene szabadalmi bejelentéseket vizsgálnia ahhoz, hogy az UKIPO által nyújtotthoz hasonló minőségű szolgáltatást nyújthasson. Az sem világos, hogy mi történne az UKIPO által engedélyezett érvényes szabadalmakkal. Az a lehetőség is fennáll, hogy egy jövőbeli független Skócia engedélyezné az angol szabadalmak kiterjesztését Skóciára, de legalábbis most, ha Skócia saját szabadalmi hivatalt állítana fel skót szabadalmak engedélyezésére, ezeket nem lehetne kiterjeszteni az Egyesült Királyság fennmaradó részeire. Ez nagy valószínűséggel megnövelt költségekhez vezetne azok számára, akik mind az Egyesült Királyságban, mind Skóciában oltalmat kívánnának szerezni.

A használatiminta-modell elfogadásával kapcsolatban Alty annak a nézetének adott kifejezést, hogy ezt nem javasolná, és a gyors szabadalmazás érdekében más utak követését tartaná célszerűnek.

A fehér könyv tárgyalja az Európai Szabadalmi Egyezményhez (ESZE) való csatlakozás kérdését is, és megállapítja, hogy a skót kormány szándékszik kérelmezni az európai uniós tagságot, de bizonytalan, hogy ez milyen hosszú időt venne igénybe. Benoît Battistelli, az Európai Szabadalmi Hivatal elnöke azt közölte, hogy ha Skócia csatlakozni kívánna az ESZE-hez, először önálló állammá kellene válnia. Ekkor az ESZE jelenlegi tagállamainak meg kellene hívniuk, és azt is ezeknek az államoknak kellene eldönteniük, hogy a csatlakozási tárgyalásokat csak az önálló Skóciával kezdjék-e meg, vagy pedig azokat az Egyesült Királyságtól való végleges elszakadás előtt meg lehetne kezdeni.

Egy független Skócia elkezdhetne tárgyalni az ESZH-val egy érvényesítési egyezményről, amelynek alapján lehetővé válna, hogy az európai szabadalmak jogi hatályra tegyenek szert Skóciában akkor is, ha az nem szerződéses tagja az ESZE-nek. Ez vonzó lehetőségnek tekinthető egy független Skócia számára, amíg az ESZE szerződő államává nem válik.

Skócia büszke arra, hogy innovációs központnak tekinthető, és erős szellemi tulajdonvédelmi törvények segítenének biztosítani ennek a folytatását, ha a szeptemberi népszavazás ígert monddott volna Skócia elszakadására.

Spanyolország

A 4-es számú Barcelonai Kereskedelmi Bíróság (BKB) elutasította az *Oatly AB* (Oatly) kérését a zabtejgyártó és -eladó *Liquats Vegetals, SA* (Liquats) és további három alperes ellen, akik valamennyien Liquats vevői és zabtejeladók voltak.

Az Oatly azt állította, hogy az alperesek bitorolják a zabtejre és annak gyártására vonatkozó, 0731646 sz. európai szabadalmát és az annak megfelelő, 2154684 sz. (ES'684-es) spanyol szabadalmát. Azzal érvelt, hogy bár nem ismeri a Liquats által használt eljárást, minthogy

a Liquats terméke feltehetőleg azonos a szabadalomban igényelt termékkel, az alperesek bitorolták eljárástól függő termékigénypontját és egyéb igénypontjait.

Az Oatly egy eljárástól függő termékigénypont tág értelmezésére alapozta panaszát, aminek folytán az ilyen igénypontokat termékigénypontokként értelmezte. Ilyen igénypontokra nézve nincs spanyol joggyakorlat, ezért az Oatly a német bíróságok két döntésére és az Európai Szabadalmi Hivatal bizonyos döntéseire hivatkozott.

Az alperesek a következőkkel érveltek.

- A Liquats gyártási eljárása különbözött a szabadalmazott eljárástól.
- E különbség eredményeként az ezzel az eljárással előállított zabtej különbözött az említett, eljárástól függő termékigénypont által védett zabtejtől.
- A Liquats eljárása magában foglalta egy β -glükánáz-enzim használatát, amit a szabadalmas kimondottan kizárt az ESZH előtt. A β -glükánáz egy olyan enzim, amelynek a működése abban áll, hogy elvág β -glükán-láncokat (ami kiváltja a glükóz képződését). Ez azt jelenti, hogy a Liquats eljárásából származó zabtej nem tartalmaz érintetlen β -glükánokat a kiindulási anyagból, és magasabb a glükóztartalma.

Az alperesek tehát egy eljárástól függő termékigénypont szűkebb értelmezésére alapozták érvelésüket, aminek alátámasztására egyesült királyságbeli és egyesült államokbeli bíróságok joggyakorlatára hivatkoztak.

A BKB elutasította az Oatly keresetét, és helyt adott az alperesek érveinek.

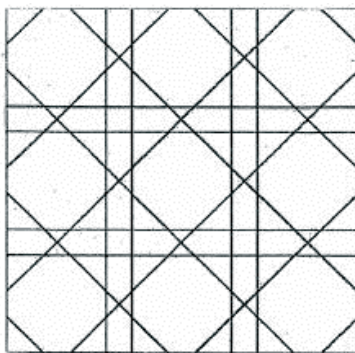
A BKB egyetértett az alpereseknek azzal az érvelésével, hogy eljárástól függő termékigénypontokat csak olyan esetekben engedélyeznek, amikor egy terméket csupán a gyártási eljárás leírásával lehet meghatározni. A BKB véleménye szerint azonban ellentmondás volt ezen érvelés és a felperes azon állítása között, hogy az eljárástól függő termékigénypont magát a terméket védi, tekintet nélkül az eljárásra. Ezért a bíróság elemezte mindkét eljárást, és azok között két különbséget azonosított. Ezek közül a fontosabb az volt, hogy a Liquats eljárása β -glükánáz-enzimet használt, amit a szabadalmas az ESZH előtti szabadalmazási és felszólalási eljárásban kimondottan kizárt.

Ezeknek a különbségeknek az eredményeként a Liquats által előállított zabtej eltért az Oatly szabadalma szerint előállítottól, mert nem tartalmazott érintetlen β -glükánokat a kiindulási anyagból. Így nem bitorolták az ES '684-es szabadalomnak sem az eljárástól függő termékigénypontját, sem annak a többi igénypontját.

A fentiek alapján a BKB elutasította az Oatly keresetét, és kötelezte a perköltségek megfizetésére.

Svájc

A Svájci Szellemtulajdon-védelmi Hivatal elutasította a *Parfums Christian Dior* (Dior) DIOR CANNAGE PATTERN (nádfonatminta) nemzetközi ábrás védjegy 3., 20. és 21. nemzetközi áruosztályban való lajstromozására irányuló kérelmét, azzal az indokolással, hogy a minta nélkülöző a megkülönböztető jelleget:

A Dior az elutasítás ellen a Szövetségi Adminisztratív Bíróságnál nyújtott be fellebbezést, azzal érvelve, hogy a hivatal által történt elutasítás megalapozatlan, mert

- a védjegy alapvető geometriai formák szokatlan kombinációja, és így helytelen a megkülönböztetőképeség hiányának a feltételezése; és
- egy berni bíróság 1997-ben egy ideiglenes intézkedésre irányuló kérelemmel kapcsolatos döntésében megállapította, hogy egy Dior készításkán egy gyakorlatilag azonos minta eléggé disztinktív volt az őt alkotó egyéni geometriai formákhoz viszonyítva ahhoz, hogy ne kelljen szabad felhasználás céljára fenntartani. Ennek megfelelően a Svájci Szellemtulajdon-védelmi Hivatal döntése a szóban forgó védjegyről a törvény előtti egyenlőség megsértését jelenti.

A bíróság 2014. február 17-i döntésében megerősítette a hivatal döntését, és elutasította a DIOR CANNAGE PATTERN védjegy lajstromozását a vonatkozó árukra.

A bíróság megállapította, hogy a hasonló minták a szabad felhasználás területére tartoznak, ha

- általánosak azoknak az áruknak és szolgáltatásoknak a területén, amelyeknek a lajstromozását kéri; és
- nem magaslanak ki eredetiségükkel a többi minta közül.

Ezután a bíróság azt a grafikus mintát vette szemügyre, amelyet eredetileg a 14-es mintájú Thonet faszék számára dolgoztak ki, és amely nagyon népszerű Svájcban, majd megállapította, hogy a rácsszerkezetű mintát széles körben alkalmazzák az áruk és szolgáltatások tárgyhoz tartozó területén. Végül megállapította, hogy hasonló áruk és szolgáltatások kapcsán használt azonos minták hiánya ellenére a DIOR CANNAGE PATTERN szokásos geometriai formák kombinációja csupán, amely nem tudja betölteni azt a célt, hogy jelezze az áruk kereskedelmi eredetét, és ezért nélkülözi a benne rejlő (inherens) megkülönböztetőképeséget.

A bíróság elutasította a Diornak azt az érvelését is, hogy megsértette a törvény előtti egyenlőség elvét, mert

- nincs olyan jog, amely a saját magával való azonos elbánásra vonatkozna;

– azok az áruk, amelyekkel kapcsolatban a védjegyet lajstromozták, eltérőek voltak, és így a két döntést nem lehet összehasonlítani; és

– egy korábbi védjegyet, amelyen az egyenlő elbánásra vonatkozó igény alapszik, legfeljebb nyolc évvel korábban kell lajstromozni a későbbi védjegy előtt, mert az áruk „feltámasztására” vonatkozó esetjog állandóan fejlődik.

A fentiek miatt a Szövetségi Adminisztratív Bíróság elutasította a Dior fellebbezését.

Svédország

2014. július 1-jétől kezdve a Svéd Szabadalmi Hivatal előtti eljárásban szabadon lehet a svéd és az angol nyelv között választani. Ha a bejelentő az angol nyelvet választja, és ennek megfelelően bejelentését angol nyelven nyújtja be, az igénypontokról svéd nyelvű fordítást is be kell nyújtania. Ez a fordítás azonban nem befolyásolja az oltalmi kört, mert csupán harmadik felek tájékoztatására szolgál, ha jogi nyelvként az angolt választják.

Szingapúr

A Szingapúri Szellemtulajdon-védelmi Hivatal 2014. május 16-án nyilvános konzultációt indított a mintalajstromozásra vonatkozó rendszer felülvizsgálatáról. A felülvizsgálat azt célozta, hogy a szingapúri mintatörvényt hozzáigazítsák az üzlet és a technológia legújabb irányzataihoz. A hozzászólások és javaslatok benyújtásának a határideje 2014. június 6-án járt le.

A hivatal a következő kérdésekben kért visszajelzést az érdekelt felektől és szakemberektől.

– A „minta” meghatározása a mintatörvényben. A hivatal módosítani szándékozik a meghatározást további mintatípusok, így például grafikai határfelületek beiktatásával.

– A hivatal fontolóra vette, hogy nem kellene-e a mintaoltalmat kiterjeszteni „részleges mintákra” is, ahol egy cikknek csak egy részét védenék az egész cikk helyett.

– A hivatal fontolóra vette, vajon nem kellene-e a mintaoltalmat kiterjeszteni nem lajstromozott mintákra is. Ez hasonló lenne az Egyesült Királyságban hatályos lajstromozatlan mintajoghoz.

– A hivatal fontolóra vette az érdemi vizsgálat kiterjesztését bizonyos vagy az összes mintabejelentésre.

– A hivatal javasolja türelmi idő bevezetését annak érdekében, hogy lehetővé tegye a mintatulajdonosok számára a minta lajstromozását azt követően is, hogy mintájukat a bejelentés előtt bizonyos időhatáron belül nyilvánosságra hozták. Ez is hasonló lenne az egyesült királyságbeli szabályozáshoz.

– Többszörös mintabejelentések benyújtásának és vizsgálatának a lehetővé tétele.

A módosított mintatörvénytől azt várják, hogy az jobban összhangban lesz a máshol kifejlesztett mintatörvényekkel, és egyúttal elő fogja segíteni a mintavonatkozású iparágak, így a médiumok, a divatipar és a fogyasztói termékek fejlődését.

Tajvan

A tajvani szellemi tulajdon-védelmi törvény 17. cikke úgy rendelkezik, hogy ha egy peres fél (rendszerint az alperes) egy perben a szabadalom érvénytelenségét állítja, a bíróság tetszése szerint felkérheti a Tajvani Szellemi tulajdon-védelmi Hivatalt, hogy beavatkozó félként vegyen részt az eljárásban, és így fejtse ki véleményét a szabadalom érvényességéről. Az ilyen beavatkozásnak támogató jellegűnek kell lennie. Ezért a hivatalnak nemcsak véleményt kell nyilvánítania a vizsgált szabadalom érvényességéről, hanem a peres felek egyikének – a felperesnek vagy az alperesnek – segítenie is kell.

A jelenlegi rendszerben egy alperes megsemmisítési eljárást is kezdeményezhet a hivatalnál a felperes szabadalmának megsemmisítése érdekében. Ha egy ilyen eljárás még függőben van, a hivatal nehéz helyzetbe kerülhet, mert esetleg nem lesz képes véleményt mondani a szabadalom érvényességéről, vagy eldönteni, hogy a peres felek közül melyiknek segítsen. Még ha nincs is megsemmisítési eljárás a hivatal előtt, a peres eljárásban nehéz azt kérni, hogy a hivatali elővizsgáló harmadik félként gondosan tekintse át és tanulmányozza a per aktáit, értse meg a felek vitáját, és adjon véleményt. Minthogy a Tajvani Szellemi tulajdon-védelmi Hivatal beavatkozása a peres eljárásba általában csekély haszonnal jár, úgy tűnik, hogy a Szellemi tulajdon-védelmi Bíróság működésének kezdeti szakaszában nem gyakran kérte a hivatal közreműködését. Ezért a legfelsőbb bíróság 2009 és 2011 között számos esetben megerősítette a hivatal beavatkozásának fontosságát az ilyen peres ügyekben.

2013-ban a legfelsőbb bíróság konkrét instrukciókat adott a Szellemi tulajdon-védelmi Bíróságnak arra nézve, hogy hogyan lehetne javítani a hivatal beavatkozásának hatékonyságát. A bíróság szerint amikor elrendelik, hogy a hivatal avatkozzon be egy perbe, a Szellemi tulajdon-védelmi Bíróságnak konkrétan meg kell határoznia, hogy a hivatalnak melyik felet kell támogatnia. A legfelsőbb bíróság rámutatott, hogy a Szellemi tulajdon-védelmi Bíróság a törvény szándékával ellentétesen jár el, ha nem adja meg a hivatal által támogatandó felet.

Nyilvánvalóan kétségek merülhetnek fel azzal kapcsolatban, hogy a Szellemi tulajdon-védelmi Bíróság mikor rendelheti el, hogy a Tajvani Szellemi tulajdon-védelmi Hivatal a felperest segítse a szabadalom érvényességének bizonyításában, illetve milyen körülmények között kell a Szellemi tulajdon-védelmi Bíróságnak azt elrendelnie, hogy a hivatal az alperesnek segítsen a szabadalom érvénytelenségének alátámasztásában. Ez különösen nehéz lehet, ha még nem fejeződött be egy a hivatal által eldöntendő megsemmisítési per.

VÁLOGATÁS A SZERZŐI JOGI SZAKÉRTŐ TESTÜLET SZAKVÉLEMÉNYEIBŐL

FORGÓVÁZ MINŐSÍTÉSE

SZJSZT-14/2013

A törvényszék megkeresése

A törvényszék 2013. április 30. napján kelt végzése értelmében felkérte a Szerzői Jogi Szakértő Testületet, hogy a helyszínen vizsgálja meg a felperes és az elsőrendű alperes birtokában lévő forgóvázakra vonatkozó teljes műszaki terv- és egyéb dokumentációt.

A bíróság kérdései

1. A forgóváz vonatkozásában pontosan milyen tartalmú műszaki dokumentáció áll a felperes, illetve az elsőrendű alperes rendelkezésére (azaz konstrukciós tervek, gyártási tervek, egyéb, szöveges dokumentáció, know-how stb. áll-e a felek rendelkezésére)? Nyilatkozzanak arról, hogy a felperes és az elsőrendű alperes birtokában lévő ezen tervrajzok és egyéb dokumentáció eredeti tervrajz, illetve dokumentáció-e!
2. A felperes birtokában lévő forgóvázra vonatkozó, illetve az elsőrendű alperes birtokában lévő forgóvázakra vonatkozó teljes műszaki dokumentáció egymással megegyezik-e, azok azonosak-e?
3. Amennyiben a felperesnél és az elsőrendű alperesnél található fenti terv- és egyéb műszaki dokumentáció nem egyezik meg, akkor az eltérés miben áll, és milyen mértékű?
4. Amennyiben eltérés van, akkor az elsőrendű alperes birtokában lévő fenti terv- és egyéb műszaki dokumentáció a felperes birtokában lévő tervdokumentáció átdolgozásával, módosításával jött létre? Válaszukat indokolják!
5. Megállapítható, hogy az átdolgozásra, módosításra hol, mikor, milyen módon, ki által került sor? Ha igen, ezeket az adatokat adják meg!
6. A felperes birtokában lévő, forgóvázra vonatkozó tervrajzok és egyéb műszaki dokumentáció, illetve know-how összességében vagy külön-külön önálló szellemi alkotásnak, önálló szerzői műnek vagy egyéb szellemi alkotásnak minősül-e, különös tekintettel arra, hogy az úgynevezett egyiptomi forgóváz az úgynevezett univerzális vasúti forgóváz egyiptomi piacra gyártott egyik altípusa és számos alkatrészből áll? Válaszukat indokolják!
7. Amennyiben a forgóváz nem minősül önálló szerzői műnek vagy egyéb szellemi alkotásnak, akkor a gyártáshoz használt alkatrészek tervrajzai, illetve az ezen forgóváz

- gyártásához, összeállításához szükséges egyéb műszaki dokumentáció vagy know-how önálló szerzői műnek vagy egyéb szellemi alkotásnak minősül? Válaszukat indokolják!
8. Megállapítható-e, hogy az elsőrendű alperes birtokában lévő fenti tervdokumentáció jelenleg milyen forgalmi értéket képvisel? Amennyiben igen, az értéket adja meg! Eltűzt ezen teljes műszaki dokumentáció értékeként a 190 800 000 Ft?

Az eljáró tanács szakvéleménye

Az eljáró tanács megvizsgálta a felperes és az alperes által bemutatott dokumentációt, amely a forgóvázakra vonatkozik, és ennek alapján a bíróság által feltett kérdésekre az alábbi választ adhatja.

Ad 1. A felek konstrukciós és gyártási terveket mutattak be az eljáró tanácsnak, amelyek között szöveges dokumentációk, illetve know-how leírások nem voltak találhatóak.

A felperes rajzai az eredetiek fénymásolataként, az alperes rajzai mérnöki pauszon kerültek az eljáró tanács elé.

Ad 2. A felperes eljáró tanácsnak bemutatott dokumentációja az 1983–84-es évben készült, az alperes dokumentációja pedig az 1991–94 közötti időben, de található közöttük 2004-ben készült rajz is. Ezek a műszaki dokumentációk – tekintetbe véve a közben eltelt időben megváltozó anyagokat és műszaki szabványokat – alapvetően megegyeznek.

Ad 3. Az eljáró tanács részletesen megvizsgálta és összehasonlította a felek által elé tárt, azonos címmel ellátott összeállítási rajzokat és részletrajzokat az egyes felek dokumentációkészletében. Ennek alapján megállapítható volt, hogy az azonos elnevezésű alkatrészeket ábrázoló és egymásnak megfeleltethető felperesi és alperesi dokumentációk között érdemi eltérés nincs. A látható eltéréseket elsősorban a rugózások méretében, karakterisztikájában lehetett megtalálni, amelyeket az egyes forgóvázakra kerülő, eltérő méretű és súlyú kocsiszekrények miatt kellett átvezetni az alkatrészek rajzain. A külső beszállítóktól beszerzésre kerülő alkatrészeknél (például csapágyak, lengéscsillapítók) esetenként változik ezek szerelési és csatlakozó mérete, de az alapvető működési és szilárdsági jellemzők minden esetben azonosak.

Így az alperesnél 5397-260. sz., 1994. I. 10. rajzon (a felperesnél 1909-32-02-01. sz., 1984. I. 10.) a hordrugók keresztmetszetében van eltérés, amelyet az eltérő terhelésű kocsiszekrények miatt kellett átvezetni.

Az alperesnél 5397-380. sz., 1994. I. 10. sz. rajz 3. lapján (a felperesnél 1909-31-04-02. sz., 1984. II. 21.) az osztott belső csavarrugó helyett egyetlen csavarrugó szerepel.

Az alperesnél 5397-310. sz., 1994. I. 10. rajzon (a felperesnél 1909-31-05-03. sz., 1984. II. 21.) a felperesihez képest a rugó hosszában van különbség, amely a forgóvázra épített

kocsiszekrények különbözőségéből adódik. Ugyancsak a rugók hosszában van minimális különbség az alperesnél az 5397-270 és -271. sz., 1994. I. 10. rajz és a felperesnél található 1909-32-02-01. sz. rajz között.

Ad 4. Az alperesnél a dokumentáció közel tíz évvel később keletkezett, mint a felperesnél, és az azonos elnevezésű forgóvázalkatrészek részletdokumentációja ezen idő eltelte után is érdemi változtatás nélkül jelenik meg az alperesi dokumentációban. A gyártmány felhasználása által szükségessé tett változtatások az alperesnél a felperesi dokumentáció átdolgozásával jöttek létre, mivel ez rendelkezésre állt, és a helyi viszonyokhoz alkalmazkodó gyártáshoz ez elegendő volt.

Ad 5. Önmagukból a rajzokból nem állapítható meg, hogy az egyes átméretezéseket ki, hogyan számította ki, hozta létre. A változtatások idejét a rajzok dátumozásából lehet azonosítani.

Ad 6. A szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény 1. § (3) bekezdése értelmében a szerzői jogi védelem az alkotást a szerző szellemi tevékenységéből fakadó egyéni, eredeti jellege alapján illeti meg. Ez a védelem nem függ mennyiségi, minőségi tényezőktől, viszont egyértelműen hordoznia kell valamilyen egyéni, mással nem megegyező, más által nem előre meghatározott jelleget. Ennek a feltételnek az univerzális – tehát alapvetően mindenhol egyformán kiképzett – forgóvázból a konkrét piaci igények szerint, az ott felmerülő műszaki követelményeknek pontosan megfelelően kialakított gyártmány dokumentációja nem felel meg, tehát szerzői műnek nem tekinthető.

Ugyanezen törvény 1. §-ának (6) bekezdése értelmében valamely ötlet, elv, elgondolás, eljárás, működési módszer – amit a gyakorlatban összefoglalóan know-how-nak szoktak nevezni – nem lehet tárgya a szerzői jogi védelemnek.

Ad 7. A felperesnél az 1983–84-es években keletkezett műszaki dokumentációk (műszaki rajzok) létrehozásának idején hatályban levő, a szerzői jogról szóló 1969. évi III. törvény 51. §-a szólt a fényképek, ábrák és egyéb szemléltető eszközök védelméről. E § (1) bekezdése értelmében az az ábra, műszaki rajz, amely mint tudományos vagy művészi alkotás nem esik szerzői jogi védelem alá, védelemben részesül, ha rajta a készítőjének neve és a készítés vagy nyilvánosságra hozás dátuma szerepel. Ennek a feltételnek a műszaki rajzok létrehozásuk idején megfeleltek. A (2) bekezdés értelmében ez a védelem a rajzok megjelenését vagy nyilvánosságra hozását követő 15 évig állt fenn. A (3) bekezdés értelmében a védelem alatt álló ábrát vagy műszaki rajzot csak készítőjének hozzájárulásával volt szabad felhasználni.

A fentiekből kitűnően a 15 éves védelem régen lejárt, a szerzői jog által nem védett ábrákat a korábban hatályos törvény sem avatta művé, ez a fent idézett szabály pedig a jelenleg hatályos szerzői jogi törvényben nem szerepel.

Ad 8. Az eljáró tanács a dokumentáció jelenlegi forgalmi értékére vonatkozóan ismeretek hiányában nyilatkozni nem tud, és erre illetékessége sincs. A felek szakértői szemlén megjelent képviselőinek előadása szerint a végzésben megjelölt összeg megállapodás tárgya volt.

Dr. Szamosi Katalin, a tanács elnöke
Marácziné dr. Mann Judit, a tanács előadó tagja
Farkas Tamás, a tanács szavazó tagja
Kisteleki Mihály, külső szakértő

* * *

TÖRVÉNY ÁLTAL MEGHATÁROZOTT KITÜNTETÉSEK SZERZŐI JOGI KÉRDÉSE

SZJSZT-21/2013

A törvényszék által feltett kérdések

1. A perben nevesített kitüntetések, illetve azok tervei iparművészeti alkotásnak tekinthetők-e? Amennyiben igen, úgy megilleti-e a szerzőt a szerzői jog védelme, ideértve a többszörözés jogát is?
2. A tervek és az alkotás elkészítése között van-e olyan kapcsolat, mint adott esetben az építési tervek és az azok alapján elkészített művek között? Lehetséges-e ezeket „utánképzésnek” tekinteni?
3. A tervezési eljárás egyes mozzanatai állhatnak-e szerzői jogi védelem alatt? Többszörözés-e ezek kivitelezése? Mi az elkészült kitüntetések szerzői jogi viszonya ezekhez?
4. A hivatal és a társaság között 2006-ban kötött vállalkozási keretszerződés tárgyában megjelölésre került a „kivitelezés” szó. Irányadó lehet-e ez a felhasználási engedélyezés körében? Ez alapján milyen körben lehetséges a tervek megvalósítása? Ad-e az Szjt. 43. § (5) bekezdése engedélyt, hogy a hivatal harmadik személlyel készíttesse el a kitüntetést a már elkészített tervek alapján?
5. A benyújtott és rendelkezésre álló iratok alapján meg lehet-e állapítani, hogy létrejött a felek között felhasználási megállapodás? Amennyiben igen, úgy állnak-e fenn kizárólagos jogai valamely félnek, és ha igen, úgy ezek mire terjednek ki?

6. A beszerzés tárgyára és a felek között 2006-ban létrejött vállalkozási keretszerződésre figyelemmel kizárólagos joga volt-e a felperesi beavatkozónak az új kitüntetések tervezésére és kivitelezésére?
7. A kivitelezés tekintetében milyen felhasználási jogot biztosított a 2006-ban kötött vállalkozási keretszerződés valamely fél számára?
8. A tervek felhasználásával kapcsolatban a kivitelezési eljárás során a tervezőnek van-e bármilyen engedélyezési joga, ha igen, úgy jelent-e ez bármilyen kötelezettséget a felek részére?

Az eljáró tanács szakvéleménye

Ad 1. A szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (a továbbiakban: Szjt.) 1. § (3) bekezdése alapján a szerzői jogi védelem az alkotást a szerző szellemi tevékenységéből fakadó egyéni, eredeti jellege alapján illeti meg.

A perben vizsgált kitüntetések, illetve ezek terveinek egyéni-eredeti jellege vonatkozásában több szempontot kell figyelembe venni.

Elsősorban azt, hogy az egyéni-eredeti jellegnek a szerző – és nem más személy – szellemi tevékenységéből kell fakadnia. Tudható, hogy a kitüntetésnek van közvetlen előzménye a magyar történelemben (erre maga a kitüntetést újraalapító törvény szövege is utal), és ezt a kitüntetés újraalkotása során a tervezőnek fel kellett használnia, figyelembe kellett vennie. Az eredeti kitüntetés természetesen ma nem áll védelem alatt, ugyanakkor ez nem jelenti azt, hogy a kitüntetés egyszerű másolása esetén a másoló számára új szerzői jog keletkezhetne, ha a közkincsben lévő alkotáshoz nem társul többletelemként egyéni-eredeti jellegű szellemi hozzájárulás. Vagyis a szerzői jogi védelem e kitüntetés vonatkozásában eleve csak azon elemek vonatkozásában állhatna fenn, amelyek eltérnek az eredeti kitüntetéstől, és hordoznak egyéni-eredeti jelleget.

A szóban forgó kitüntetés új kitüntetési forma, amelynek elemei nyilvánvalóan új tervezői koncepció mentén alakulhattak – figyelembe véve az ilyen típusú kitüntetésekkel kapcsolatos általános elvárásokat és kötelező formai elemeket is, ami e vonatkozásban szintén jelentősen korlátozhatja az egyéni-eredeti kifejezést.

Az egyéni-eredeti jelleg vizsgálata során azonban további, feltétlenül figyelembe veendő szempontnak kell tekinteni azt is, hogy 2012. január 1-je óta mindkét kitüntetés kinézetének alapvető paramétereit jogszabály határozza meg.

Ennek fényében azt kell megvizsgálni, hogy az ajánlattételi felhíváshoz 2012 júniusában már csatolt, az ajánlathoz pedig ismételt csatolt tervek a fenti kötöttségek mellett bírhatnak-e egyéni-eredeti jelleggel, vagy ezek a kritériumok annyira megkötik a kivitelező kezét, hogy ugyan marad tere az egyéni alkotásnak is, de mindazon elemek, amelyeket a törvény részletez, annak erejénél fogva már kikerültek a szerzői jogi védelem alól.

Fontos itt ugyanis figyelembe venni azt is, hogy az Szjt. 1. §-ának (4) bekezdése értelmében nem tartoznak e törvény védelme alá a jogszabályok, az állami irányítás egyéb jogi eszközei, a bírósági vagy hatósági határozatok, a hatósági vagy más hivatalos közlemények és az ügyiratok, valamint a jogszabállyal kötelezővé tett szabványok és más hasonló rendelkezések. Azt, hogy a kitüntetéseknek a törvényben meghatározott formájúaknak, méretűeknek, színűeknek kell lenniük és meghatározott alkotórészekkel kell rendelkezniük, jogszabállyal kötelezővé tett, „más hasonló rendelkezésnek” kell tekinteni. A jogalkotó célja e szabállyal eleve az volt, hogy kizárja a szerzői jogi védelemből azokat a teljesítményeket, amelyek a jogszabályban rögzítettség miatt nem hagynak teret az egyéni-eredeti jellegnek.

Megjegyezzük, hogy álláspontunkat az nem változtatja meg, hogy a hivatkozott jogszabály 2011-ben lépett hatályba, a felek pedig még 2006-ban kötöttek előzetesen vállalkozási szerződést (amelynek szerzői jogi tartalmára alább részletesen kitérünk), és e pontban szerepelt az „Állami kitüntetések bővülésével, változtatásával kapcsolatos grafikai tervezési munkák, döntés-előkészítési tervek elkészítése” feladat is. Ugyanis a Közbeszerzési Döntőbizottsághoz 2012-ben benyújtott ajánlattételi felhívás alapján (amely a törvény hatálybalépése után történt) már csak olyan ajánlatot lehetett tenni, amely a törvény ezen előírásainak megfelel. Ezekre a törvényi előírásokra utalnak egyébként (a törvény kifejezett említése nélkül) az egyes kitüntetések műszaki paramétereire vonatkozó leírások is az ajánlattételi felhívásban.

Megjegyezhető, hogy sem az ajánlattételi felhívásban, sem a később benyújtott ajánlatban mellékelt rajzok méretei nem felelnek meg a törvényi kritériumoknak. Ugyanakkor a tervek méretbeli eltérése önmagában a fent bemutatott leírásokhoz képest nem hordoz egyéni-eredeti jelleget.

Itt utalni kell az SZJSZT hasonló ügyben kialakított és következetesen képviselt álláspontjára is, amelyben a bankjegyekhez készült grafikai tervek szerzői jogi védelme volt a vita tárgya (lásd SZJSZT-09/2001, SZJSZT-16/2006, SZJSZT-34/2006 ügy).

A döntés releváns részei a következők:

- 1. Az eljáró tanács fenntartja az SZJSZT-09/2001 sz. felkérésre/megbízásra készített, tehát a felhasználási jog gyakorlásával kapcsolatos kérdésekre adott szakvéleményben kifejtett valamennyi álláspontot, és az alábbi, a IV. alatt kifejtett, egyes kérdésekre adott válaszokat a megjelölt szakvélemény keretei között érti.*
- 2. A kiinduló álláspont lényege abban áll, hogy pénzértméhez/bankjegyhez szükséges, illetve ahhoz hétköznapi, tehát nem szerzői jogi értelemben felhasznált szerzői művek a pénzkibocsátás teljes folyamata alatt és a hivatalos fizetőeszközként megvalósuló használatban hivatalos iratnak minősülnek [hatályos Szjt. 1. § (4) bekezdés], és e minőségükben nem esnek szerzői jogi védelem alá.*

3. *Ez azzal jár, hogy attól az időponttól kezdve, amelytől a kivétel, tehát a hivatalos irati minőség fennáll, mindaddig, amíg a fizetőeszközként való használat meg nem szűnik, a szerzői műnek minősülő pénzérme-, bankjegyelemekre sem vagyoni, sem személyhez fűződő jogok nem gyakorolhatók. Ez következik abból, hogy a védelem nem terjed ki a hivatalos iratokra.*
4. *A hivatalos irati kivétel sajátossága a pénzermén/bankjegyen való műfelhasználás körében az, hogy míg a tipikus hivatalos irat funkcionális mű (általában szakirodalmi mű, pl. jogszabály előterjesztése, indokolása, bírósági határozat), addig a jelen esetben nem funkcionális, tehát esztétikai mű (grafikai mű, illetve annak terve) esik a kivétel alá. Az Sztj. 1. § (4) bekezdése szerinti kivétel azonban egyformán vonatkozik minden műre, amely a „közérdekű funkció” miatt kiesik a védelemből.*
5. *A 3. és 4. szerinti kivétel azonban nem terjed ki az egyébként szerzői jogi védelem alá tartozó mű pénzkibocsátás/fizetőeszközként való alkalmazás körén kívül eső, egyébként szerzői jogi értelemben felhasználásnak minősülő cselekményekre. Tehát amíg nem születik döntés egy szerzői mű hivatalos pénzeszközként való alkalmazására (szolgálati mű esetén a munkáltatónak való átadást követő elfogadásig, felhasználási szerződéses jogviszonyban a mű felhasználó által történő elfogadásáig), illetve a pénzermén, bankjegyen rögzített mű nem fizetőeszközként való felhasználása során (pl. játékpénz, reklámköltésen többszörözés stb.) a szerzői jogi védelem fennáll, tehát a szerző mind személyhez fűződő, mind vagyoni jogokat gyakorolhat.*
6. *Az 5. pontból az következik, hogy ha egy szerzői művet csak pénzkibocsátás, hivatalos pénzeszközként való alkalmazás körében használnak fel (szerzői jogi értelemben), akkor a mű elkészítése fejében járó díjazáson kívül (amely megbízás/vállalkozás jogcímén jár) a szerző szerzői vagyoni és személyhez fűződő jogokat nem gyakorolhat.*

A kitüntetési törvényben foglalt kritériumok és a tervek, valamint a kivitelezett kitüntetések vizsgálata alapján, tekintetbe véve az Sztj. 1. §-ának (4) bekezdését és az SZJSZT fent idézett gyakorlatát, az eljáró tanács azt az álláspontot alakította ki, hogy a vitatott kitüntetések tervei és a kivitelezett kitüntetések nem állnak szerzői jogi védelem alatt.

Ad 2. A kérdésben említett építészeti alkotás és terve között az Sztj. 18. § (2) bekezdése alapján olyan kapcsolat áll fenn, hogy a tervben rögzített alkotásnak a kivitelezés, illetve az utánépítés a többszörözését jelenti, önmagában tehát a terv egyszerű, mechanikus kivitelezése (ideértve a műszakilag megfelelő kialakítást is) nem jár új alkotás létrejöttével, hanem az eredeti alkotás (a terv) egyszerű felhasználásának, többszörözésének minősül.

Nincs kizárva ugyanakkor, hogy egy tervet a kivitelezett alkotás „meghaladjon”, ahhoz képest új elemekkel gazdagodva egyéni-eredeti jelleget kapjon.

Az ajánlattételi felhívás és dokumentáció 4. pontja szerint a közbeszerzés tárgya a jogvitában a két kitüntetés kivitelezése és szállítása, az esetleges bővülésükkel kapcsolatos grafikai

tervezési munkák, a döntés-előkészítési tervek elkészítése a dokumentációban részletezettek szerint.

Az eljáró tanács szerint az ajánlattételi felhíváshoz csatolt tervek, valamint a dokumentációban rögzített részletes műszaki paraméterek olyan mértékben szűkítik a kivitelező mozgásterét, hogy nincs lehetőség az ajánlattételi felhíváshoz képest az ajánlatban mellékelt tervekben az egyéni-eredeti jelleg kifejezésére, emiatt a tervek alapján új szerzői mű nem jöhetett létre (az ajánlattételi felhívásban és az ajánlatban foglalt tervek lényegében azonosnak tekinthetők).

Ráadásul a közbeszerzési ajánlattételi felhívás és dokumentáció mellékletét képező tervek és a megvalósult kitüntetések között sem azonosítható be olyan eltérés, amely a megvalósított kitüntetésnek a tervekhez képest önálló, egyéni-eredeti jellegét erősítené meg.

Ugyanakkor ez – nyomatékosan hangsúlyozni kell – az eredendő törvényi kivétel miatt nem biztosít szerzői jogi védelmet sem a tervek, sem a kivitelezett kitüntetés, sem mindkettő számára.

Ad 3. A tervezési eljárás folyamatára vonatkozóan nem állnak rendelkezésre részletes adatok az eljáró tanács számára. Az iratokból nem derül ki, hogy az eredetileg elkészült tervek (amelyek 2012-ben már az ajánlattételi felhívás részeként kerültek benyújtásra) mikor készültek. A sajtóhírekben ezeknek a kitüntetéseknek az alapításáról szóló hírek csak 2011 őszén merültek fel, ezért alig valószínűsíthető, hogy a vállalkozó az erre vonatkozó terveket 2012 előtt elkészíthette volna. Ilyen módon pedig a tervek elkészítésénél is szükségszerűen figyelemmel kellett lennie a kitüntetési törvény előírásaira.

Hangsúlyozzuk, hogy objektíve nem kizárt az, hogy a különböző eljárási szakaszokban a tervekben újabb és újabb, egyéni-eredeti jellegű mozzanatok jelenjenek meg, ezt azonban itt részben az eredeti kitüntetés modellül vétele, majd a törvényi előírások betartásának kötelezettsége kizárta. Ebből fakadóan pedig az elkészült kitüntetések szerzői jogi viszonya sem értelmezhető a tervekhez képest.

Ad 4. Az eljáró tanács számára rendelkezésre álló, a közbeszerzési eljárásban benyújtott „Ajánlattételi Felhívás és Dokumentáció” című dokumentum mellékletét képező 2006-os vállalkozási keretszerződés nem szól semminemű szerzői jogokról, amiből két következtetés adódik:

- a felek az eredeti szerződés alapján végrehajtandó vállalkozás során eleve nem számoltak szerzői jogok keletkezésével;
- amennyiben ilyenek keletkeztek egyáltalán, azok nem szállhattak át a megrendelőre és felhasználási jogokat sem szerezhetett ennek a szerződésnek az alapján.

Figyelemmel az 1. pontban kifejtettekre azonban az eljáró tanács azt a véleményt alakította ki, hogy a konkrét tervek nem állnak szerzői jogi védelem alatt, így azokról az eredeti

vállalkozási szerződésnek nem is kellett rendelkeznie, nem keletkezett ugyanis olyan jog, amelynek átengedéséről a felek rendelkezhetek volna.

Itt szükséges jelezni azt, hogy mivel az eljáró tanács a kitüntetési törvény alapján azt az álláspontot alakította ki, hogy a kitüntetések és terveik nem állnak védelem alatt, ezért az Szjt.-nek a kérdésben hivatkozott rendelkezése sem alkalmazandó. A kitüntetési törvény alapján a kitüntetések kivitelezése nem olyan tevékenység, amely bármilyen szerzői jogi aspektussal bírna.

Ad 5. Előre kell bocsátani, hogy az 5. pontban feltett kérdésben foglalt két alkérdés nem áll olyan logikai összefüggésben egymással, mint amit a megfogalmazás sugall. A felhasználási szerződés létéből vagy nemlétéből nem következik automatikusan, hogy valamely felet kizárólagos jogok illetnék.

Az ügy iratai között fellelhető, 2006-ban kötött vállalkozási szerződés ugyanakkor nem tartalmaz semmilyen mű létrehozatalára, illetve az azzal kapcsolatos jogok rendezésére vonatkozó rendelkezést (még a záró rendelkezések sem utalnak arra, hogy a felek az Szjt.-t is alkalmazandónak tartanák). A fent mondottakat itt is iránymutatónak tartjuk, megjegyezve, hogy a megkötött vállalkozási keretszerződés elsődleges célja egyértelműen nem is szerzői művek létrehozatalára irányult.

Ha és amennyiben a vállalkozás eredményeként mégis létrejöttek kitüntetések terveiként szerzői művek, azoknak a szerzői jogairól ez a szerződés nem szól, így valamennyi szerzői jog (ha van ilyen) az eredeti alkotóknál keletkezett, és nem szállt át. Ugyanakkor e jogok sorsa attól függ, hogy az érintett alkotások védelme miként alakul a kitüntetési törvény figyelembevételével is. Ha ugyanis e tervek időközben a kitüntetési törvény hatálya alá kerültek, akkor a terveknek a kitüntetési törvény alá tartozó tevékenységek céljából való felhasználása nem áll a szerzői jogi törvény hatálya alatt, ilyen módon pedig nem állnak fenn vele kapcsolatban kizárólagos jogok.

Figyelemmel arra, hogy a jogvitában érintett kitüntetések 2012. január 1-jétől a kitüntetési törvény hatálya alá tartoznak, ezért a felperes beavatkozó esetlegesen fennálló szerzői jogai e tekintetben nem álltak fenn.

Ad 6. A vizsgált vállalkozási szerződés szövegéből nem következik az, hogy a vállalkozó kizárólagos jogot szerzett volna a kitüntetések tervezésére és kivitelezésére. Semmi sem utal e szerződésben arra, hogy akár az ott megjelölt, akár más kitüntetések vonatkozásában a másik szerződő fél ne köthetett volna mással hasonló tárgyú, tartalmú szerződést.

Ad 7. A fentiekből következően felhasználási jogot a vállalkozási keretszerződés nem biztosított.

Ad 8. A tervek felhasználásával kapcsolatban a kivitelezési eljárás során a tervezőnek van-e bármilyen engedélyezési joga, ha igen, úgy jelent-e ez bármilyen kötelezettséget a felek részére?

A kérdés az előzőekben megválaszolásra került.

*Dr. Győri Erzsébet, a tanács elnöke
Dr. Grad-Gyenge Anikó, a tanács előadó tagja
Miticzky Gábor, a tanács szavazó tagja*

* * *

SÍTÉRKÉP SZERZŐI JOGI VÉDELME

SZJSZT-01/14

A törvényszék által feltett kérdések

1. A szakértő hasonlítsa össze a felperes kereseti kérelméhez F/4, illetve F/5 mellékletként csatolt – igazoltan a felperes által készített – térképészeti alkotást az alperes által 20/T/2 számú mellékletként a peranyaghoz csatolt – általa eredeti műnek tekintett – térképészeti alkotással, és állapítsa meg, hogy a felperes térképe olyan önálló műnek minősül-e, amelyet egyéni, eredeti jellege alapján az eredeti műtől függetlenül önálló szerzői jogi védelem illet meg (tehát származékos vagy új, önálló műnek minősül a perbeli térkép)! A szakértő vizsgálata során vegye figyelembe, hogy a felperes által készített térkép
 - többlettartalmat (piktogramok) kapott, bővített, aktualizált,
 - a felperes által felmért új *sípályát* is tartalmazza,
 - a régi (elavult) információk törlésre kerültek,
 - valamint az új *felvonó* pályavonalának a felperes általi felmérése és a térképen történő „megrajzolása” is megtörtént.
2. Egy térképen további információk, új sípálya, libegő, felvonó, szállodai piktogramok stb. megjelenítése, törlése új művet eredményez-e, kiváltképp, ha azok mennyisége többszöröse az eredetinek (tekintettel arra is, hogy az új sípálya alapterülete már önmagában többszöröse a régi pályarendszer alapterületének)?

Az eljáró tanács szakvéleménye

A Szerzői Jogi Szakértő Testület szervezetéről és működéséről szóló 156/1999. (XI. 3.) Korm. rendelet 8. § (1) bekezdése szerint „a Szakértő Testület nevében az eljáró tanács a feltett kérdések és a benyújtott iratok alapján alakítja ki a szakértői véleményt, a tények megállapítására nem végez külön bizonyítást ...”. Az eljáró tanács szakvéleménye meghozatalakor ezért kizárólag a megkeresésben megjelölt és rendelkezésre álló dokumentumok alapján hozta meg szakvéleményét.

Az eljáró tanács az érdemi válaszok megadásán túl (lásd a jelen szakvélemény 2.2., 2.3. és 3.2. pontjában adott válaszokat) olyan szempontrendszer nyújtására törekedett, amely iránymutatásul szolgálhat a térképészeti alkotások egyéni, eredeti jellegének megvizsgálásánál.

A szakvélemény megírásánál elsősorban a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (a továbbiakban: „Sztj.” vagy „törvény”), a Szerzői Jogi Szakértői Testület szakvéleményei, a CompLex Jogtár online elérhető szerzői jogi törvény magyarázata (szerkesztette: Gyertyánfy Péter; a továbbiakban Kommentár] és külföldi szakirodalom szolgált alapul.

Az eljáró tanács a vizsgálat során az alábbi fontosabb szempontokat tartotta szem előtt:

- jogszabályi háttér (lásd az 1.1. pontot);
- a térképészeti alkotások szerzői jogi besorolása (lásd az 1.3. pontot);
- az alkotás terének vizsgálata, különös tekintettel a térképészeti alkotásokra (lásd az 1.4. pontot);
- a térképészeti alkotásokhoz kapcsolódó mérési és egyéb adatok szerzői jogi szemszögből történő vizsgálata (lásd az 1.5. pontot);
- a szerzői jogi művek párhuzamos védelme (lásd a 2.1. pontot);
- az átdolgozás kérdése a térképészeti alkotásoknál (lásd a 3.1. pontot).

1. A szerzői jogi védelem fennállása

1.1. Jogszabályi háttér

Az irodalmi és a művészeti művek védelméről szóló Berni Egyezmény 2. cikk (1) bekezdése szerint: „Az 'irodalmi és művészeti művek' kifejezés felöleli az irodalom, a tudomány és a művészet minden alkotását, tekintet nélkül a mű létrehozatalának módjára vagy alakjára, tehát” műnek tekinthető a térkép is.

Az Sztj. 1. § (2) bekezdés j) pontja értelmében: „Szerzői jogi védelem alá tartozik – függetlenül attól, hogy e törvény megnevezi-e – az irodalom, a tudomány és a művészet minden alkotása” beleértve a térképművet és más térképészeti alkotást is. A szerzői jogi védelem

legfontosabb feltételét az egyéni, eredeti jelleg megnyilvánulása jelenti.¹ Ennek előfeltétele, hogy az adott műtípushoz kapcsolódó „szellemi mozgástérben való választás”² eredményeként jöjjön létre. Ebből következik, hogy „a feladatból adódó, nyilvánvaló vagy közhelyszerű megoldás nem elegendő; szükséges egy minimális színvonal (a minimális szint műtípusonként eltérő lehet).”³ Összefoglalóan az „egyéni, eredeti jelleg megállapíthatóságának minimálisan az a feltétele, hogy a mű ne legyen más mű szolgai másolása.”⁴

1.2. A térképészeti alkotás

Bár a törvény nem definiálja sem a térképmű, sem a térképészeti alkotás fogalmát (a továbbiakban: „térképészeti alkotás”), az SZJSZT eljáró tanácsa az SZJSZT-35/07 számú szakvéleményében a következő értelmezést adta meg a térkép fogalmára: „A térkép hagyományos értelemben a Föld felszínének meghatározott matematikai szabályok vagy mértani törvények szerint síkba vetített, méretarányosan kisebbített, általánosított, és sajátos grafikai jelrendszerral bemutatott ábrázolása.”⁵ Mindemellett beszélhetünk térképszerű ábrázolásról is, amelyek „a térbeli sajátosságokat nem térképi formában jelölő grafikus ábrázolásmódok. Ide tartoznak a panorámatérképek, madártávlati és műholdképek, térhatású térképek, metszetek, tömbszelvények, perspektívák.”⁶

Általános értelemben a térképészeti alkotásnak számos alfaját különböztethetjük meg, így: általános földrajzi térképet, földmérési alaptérképet, topográfiai térképet, turisztatérképet, várostérképet, autótérképet, sítérképet.⁷ Egymástól való megkülönböztetésük elsősorban rendeltetésükből fakad, ami azt jelenti, hogy eltérő funkcióval bír például egy földmérési térkép vagy egy sítérkép. Az utóbbi a síutra befizető vendégek számára teszi lehetővé a különböző síterek – különös tekintettel a pályarendszerek hosszúságára, nehézségi fokaira, a kínált lift-, étkezés- szállásszolgáltatásokra – előzetes felmérését, megismerését.

1.3. A térképészeti alkotás mint hibrid szerzői mű

A térképészeti alkotás szerzői jogi szempontból sajátos *hibrid műnek* tekinthető, azzal, hogy jellege művészi és irodalmi művek jellemvonásait egyaránt ötvözi. *Művészi vonásai* a vonalvezetésben, a forma- és színvilágban, a szimbólumok, piktogrammok sajátos ábrázolásában, *irodalmi művekre jellemző sajátosságai* pedig az adott tájegységben végzett mérési és

¹ Sztj. 1. § (3) Az Európai Unió szerzői jogi irányelveiből következik, hogy a szerzői jogi védelem egyetlen feltétele, hogy a mű a szerző saját szellemi alkotása [A számítógépi programok jogi védelméről szóló Európai Parlament és Tanács 2009/24/EK irányelve (2009. április 23.) 1. Cikk (3) bekezdés].

² A Kommentár 1. §-hoz fűzött magyarázata.

³ A Kommentár 1. §-hoz fűzött magyarázata.

⁴ A Kommentár 1. §-hoz fűzött magyarázata.

⁵ SZJSZT-35/2007.

⁶ <http://hu.wikipedia.org/wiki/T%C3%A9rk%C3%A9p>, a lehvás időpontja: 2014. 04. 20.

⁷ <http://hu.wikipedia.org/wiki/T%C3%A9rk%C3%A9p>, a lehvás időpontja: 2014. 04. 20.

egyéb adatok összegyűjtésében, szelektálásában, elrendezésében, aktualizálásában mutatkoznak meg.⁸ Ez utóbbi adathalmaz képezi a térképészeti alkotás vázát, alapját és egyben a művészi vonások megjelenésének korlátját.⁹ Erre mutat rá az SZJSZT 14/2010 számú szakvéleménye is: „A térképészeti alkotás létrehozatala során a tudományos kutatás és alkotás (lásd vetületválasztás, domborzatrajz, síkraajz, névrajz, jelkulcs, színek, gyámrajz) szoros összefügg a grafikai tervezéssel és kivitelezéssel (lásd a színek és formák megválasztása és alkalmazása).”¹⁰

A fentiek alapján a másolás elleni védelem kiterjed tehát a térképek vizualizációja mögött meghúzódó jelentős időbeli, pénzbeli ráfordításból nyert adatok megszerzésére, szelektálására, és azok egyéni, eredeti művészi, grafikai feldolgozásának módjára, ábrázolására, megjelenítésére is.

Fontos megjegyezni, hogy egy térképészeti alkotásnál a *művészi és irodalmi jelleg egymáshoz való viszonya*, súlya eltérően jelenhet meg attól függően, hogy milyen típusú térkép szerzői jogi vizsgálatáról van szó. Másfajta jellegű és mennyiségű adatok szükségesek ugyanis egy általános földrajzi térkép vagy sípályákról készült térkép esetében. Ez utóbbinál az adatok, arányok, mértékek sokkal inkább hozzátétőlegesen jelennek meg, ellentétben egy földrajzi térképpel. Éppen ezért a *különböző térképészeti alkotások elkészítésénél a ráfordítás mind az adatok gyűjtésében, mind pedig a grafikai munkában eltérően alakul*.

Szakmai szempontból a sítérkép tematikus térkép. Két lényeges részre bontható: a földrajzi helyzetet leíró (esetünkben térképszerű) háttértérkép-ábrázolásra és a tematikus (szak-) tartalomra.

Nem mellékes kérdés, hogy a *sítérkép* megalkotásának alapjául sok esetben az adott sítéről készült *fénykép* vagy egy *korábbi sítérkép* szolgál, amelyet egy grafikus megfelelő szoftver segítségével alakít át. (Bár a jelen szakvéleménynek nem tárgya a fényképek szerzői jogi megítélése, röviden azonban megemlíthető, hogy a fénykép ugyancsak állhat szerzői jogi védelem alatt, amennyiben annak egyéni, eredeti jellege megállapítható. Ez utóbbi esetben a fényképész – illetve térkép esetében a térképészeti alkotás szerzői jogosultja – engedélyének kikérése szükséges, amennyiben annak átdolgozására – így például grafikai ábrázolására, átrajzolására – kerül sor.)

Egy sítérkép elkészítésénél további forrásanyagul szolgálnak olyan adatok, mint például a hegy magassága, a sípályák hossza, nehézségi fokozatai, a liftek típusai, a vendéglátó-ipari objektumok (pl. szállások, éttermek, après-sky bárak), illetve síiskolák információi. Ez utóbbi adatok köre relatíve korlátozott, attól függően, hogy milyen nagyságú sítérkép felmérése történik. Éppen ezért sítérkép esetében hangsúlyosabb a vizualizáció, mint az alapul szolgáló adatok körének szerzői jogi vizsgálata.

⁸ Burton Ong: Copyright and Cartography: Mapping and Boundaries of Infringement Liability. E.I.P.R., 2009, p. 17.

⁹ Ong: i. m. (8), p. 19.

¹⁰ http://www.sztnh.gov.hu/testuletek/szjszt/SZJSZT_szakvelemenye/2010/PDF/szjszt_szakv_2010_14.pdf.

1.4. Az alkotás terének vizsgálata a térképészeti alkotásoknál

Mindezek fényében az *alkotás terére* érdemes röviden kitérni. Általános értelemben az *alkotás korlátját* a topográfiai adottságok – így például a hegyek, völgyek, folyók paraméterei –, illetve a térképészeti szakma által alkalmazott jelrendszer jelenti, ami behatárolja a térképészeti mű arculatának megjelenítését. (Sítérkép alkotásánál ilyen korlátozó tényezők körébe tartoznak továbbá a különböző szolgáltatásokra vonatkozó információk, a pálya nehézségi fokozatait jelölő színek.) Kiemelhető ugyanakkor, hogy a térképszerű ábrázolásnál, éppen azok grafikai sokszínűsége, vizualizációs lehetőségei miatt már jóval kevesebb korlátozó tényezőről beszélhetünk a szigorúan vett térképészeti alkotásokhoz képest.

A térképészeti művek grafikai megtervezésénél rendelkezésre álló *alkotási tér* tehát *jóval szűkebb*, mint például a szépirodalmi vagy a képzőművészeti alkotások esetében. Éppen ezért az egyéni, eredeti jelleg fennállásának alapjául szolgáló *zsinórmérték is alacsonyabb szinten húzható meg*, mint azoknál a műveknél, ahol az alkotás tere jóval tágabb. Ebből következik, hogy bizonyos műtípusoknál – így a térképészeti alkotásoknál is – egy alacsonyabb szintű egyéni, eredeti jelleg is elegendő a szerzői minőség megnyilvánulására.¹¹

A térképészeti művek alkotásánál a fentiekben jelzett adatok nem pusztá letükrözése történik, hanem ezen adatokon alapuló egyéni, eredeti grafikai megoldások megjelenítése, ami a leképezett tájegység megismerését, az ott történő eligazodást szolgálja. E korlátok ellenére tehát a térképészeti alkotásnál is meg kell nyilvánulnia az egyéni, eredeti jelleg fennállásának ahhoz, hogy a szerzői mű kategóriájába tartozhasson. A térképészeti alkotásnál a *tartalom vizualizációjának egyéni, eredeti jellegét* a színvilág, a jelkulcsok, a formák, a tipográfiai megoldások, a méretarány, a kivágat, a kitörés, a piktogramok és szimbólumok kiválasztása és kombinálása alapozza meg.¹²

1.5. A térképészeti alkotások alapjául szolgáló adatok védelme

Fontos megjegyezni, hogy a térképészeti alkotások alapjául szolgáló *egyes adatok önmagukban nem képezik szerzői jogi védelem tárgyát*. A törvény kizárja ugyanis a szerzői jogi védelemből a műbe foglalt tényeket, ötletet, elvet, elgondolást, eljárást, működési módszert, illetve matematikai műveletet [Szt. 1. § (5)–(6) bek.]. E körbe beleértendők a tudományos művek alapjául szolgáló megállapítások, eredmények, mérési adatok is. „A térképmű alapját képező valóság ... olyan tényhelyzet, ami nyilvánvalóan nem részesülhet szerzői jogi oltalomban. Az Szt. 1. § (5) bekezdésének helyes értelmezése szerint ugyanis a tények semmilyen

¹¹ Vö.: Schricker, Loewenheim: Urheberrecht, Kommentar, 4. Auflage. Verlag C.H. Beck, 2010, 2. § Rn. 30.

¹² Vö.: Schricker, Loewenheim: i. m. (11), 2. § Rn. 211., továbbá: http://www.sztnh.gov.hu/testuletek/szjszt/SZJSZT_szakvelemenek/2010/PDF/szjszt_szakv_2010_14.pdf.

körülmények között nem részesülnek szerzői jogi oltalomban (nemcsak amikor sajtótermékek közleményeinek alapjául szolgálnak).¹³

Ez azonban nem jelenti azt, hogy a mindezekből képzett adathalmaz – az összegyűjtésbe, elrendezésbe, a folyamatos aktualizálásba befektetett erőforrás, befektetés, annak adott esetben egyéni, eredeti összeválogatása alapján – ne élvezhetne védelmet. Az adatbázis,¹⁴ sui generis adatbázis¹⁵ és a gyűjteményes mű¹⁶ oltalmi típusok egyaránt illethetik azt a személyt, aki jelentős ráfordítással mérési és egyéb adatokból álló adathalmazt hozott létre.

2. Sítérképek összehasonlítása

2.1. Szerzői jogi művek párhuzamos védelme

Mindenekelőtt ki kell emelni, hogy a szerzői jogi védelemhez – ellentétben az iparjogvédelemnél megkövetelt objektív újdonsággal – kizárólag szubjektív újdonság szükséges [Sztj. 1. § (3) bek.].¹⁷ Ebből következik, hogy a szerzői jogi védelem nem zárja ki a később keletkezett és kifejezésében hasonló, illetve azonos alkotásokat.¹⁸ Kijelenthető, hogy „a szerzői jogban az azonos tárgyú, hasonló felépítésű *'párhuzamos fejlesztések'* (párhuzamosan alkotott önálló művek) egyidejű konkuráló védelmet élvezhetnek”.¹⁹ Ezt támasztja alá az SZJSZT-2011/24 számú szakvélemény is, miszerint: „Önmagában azonos téma feldolgozása természetesen nem eredményez szerzői jogsértést ...”.²⁰ A szerzői joghoz kapcsolódó monopólium joga tehát nem jelent védelmet minden esetben, csak olyan művekkel szemben, amelyek egy már létező, egyéni, eredeti jellegű mű (részbeni) másolása útján jönnek létre.

Párhuzamos művek a térképalkotások területén is létrejöhetnek, hiszen a szükséges mérések bárki által elvégezhetők, illetve az ilyen adatok többfajta módon is ábrázolhatók.

2.2. A felperes térképészeti alkotása

A korábban kifejtett szempontrendszer alapján megállapítható, hogy mind a *felperes jogelődjénél dolgozó munkavállaló által készített térképészeti alkotás* [lásd az F/4 sz. bizonyítékot], mind pedig az *alperes által csatolt térkép* [lásd a 20/T/2 sz. bizonyítékot] inkább tekinthető egyfajta *térképszerű ábrázolásnak*, mint hagyományos értelemben vett térképnek

¹³ http://www.sztnh.gov.hu/testuletek/szjszt/SZJSZT_szakvelemenyek/2010/PDF/szjszt_szakv_2010_14.pdf.

¹⁴ Sztj. 60/A. § (1) bek.

¹⁵ Sztj. 84/A. § (5) bek.

¹⁶ Sztj. 7. §.

¹⁷ Vö. a Kommentár 1. §-hoz fűzött magyarázatával.

¹⁸ Vö. a Kommentár 1. §-hoz fűzött magyarázatával.

¹⁹ A Kommentár 1. §-hoz fűzött magyarázata.

²⁰ http://www.sztnh.gov.hu/testuletek/szjszt/SZJSZT_szakvelemenyek/2011/PDF/szjszt_szakv_2011_24.pdf.

[lásd az 1.2. pontot]. A térképszerű ábrázolás is állhat szerzői jogi védelem alatt, e megállapítás a szerzői jogi védelem fennállására nincs kihatással.

Ez esetben az egyéni, eredeti jelleg vizsgálata ezért elsősorban a *tartalom vizualizációja körében vizsgálendő, tehát* a szín- és formavilág, a jelkulcsok, a piktogramok és szimbólumok kiválasztása, valamint kombinálása vonatkozásában,²¹ és kevésbé az alapul szolgáló, viszonylag szűkös adathalmaz tekintetében. Mindez nem jelenti ez utóbbi feltétlen kizárását a védelemből, csupán kevésbé hangsúlyos mivoltát. Itt utalhatunk a piktogramokkal jelölt objektumok (pl. szálláshely, tévétorony, éttermek), a sípályák, felvonók mögöttes adataira. Fontos megjegyezni, hogy az adatok összegyűjtésén kívül ezen információk folyamatos aktualizálása és leképezése szinten ráfordítást igényel.

Jelen esetben a 14. számú bizonyítékként csatolt jegyzőkönyv értelmében a szerző, a felperes alkalmazottja külföldre utazott a szükséges felmérések elvégzése céljából, ami időbeli, pénzbeli és szakértelembeli ráfordítást jelent.

Fontos ugyanakkor megjegyezni, hogy bármilyen nagy ráfordítás árán kerül sor új, kiegészítő adatok beszerzésére, ezeknek a már korábban meglévő térképre szerkesztése önmagában nem hoz létre új szerzői művet, azaz, ha egyéni, eredeti jelleg vizualizációs megjelenéséről nincs szó, kizárólag térképhelyesbítésről beszélhetünk.

A felperes és az alperes sítérképének összehasonlítása alapján megállapítható, hogy a felperes térképe az alperes térképéhez képest egy további pályát tartalmaz, továbbá az elavult adatok, így a szállásra, éttermekre vonatkozó piktogramok törlésre kerültek. Mindemellett erős azonosság állapítható meg az erdő sajátos kidolgozottsága, formátuma, színe, a pályák rajzolata, világoskék és fehérbe áthajló színvilága, az egyes piktogramok elhelyezése tekintetében. Térképészeti szempontból tehát nem áll fenn döntő különbség az összehasonlítandó térképek között, illetve a felperes műve esetében csupán a 20/T/2 számú térkép helyesbítéséről van szó. Ezt megerősíti a térkép kivágata (azaz az ábrázolt terület azonossága) is.

2.3. A felperes és az alperes műveinek az összevetése

A B. társaság (lásd az F/5 számú bizonyítékot) által elvégzett vizsgálatból következik, hogy a felperes és az alperes sítérképe szinte teljes mértékben megegyezik egymással. Ugyanakkor kiemelhető, hogy az F/4, illetve F/5 mellékletként csatolt térképészeti alkotás meghatározóan hasonló az alperes által csatolt 20/T/2 számú térképhez, azaz a felperes térképe az alperes által csatolt 20/T/2 számú térképnek csupán egy helyesbített változata. Mindhárom térkép tehát vizualizációs kialakításában erősen hasonló.

Bár párhuzamos művek fennállását az Sztj. nem tiltja, azonban itt kézenfekvőnek tűnik, hogy ilyen mértékű azonosság véletlenszerű fennállása valószínűtlen, mégpedig éppen azért, mert a térképészeti alkotásoknál a művészi kifejeződés szempontjából – az adott

²¹ Vö.: Schricker, Loewenheim: i. m. (11), 2. § Rn. 211., továbbá: http://www.sztnh.gov.hu/testuletek/szjszt/SZJSZT_szakvelemenyek/2010/PDF/szjszt_szakv_2010_14.pdf.

korlátok ellenére – adva van az alkotás tere. Így valószínűtlennek tűnik, hogy grafikusok egy adott sípályát ilyen szintű azonos forma-, színvilággal, piktogramokkal (beleértve azok elhelyezését is a térképen) egymástól függetlenül alkossanak meg. A fentieket még inkább megerősítheti a kiadványok első megjelenési időpontjának az összevetése is.

A szerzői jogi védelem célja éppen a jogellenes másolás elleni védelem, miszerint a *másoló személynek nem állhat jogában a szerző szakértelméből és ráfordításából eredő előnyök saját célra történő kiaknázása, kihasználása.*²²

Visszatérve a térképészeti alkotás hibrid mivoltára (lásd az 1.2. pontot) a szerzői jogi védelem kiterjed egyrészt a térképészeti alkotás vizualizációjára (művészeti jellege), másrészt az annak alapjául szolgáló adathalmazra (irodalmi mű sajátos jellemzői). Ebből következik, hogy szerzői jogi jogsértés mind az engedély nélküli vizualizáció, mind az annak alapjául szolgáló adatok átvétele, másolása esetében megállapítható.²³ Mindkét esetben a jogsértés megállapításának feltétele a (részbeni) másolás bizonyítása.

3. Térkép átdolgozása

3.1. Az átdolgozásról általában

Az Sztj. 16. § (1) bekezdése értelmében *„a szerzői jogi védelem alapján a szerzőnek kizárólagos joga van a mű egészének vagy valamely azonosítható részének anyagi formában és nem anyagi formában történő bármilyen felhasználására – így átdolgozására²⁴ – és minden egyes felhasználás engedélyezésére. E törvény eltérő rendelkezése hiányában a felhasználásra engedély felhasználási szerződéssel szerezhető.”*

Átdolgozás esetében nem új műről, hanem származékos műről beszélhetünk, amely magában foglalja az eredeti mű és az átdolgozó személy egyéni, eredeti vonásait. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy átdolgozás esetében a mű olyan mértékű módosításáról, megváltoztatásáról van szó, hogy az új *„vonások önmagukban is olyannyira lényegiek, hogy megfelelnek az egyéni és eredeti mű követelményének (alkotó jellegűek).”²⁵ „Amennyiben a származékos mű az eredetivel csupán távoli kapcsolatban van, pl. hasonló témát dolgoz fel, nem átdolgozásról, hanem új, eredeti műről van szó. Ennek megállapítása a bírói döntések feladata.”²⁶*

Nem mellékes kérdés annak a tisztázása, hogy az átdolgozás eredményeként létrehozott alkotás létrehozásának jogszerűsége kihatással lehet-e a származékos mű szerzőimű-jellegére. Az Sztj. nem határoz meg olyan feltételt, miszerint csak olyan származékos mű tekinthető szerzői műnek, amely jogszerű átdolgozás útján jött létre. Ebből következik, hogy a

²² Ong: i. m. (8), p. 22.

²³ Ong: i. m. (8), p. 23–24.

²⁴ Az Sztj. 17. §-ának f) pontja.

²⁵ Vö. a Kommentár 29. §-hoz fűzött magyarázatával.

²⁶ Vö. a Kommentár 29. §-hoz fűzött magyarázatával.

jogszerűtlen módon létrejött származékos mű is szerzői műnek minősül. Természetesen ez nem jelenti azt, hogy az eredeti mű szerzője ne léphetne fel a jogellenesen eljáró átdolgozó személlyel szemben. Ebből következik, hogy az engedély nélkül átdolgozott mű is szerzői mű, ha annak származékos egyéni, eredeti jellege fennáll.

A térképek átdolgozása esetében a következő állapítható meg. A digitális állományok forgalmazása általában egyértelművé tette, hogy az alkalmazott jelkulcs, a térképdizájn meghatározó szereppel bír a térképi tartalomhoz viszonyítva a térkép egyedi jellege megítélésének szempontjából! Ugyanazon állomány (vonal-, felület-, térképjel- és névrajz- vagy megírárendszer) grafikailag tehát teljesen eltérő képet mutathat az eltérő vonalvastagságok, eltérő színek, eltérő piktogramok és eltérő betűtípusok, betűnagyságok alkalmazásakor.

3.2. A felperes által a 2. pontban feltett kérdésre adott válasz

A fentiekből következik, hogy a sítérkép-előállítás alapjául szolgáló olyan információk, mint például új sípályák, libegő, felvonó, szállodai piktogramok megjelenítése, illetve elavult információk törlése kihathat az adott alkotás egyéni, eredeti jellegének a megállapítására. Ezt a kérdést azonban esetenként kell vizsgálni. Előfordulhat tehát egyrészt, hogy új, nyilvános adatok ábrázolása egy már korábban létrehozott térképen – függetlenül attól, hogy azokhoz milyen módon (és mennyi idő-, illetve anyagi ráfordítás árán) jutott az új térképkiadás előkészítője – önmagában nem éri el az átdolgozás szintjét, tehát nem szül származékos alkotást. Ez esetben csupán térképhelyesbítésről vagy korrektúráról beszélhetünk. A korrektúrával önmagában nem születik új alkotás, hiszen a rendszerváltozást követő, esetenként igen nagyszámú utcanévváltozás térképi átvezetése is kartográfiai szakmai szempontból csak korrektúrának, térképhelyesbítésnek volt tekinthető, nem pedig új térképészeti alkotásnak.

A korrektúra mértéke ugyanakkor elérhet egy olyan szintet is, ami már átdolgozásnak minősül, ha megvalósul az Szjt. 4. § (2) bekezdésében megfogalmazott feltétel, azaz az átdolgozás révén a származékos mű egyéni, eredeti jelleggel rendelkezik. Mindkét esetben azonban az eredeti engedély kikérése szükséges, ennek hiányában ugyanis ez előbbi esetben térképdizájn-plágiumról beszélhetünk, míg az utóbbinál engedély nélküli átdolgozásról. Ezt a kérdést azonban esetenként kell vizsgálni.

Szakmai szempontból a jelen esetben megállapítható, hogy nem átdolgozott műről, hanem térképhelyesbítésről beszélhetünk, mert a felperes „hozzáadott értéke” nem éri el az átdolgozáshoz szükséges egyéni, eredeti jelleg szintjét. A vizsgálati anyagokból megállapítható, hogy a felperes nem kért felhasználási engedélyt az eredeti mű szerzői jogosultjától. Az új adattartalomra történő hivatkozás tehát nem teszi semmissé az eredeti mű vonatkozásában a szerzői jogi jogsértést, ami az alapul szolgáló térkép másolásából adódik.

4. Összefoglalás

Ad 1. A 20/T/2 alatti sítérkép olyan egyéni, eredeti, önálló mű, amely az Szjt. 1. § (3) bekezdése alapján szerzői jogi oltalmat élvez, amivel szemben az F/4, illetve F/5 alatti sítérkép a 20/T/2 sítérkép helyesbített másolatának tekinthető.

Ad 2. Csak abban az esetben lehet új, származékos mű létrehozásáról beszélni, ha a korrektúra (új sípálya, libegő, felvonó, szállodai piktogramok stb.) mértéke nemcsak a szakadatok bővítését eredményezi, hanem a térkép vizualizációjában is jelentős átalakítást nyújt. Ez az adott esetben nem forog fenn.

Dr. Vida Sándor, a tanács elnöke

Dr. Hepp Nóra, a tanács előadó tagja

Dr. Márton Mátyás, a tanács szavazó tagja

* * *

SZÁMÍTÓGÉPI PROGRAM JOGI VÉDELME

SZJSZT-04/14

A törvényszék által feltett kérdések

1. A per tárgyát képező szoftver szerzői jog által védett mű?
2. A per tárgyát képező szoftver a felperes által alkotott mű?
3. A specifikáció tekinthető-e önálló, szerzői jog által védett műnek?
4. A szoftver tekintetében a tesztidőszak alatt az alperesek által tett észrevételek, kijavítási javaslatok mennyiben érintették a szoftver használhatóságát? Megállapítható-e, hogy a szoftver az átadáskor (2010. januárban) az alperes megrendelésének megfelelően elkészült, és ezt követően csak fejlesztés történt az alperes igényének megfelelően?
5. A szoftver elkészítése hány munkaórát vett igénybe? 2010 januárjában működő, használható szoftvert adott-e át a felperes?
6. Megállapítható-e, hogy a harmadrendű alperes használta a szoftvert?
7. A bíróság felhívja a szakértőt, hogy a felperes által a 22. sorszámú beadványban feltett kérdésekről is nyilatkozzon!
8. Terjessze elő az üggyel kapcsolatos egyéb észrevételeit!
9. A bíróság továbbá megküldi a szakértői testületnek az első- és másodrendű alperesek által feltett kérdéseket, és felhívja azok megválaszolására is.

A felperes 22. sorszámú beadványában feltett kérdések

10. Kérjük, hogy a szakértő vizsgálja meg, és nyilatkozzon arról, hogy a felperes által csatolt szoftver szerzői jogi műnek tekinthető-e, így az Sztj. hatálya alá tartozó védelem megilleti-e?
11. Kit illeti a szerzőség a csatolt szoftver tekintetében, megállapítható-e, hogy a felperes önálló szellemi terméke a mű?
12. Az első- és másodrendű alperes által hivatkozott specifikáció önálló szerzői jogi műnek tekinthető-e [hivatkozással az SZJSZT (bizalmas – a szerk.) szakvéleményére is]?
13. A felek között létrejött szerződés tartalmilag az Sztj. 49. §-a szerinti szerzői mű megalkotandó műre vonatkozó szerződésnek minősül-e?
14. Megállapítható-e a rendelkezésre álló iratok alapján, hogy alperesek nem szerezték meg a szoftver feletti szerzői jogokat (a vállalkozói díj teljes körű megfizetésének a hiányában)?
15. Megállapítható-e, hogy az elsőrendű alperes a harmadrendű alperes részére olyan szerzői műnek a felhasználási jogát engedte át, amely felett a szerzői jogok a felperest illeték?
16. Kérjük, hogy a szakértő vizsgálja meg, hogy a harmadrendű alperesnél a szoftver milyen új megoldásokat tett lehetővé, illetve a szakértő szerint a szoftver megfelelt-e/beleillett-e a harmadrendű alperes fejlesztési terveibe (különösen a reklámszpotok elhelyezésének automatizálására irányuló fejlesztési folyamatába).

Az első- és másodrendű alperesek 26. sorszámú beadványában feltett kérdések

17. Kérjük a szakértőt, hogy szíveskedjen megerősíteni, hogy az általunk vázolt üzletialkalmazás-fejlesztési rendszer lépései a jelenlegi szakmai álláspontot tükrözik-e.
18. Kérjük a szakértőt, hogy a szoftver szakmai vizsgálatát a fenti üzletialkalmazás-fejlesztési lépések rendszerében is szíveskedjen elvégezni, és a felek tevékenységét értékelni. Ezen belül kérjük a szakértőt, hogy nyilatkozzon abban a kérdésben is, hogy a felperes által megjelölt 26 mérnöknep a médiahirdetési szakmában megfelelő gyakorlattal rendelkező szakember számára elegendő időtartam lett volna-e a fejlesztés megvalósítására. Amennyiben a felperes eleve megtévesztő módon ítélte meg a munka időtartamát, akkor a szoftverhez hasonló fejlesztés létrehozásában gyakorlattal rendelkező szakember számára átlagosan mennyi időre lett volna szükség a feladat teljesítéséhez?
19. Kérjük a szakértőt, hogy nyilatkozzon arra vonatkozóan is, hogy
 - a) a szerződés tárgya (a szerződés 1.1 pontja) üzletialkalmazás-fejlesztés-e?
 - b) az üzletialkalmazás-fejlesztésen belül a rendszerterv (szerződés 1.4.1. pontja) kidolgozásával kapcsolatos munka mekkora arányt képvisel az egészhez képest?

- c) az üzleti alkalmazás (szoftver) létrehozásában mekkora a másodrendű alperes hozzájárulásának az aránya mint a rendszertervet és az ennek alapján kialakított ún. rendszerspecifikációt kidolgozó szerzőtársnak?
 - d) Kérjük, nyilatkozzon arra vonatkozóan, hogy a médiahirdetési szakmában megfelelő gyakorlattal rendelkező programozó szakember esetében hány mérnöknap- és milyen óradíj-elszámolás indokolt a szerződésben foglalt valamennyi kötelezettség teljesítéséhez, figyelemmel a felperes által a szerződésben vállalt 26 napra is.
 - e) Kérjük, nyilatkozzon abban a kérdésben is, hogy a felperes által végzett programozási tevékenység (a szerződés 1.4.2. pontja szerinti fejlesztésen belül) hány mérnöknap- és milyen óradíj-elszámolást alapol meg a szerződésben foglalt és a felperes által ténylegesen kiszámlázott vállalkozói díjhoz képest?
20. Kérjük továbbá, hogy a szakértő értékelje az üzletalkalmazás-fejlesztés részét képező programozási feladatok megvalósításának szakmai minőségét, mivel azt a felperes indokolatlanul bonyolult módon, számtalan helytelen megoldás alkalmazásával készítette el, ami nem tette az üzleti alkalmazást felhasználóbarát megoldássá, így a továbbértékesítésével kapcsolatban problémák merültek fel.

Az eljáró tanács véleménye

Tekintettel arra, hogy a Szerzői Jogi Szakértő Testület szervezetéről és működéséről szóló 156/1999. (XI. 3.) Korm. rendelet 8. § (1) bekezdése szerint „a Szakértő Testület nevében az eljáró tanács a feltett kérdések és a benyújtott iratok alapján alakítja ki a szakértői véleményt, a tények megállapítására nem végez külön bizonyítást ...”, az eljáró tanács a megkeresés, illetve a megkereséshez csatolt dokumentumok, a számítógépi program alapján hozta meg szakvéleményét.

Ad 1. Elöljáróban az eljáró tanács felhívja a figyelmet arra, hogy a számítógépi programalkotások jogi védelméről szóló, az Európai Parlament és a Tanács 2009/24/EK irányelv (szoftverirányelv) 7. preambulumbekkezdése, továbbá 1. Cikk (1) bekezdése szerint a szoftver fogalmába a számítógépi program kifejlesztéséhez vezető előkészítő dokumentációt is bele kell érteni, feltéve, hogy az előkészítő munka a jellegénél fogva a későbbiekben egy számítógépi programot eredményezhet. A szoftverhez kapcsolódó dokumentumok (dokumentáció) szerzői jogi védelmének a kérdését az Európai Bíróság a SAS Institute Inc. kontra World Programming Ltd. (C-406/10)-ügyben vizsgálta. Ennek során felhívta a figyelmet arra, hogy a szoftver fogalma nem a számítógépi programalkotáshoz kapcsolódó dokumentumokat általában, hanem csupán azon előkészítő jellegű dokumentumokat öleli fel, amelyek az előkészítő munka jellegénél fogva később számítógépi programalkotást eredményezhetnek. Az EUB azt is kimondta, hogy az előzőekből következően a program felhasználói kézikönyve nem a szoftver védett kifejezési formája, így arra a szoftverirányelv

tárgyi hatálya nem terjed ki, annak ugyanakkor nincs akadálya, hogy a szoftver felhasználói kézikönyve szakirodalmi műként védett legyen, ha egyébként megfelel a védelemre vonatkozó általános szabályoknak.

Az SZJSZT töretlen gyakorlata összhangban áll az EUB gyakorlatával és értelemszerűen a szoftverirányelvvel is. Az SZJSZT korábbi szakvéleményei (így pl. SZJSZT-03/2001, SZJSZT-06/2001/1–3, SZJSZT-28/2004, SZJSZT-02/2007, SZJSZT-9/2007/1, SZJSZT-27/2007/1, SZJSZT-12/2011/1) kellő mélységben elemezték a szoftveres dokumentáció, a szoftverben megvalósított funkciók, továbbá a számítógépi programalkotás alapjául szolgáló elgondolások, ötletek, matematikai algoritmusok szerzői jogi védelmének a kereteit. Az eljáró tanács a korábbi szakvélemények által körberajzolt elveket a jelen ügyben is alkalmazandónak látja.

Tekintettel arra, hogy az Szt. 1. § (2) bekezdés c) pontja szerint – követve a szoftverirányelv szabályozási logikáját – a számítógépi programalkotás és az ahhoz tartozó dokumentáció is védelmet élvez, az eljáró tanács a programot és annak dokumentációját elkülönítetten vizsgálta.

A magyar szerzői jog abban különbözik mind az uniós jogtól, mind az alapul fekvő szerzői jogi nemzetközi egyezményektől [TRIPS-megállapodás 10. Cikk (1) bekezdés és WIPO Szerzői Jogi Szerződés 4. Cikk], hogy a számítógépi programot külön nevesített műfajta-ként, és nem irodalmi műként védi. Ebből is adódik, hogy a számítógépi program és a védelemre érdemes dokumentáció szerzői jogi védelme egymástól elválik.

Az eljáró tanács megvizsgálta a számára átadott iratokat, továbbá a peres iratokhoz F/1 számmal ellátott DVD-lemezen található programot. A vizsgálat alapján az eljáró tanács megállapítja, hogy a számítógépi programalkotás (a továbbiakban: szoftver) a szerzői jog által védett alkotásnak (szoftvernek) minősül.

Az eljáró tanács megvizsgálta továbbá a szoftver specifikációját is, amelyet a peres anyaghoz A/1/2 számon 2013. április 29-én csatolt dokumentummal azonosított. Az eljáró tanács megállapította, hogy bár a specifikáció a szoftver által kezelt adatokat, ellátandó funkciókat, a megoldáshoz használandó eszközöket, továbbá a működés alapvető matematikai modelljét is tartalmazza, az ugyanakkor a programozási folyamat számos, a programot fejlesztő által eldöntendő részletére nem tér ki, ezért az nem minősülhet olyan előkészítő dokumentumnak, amely alkalmas arra, hogy később számítógépi programot eredményezzen. Másként megfogalmazva: a specifikáció nem szűkíti be a programozó alkotói szabadságát annyira, hogy a programozás csak egyféle végeredménnyel járhasson, e jellegéből következően pedig a specifikáció a szoftver kifejezési formájaként nem áll védelem alatt.

Az eljáró tanács azt is megvizsgálta, hogy a specifikáció szakirodalmi műként védelem alatt áll-e. Az elsőrendű alperes képviseletében a másodrendű alperes által átadott specifikáció a megvalósítandó funkciók, a kezelt adatok felsorolásán kívül egy matematikai képletet (algoritmust) is tartalmaz, ezek azonban sem egyenként, sem pedig összességükben nem mutatnak olyan egyéni-eredeti jelleget, ami a szerzői jogi védelemhez szükséges lenne. Az ügy tárgyáról, a funkcionalitás megvalósíthatóságának logikájáról komoly, magas szintű, az

átlagos szoftvermegrendelő ismereteit meghaladó szakismeretet mutat, a specifikáció azonban összességében is csupán egy szoftverfejlesztési folyamat részletes megrendelői utasításának tekintendő.

Ad 2. A törvényszék kirendelő végzésében szereplő rövid tényállás szerint a peres ügy felperese és az elsőrendű alperes 2009-ben egyedi alkalmazási rendszer fejlesztésére kötött szerződést, amelyben a felperes feladata az volt, hogy a szoftvert az első-, illetve másodrendű alperesek által készített specifikáció alapján elkészítse.

Az Szjt. 94/B. § (1) bekezdése szerint ellenkező bizonyításig azt kell szerzőnek tekinteni, akinek nevét a művön a szokásos módon feltüntették. Az eljáró tanács megállapítja, hogy a szoftver a szerző nevét nem tartalmazza, ilyen megjelölést továbbá a szoftvert hordozó DVD sem tartalmazott. A DVD-lemezen található rendszerbeállítások között a „Szoftver beállítások.doc” elnevezésű dokumentumban az alábbi megjelölés szerepel: „A termék használatára jogosult. Név, Társaság”. A vizsgálati anyag részeként átadott Word- és Excel-dokumentumokon szerzőként „Név”, cég neveként pedig a „Társaság” van feltüntetve. Az eljáró tanács számára a „Név” megjelölés nem beazonosítható, de ennek nincs is jelentősége, mert a Word- és Excel-fájlok tulajdonságai közé felvett adatok a szoftver vonatkozásában semmilyen körülmények között nem tekinthetők olyan szokásos jelölésnek, amelynek alapján a szerzői vélelem megalapozott lehetne.

Az eljáró tanács számára olyan iratot nem adtak át, amely a szerzőségi vélelmet az Szjt. 94/B. § (2) vagy (3) bekezdésének valamelyike alapján megalapozná.

Az Szjt. 94/B. § (4) bekezdése alapján ha a (3) bekezdés sem alkalmazható, az ellenkező bizonyításáig azt kell szerzőnek tekinteni, aki a művet először hozta nyilvánosságra.

Az iratok alapján az alappal feltételezhető, hogy a szoftvert a peres ügy felperese hozta előszörként nyilvánosságra azzal, hogy azt megküldte a peres ügy elsőrendű alperese képviselőjét ellátó másodrendű alperesnek. E megküldés valójában az elkészült mű átadása (birtokátvétel). Az eljáró tanács jelzi, hogy a „nyilvánosságra hozatal” fogalma (Szjt. 10. §) minden olyan cselekményt magába foglal, amelynek alapján a mű kikerül az alkotó rendelkezési köréből (a jognyilatkozat akár szóban, akár írásban, akár ráutaló magatartással is megtehető).

A fentiek alapján az eljáró tanács megítélése szerint ellenkező bizonyításig a szoftver szerzőjének a felperest kell tekinteni.

Ad 3. Egy számítógépi programalkotás specifikációja az EUB gyakorlata szerint csak akkor tartozik a szoftver fogalmába, és ebből következőleg akkor áll szerzői jogi védelem alatt, ha az olyan előkészítő dokumentumban ölt testet, amely alkalmas arra, hogy abból később számítógépi programot készítsenek.

A konkrét esetben az eljáró tanács megítélése szerint a specifikáció sem előkészítő dokumentumként, sem pedig szakirodalmi műként nem áll védelem alatt. A szóban forgó specifikáció maga is csupán annyit tartalmaz, hogy „specifikáció”, és olyan szerkezeti egy-

ségekből áll, amelyek ezt az elnevezést igazolják. A specifikáció polgári jogi szerződési jogi értelemben a jogosult (megrendelő) által a teljesítéssel szemben támasztott mennyiségi és minőségi követelményeket, az elvárt teljesítmény paramétereinek a meghatározását jelenti (az Szjt. 3. §-a útján felhívott Ptk.²⁷ 277. §). A specifikáció e jelentésére tekintettel sem mű, mert e szerep betöltése egyéni-eredeti jellegű alkotótevékenységet, szerzői jogi védelem alá eső szellemi alkotást nem igényel.

Ad 4. Az eljáró tanács jelzi, hogy a szoftverek szerzői jogi védelme nem függ a szoftver használhatóságától, így a szoftver akkor is szerzői jogi védelem alatt áll, ha egyébként nem képes a megrendelői igényekben megfogalmazott feladatokat, funkciókat ellátni. Ebben az esetben a megrendelő – az Szjt. 49. §-a alapján és az ott meghatározott feltételekkel – kérheti a szoftver javítását, ennek elmaradása esetén a szerződést egyoldalúan megszüntetheti, az esetleges hibás teljesítéssel összefüggő egyéb, az Szjt.-ben nem szabályozott igényeit (jellemzően: kártérítés) pedig a polgári jog általános szabályai szerint érvényesítheti.

Az eljáró tanács számára átadott adatok között 2009. október hónaptól és 2010 januárjából olyan adatbázis-bejegyzések voltak találhatóak, amelyek arra utalnak, hogy ezekben a hónapokban már működő szoftver állt rendelkezésre. A tényállásból az is kiténik, hogy 2010-ben az alperes a szoftver ellenértékét megfizette a felperesnek, és elismerte a forráskód és a szoftver átadását. Ezt követően a fejlesztés fő iránya az újabb alperesi igények teljesítése volt.

Ad 5. Az eljáró tanács rendelkezésére bocsátott iratok alapján az nem állapítható meg, hogy a szoftver elkészítése hány munkaórát vett igénybe. Az eljáró tanácsnak átadott iratok és adatok alapján az azonban megállapítható, hogy a szoftver 2010 januárjában már működött.

Ad 6. A peres iratok, továbbá az eljáró tanácsnak átadott adatbáziselemek alapján az eljáró tanács szerint megállapítható, hogy a harmadrendű alperes a szoftvert használta. Ezt igazolja a harmadrendű alperes képviselőjében eljáró igazgatósági tag 2012-ben tett azon nyilatkozata, amely szerint a szoftverre vonatkozó jogokat az elsőrendű alperestől szerezte be. Ugyancsak ezt támasztja alá a harmadrendű alperes jogi képviselőjének 2012-ben tett nyilatkozata is (lásd a tárgyalási jegyzőkönyv 4. oldalát), amely szerint a harmadrendű alperes a programot a beüzemelési szakban használta, azt 2010 januárja és májusa között tesztelte, ezt követően azonban már nem használta.

Ad 7. Az eljáró tanács a 22. sorszámú beadványban szereplő kérdésekre az ad 10–16. alatt válaszol.

²⁷ 1959. évi IV. törvény (a tényállás, így a szerződés megkötése is 2014. március 15-ét megelőzi, ezért az ügyben az 1959. évi Ptk.-t kell alkalmazni).

Ad 8. Az eljáró tanácsnak a peres felek által feltett kérdések megválaszolását követően több észrevétele nincs.

Ad 9. Az első- és másodrendű alperesek által feltett kérdésekre az eljáró tanács az ad 17–20. alatt válaszol.

Ad 10. Az eljáró tanács megítélése szerint a szoftver (számítógépi programként) szerzői jog által védett műnek tekintendő, ebből következően megilleti a szerzői jog által biztosított védelem. E megállapítás oka az, hogy a megrendelő specifikációja nem határolta le úgy a számítógépi program fejlesztőjének alkotói játékterét, hogy ne lett volna lehetősége a program megalkotása során több lehetőség közül választani. Ezt igazolja, hogy a specifikáció csak a .NET keretrendszer és a szerveren futó MySQL adatbázist jelöli ki, ezek azonban nem határozzák meg sem az alkalmazandó programozási nyelvet, sem pedig a fejlesztőeszközt, aminek a megválasztása a fejlesztőre maradt. A specifikáció továbbá az elvárásokat, algoritmusokat nem valamilyen szabványos modellezőnyelv segítségével rögzíti, így az a fejlesztő alkotó közreműködése nélkül nem is fordítható át forráskódra. A specifikáció adatstruktúrára vonatkozó fejezete továbbá nem határozza meg sem az adatok típusát, sem pedig az azok közötti kapcsolatot, ezek kidolgozása ugyancsak a programozóra maradt. A dokumentum funkcionális fejezete sem alkalmas az automatikus kódolásra, mivel ehhez konkrét függvényekre, eljárásokra, a bemeneti és kimeneti paraméterek meghatározására lett volna szükség, illetőleg azonban a specifikáció nem tartalmazott, azokat tehát a fejlesztőnek kellett kidolgoznia. Összességében tehát a specifikáció a program fejlesztőjének mozgásterét közel sem szűkítette le annyira, amely kizárta volna a kreatív alkotás lehetőségét, emiatt a program egyéni jellege meglevőnek tekinthető. Mivel az a felek között sem volt vitatott, hogy a program nem szolgai másolása valamely más számítógépi programnak, ezért a program eredeti jellege is adott. Mivel a szoftver (a számítógépi program) megfelel az Szjt. 1. § (2) bekezdése szerinti műfaji kritériumnak, és az 1. § (3) bekezdésében meghatározott pozitív védelmi feltételeknek, továbbá nem esik az 1. § (4) és következő bekezdései szerinti kizáró okok hatálya alá, ezért szerzőimű-minősége megállapítható.

Ad 11. Az Szjt. 4. § (1) bekezdése szerint a szerzői jog azt illeti meg, aki az egyéni, eredeti művet megalkotta. A szoftverirányelv 1. § Cikk (3) bekezdése szerint, amelyet tükröz az Szjt. 1. § (3) bekezdése is, a szoftver akkor részesül védelemben, ha az eredeti abban az értelemben, hogy a szerző saját szellemi alkotása, a védelem megítélése során továbbá más feltétel nem alkalmazható.

Ahogy arra az eljáró tanács korábban már utalt, a szoftver szerzőjének azt a természetes személyt kell tekinteni, aki a számítógépi programot megalkotta. Mivel azonban a szoftverre vonatkozó vagyoni jogok átruházhatók, valamint szoftver (számítógépi program) tipikusan munkaviszonyban is alkotható, ezért – ellenkező tényállási adat híján – a szoftver

szerzőjének a szerzői jogosultat (Szt. 106. §), tehát a felperest kell tekinteni, a szoftverrel kapcsolatos szerzői jogok jogosultja tehát a felperes.

Az eljáró tanács megvizsgálta a felperes és az elsőrendű alperes között 2009-ben létrejött „Vállalkozási szerződés, Egyedi alkalmazás fejlesztés (Szoftver)” címet viselő szerződést is (a továbbiakban: szerződés). A vizsgálat arra terjedt ki, hogy a szerződés tartalmaz-e olyan rendelkezést, amely a szoftver vagyoni jogainak átruházására irányult volna. A szerződés 5.5. pontja e körben azt rögzíti, hogy „a fejlesztett szoftver komponensek használati joga az ellenérték kifizetésekor válik esedékessé”. Az eljáró tanács erre tekintettel azt állapítja meg, hogy a felperes – figyelemmel az Szt. 55. §-ára, 16. § (1) bekezdésére, 42. § (1) bekezdésére, és 42. § (3) bekezdésére is – a peres iratok szerint nem kötött a vagyoni jogok átruházására irányuló szerződést, csupán „használati” (értsd helyesen: felhasználási) jogokat biztosított a szerződésben meghatározott feltételek mellett az elsőrendű alperesnek.

Ad 12. A szoftverek specifikációja – az adott ügy egyedi körülményeitől függően – állhat szerzői jogi oltalom alatt. A specifikáció a szoftveriparban nem más, mint egy számítógépi programalkotás által megvalósítandó funkciók különböző mélységű leírása. A specifikáció esetenként csak az ellátandó funkciókat írja le, más esetben azonban ezen túl konkrét képernyőterveket, algoritmusokat, kódsorokat is tartalmaz, ha arra a szoftverfejlesztés során szükség lenne, például azért, mert a szoftvernek alkalmazkodnia kell a megrendelő egyéb rendszereihez.

A szoftverirányelv rendelkezéseinek megfelelően ha a specifikáció olyan előkészítő jellegű dokumentum, amelyből később a számítógépi programalkotás elkészíthető, úgy az a szoftver fogalma alá tartozik és ekként áll védelem alatt.

Az a körülmény, hogy a specifikáció önmagában nem alkalmas a szoftver elkészítésére, és emiatt az a szoftver kifejezési formájaként nem áll védelem alatt, nem zárja ki, hogy a specifikáció szakirodalmi műként védelem alatt álljon. Ahogy a már többször hivatkozott SAS-ügyben az EUB felhívta a figyelmet rá, míg a szoftverek felhasználói kézikönyvében alkalmazott kifejezések önmagukban nem állnak védelem alatt, azok összeválogatása és más elemek vegyítése szakirodalmi művet eredményezhet. Ennek feltétele, hogy a mű megfeleljen a szakirodalmi művek védelmére vonatkozó általános feltételeknek, vagyis – magyar jogi környezetben – annak, hogy a mű egyéni, eredeti jellegű legyen.

Végül az sem kizárt, hogy a specifikáció sem a szoftver kifejeződési formájaként, sem pedig szakirodalmi műként nem áll védelem alatt, ha az a SAS-ügy értelmében előkészítő dokumentumnak nem minősülhet, továbbá nem felel meg az egyéni és eredeti jelleg követelményének. Egy, pusztán a szoftverben megvalósítandó funkciókat leíró dokumentum („megrendelés”) például jellemzően nem minősül sem védett előkészítő dokumentumnak, sem pedig egyéni, eredeti alkotásnak.

A konkrét ügyben az eljáró tanács megállapítja, hogy a specifikáció szakirodalmi műként nem áll védelem alatt, az ugyanis – elsősorban annak szükségessége okán, továbbá azért,

mert az csupán az elvárt követelmények felsorolására korlátozott – nem rendelkezik olyan egyéni jelleggel, amely a szakirodalmi műként való minősítéshez elegendő lenne.

A konkrét ügyben azonban az eljáró tanács megítélése szerint a specifikáció nem minősül előkészítő dokumentumnak sem, mivel önmagában abból a szoftvert később nem lehet előállítani, így az nem tartozik a szoftver fogalmi körébe sem.

Ad 13. A szerződés 1.1. pontja a szerződés céljaként a következőt határozza meg: „... a Megrendelő számára a szoftver rendszer fejlesztése”. A szerződés 1.4. pontja szerint a projekt része volt a rendszertervezés, a követelményspecifikáció elkészítése és maga a fejlesztés is.

Az eljáró tanács a fenti rendelkezések, továbbá a törvényszék által összefoglalt tényállás alapján megállapítja, hogy a szerződés megkötésekor a szoftver nem létezett, a felek szándéka épp az volt, hogy azt létrehozzák. Ebből következően a felek jövőben megalkotandó műre vonatkozó szerződést kívántak létrehozni.

A szerződés tartalmi szempontból is az Szjt. szerinti felhasználási szerződésnek minősül, mivel az minden ehhez szükséges elemet tartalmaz, így meghatározta a feleket, a művet, a felhasználási engedélyt és a díjazást is.

Ad 14. A szerződés 5.5. pontja arról rendelkezik, hogy a „fejlesztett szoftver komponensek használati joga az ellenérték kifizetésekor válik esedékessé”. Az eljáró tanács megítélése szerint e rendelkezést – figyelemmel az Szjt. 42. § (3) bekezdésére is – úgy kell érteni, hogy a szerződéssel engedélyezett felhasználásokra a felhasználó (a peres ügy elsőrendű alperese) csak akkor válik jogosulttá, ha a szerződésben meghatározott díjak megfizetésre kerültek, vagyis a felek felfüggesztő feltételt [a Ptk. az Szjt. 3. § útján felhívott 228. § (1) bekezdése] alkalmaztak.

A szerződés 5.1. pontja szerint a felperest a fejlesztés, továbbá a szerződésben biztosított felhasználási engedélyek ellenértékeként összesen nettó 2 500 000 Ft illette meg, amely azonban a szerződés 1.3. pontja szerint napidíj alapján növelhető volt, ha a fejlesztés időtartama a 26 mérnöknapot meghaladta.

A kérdés megválaszolásához annak vizsgálatára van szükség, hogy felperesnek ténylegesen hány mérnöknapra volt szüksége az első- és másodrendű alpereseknek átadott szoftver elkészítéséhez, adatok hiányában azonban ez nem volt megállapítható az eljáró tanács számára. Az azonban e nélkül is rögzíthető, hogy amennyiben a szoftver elkészítése a 26 mérnöknapot ténylegesen meghaladta, és ennek következtében felperest a szerződés 5.1. pontjában meghatározott díjon felül további, napidíj alapú díj is megillette, úgy az első- és másodrendű alperesek a szerződés szerint csak akkor szereztek meg a szoftver felhasználási jogát, ha e díjakat is megfizették a felperes számára. A felhasználási jog keletkezésének felfüggesztő feltételhez kötése (szerződés 5.5. pont) ugyanis nem tesz különbséget aszerint, hogy a díj milyen felperesi szolgáltatás ellenértéke, más szóval az hogyan oszlik meg a mű elkészítésének és a felhasználási jog átengedésének az ellenértéke között. Ezért csak arra a

következtetésre lehet jutni, hogy a felperes csak valamennyi, a szerződés alapján járó ellenérték megfizetésének a feltételével engedte át a felhasználási jogot.

Ad 15. Az eljáró tanács megítélése szerint az első- és másodrendű alperesek olyan felhasználási jogot engedtek át a harmadrendű alperesnek, amellyel ők maguk nem rendelkeztek.

A szerződésnek e tekintetben releváns rendelkezése a már hivatkozott 5.5. pontja, amely szerint a felhasználási jogokat a felhasználó az ellenérték (díj) megfizetésével egyidejűleg szerzi meg. E rendelkezés – tekintettel az Szjt. 42. § (3) bekezdésére – nem értelmezhető oly módon, mint amivel a felperes vagyoni jogait át kívánta volna ruházni az elsőrendű alperesre, ehhez a feleknek ugyanis a jogátruházást kifejezetten tartalmazó megállapodást [Szjt. 9. § (6) bekezdés, Szjt. 55. §] kellett volna kötniük. Az Szjt. 46. § (1) bekezdése azt is kimondja, hogy a felhasználási engedélyt a felhasználó csak akkor ruházhatja át harmadik személyre, illetve csak akkor adhat harmadik személynek további engedélyt a mű felhasználására, ha azt a szerző kifejezetten megengedi számára. Ilyen kifejezett rendelkezést azonban a szerződés nem tartalmaz, vagyis az elsőrendű alperes önmagában a szerződés alapján további felhasználást nem engedélyezhetett volna a harmadrendű alperes számára.

Az eljáró tanács a fentiek mellett jelzi, hogy a rendelkezésre bocsátott adatok alapján a felperes tudott arról, hogy az elsőrendű alperes a szoftvert nem saját maga, hanem megrendelője, a harmadrendű alperes számára készítette el. Ezt nyilvánvalóan alátámasztja, hogy a felperes személyesen közreműködött a szoftver harmadrendű alperes rendszerébe történő implementációjában, az ott felmerült hibák javításában, a felhasználást azonban nem kifogásolta. A felek szándéka tehát a szoftver ilyen jellegű felhasználását átfogta, az általuk írásban megkötött szerződés azonban a felhasználási jog átruházására nem terjedt ki, e tekintetben tehát a szerződést nem kellő körültekintéssel fogalmazták meg. Más szóval: köztük a felhasználási jog átruházására vonatkozó megállapodás létrejött (ráutaló magatartással), azonban e megállapodás – tehát csak a felhasználási jog harmadik személyre történő átruházására vonatkozó megállapodás – az írásba foglalás elmaradása miatt alaki okból érvénytelen. Az érvénytelenség a megállapodásnak csak azon részére állapítható meg, ahol annak írásba foglalása elmaradt.

Az Szjt. 45. § (1) bekezdése szerint a felhasználási szerződést írásban kell megkötni, ez alól az Szjt. 60. § (5) bekezdése csak a kereskedelmi forgalomban kapható szoftverek esetében tesz kivételt, miközben a tárgybeli szoftver nem tartozik e körbe. A felhasználási szerződés (vagy annak egyes rendelkezéseinek) írásbeli rögzítése elmaradásának jogi következményeit az SZJSZT már vizsgálta, e körben ezért az eljáró tanács az SZJSZT-09/09 számú ügyben hozott szakvéleményre hivatkozik:

„Az Szjt. alapján – kizárólag a normák tartalmát és a jogalkotói szándékot nézve – ebben az esetben nem keletkezik felhasználási jog (nem történik jogátruházás). Az Szjt. 16. § (1) bekezdése, 42. § (1) bekezdése, és – a jogátruházás

esetére – az 55. § alapján csak meghatározott alakságoknak megfelelő engedély alapján keletkezik felhasználási jog.

A hatályos Sztj. e tekintetben kifejezetten eltér a korábbi szabályoktól. Míg „a mű jogszerű felhasználásához szükséges engedély formáját illetően a régi Sztj. megelégedett a szerződésen kívül adott (egyoldalú) hozzájárulással is, az új Sztj. 16. § (1) bekezdés második mondata főszabályként szerződés kötését kívánja meg.” ... „A 9. § (2) bekezdése szerinti szerzői vagyoni jog gyakorlásának rendeltetésszerű módja a felhasználási szerződés kötése. Az Sztj. változtatott a régi Sztj. azon megközelítésén, hogy a felhasználáshoz (valójában a nyilvánosságra hozatalhoz), a személyhez fűződő jogok körében adott hozzájárulás elegendő lehet a szerző oldaláról a felhasználási szerződés megkötéséhez. Az Sztj. rendszerében a felhasználás engedélyezésére, tehát a vagyoni jogok gyakorlása körében adott felhatalmazásra csak felhasználási szerződés megkötése útján kerülhet sor. Az 55. § hatálykiterjesztése pedig ennek az elvnek a hatókörét kiterjeszti az előadóművészi teljesítmények felhasználására és a szerzői vagyoni jogok átruházására irányuló szerződésekre is. [Sztj. Nagykommentár, szerk: Gyertyánfy Péter, a 16. § (1) bekezdéséhez és a 42. § (1) bekezdéséhez fűzött magyarázat, Complex + Jogtár, 2009. május 31-i lezárás].”

A korábbi szakvélemény azt állapította meg, hogy írásban rögzített felhasználási szerződés hiányában „a ráutaló magtartás szerződési nyilatkozatnak tekintendő, a felek között létező felhasználási szerződés jött létre, azonban az alaki okból, az írásba foglalás elmaradása miatt érvénytelen.”

Ad 16. Az eljáró tanács rögzíti, hogy nincs annak szerzői jogi relevanciája, hogy a szoftver megvalósított-e olyan funkciót, amelyre a harmadrendű alperes korábban nem volt képes, illetve annak sem, hogy a fejlesztés beleillett-e a harmadrendű alperes fejlesztési terveibe. Tekintettel arra, hogy a már többször hivatkozott SAS-ügyből következően a funkcionalitás nem minősül a szoftver kifejezési formájának, a szerzői jogi védelemnek és a szoftver által megvalósított funkcióknak nincsenek találkozási pontjaik. (Egy funkciót megvalósíthat akár szerzői műnek minősülő, akár a műminőség követelményeit ki nem elégítő számítógépi program. Sőt, egy funkciót akár több, egymástól függetlenül keletkező mű vagy ilyenek nem minősülő számítógépi program is megvalósíthat.)

Ad 17. Az eljáró tanács rögzíti, hogy a szoftverfejlesztésnek nincs kizárólagosan alkalmazott munkafolyamata, a fejlesztésben részt vevő felek az egyedi körülményektől függően határozzák meg az egyes lépéseket és azok egymásutániságát. A szerzői jog szempontjából továbbá csak annak van jelentősége, hogy az alkotói kreativitás a szoftverfejlesztés mely

szakaszában jelenik meg, és ennek eredményeként a fejlesztés mely pontján jön létre olyan mű, amely a szerzői jogi védelem tárgya.

A fentiek előrebocsátását követően az eljáró tanács álláspontja az, hogy az első- és másodrendű alperesek beadványában leírt folyamatot a gyakorlatban sok szoftverfejlesztés esetén követik.

Ad 18. és 19d)–e) Az eljáró tanács a törvényszék, illetve a felperes kérdéseinek a megválaszolásakor részletesen értékelte szerzői jogi szempontból a felperes, illetve az első- és másodrendű alperesek tevékenységét. Az eljáró tanács ennek során rögzítette, hogy álláspontja szerint a szoftver szerzői jogi védelem alatt áll, az első-, illetve másodrendű alperes által készített specifikáció pedig nem áll szerzői jogi védelem alatt.

Az eljáró tanács megítélése szerint nincs szerzői jogi relevanciája annak, hogy a szoftver fejlesztéséhez a felperesnek 26 mérnöknep elegendő volt-e. Az elsőrendű alperesek a felhasználási szerződés esetleges hibája esetén a polgári jog általános szabályai szerint léphetnek fel, függően a „jogi hiba” jellegétől.

Ad 19a) Az eljáró tanács nem látja a kérdés szerzői jogi relevanciáját. Szerzői jogi szempontból a szerződés egy jövőben megalkotandó mű (számítógépi programalkotás) létrehozását célozta.

Ad 19b–c) Az alperesi kérdésnek szerzői jogi relevanciája nincs. A felek a szerződés 1.4.1. pontja alapján abban állapodtak meg, hogy a szoftver a felek által közösen elkészített követelménydokumentáció alapján fog elkészülni. Az ennek megfelelően az első-, illetve másodrendű alperes irányításával elkészített specifikáció a szoftverfejlesztés alapjául szolgáló dokumentum volt, a felek a felperes szerződésszerű teljesítését ez alapján ítélték meg. A félreértések elkerülése végett az eljáró tanács itt is megjegyzi, hogy a specifikáció nem szűkítette le a felperes alkotói játékterét, és önmagában nem volt elegendő a számítógépi program megalkotásához.

A funkcionális specifikáció elkészítése a szoftverfejlesztés fontos, nagy szakmai felkészültséget igénylő, de önálló szerzői jogi védelmet nem eredményező szakasza. Jelen esetben erről van szó: az elsőrendű alperes képviselőjében a másodrendű alperes olyan munkát végzett, amely nélkül a számítógépi program nem lett volna elkészíthető, önmagában ez a körülmény azonban nem teszi az első-, illetve a másodrendű alpereseket szerzői jogi jogosulttá.

Ad 20. Ahogy arra az eljáró tanács korábban már felhívta a figyelmet, a szoftverek szerzői jogi védelme nem függ a szoftver használhatóságától vagy a fejlesztés szakmai minőségétől, így a szoftver akkor is szerzői jogi védelem alatt áll, ha egyébként nem vagy csak indokolatlanul bonyolultan képes a megrendelői igényekben megfogalmazott feladatokat, funkciókat

ellátni. A szoftver a programozó saját szellemi terméke, annak szerzői jogi védelme pedig – következően az Szjt. 1. § (3) bekezdéséből – nem függ minőségi jellemzőktől vagy az alkotás színvonalára vonatkozó értékítélétől.

Az eljáró tanács ugyanakkor azt is jelzi, hogy megítélése szerint az iratok között felsorolt hibák nem okoznak használhatatlanságot, és nem teszik alkalmatlanná a szoftvert a feladat ellátására. Megfelelően paraméterezett, helyesen megadott bemeneti adatok megléte esetén alkalmas a rendeltetésszerű, a specifikációból adódó funkciók betöltésére.

Dr. Faludi Gábor, a tanács elnöke
Dr. Békés Gergely, a tanács előadó tagja
Karácsony József, a tanács szavazó tagja

Összeállította: Barsvári Tímea

KÖNYV- ÉS FOLYÓIRATSZEMLE

A szerzői jogi ágazatok gazdasági súlya Magyarországon 4. Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala, 2014; ISBN 978-963-9157-74-3

Elöljáróban: a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala 2012-ben jelentette meg dr. Hepp Nóra és dr. Fejesné dr. Lőrincz Anna: Szerzői jog c. tankönyvét, amely, a hivatal ajánlójából idézve, „közérthető módon, érdekes hazai és külföldi gyakorlati példákkal kiegészítve ismerteti a legfontosabb szerzői jogi kérdéseket, kezdve a szerzői jogi védelem feltételeitől a szabad felhasználás esetein keresztül a szerzői jogok megsértése esetén igénybe vehető jogérvényesítési eszközökig.” Szó szerint kihagyhatatlan mindenkinek, aki a szellemi vagyon körébe tartozó alkotások előállításával, hasznosításával foglalkozik, vagy a munkája, illetve a gazdasági tevékenysége érintheti ezeket a területeket.

A jelen kötet célja és tartalma, belőle idézve (és minden további idézet belőle származik): „Az ENSZ Szellemi Tulajdon Világszervezete 2003-ban publikálta azt a módszertani útmutatót, amely az elmúlt közel egy évtizedben lehetővé tette a kreatív ágazatok GDP-re gyakorolt hatásának széles körű nemzetközi összehasonlítását. ... Jelen tanulmány célja a WIPO-metodikát alkalmazó korábbi három – 2002., 2006. és 2009. tárgyévi – magyarországi felmérés 2011-es adatokkal történő megismétlése és az eredmények összehasonlítása. A legutóbbi vizsgálat kimutatta, hogy a 2008-ban kirobbant pénzügyi és gazdasági válság legkorábban jelentkező kedvezőtlen hatásaival szemben a szerzői jogi ágazatok – leginkább a legkreatívabb tevékenységeknek köszönhetően – képesek voltak sikeresen ellenállni. A mostani felmérés arra a kérdésre keresi a választ, hogy ezek a tevékenységek hogyan reagáltak a recesszió elhúzódására, illetve annak begyűrűzésére a gazdaság minden területén.” Az ebből megállapítható tények gazdasági és stratégiai jelentősége nyilvánvaló.

A vizsgálat módszertana: minden statisztikai elemzés értelmezésének az alapja a vizsgálat módszertana. Jelen esetben: „A kreatív ágazatok gazdasági súlyának számszerűsítését célzó WIPO-módszer a szerzői jogi szektort meglehetősen tágan értelmezi. A szerzői jogi alapú ágazatok körében nem csupán azokat a tevékenységeket veszi számításba, amelyek részben vagy teljes egészében a szerzői jog által védett alkotások létrehozására, terjesztésére és közvetítésére irányulnak, hanem azokat is, amelyek – a kreatív ágazatokra vonatkozó, a többi értelmezéshez képest új elemként – a szerzői jogi alkotások fogyasztásához szükséges technikai vagy egyéb háttérrel biztosítják. Az alapgondolat szerint ugyanis a szerzői jog által védett alkotások létrehozása és élvezete általában megköveteli bizonyos közvetítők közreműködését. Ilyen transzfer lehet például bármilyen technikai háttér (pl. hangszer, rádió), valamint kiszolgálótevékenység (pl. kereskedelem, csomagolás, szállítás). A WIPO módszertani útmutatója a szerzői jogi ágazatokat négy fő csoportba osztja. A besorolás azt veszi

figyelembe, hogy az adott tevékenységek mennyire szorosan kapcsolódnak a szerzői jog alá eső termékekhez vagy szolgáltatásokhoz. Eszerint megkülönböztethetők:

- I. primer (elsődleges) szerzői jogi ágazatok,
- II szerzőijog-függő technikai háttérágazatok,
- III. részlegesen szerzői jogi ágazatok,
- IV. egyéb kiszolgáló ágazatok.

A primer szerzői jogi ágazatok körébe azok a szektorok tartoznak, amelyek támogatják a szerzői jogi védelem alá eső alkotásokkal kapcsolatos alapvető tevékenységeket: ezek létrehozását, előadását, sugárzását, közvetítését, kiállítását és terjesztését.

A szerzőijog-függő technikai háttérágazatok csoportja tartalmazza azokat a szektorokat, amelyek közvetítőként elősegítik a szerzői jogi védelmet élvező művek létrehozását, terjesztését vagy fogyasztását. Ezért idesorolható olyan eszközök, berendezések gyártása és értékesítése, amelyek képesek betölteni a kapcsolatteremtő szerepet a szerzői jogi ágazatok alkotói és élvezői között.

A részlegesen szerzői jogi ágazatok csoportjába azok a szektorok tartoznak, amelyek tevékenysége nem teljes egészében irányul a szerzői jog által védett alkotások létrehozására. Ennek megfelelően ezeket az ágazatokat a WIPO-metodika gazdasági-társadalmi szerepüknek megfelelő súlyal veszi számításba.

A negyedik csoportot alkotó egyéb kiszolgáló ágazatok körébe olyan szektorok tartoznak, amelyek tag értelemben véve közvetítőként támogatják a szerzői jog által védett alkotások érvényesülését.” Mindezek gazdasági számbavételéhez a módszertan pontosan meghatározott súlyozást rendel, amelyet a tanulmány bemutat.

A tanulmányban szereplő gazdasági mutatószámuk és forrásuk

„A magyarországi vizsgálat során a következő gazdasági mutatószámok kiszámítására került sor a szerzői jogi ágazatok gazdasági és foglalkoztatási teljesítményeire vonatkozóan korábban a 2002., 2006. és 2009., jelen tanulmányban pedig a 2011. évre:

- bruttó kibocsátás,
- bruttó hozzáadott érték,
- munkavállalói jövedelem,
- foglalkoztatottak száma,
- termékbehozatal,
- termékkivitel,
- szolgáltatásbehozatal,
- szolgáltatáskivitel.”

Az elemzés fő megállapításaiából

A vizsgált ágazatok nemzetgazdasági jelentősége: „A szerzői jogi ágazatok a teljesítményük és a foglalkoztatáshoz történő hozzájárulásuk alapján – a korábbi felmérések eredményeihez

hasonlóan – jelentős súlyt képviselnek a magyar nemzetgazdaságban. A 2011. évi hazai GDP-t közel 1800 milliárd Ft-tal gyarapították, ezzel összesen 7,62%-os súlyt képviseltek.” És „A 2002., a 2006. és a 2009. évi felmérési eredményekkel összhangban a legújabb, 2011. tárgyévi adatok megerősítik, hogy a szerzői jogi ágazatok továbbra is a gazdaság fő hajtómotorjai közé tartoznak.” Ez elvitathatatlanul jelentős teljesítmény. Kiemelt kormányzati figyelmet érdemel a fenntartása és lehetőleg további erősítése.

Gazdaságpolitikai nézőpontból figyelmeztető tény ugyanakkor, hogy „A korábbi és a jelen vizsgálati eredmények által felrajzolt trend szerint a 2002 és 2006 között a szerzői jogi ágazatok bruttó hozzáadott értékben képviselt súlyának 0,75 százalékpontos növekedése a 2006 és 2009 közötti időszakban 0,43 százalékpontra mérséklődött, amit 2009 és 2011 között egy 0,23 százalékpontos csökkenés követett. ... Összességében megállapítható, hogy a szerzői jogi ágazatok együttes nemzetgazdasági súlya minden egyes vizsgált indikátor tekintetében csökkent a 2009 és 2011 közötti időszakban. A visszaesés oka kategóriánként változó: a hozzáadott érték esetében elsősorban a primer szerzői jogi szektorok, a foglalkoztatás és a munkajövedelem tekintetében a technikai háttérágazatok, a kibocsátásban pedig ezek mindegyikének mérséklődése okolható.”

Az élvonal: „A magyar szerzői jogi ágazatok közül 2011-ben négy szektor emelkedett ki igazán, legalább 0,5%-os súlyt elérve a nemzetgazdasági GDP-ben. Ezek mindegyike a primer szerzői jogi tevékenységek közé tartozik. A listavezető és folyamatosan növekvő 'szoftver és adatbázis' közel 2%-os teljesítménye kétszerese a második helyezett 'sajtó és irodalom'-nak, amit a 'filmalkotás és videó' és a 'zene, színművek és opera' csoport követ.”

A növekedési pályák: „A szerzői jogi szektorokhoz tartozó iparágak eltérő növekedési pályán haladtak az elmúlt években. (Ez természetes – Osman P.) Az elemzés alapját képező 27 szerzői jogi ágazat közül 11 szektorban volt magasabb a bruttó hozzáadott érték volumenének növekedése a nemzetgazdasági átlagnál a 2009 és 2011 közötti időszakban (2009. évi összehasonlító áron mérve).”

„A GDP-nél nagyobb mértékben növekvő hozzáadott értékű szerzői jogi ágazatok: szoftver és adatbázis / papír gyártása / vizuális és grafikus művészet, reklám / ékszer és érmék / számítógép gyártása / egyéb kézműves áruk / hangszer gyártása / háztartási eszközök, porcelán és üveg / fénymásoló gyártása / játékok / technikai háttérágazatok kis- és nagykereskedelme / részlegesen szerzői jogi ágazatok kis- és nagykereskedelme.”

Az egyik legfontosabb mutató, a *foglalkoztatáshoz való hozzájárulás* alakulása: „A KSH adatai szerint az összes foglalkoztatott száma Magyarországon 2011-ben megegyezett a 2009-es adattal. ... Ezzel szemben a szerzői jogi ágazatokban a korábbinál 7,5 ezer fővel kevesebbet foglalkoztattak (269,6 ezer fő). Az egyes kategóriák közül a primer szektorokban 5 ezer fővel többen dolgoztak az előző időszaknál, míg a technikai háttérágazatokban 8 ezer fővel, a részlegesen szerzői jogi ágazatokban 3,5 ezer fővel, az egyéb kiszolgáló ágazatokban pedig ezer fővel csökkent a munkavállalók száma. ... A legjelentősebb a növekedés a 'szak-

mai érdek-képviselői szervezetek' (31%), a 'kölsönzés' (22%) és a 'szoftver és adatbázis' (9%) alcsoportokhoz kapcsolódóan ment végbe."

A versenyképesség egyik legfontosabb tényezője a *termelékenység*: „A vizsgált tevékenységek közül a 'számítógép gyártása' termelékenysége nőtt a legintenzívebben (átlagosan évi 49%-kal). Ettől alig elmaradó javulást tudott felmutatni az 'üres rögzítő gyártása' (34%) és a 'fénymásoló gyártása' (33%), de még a 'papír gyártása' egy főre jutó teljesítményének javulása is megközelítette a 30%-ot (27%). A csökkenő mutatók között a 'szakmai érdek-képviselői szervezetek' és a 'kölsönzés' mutatott jelentősebb értékeket (-21% és -10%)."

Mindezekkel az *átfogó helyzetértékelés*: „A fentieket összefoglalva megállapíthatjuk, hogy a gazdasági válság elsődleges kedvezőtlen hatásai sokkal kevésbé rázták meg a szerzői jogi ágazatokat, mint a nemzetgazdaság egészét, ám ezek a negatív hatások idővel mégis begyűrűztek, a többi – pl. termelői – ágazatokhoz képest kétségtelenül csökkentve a kreatív tevékenységek teljesítményét."

Az ágazatok gazdasági jelentőségének megítélését segíti a tanulmányban szereplő *más gazdasági szektorokkal történő összehasonlítás*. Ebből idézve:

„A magyar szerzői jogi ágazatok a bruttó hozzáadott értéket tekintve a legfontosabb szektorok között helyezkednek el. A 2011. tárgyévi listát a feldolgozóipar vezeti 5322 milliárd Ft bruttó hozzáadott értékkel, amit a kereskedelem, gépjárműjavítás és az ingatlanügyletek követnek. Az összes szerzői jogi ágazat a negyedik a sorban olyan jelentős szektorokat megelőzve, mint a szállítás, raktározás; az infokommunikáció vagy éppen a szakmai, tudományos, műszaki tevékenység. Az összes szerzői jogi szektor bruttó hozzáadott értéke a mezőgazdaság, az oktatás és a pénzügy, biztosítás több mint másfélszerese; az építőipar kétszerese; a villamosenergia-ipar háromszorosa, valamint a vendéglátás ötszöröse.

A primer szerzői jogi ágazatok teljesítménye az összes szerzői jogi ágazat hozzáadott értékének a kétharmada. A legkreatívabb tevékenységek csoportja önmagában megközelíti a szakmai, tudományos és műszaki tevékenységek jelentőségét, és túlszárnyalja – többek között – a mezőgazdaság, az oktatás, a pénzügy, biztosítás, az egészségügy és az építőipar hasonló mutatóját.

A kreatív iparágak a foglalkoztatásban is jelentősen hozzájárulnak a nemzetgazdasághoz: 2011-ben 270 ezren dolgoztak a területen. Ez megerősíti negyedik helyét a legfontosabb hazai ágazatok között."

A tanulmány a továbbiakban egy-egy fejezetben külön-külön részletesen tárgyalja az ágazatok négy csoportjának gazdasági súlyát, egy további pedig a szerzői jogi ágazatok külkereskedelmi forgalmát. Ez utóbbiból: „A *termékforgalom* szempontjából számításba vehető primer szerzői jogi ágazatokhoz kapcsolódó árukat a vizsgált évben 31,7 milliárd Ft értékben hozták be külföldről hazánkba, ami az összes nemzetgazdasági termékimport értékének 0,16%-a. Ez jelentős csökkenést mutat 2009-hez képest mind folyóáras, mind százalékos értékben." „A 2011. tárgyévi kreatív ipari termékkivitel folyó áron – a 2009-hez képest 4%-os növekedést produkálva – 29,8 millió Ft volt, amely

0,14%-a az összes magyarországi exportnak. Az előzőek értelmében az egyenleg 2011-ben 2 milliárd Ft-os külkereskedelmi hiányt mutatott (szemben a két évvel korábbi 9,2 milliárd Ft-tal). A vizsgált év eredményeit összehasonlítva a korábbi évek adataival megállapíthatjuk, hogy a primer szerzői jogi ágazathoz kapcsolódó termékek behozatala folyamatosan csökken, míg a kivitelük nő, vagyis összességében hazánk egyenlege javul.” *Az ágazatokhoz tartozó szolgáltatások külkereskedelméről*: 2011-ben „a szerzői jogi tevékenységekhez kapcsolódó szolgáltatások importja 7,5%-os növekedéssel 1036 milliárd Ft-ot tett ki. A legnagyobb növekedést e téren a ’hírügynökségi szolgáltatások’ érték el (29,6%), amit az ’egyéb üzleti, szakmai és műszaki szolgáltatások’ (21,85%) és az ’adatbázis-szolgáltatás, online kiadás’ (14,5%) követett. Ezzel szemben a ’távközlési szolgáltatások’ behozatalának mértéke csökkent a legnagyobb mértékben (13,8%-kal), de jelentősen mérséklődött a ’franchise és hasonló jogok’ teljesítménye is (8%-kal).” *Az exportban* „A szerzői jogi szolgáltatások teljesítménye majdnem 22%-kal gyarapodott, és elérte a 1113 milliárd Ft-ot. ... A magyar szerzői jogi tevékenységekhez kapcsolódó kivitel rangsorát az ’audiovizuális és kapcsolódó szolgáltatások’ és a ’számítástechnikai szolgáltatások’ vezetik 283 milliárd Ft, illetve 256 milliárd Ft-os adott évi teljesítménnyel.”

A tanulmány negyedik (záró) részét egy önmagában is nagyon tanulságos áttekintés teszi ki: *Fejlődési trendek a primer szerzői jogi ágazatokban*. Ez a következő ágazatokat elemzi: Sajtó és irodalom / Zene, színház, fesztiválok / Múzeumok / Filmalkotás és videó / Rádió és televízió / Hirdetés, reklám / Információ és kommunikáció. Innen a nyitó megállapításokat idézzük, mert az abban leírtak nagyban jellemzik az ágazatok fejlődésének anyagi alapjait: „A költségvetés kulturális kiadásai 2011-ben megközelítették a 217,5 milliárd forintot. Folyó áron számítva ez több mint 10%-os növekedést jelent az előző évhez, és több mint 21%-os gyarapodást 2009-hez képest. Ezzel szemben a GDP-beli részesedés két év tekintetében változatlan maradt. A lakosság kultúrára fordított nominális kiadásai 2011-ben 59 milliárd forint körül alakultak, ami 1,3%-os nominális mérséklődést jelent az egy évvel ezelőtti sinthez viszonyítva, ám összességében 1,8%-os növekedést 2009-hez képest. Mégis, 2011-ben a GDP-arányos lakossági kulturális kiadások mértéke tíz éve nem tapasztalt alacsony szintre mérséklődött.”

Dr. Osman Péter

Geistiges Eigentum und Urheberrecht aus der Historischen Perspektive (Szellemi tulajdon és szerzői jog történelmi perspektívából). Szerk. dr. Jakab Éva. Szegedi Tudományegyetem, *Lectiones Juridicae* sorozat 10. kötet, Szeged, 2013; ISBN 978-615-5300-19-6

A Szegedi Egyetem Jogi Karán 2010 óta működő Kutatási és Oktatási Központ feladata a szellemi tulajdon kutatása. Az első két év kutatómunkájának lezárásaként 2012 májusában nemzetközi konferencia rendezésére került sor, a tanulmánykötet az ott elhangzott előadásokat tartalmazza az előadók neveinek betűrendjében.

Th. Gregen professzor (Luxemburg) „Kopírozás elleni védelem a régi Német Birodalomban” c. tanulmányában Köln városnak az ellenreformációs tevékenységre gyakorolt hatását vizsgálja. A privilégiumok megsértése (mai fogalmaink szerint: a szerzői jogok bitorlása) miatt 1806-ig a Birodalmi Udvari Tanács (*Reichshofrat*) ítéltetett. Levéltári kutatásokra támaszkodva a tanulmány több érdekes korabeli jogesetet ismertet.

Görög Márta docens (Szeged) „A know how fogalmának ismertetőjegyei” c. tanulmányában a know-how és az üzleti titok közötti összefüggéseket elemzi, ismertetve a szakirodalom megállapításait, valamint a TRIPS-megállapodás rendelkezéseit.

H. Häller docens (St. Pölten) „Szemelvények az osztrák szerzői és médiajogból” c. írásában a lapkiadók védelmét, az osztrák filmjognak egyik vitatott rendelkezését, valamint egy neonáci filmfelvétel miatti eljárást tárgyalja.

Jakab Éva professzor (Szeged) „A tulajdon koncepcióinak változása az idők folyamán” c. német nyelvű, mondhatni „alapozó” tanulmányában, Locke tulajdonelméletét vizsgálva, s annak gyökereit kutatva Ciceróig, sőt Arisztotelészig jut el. Már e nevek említése is jelzi, hogy a magasröptű írás bővelkedik jogtörténeti és jogfilozófiai gondolatokban.

C. Lydorf docens (Saarbrücken) „Lehetséges-e színeket oltalmazni?” c. írásában a joggyakorlat szempontjából különösen problematikus témát vizsgál, s közben veszi a fáradságot, hogy a színvédelem kérdéseit is felvető magyar és német legfelsőbb bírósági Pick-ítéletek mellett még a II. András király Aranybullájával kapcsolatos pecsétszíneket is bevonja vizsgálódásába. A pecsétszíneket ugyanis néhány német jogtudós mintegy középkori védjegyként értékeli.

Mezei Péter docens (Szeged) „Technológia és fogyasztói igények a szerzői jog fejlődésének tükrében” c. angol nyelvű tanulmányában a technikának a szerzői jogra gyakorolt hatását vizsgálja. Szinte harciasan vonja le azt a végkövetkeztetést, hogy a szerzői jogászoknak is tudomásul kell venniük, hogy a fájlcsere, valamint az internet kínálta lehetőségek ma már felülírják a szerzői jogot, hiszen társadalmi igényt elégítenek ki.

Molnár István docens (Szeged) „Állami finanszírozású kutatás és a szellemi tulajdonjogok” c. angol nyelvű írásában a találmányokhoz való szabad hozzáférés (*open access*) és a jogvédelem (szabadalmaztatás) koncepciója közötti feszültségeket vizsgálja. A tanulmányt a

Nagyalföld régióban végzett empirikus kutatás eredményeinek a bemutatásával szemlélteti, s végül is a szabadalmi, illetve licenciarendszer mellett foglal állást.

Nótári Tamás docens (Budapest) „Szemelvények a korábbi magyar szerzői jogból” c. angol nyelvű tanulmányában beszámol a Szemere Bertalan nevével jelzett szerzői jogi törvény tervezetéről, amely a király szentesítésének hiányában nem vált törvénnyé, valamint az osztrákhhoz hasonló első magyar szerzői jogi törvényről, amely már csak a kiegészítés után jöhetett létre, 1884-ben.

Orosz Nóra Natália (Drezda) „A mediációs eljárás jellemzői a német jogban” c. tanulmányában a közvetítői eljárásról szóló uniós irányelvnek a német jogba történő átültetéséről szóló törvényjavaslatot ismerteti.

Papp László (Debrecen) „Iparjogvédelmi jogviták szervezeti keretei a dualizmus korában és a Horthy rendszerben” c. angol nyelvű tanulmányában az 1895. évi szabadalmi törvény alapján működött Szabadalmi Bíróságról számol be, amelyet a korabeli törvényalkotó annak szem előtt tartásával hozott létre, hogy az ügyek egyaránt tartalmaznak műszaki és jogi elemeket.

Tattay Levente egyetemi tanár (Budapest) „A szellemi tulajdonjogok fejlődéstörténete az Európai Unióban” c. írásában beszámol azokról a tényezőkről, amelyek indokolták (ő az „elodázhatatlan” kifejezést használja) a szellemi alkotásokra vonatkozó jog uniós megalkotását. Ezt követően a tárgybani közösségi jogfejlődés három fázisát ismerteti: a kezdeti 1990-ig, az első- 2000-ig, a második generációs pedig 2011-ig. Tanulmányában sorra veszi az iparjogvédelem valamennyi eszközét.

Végh István professzor (Salzburg) „Tulajdon testetlen tárgyakon, nyomkeresés a római jogi dolog fogalma táján” c. tanulmányában a német jogi irodalomban lezajlott vita alapján, saját végkövetkeztetéseként azt mondja, elképzelhető, hogy a szellemi javak már a római jogban is jogügyletek tárgyai lehettek, arra azonban nincs használható adat, hogy ebben a vonatkozásban a jogvédelem is létezett volna.

A tanulmánykötetet Vida Sándor: „A védjegytörvény története Magyarországon 1858–1969 között” c. írása zárja.

Nem volna illendő szó nélkül hagyni azt a tipográfiai csemegét, hogy néhány esetben a Szegedi Somogyi Károly Városi Könyvtár állományában található régi könyvek mívés címlapjainak reprodukciói szolgálnak a tanulmányok elválasztásául – ez jól fejezi ki a szerkesztő kulturáltságát és hagyományőrzését.

Műfaját tekintve leginkább a francia nyelvben használatos *Mélanges* (tanulmánygyűjtemény) illik a könyvre. Vagy népiesebb hasonlattal: olyan virágcsokor, amelynek különféle szép virágai mind ugyanabból a kertből származnak, amelynek neve: szellemi tulajdon.

Kifogásolni legfeljebb azt lehet, hogy a háromnyelvű (német–angol–magyar) tartalomjegyzékben a magyar tanulmányok címe nem jelenik meg valamilyen fordításban, így ezeket a külföldi olvasó aligha fogja megfejteni. Ezt a megjegyzést az egyébként magas színvonalú

és érdekes könyv miatt csupán azért írom, mert remélem, hogy a fiatal szegedi tudományos műhelynek ezt a dicséretes kiadványát továbbiak is fogják követni.

Ennél nagyobb fájdalom számomra, hogy a szellemi tulajdon és versenyjog egyik legkiválóbb német művelőjének, a müncheni *Ohly* professzornak a szerzői jogi tárgyú előadása hiányzik. Abban persze biztos vagyok, hogy ez nem a szerkesztőn múlt.

Dr. Vida Sándor

* * *

Robert Skidelsky — Edward Skidelsky: Mennyi az elég? A pénz imádata – érvek a jó élet mellett. Corvina, 2014; ISBN: 9789631362176

„2012 egyik sikerkönyvét tartja a kezében az olvasó” – írja a Corvina ajánlója. Bátran hozzátehetjük: korunk egyik leginkább égető problémájáról ad értő, mélyreható elemzést: „Ez a könyv a mértéktelen mohóság ellen érvel – ezen azt a lélektani jelenséget értjük, amely meggátol bennünket – egyéneket és társadalmakat –, hogy kimondjuk: 'eddig, és ne tovább'. A közgazdasági értelemben vett kielégíthetetlen mohóságról beszélünk, az egyre több pénz akarásáról. Többnyire a világ gazdag országaira gondolunk, amelyeknek lenne okuk arra, hogy józan megfontolással arra a következtetésre jussanak: mint közösség már elégséges vagyonnal rendelkeznek ahhoz, hogy tisztességes és mértékletes életet éljenek. A világ szegényebb részei számára, ahol még mindig nagy tömegek élnek nyomorban, a mértéktelen mohóság a jövő zenéje. Ám a gazdag és a szegény országokban egyként szembetaláljuk magunkat a mértéktelen mohóság jelenségével mindahányszor, amikor a nagyon gazdag kevesek vagyona fényévekkel megelőzi a nagyon sokak napi megélhetéséhez szükséges jövedelmet. (Hiszen annak a modern, globális telekommunikációval és tömegmédiával közvetített és felerősített vonzereje már most erőteljesen torzítja az értékrendet, a törekvéseket, a társadalmak szövetét, s ezzel erősen meghatározza fejlődésük irányát!)

A marxisták azt állítják, hogy a közgazdasági értelemben vett mértéktelen mohóság a kapitalizmus terméke, amely eltűnik azon a napon, amikor a kapitalizmus a történelem súlyosztójába kerül. A keresztények szerint az eredendő bűn termékéről van szó. Szerintünk a jelenség gyökere az emberi természetben keresendő – arra a tulajdonságunkra gondolunk, amely arra késztet bennünket, hogy vagyonunkat másokéhoz hasonlítsuk, és kevésnek találjuk. Ez a tulajdonságunk a kapitalizmus korában rendkívül felerősödött, mert egy egész civilizáció lélektani alapjává vált. Ami egykor a nagyon gazdagok aberrációja volt, ma mindennapos jelenség.

A kapitalizmus kétélű fegyver. Egyfelől lehetővé tette anyagi körülményeink elképesztő mértékű megjavítását. Másfelől felerősítette az emberi természet legellenszenvesebb vonásait – olyanokat, mint a mohóság, az irigység és a vagyon felhalmozásának vágya. Mi azt szeretnénk, ha a szörnyeteget ismét láncra vernénk; ennek érdekében megidézzük a legnagyobb gondolkodókat minden korból és civilizációból, mit gondoltak ők a 'jó életéről', és javaslatokat fogalmazunk meg arra nézve, hogy mit kéne megváltoztatni a mostani politikában, hogy a 'jó élet' ismét elérhető legyen."

Alapvetésük: „Gondolatmenetünkben megkérdőjelezzük azt a megszállottságot, amellyel a politikusok a bruttó hazai termék (GDP) növelését helyezik a gazdaságpolitika középpontjába. Nem vagyunk a gazdasági növekedés mint olyan ellen, de szerintünk joggal állítható, hogy nem csupán a növekedés célja fontos, de az is, hogy mi növekszük. Szerintünk a szabadidőnek növekednie kell, a környezetszennyezésnek pedig csökkennie. Akárhogyan foglazzuk meg az emberi jólét koncepcióját, mind a kettő fontos része kell, hogy legyen. Ám a GDP egyiket sem foglalja magában, mivel az csupán a hazai termelésnek azt a részét tartalmazza, amely a piacon kerül értékesítésre. Nem tartalmaz levonást a környezetrombolás miatt, ahogy hozzáadást sem a szabadidő miatt. Ezért nagyon is vitatható, hogy a GDP további növelése milyen mértékben járul hozzá a jólét fokozásához. A nagyon szegény országok esetében a kapcsolat nem vitatható, ám könnyen előfordulhat, hogy a gazdag társadalmak GDP-je már most is túlságosan magas. Azt gondoljuk, hogy a világ gazdag országai számára a politikának a jó élet realizálására kéne irányulnia, és a GDP-re csupán mint ennek melléktermékére kellene tekintenie. Csak a tapasztalat fogja eldönteni, hogy ennek eredményeként a GDP növekedni, csökkenni vagy stagnálni fog.

Ez a könyv nem az igazság elveiről szól, hanem a jó élet összetevőiről. A legtöbb modern politikai elmélet kiindulópontja az, hogy elvont értelemben mi igazságos vagy méltányos, majd ebből vezetik le az 'igazságos' társadalmi viszonyokat. A mi megközelítésünk más. Az egyénből és annak szükségleteiből indulunk ki, és ebből próbáljuk meg felépíteni a közjót. Az elosztási kérdések, amelyek az igazsággal kapcsolatos modern elméletek középpontjában állnak, természetesen rendkívül fontosak számunkra is, ám csak a jó élethez szükséges feltételek kontextusában."

Idézzünk pár kulcsmondatot:

„A jó élet az, amely kívánatos és méltó a vágyra, nem pedig az, amit egyszerűen csak mindenki óhajt.” (Tény, hogy az említett telekommunikáció és tömegmédia szinte mindenütt elülteti a lehetőségek csúcsára áhítózó igényeket, s ennek hatására a szövlány sem cukros ételekről álmodik már, hanem okostelefonról és még olyanabbakról. Ez teszi szerfelett izgalmassá a felhozott kritériumot: „méltó a vágyra.”) / „Az alapvető javak eléréséhez nem szükséges a növekedés állandó kergetése, sőt ez utóbbi kifejezetten megnehezítheti az előbbi cél elérését.” / „A piac behatol az élet azon területeire, amelyek egészen a legutóbbi időkig a pénzügyi csere hatókörén kívül estek. Egyfolytában azt üzeni, hogy minden dolog árucikk, vagy azzá lehet, vagy ha valamilyen oknál fogva mégsem, akkor viselkedhet úgy, mint egy

árucikk.” (Rémisztő, hogy ez mi mindennel megtörténik!) / „Pénzügyi rendszerünk belső adottsága, hogy labilis. Ha a baj megtörténik, ahogy 2008-ban megtörtént, láthatjuk, hogy a rendszer mennyire kevésbé hatékony, pazarló és mennyi fájdalmat képes okozni. A pénzcserélő gépezet ilyen periodikus összeomlásai nagyszerű alkalmat adnak arra, hogy elgondolkodjunk azon, hogyan élhetnénk másként és jobban.” / „A közgazdászok, hasonlóan a pszichológusokhoz, hajlamosak arra, hogy a neurózist tekintsék normálisnak.” / „A probléma az, hogy egy versenyelvekre épülő, monetizált gazdaság felől folyamatosan nyomás érkezik ránk, hogy egyre többet akarjunk. A közgazdászok által beazonosított szűkösség egyre inkább ennek a nyomásnak a művi megnyilvánulása.” / „Ezt a munkanélküliséget az okozza, hogy gyorsabban fedezünk fel új eljárásokat a munkaerővel történő takarékoskodásra, mint ahogy a felszabaduló munkaerőt új célokra fel tudnánk használni.” (Ki hinné, hogy ezt 1930-ban írta a modern közgazdaságtan egyik leginkább meghatározó, a könyvben sokat idézett teoretikusa, John Maynard Keynes? Diagnózisa ma még inkább érvényes, csak épp kérdéses, hogy akik döntési pozícióban vannak, akarnak-e produktív célokat adni a felszabadult munkaerőnek, vagy csupán fogyasztónak, szavazónak, és nyomásgyakorlásra bevethető tömegnek használják.) / „A vállalat számára sokkal előnyösebb, ha kisebb számú foglalkoztatottat alkalmaz hosszabb ideig, mint ha ugyanazt a munkaidőt több foglalkoztatott között osztaná fel (akik más juttatásokra is igényt tartanak). Ennek következtében a munkaerő két csoportra oszlik: egy csökkenő létszámú, tartósan foglalkoztatott csoportra, amelynek a tagjai minden bizonnyal többet dolgoznak, mint szeretnének, és egy növekvő, perifériális csoportra, amelynek a tagjai munkanélküliek vagy részlegesen foglalkoztatottak. Ők kevesebbet dolgoznak, mint szeretnének. ... E gondolatmenet szerint a fogyasztás az a cukorka, amelyet a szabadidejüktől megfosztott munkások kapnak. A munkásokat – frusztrációjukat kezelendő (és hogy ne lázongjanak) – mindenfajta értelmetlen fogyasztási cikkhez juttatják. Vannak, akik a bevásárlást szellemesen és igencsak pontosan ’kiskereskedelmi terápiának’ nevezik, amelynek a célja a munkahelyen szerzett kellemetlen vagy lehangoló élmények ellensúlyozása. A mesterségesen teremtetett szükségletek révén a munkások továbbra sem tagadják meg a munkaerkölcsöt.” / „A reklámozás lényegében szervezett formában teremt elégedetlenséget.” (Vagyis azt az irritáló viselkedést, amelyet költekezéssel csillapítanak.) / „Egyre több, számunkra értékes dolog kerül ’beárazásra’, és ily módon részévé válik a relacionista fogyasztásnak. ... Ami még rosszabb: azzal, hogy a kapitalizmus megnöveli a dolgoknak azt a körét, amelyet pénzben fejezünk ki, felfokozza a pénz öncélú, önmagáért való szeretetét.” / „Arisztotelész véleménye szerint ha valamit elsősorban nyereségszerzés miatt készítenek, és nem önmagáért, az valószínűleg rossz minőségű lesz, mindenestre annyira rossz, amennyire az adott viszonyok között lehetséges.” (Megjövendőlte korunk gazdaságát!) / „A pénz az egyetlen dolog, amiből soha nem elég, egész egyszerűen azért, mert az mint koncepció logikailag nem alkalmazható rá. Van tökéletes egészség és tökéletes boldogság, de tökéletes gazdagság nincs.” / „A nyugati világban a közpolitikát – legalábbis a közelmúltig –, ha kimondatlanul is, biztosan a jó étellel és a jó társadalommal

kapcsolatos ideák vezérelték. Ezek az eszmék nem szükségképpen voltak kudarcra ítélve; a fent leírt politikai küzdelemben szenvedtek vereséget. Egy részük a közélet periferiáin továbbra is kifejti hatását. Csupán egy kevéske politikai bátorság kellene ahhoz, hogy viszszerjék helyüket a politikai élet centrumában.” (Amen!)

S egy meglepő tétel a szakmáról: „A közgazdásznak tiszta fejjel, más zavaró ideáktól mentesen kell kezdenie a munkát. A fejének elég üresnek kell lennie, hogy az emberi magatartást axiomatikusan modellező rendszereket fogadjon be vagy hozzon létre. Végül is ez a közgazdász kenyere. A késő ifjúkor a legalkalmasabb a szakma elkezdésére.”

Bevezetőjükben a szerzők Keynes nyomán felteszik az alapvető jelentőségű kérdést: „Ha valaki azt mondja: az élete célja, hogy egyre több pénzt keressen, az olyan, mint ha azt mondaná: egyre többet szeretne enni, hogy egyre kövérebb legyen. És ami igaz az egyénekre, az igaz a társadalmakra is. Az emberiség nem választhatja állandó céljának, hogy pénzt keressen. Azon egyszerű oknál fogva sem, hogy az egyetlen dolog, amit a pénzzel kezdhünk, az, hogy elköltjük, márpedig nem költekezhünk a végtelenségig. Van egy pont, amikor igényeinket kielégítettük, vagy megcsömörlöttünk. Vagy mégsem?”

Érdemes ezen elgondolkodnunk. A társadalomban van, amire minden pénz ráköltethető, s amiből sokaknak sohasem elég: a hatalom. Végül is már az ókori Rómában intézményes rendszere volt a pénz hatalomra konvertálásának: a kliensrendszer, s tágabb keretek közt a nép megvendéglése. A modern világban pedig a pénzköltésnek nincsenek sem technikái, sem gondolkodásbeli határai – a presztízsköltés lehetőségei végtelenek, s ahol az erőt a vagyonosság felmutatása fejezi ki, a versengés a presztízsbetűházásokban, pl. építkezés, még csak nem is önmagában irracionális.

Gondolatmenetük kiindulása Keynes 1930-ban született, „The Economic Possibilities for our Grandchildren” („Gazdasági lehetőségek unokáinknak”) című tanulmánya. „A tanulmány központi gondolata egyszerű. A technológiai fejlődés eredményeképpen az egy munkaóra jutó teljesítmény növekszik, ami lehetővé teszi, hogy az emberek igényeiket egyre kevesebb munkával tudják kielégíteni, míg végül jóformán egyáltalán nem kell dolgozniuk. Ekkor, ahogy Keynes fogalmazott, ’az emberiség teremtése óta első ízben szembesül egy valódi és permanens problémával – a nyomasztó gazdasági szükségletek szorításából kiszabadulva hogyan töltsen el szabadidejét, amelyet a tudomány és a kamatos kamat vívott ki számára, hogy bölcsen, szépen és jól éljen.’ Úgy gondolta, hogy ez az állapot nagyjából száz év múlva következik el – azaz 2030 körül.” Természetesen bemutatják, hogy ez nem így történik, s alapos elemzésekkel keresik ennek okait.

Mondandójukat így vezetik fel: „Képzeljük tehát el: mindenki elégséges javakkal rendelkezik, hogy jó életet éljen. De mi a jó élet? És mi nem az? És minek kéne változnia erkölcsi és gazdasági rendszereinkben, hogy élhessünk ezzel a lehetőséggel? ... Könyvünkben összehozzuk a filozófia és a közgazdaságtan szempontjait, abban a meggyőződésben, hogy mindkét tudománynak szüksége van a másikra; az egyikre azért, mert befolyásolja a mindennapokat, a másikra azért, mert erkölcsi dimenziói vannak. E könyvvel az a célunk,

hogy feltámasszuk azt a régi megközelítést, amely egykor a közgazdaságtant erkölcsi tudománynak tekintette – olyan tudománynak, amely a közösségben élő emberekkel foglalkozik, nem pedig robotok interakcióival.” És: „Keynes a nagy gazdasági világválság kellős közepén vetette papírra utópiáját. 'A célom ezzel a tanulmánnyal – írta – nem az, hogy a jelent vizsgáljam, ... hanem hogy ne tehessek később szemrehányást magamnak, amiért rövidlátó voltam. Másfelől szerettem volna a képzeletemet szabadjára engedni a jövőt illetően.' Ebben a szellemben vállalkoztunk mi is ennek a könyvnek a megírására.” Így reagálnak arra a felvetésre, hogy világunk nagy része most épp nem a túlzott, sokkal inkább az elégtelen növekedés problémájával küzd. Tegyük hozzá: minden folyamatban az azt uraló tendencia a sorsdöntő. Modern világunk uralkodó gazdasági tendenciája pedig az állandó növekedés kergetése, valamint az arra alapozott megítélés – ez teszi perdöntő jelentőségűvé a szerzők elemzését és kritikáját.

A tartalomról adott összegzésük:

„A könyv első részében azzal foglalkozunk, hogy mi az oka Keynes tévedésének. Miért van az, hogy bár Keynes meglehetősen pontosan jelezte előre a gazdaság növekedését, az emberek többsége közel száz év elteltével még mindig csaknem ugyanolyan keményen dolgozik, mint amikor ő futurisztikus tanulmányát írta. Szerintünk a válasz az lehet, hogy a szabad verseny gazdaság lehetőséget ad a munkaadóknak, hogy ők diktálják a munkavégzés idejét és feltételeit, másfelől felerősíti azt a meglévő hajlamunkat, hogy fogyasztásunk versengő és státuszalapú legyen. Keynes tökéletesen tisztában volt a kapitalizmus hibáival, de feltételezte, hogy azok eltűnnek, amint feladatukat – a vagyoni létrehozását – betöltik. Nem látta előre, hogy ezek a hibák tartósan beágyazódhatnak, elhomályosítva azt az ideált, amelyet eredetileg szolgálniuk kellett volna.” Valóban tökéletesen tisztában volt? Egy meghatározó ténnyel aligha számolhatott, amint elődei, köztük Marx sem: jelesül azzal, hogy ezek a „hibák” alkalmazkodnak a fejlődéshez, a gazdasági és a társadalmi környezet változásaihoz – akárcsak a kártékony mikroorganizmusok a gyógyászati technológiák cselvetéseikhez. Ahogyan egyebek közt a szerzők is rámutatnak: olyanná lett a világunk, hogy semmi sem elég, ha másoknak, akikkel az emberek összemérjük magukat, vagy akikkel a megbecsülésért versenyezniük kell, több van. Tudjuk, hiszen megéljük: akik megengedhetik maguknak, azoknál nem az a tét, hogy a gyerekek legyen cipője, hanem hogy márkában ne legyen rosszabb a társainál, s ez megy ma az élet minden területén. A piacteremtés nem tűr megnyugvást, a mesterségesen kreált igények nyomása az agymosás hatékonyságával, a tömegkommunikáció hatókörével és benyomulási képességével arányosan növekszik.

Korunk eredendő bűne és büntetése: „Továbbblépve, a 2. fejezetben bemutatjuk, hogy nem Keynes volt az egyetlen, aki úgy vélte: önmagukban rossz motivációk hasznosak lehetnek. John Stuart Mill, Karl Marx, Herbert Marcuse – sőt bátrabb pillanataiban Adam Smith is – mind elfogadták, hogy az ilyen motivációk a történelmi haladás eszközeként pozitív szerepet játszhatnak. Némileg misztikusan fogalmazva, a nyugati civilizáció megalkudott az ördöggel, amely cserébe mindeddig elképzelhetetlen mennyiségű tudást, hatalmat és él-

vezetet biztosított a számára. Az már a történelem fintora, hogy mire végre eljutottunk a bőséghez, a kapitalizmus által belénk plántált szokások meggátolják, hogy megfelelőképpen élvezhessük annak gyümölcseit. Az ördög, úgy tűnik, benyújtotta a számlát. Vajon képesek vagyunk-e elkerülni ezt a sorsot? Talán igen, de csak akkor, ha ismét visszahódítjuk a jó élet évszázadok során elhanyagolt és eltorzított eszméjét. Ennek érdekében merítenünk kell a premodern – keleti és nyugati – bölcsességek gazdag tárházából, amire a 3. fejezetben kerítünk sort.” „A megszállott növekedéssel szembeni ellenállás az elmúlt években egyre erősebb lett. ... Mi arra hívjuk fel a figyelmet: tudjuk, még mielőtt a tudósok vagy statisztikusok bármit is mondanának, hogy a gazdagság véget nem érő hajszolása örülség. A 4. és 5. fejezetben kifejtett gondolatmenetünknek ez a lényege.”

Örülség? Gyógymódot csak akkor találhatunk rá, kiutat csak akkor belőle, ha jól diagnosztizáljuk, hogy annak az óriási, bonyolult társadalmi és gazdasági rendszernek, amelyet a Föld lakossága alkot, valójában mely részei és hogyan hozzák létre azokat a külső és belső, a mai társadalmakban rendszerbe épített erőket és kényszereket, amelyek a gazdagság szakadatlan hajszolását működtetik. Akkor rájöhetünk, hogy ez az örülség maga a rendszer működése. Még csak nem is hibás működés, hanem ez csak így képes működni, s éppen ezért a változtatáshoz az alapokig kell visszabontani – ha lesz hozzá erő, konszenzus, bátorság. A szerzők ebben, főként a diagnosztizálásban igyekeznek segíteni higgadt, mélyreható elemzésükkel. Az ördögi folyamatból való kiszabadulásban is:

„Végül a 6. fejezetben kifejtjük javaslatunk pozitív részét: mit tartunk jó életnek. A korok és helyek mindegyikének bölcsességére alapozva megnevezünk hét 'alapvető dolgot', amelyeknek a birtoklását a jó élettel azonosítjuk. Amellett érvelünk: az állam legfontosabb feladata megtennie minden tőle telhetőt, hogy e dolgokkal polgárai valóban rendelkezheszenek. Hogy ezt valójában hogyan lehet elérni, ez a 7. fejezet témája, amelyben különböző intézkedésekre teszünk javaslatot, amelyek eredményeképpen a vagyon határtalan akarását a 'jó' objektív koncepciójával korlátozhatjuk. Ha nem sikerül ezt a korlátozást elérnünk, civilizációnk bukásra ítéltetett, és életünk értelmetlenné válik, de akár még ennél rosszabb is történhet.”

Minden tekintetben felettebb érzékeny témáról szólva, különösen fontos a szerzők kompetenciája. A Corvina ajánlójából idézve „Robert Skidelsky, a University of Warwick Politikai Gazdaságtan Professor Emeritusa, akinek John Maynard Keynesről írt háromkötetes monográfiája számos díjat kapott, 1991-ben lovaggá ütötték, 1994-ben pedig a Brit Akadémia tagja lett, és fia, Edward Skidelsky egyetemi oktató, a University of Exeter tanára.” Mondandójukat igen alapos áttekintésre támaszkodva adják elő, Arisztoteléstől napjainkig hozva fel elveket, nézeteket, értékrendeket. Könyvük így az elmélettörténet napjainkig ívelő tanulságos szeletével is szolgál, kitekintve egy felettebb érdekes, meglehetősen egzotikus új területére, a boldogság közgazdaságtanára is. Megállapításaik, kijelentéseik, kritikáik pedig a valóság kereséséhez illően kemények, mélyrehatók.

A jelenlegi – módszeresen erősített – értékválságban már az is harci kérdés, mi tekintendő jó életnek. Szerintük „Ha a munkálkodás végső célja a semmittevés, ha csupán azért dolgozunk és alkotunk, hogy utódaink egész napjukat a tévé előtt gubbasztva tölthessék, akkor Orwellnek igaza lehet, hogy a haladás őrült rohanás egy olyan cél felé, amit reményeink szerint soha nem fogunk elérni.” S két különösen éles kitételük: „Az utolsó és leginkább megfontolásra érdemes ellenvetés javaslatunkkal szemben annak állítólagosan antiliberális jellegére vonatkozik. A liberális államnak, ahogy John Rawls és mások tanítják nekünk, nincs pozitív víziója, csupán olyan elvei vannak, amelyek lehetővé teszik, hogy a különböző ízlésű és értékeket valló emberek békében élhessenek egymás mellett. A jó életnek mint pozitív elgondolásnak a közpolitikai értelemben vett szorgalmazása alapértelmezésben antiliberális, sőt talán még totalitárius is. A későbbiekben visszatérünk ehhez az ellenvetéshez, most csupán annak megállapítására szorítkozunk, hogy szerintünk az ilyen vélekedés a liberalizmus gondolatának teljes félreértésén alapul. Hosszú történetének legnagyobb részében a liberális hagyományt át- meg átszötték a méltóság, az udvariasság és a tolerancia klasszikus és keresztény eszméi. [Idézzük emlékezetünkbe, hogy a 'liberális' jelzőt eredetileg a felszabadított rabszolgákra alkalmazták, és a szó olyan szóösszetételekben is tovább él, mint például szabad (liberális) tudományok.] A 20. században olyan megkérdőjelezhetetlen liberálisok, mint Keynes, Isaiah Berlin és Lionel Trilling, magától értetődőnek vették, hogy a civilizáció megőrzése az állam egyik feladata. A liberalizmus felületes értelmezése az, ha valaki úgy véli, hogy az semlegességet jelent a közjóra vonatkozó különböző koncepciók közötti választás tekintetében. Akárhogy is, de a semlegesség bátran fikciónak nevezhető. A 'semleges' állam a hatalmat egyszerűen átadja a tőke védelmezőinek, hogy a közízlést saját érdekükben manipulálják.”

És „Talán a legnagyobb intellektuális akadály, ami a jó élet mindenki számára történő megvalósításának útjában tornyosul, a közgazdaságtan, vagy inkább az a halálos ortodoxia, amit ezen a néven oktatnak a világ legtöbb egyetemén.”

Gondolatmenetük stációi, magyarán a sokatmondó fejezetcímeik:

- Keynes tévedése
- A fausti alku
- Mire használjuk a gazdaságot?
- A boldogság ábrándja
- A növekedés határai: természetes vagy erkölcsi korlátok?
- A jó élet összetevői
- Ha kilépünk a mókuserékből

Még pár kiragadott részlet belőle:

Mennyi az elég? „Keynes úgy látta, az emberek anyagi szükségleteinek mennyisége véges, és hogy eljön a nap, amikor ezek teljes egészében kielégíthetők. Azért gondolkodott így, mert nem tett különbséget szükségletek és igények között; valójában a tanulmányban felváltva használja a két kifejezést. Ez pedig, mint látni fogjuk, alapvető hibának bizonyult.

A szükségletek – a jó és kényelmes élethez objektíve szükséges feltételek – mennyisége véges, az igények viszont, amelyek tisztán pszichés természetűek, végtelenül bővíthetők mind mennyiségi, mind minőségi értelemben. Ez azt jelenti, hogy a gazdasági növekedés magától nem áll le. Ha megáll, ez csak azért történik, mert az emberek úgy döntenek, hogy nem akarnak többet, mint amennyire szükségük van.” Magunk is látjuk, mily kevés esély van ez utóbbira korunkban, amely minden lehető eszközzel általános szerepmoddellé teszi a luxust és a presztízsfogyasztást. S látjuk: a csúcstechnológiás agymosás igenis képes szinte bármi iránt keresletet ébreszteni. A gazdaság belső logikájához tartozik, hogy ez mind a pénzért megvehető javakról szól – hiszen nem ártó szándék, hanem piacbővítés vezérli a manipulátorokat –, ez pedig, amint a szerzők is felmutatják, elvezet egy gyilkos paradoxonhoz: azért dolgozunk, hogy jobban éljünk, azonban a mai értékrend szerinti jó élethez elsősorban három dolog kell: pénz, pénz és pénz, ezért ahelyett, hogy a szabadidőnkben élveznénk munkánk gyümölcsét, még többet dolgozunk.

Belénk tápláltatott, hogy a társadalomban is a fejlődés motorja a verseny, „a verseny jó!”. Ámde: „A kielégíthetatlenség legfontosabb szociológiai magyarázata az igények relatív jellege. Mindegy, mennyire vagyok gazdag, nem lehetek elégedett azzal, amim van, ha másnak többje van, mint nekem. Ha a gazdagságért folyó verseny – vagy a fogyasztás, amiben a gazdagság megnyilvánul – a státuszért folyó versennyé alakul át; a játszma zéró összegű lesz, mert nyilvánvalóan nem lehet mindenkinek magas státusza. Amikor én presztízsjavakat vásárolok, növekszik a státuszom, de ennek révén mások státusza csökken. Amikor mások többet költenek, hogy visszanyerjék elvesztett státuszukat, ezzel csökkentik az enyémet. Nincs ok arra, hogy a jövedelmeknek ez az eskalációja, amely a státusz megőrzésére és megszerzésére irányul, valaha is véget érjen.” Igen, a státuszért folyó verseny felül mindig nyitott: nincs határa, nem lehet véglegesen megnyerni, a marketing maga is hajtja a licitet, és a kettő együtt teremti az új fogyasztást. Ezért „Keynes olyan korban élt, amelyben a háztartási kiadások túlnyomó részét a kenyér, a lakás, a ruha, a fűtés és ehhez hasonló szükségletek jelentették. A versenyző fogyasztásra szánt pénzek az egésznek csupán kis hányadát tették ki. Mára a helyzet megfordult: a háztartási kiadások nagyobb részét még a szegények is olyan cikkek megvásárlására fordítják, amelyek szigorú anyagi értelemben nem szükségesegek, inkább a státusz jelzésére szolgálnak. Az 'anyagi javak' kifejezés kiszélesedett, és magában foglal bármit, amit meg lehet vásárolni vagy el lehet adni, ideértve az ötleteket, a kommersz zenét, sőt az identitást is.”

„Keynes tévedett, amikor azt gondolta, hogy a kapitalizmus által szabadjára engedett nyereségvágyat a bőség elérkezése újra korlátok közé szorítja, és az emberek szabadon élvezhetik a civilizált élet gyümölcseit. Tévedése abból fakadt, hogy azt gondolta, az embereknek adott mennyiségű természetes igényük van. Nem értette, hogy a kapitalizmus az igények létrehozásának egy új dinamikáját idézi elő, amely legyűri a szokás és a józanság hagyományos korlátait. Ez azt jelenti, hogy a nagyobb bőség dacára ma rosszabb helyzetben vagyunk, ha a jó élethez vezető utat keressük, mint az ő idejében létező hagyományosabb társadalom tag-

jai. A kapitalizmus egyedülálló előrehaladást ért el a gazdagság létrehozása terén, ám olyan helyzetet teremtett, amelyben képtelenek vagyunk ezt a gazdagságot civilizáltan élvezni. Hogyan hoztunk létre egy olyan rendszert, amelyben a nyereségvágy megszabadult minden morális korláttól, és miért van az, hogy csaknem lehetetlen feladat, hogy újra korlátok közé szorítsuk? Ezzel a kérdéssel foglalkozunk a következő fejezetben.” Ennek súlyos jelentőségű címe *A fausti alku*. Az elejéből:

„Keynesnek nagyon komoly fenntartásai voltak a kapitalista civilizációval kapcsolatban, amely a jó célok érdekében szabadjára engedte a rossz motivációkat. Az erkölcsösséget jegelni kell, ameddig nem érzük el a bőség idejét, amikor aztán a jó élet mindenki számára elérhetővé válik: 'Legalább száz évig el kell hitetnünk magunkkal és mindenki mással, hogy a tisztességes gonosz és a gonosz tisztességes, mert a gonosz hasznos, a tisztességes pedig nem az. A mohóság, az uzsora és az önzés lesznek még egy darabig az isteneink, mert csak ők vezethetnek ki a gazdasági szükségszerűség alagútjából a napfényre.'” Erre mondhatjuk stílszerűen, hogy pokoli jól sikerült!

Célirányos összegzés a közgazdaságtan születéséről: „A reneszánsz felfedezte – vagy inkább újra felfedezte – azt a gondolatot, hogy jobb az emberi vágyakat a társadalom irányítására használni, mint gonoszként megbélyegezni. A bölcs herceg, írta Niccolò Machiavelli, elfogadja az embert olyannak, amilyen, és nem olyannak, amilyennek lennie kéne: a céljai elérése érdekében kihasználja a szeszélyességüket, az álszentségüket és a mohóságukat. A politikában az erény próbája a siker, nem pedig a jó. Machiavelli nyomán Thomas Hobbes és John Locke egyaránt úgy tekintettek az államra, mint egyfajta összeesküvésre, amelynek célja az emberi vágyak békés eszközökkel történő kielégítése, nem pedig a betiltása. A 18. században – egy békésebb korban – az emberi szenvedélyek hasznos célokra történő felhasználása a közgazdaságtan tárgykörébe került. ... A 18. század elejére ez az új gondolati rendszer alkalmassá vált arra, hogy Európa vezető kereskedőországaiban, Angliában és Hollandiában az állam működésének alapjául szolgáljon.” S egy forradalmi tételt idéznek a skót filozófus David Hume-tól: „Nekem úgy tűnik, hogy bármilyen erkölcsi rendszer kapcsán fogalmi ellentmondás bűnről beszélni, ha az általában előnyös a társadalom számára.” Az eszmetörténetben a továbbiakban megjelenik Adam Smith, a baljós Thomas Malthus, David Ricardo, John Stuart Mill, egy hosszabb elemzés Karl Marx elmaradt apokalipszise címmel, s egy következő: Az elmaradt jutalom – Marxtól Marcuséig. Annak tükrében, meddig jutottunk az „igazságos” társadalom megteremtésében, némi csüggedéssel idézhető: „Szó, szó, szó.”

A már említett harmadik fejezet („merítenünk kell a premodern – keleti és nyugati – bölcsességek gazdag tárházából”) sokat ígérő felvezetése: „A felvilágosodás előtti közgazdasági gondolkodásról gyakran mondjuk, hogy mindenfajta bigott és ostoba katyvasz. Ám a modern kor kudarca, hogy az utópisztikus ígéretet beváltsa, kevésbé szigorú színben tünteti fel ezeket az 'ostobaságokat'. Ma már világos, hogy a kapitalizmus önmagától nem lesz képes valamilyen nemesebb dologgá fejlődni. Ha magára hagyják, az igények generálásának

gépezete tovább zakatol – céltalanul és reménytelenül. Foglalkozunk tehát ismét ezekkel a félig elfeledett alakokkal; talán éppen ők lesznek képesek arra, hogy segítsenek nekünk megtalálni a kivezető utat ebből a mostani zsákutcából.” Belőle egyetlen részletet hozunk ide: „Arisztotelész nézetei a jó életről, meglehetősen provinciálisak, ám az előfeltevését, hogy létezik jó élet, és hogy a pénz csak eszköz a jó élet élvezetéhez, valamennyi nagy világcivilizáció osztja, a mienkét leszámítva. Arisztotelész rigorózan kidolgozta ezt az előfeltevést, és ennek eredményeképpen létrehozott egy olyan intellektuális keretet, amely felhasználható a radikálisan különböző etikai ideálok számára. A judaizmus, a kereszténység és az iszlám mindegyike fel tudta ezt a keretet használni; a párhuzamok még olyan távoli civilizációkban is fellelhetők, mint India és Kína. E széles körű konszenzust figyelembe véve inkább az tűnik anomáliának és szorul magyarázatra, hogy mi mennyire ragaszkodunk a vagyongyarapításhoz mint önmagáért való célhoz.” Igen, akár innen, akár a józan ész felől közelítve, nagyon is úgy tűnik, hogy magunk vagyunk az anomália.

„Az előzőekben azt fejtegettük, hogy függőségünk a fogyasztástól és a munkától elsősorban azért tart mind a mai napig, mert a közéleti vitákból lényegében nyomtalanul eltűnt a jó élet koncepciója. Hol van már a Keynes és Virginia Woolf által elképzelt igény és óhaj, az évi ötszáz font és egy saját szoba? Ebből már semmi nem maradt, a helyét, mint legfontosabb ambíció, átvette az igazodás 'a szomszéd Jonesék' változó szerencséjéhez. Ha szeretnénk ismét megérteni, mit is jelent az 'élég', akkor újra meg kell tanulnunk, hogy feltegyük a kérdést: mit jelent a jó élet?” Így indítják A jó élet összetevői c. fejezetet, amely erősen filozofikus elemző gondolatmenettel keresi a választ. A benne leírtak szükségképpen értékválasztásokat jelentenek, ezért kisebb-nagyobb részben valamelyest vitathatók is lehetnek. Pl. a szerzők szerint „Az alapvető javak egyetemesek”, ami maga is sommás, s ezért eléggé ingatag állítás – legfeljebb csak nagyon szűk értelmezési tartományban áll meg. Amint írják: „Melyek tehát azok a javak, amelyek a mi értelmezésünk szerint alapvetőnek tekinthetők? Hét ilyet azonosítottunk be, de nem állítjuk, hogy listánk végleges lenne.” Közülük egyet emelünk ki: „Biztonság. Biztonságon azt értjük, hogy az egyén joggal várhatja el, élete többé-kevésbé a megszokott mederben folyjon, és eközben ne kelljen tartania háborútól, bűnözéstől, forradalomtól vagy más társadalmi és gazdasági megrázkódtatástól.” Messze nem szójáték, hanem kőkemény realitás azt mondanunk, hogy ez eleve csak akkor teljesül, ha „a megszokott meder” a változásokhoz való állandó alkalmazkodást jelenti, beleértve sok egyéb közt az élethosszig tartó tanulást, az alkalmazkodást az életvitelben, és a modern gazdaság hánykolódásainak elviselését. S ott van, ami forrása a fejlődésnek, ám aligha az előzőek szerinti biztonságnak: modern korunk egyik mindinkább alapvető hatású tényezője, a „teremtő rombolás”.

S az utóbbi évtizedek egyik különösen éles kérdéséhez: „Ha azt állítjuk, hogy az egyén legfontosabb feladata, hogy jó életet éljen, akkor azt is mondjuk, hogy az államé viszont az, hogy tegyen meg minden tőle telhetőt, hogy biztosítsa minden állampolgára számára a jó élet feltételeit. A 'minden tőle telhető' fontos megszorítás. Az egészség és a barátság gyak-

ran szerencse dolga; a személyiség, a tisztelet és szabadidő részben az érintett adottságaitól függ. Ám az államnak valóságos és fontos szerepe van abban, hogy létrehozza azokat az anyagi feltételeket, amelyek közepette ezek vagy más javak virágozhatnak. A feltételekről beszélve nemcsak az ország által létrehozott gazdagság általános szintjére, de annak igazságos elosztására, továbbá a bölcs költségvetési politikára és még sok minden másra is gondolunk. A többi az egyének és a civil intézmények dolga. Keynes kifejezését átfogalmazva az állam nem a civilizáció, hanem a civilizáció lehetőségének az őre.”

A megoldás keresését célzó, Ha kilépünk a mókuserékből c. fejezetben foglalkoznak természetesen a szociális piacgazdasággal („A szociális piacgazdaság elmélete megkönnyítette az Európai Unió társadalmi modelljének létrejöttét is”) s a protestáns Új Liberalizmussal is – amely nagyon nem hasonlít a mai, a gazdaságpolitikában érvényesített liberalizmusra. Sarkos megállapításuk: „A kapitalizmus közelmúltban kirobbant válsága teret adott valamennyi antikapitalista indulat fellángolásának, de alternatív ideológia nem jelent meg. A piaci individualizmus továbbra is az egyetlen uralkodó ideológia.” (S tény, hogy az individualizmus útján dezintegrált társadalom a legkönnyebb préda minden hódító számára.) A fejezet eleje egy elgondolkodtatóan időszerű idézettel szolgál. XIII. Leó 1891-ben kiadott Rerum Novarum címet viselő enciklikájából (amelynek alcíme: A munkáskérdésről) idézik: „Lassanként odáig jutottunk, hogy korunk a munkásokat magára hagyta és védtelenül kiszolgáltatta a munkaadók embertelenségének és korlátlan nyereségvágyának. Növelte a gondot a telhetetlen uzsora, amelyet az Egyház ugyan sokszor elítélt, de fősvény és nyereségvágyó emberek – bár más formában – változatlanul űznek tovább. Ehhez járult még, hogy a termelés és szinte a teljes kereskedelem egy kisebbségnek jutott a hatalmába, úgyhogy néhány dúsgazdag ember a szegények hatalmas tömegeire rakhatta a szolgáltatás jármát.” Merjük-e állítani, hogy korunk a jó irányban már messze eltávolodott mindettől? Ha nem, ez még inkább kitűnő vonatkoztatási pontokat ad a szerzők e fejezetben felvázolt „intézkedési javaslataihoz”.

Mennyi az elég? Tartunk attól, hogy a további ismertetéssel terjedelemben már messze túllépnenk a *túl sok* demarkációs vonalán. Ám magában a könyvben semmi sem túl sok, érdemes mindent elolvasni.

Dr. Osman Péter

Fred Vogelstein: Apple vs. Google. Hogyan forradalmasítja életünket a gigászok harca.
HVG Könyvek, 2014; ISBN978-963-304-167-3

A könyv egy egészen különleges történetet mond el, amely csak korunkban játszódhat. Két rendkívül innovatív, a szó legszorosabb értelmében korszakalkotó, és ezzel globális óriássá nőtt cég harcát egy olyan világ feletti uralomért, amelyet ők maguk és még néhány hozzájuk hasonló teremtett meg, gyökeres átalakítással és forradalmian új elemekkel teljesen új minőség szintjére emelve szinte mindent, ami addig volt.

Tökéletesen találó a könyv eredeti címe: „Dogfight (ádáz párharc, közelharc vadászgépek között – Osman P.): How Apple and Google Went to War and Started a Revolution (hogyan szállt háborúba az Apple és a Google, s indított forradalmat)”.

Vogelsteinről és kompetenciájáról az Amazon.com elmondja: A nagyhírű Wired magazin külsős szerzője; az ebben a könyvében felvonultatott megszólaltatások és betekintések több mint húsz év tapasztalatát tükrözik az üzlet és a technológia összefonódásáról San Franciscóban, New Yorkban, New Havenben és Los Angelesben. A Wired számára (amely azt mutatja be, hogyan hatnak a felemelkedő új technológiák a kultúrára, a gazdaságra és a politikára) igen sokat írt a Szilícium-völgy technológiai óriásai közti súlyos csatákról. A Wired előtt a Fortune magazin csapatában dolgozott, krónikásaként annak, hogyan emelkedett fel a Google az internetes jövedelmeknek és start-up tevékenységeknek az előző évtized elején végbement általános fellendülése közepette.

A könyv mögötti történet eretnek olvasata is lehet Alexander Pope híres Newton-sírfelirata parafrázisaként: a teremtésméletek egyik modern változata szerint a Teremtő az alapfeltételeket hozta létre, amelyeken a fejlődés kibontakozott. A Teremtő mintha a múlt század közepe táján túl unalmasnak találta volna a világot, s ezért mondá: legyen Bill Gates, Steve Jobs, Sergey Brin és Larry Page – s megszülettek az új alapfeltételek....

Nézzük, hogyan összegzi Vogelstein e háború tétjét előszavában:

„Két egymással kardoskodó vállalat és befolyásos vezetőik csatározásai rendszerint remek alapanyagot szolgáltatnak egy nagyszerű újságcikkhez, de ritkán jelentenek ennél többet. A Google és az Apple harcának jelentősége azonban jóval nagyobb ennél. Nehéz forradalmibb eszközt elképzelni az okostelefonnál, amely miatt a két cég csatározni kezdett egymással. Az okostelefon alapjaiban változtatta meg az információhoz való hozzáférési lehetőségeink, valamint annak feldolgozásának módját, ez pedig olyannyira átformálja világunkat, hogy azt még elképzelni se könnyű. Gondoljunk csak bele, milyen hatása van külön-külön a könyvnek, az újságnak, a telefonnak, a rádióknak, a magnóknak, a fényképezőgépnek, a videokamerának, az iránytűnek, a televíziónak, a videomagnónak és a DVD-nek, és még vegyük hozzá a számítógépet, a mobiltelefont, a videojátékokat és az iPodot! Az okostelefon mindezeket jelenti egyetlen, zsebre vágható eszközbe sűrítve. Radikális változásokat idéz elő az oktatásban, az orvos-beteg kapcsolatban, a közlekedésben és a világ felfedezésében. Teljesen új módon kapcsolódunk ki, és férünk hozzá a különféle tartalmakhoz. Ez most

kicsit úgy hangzik, mintha Steve Jobs mondta volna valamelyik híres termékbemutató előadása során, viszont nincs benne semmi túlzás.”

„A fentiek egyben azt is jelentik, hogy az Apple és a Google küzdelme nem csupán két jól menő vállalat közötti közönséges csetepaté, hanem korunk meghatározó üzleti párviadala. Ugyanolyan inflexiós pont, mint a személyi számítógép feltalálása, a böngészők megjelenése, vagy amikor a Google újra feltalálta az internetes keresést, vagy a Facebook létrejötte. A technológia, a média és a kommunikáció kapcsolatának újraírása, illetve megreformálása közben az új területet uralni vágyó hatalmas cégek közül két vállalat nyílt háborúban áll egymással. Ez a történet bizony határozottan emlékeztet a Szilícium-völgyben vívott korábbi csatákra, például amelyet az Apple és a Microsoft vívott az 1980-as években, vagy a Microsoft és a Netscape közötti küzdelemre, amely az 1990-es években zajlott. A tét azonban ma összehasonlíthatatlanul nagyobb. ... Itt nemcsak arról van szó, hogy a Szilícium-völgyben megvívott korábbi csatákhoz képest sokkal több pénzt lehet nyerni vagy veszteni az Apple és a Google párviadalában, hanem arról is, hogy ezt a küzdelmet a 'győztes mindent visz' elve határozza meg. Miért van ilyen érzésünk? Mert nemcsak azért folyik a küzdelem, hogy melyik félnek van a legmenőbb és leginkább kelendő új eszköze, hanem azért is, hogy ki ellenőrzi azokat az online áruházakat és közösségeket – az ún. felhőt –, ahová ezek az eszközök kapcsolódnak.” (Itt álljunk meg egy józan töprengésre! Az a bizonyos „felhő” korunk csodálatos és mérgezett ajándéka: életünk mind nagyobb részét intézzük infokommunikációs eszközeink segítségével, s jóságos szolgáltatók révén ennek mind nagyobb része abban a felhőben, illetve általa történik, levéve vállunkról az egyébként szükséges technikai eszközök és programok beszerzésének terhét. Ez azonban azt is jelenti, hogy a saját dolgainkhoz csak akkor férünk hozzá, ha a felhő „működik”, s – nem mellesleg – ha van internetkapcsolatunk, és hogy védelem ide vagy oda, azokhoz bizony más is hozzáférhet. Bizony, kétszeresen is kiadjuk magunkat egy tál csábító informatikai lehetőségért!)

„A tét hatalmas. Az elkövetkező években az információnak tekinthető dolgok legnagyobb hányada – a hírek, a szórakozás és a kommunikáció – az Apple vagy a Google platformján keresztül fog áramlani. Túl kategorikus lenne e kijelentés? De hiszen már ma is ez a helyzet. Manapság ugyanannyi időt töltünk a neten, mint amennyit tévészésre fordítunk, a netezéshez pedig egyre többször használunk okostelefonokat és táblagépeket. Gondoljunk csak bele, mennyi időt töltünk azzal, hogy bámuljuk a telefonunkat vagy a táblagépünket – nem csak akkor, amikor válaszolunk emailjeinkre, olvassuk a híreket, facebookozunk, tweetelünk, videózzunk, játszunk vagy csak böklászunk a neten. Számítsuk hozzá a metrón, a liftben, a sorban állásnál, a piros lámpánál vagy akár a mellékhelyiségben töltött időt is! Gondolkodjunk el rajta: Ki felügyeli, hogy mit láthatunk a tévében? A kábelszolgáltatónk. És ki felügyeli azt, amit az okostelefonunk képernyőjén látunk? Végző soron az Apple és a Google. ... Nincs még két olyan cég a világon, mely annyi embert lenne képes elérni, mint az Apple és a Google. Nem beszélve arról, hogy még ennél is kevesebbnek van annyi pénze, mint amellyel ők rendelkeznek. ... Bármekkora hatalma legyen is a Facebooknak, az Ama-

zonnak, a Netflixnek és a Microsoftnak, híreiket, szórakoztató tartalmaikat és kommunikációs szolgáltatásaikat nagyrészt két vállalat, az Apple és a Google platformjain keresztül tudják eljuttatni az egyre nagyobb, okostelefonokat és táblagépeket használó közönségükhöz. Ebből az következik, hogy az Apple és a Google küzdelme nemcsak a Szilícium-völgy jövőjéről szól, hanem a New York-i és a hollywoodi média és kommunikációs szektor jövőjét is meg fogja határozni.” (Márpedig a szórakoztató-, valamint a tömegkommunikációs ipar – amely mindinkább egy és ugyanaz – szerepe és valódi jelentősége mára messze túlnőtt azon, amit az elnevezésük sugall. Tudjuk, mekkora hatalmat ad ma a tömegek befolyásolásához, s ezzel a politika szereplői felett is.)

A harc állásáról: „Az 1997-ben még a csőd szélén egyensúlyozó Apple mára a világ egyik legnagyobb és legnyereségesebb vállalatává nőtte ki magát. Mindez akkora kolosszussá tette a céget, amely még Jobs ambícióit is túlszárnyalta. Az Apple mégis úgy viselkedik, mintha ostrom alatt álló erődítmény lenne – merthogy minden sikere ellenére valójában az is. Attól a pillanattól kezdve ugyanis, hogy a Google 2007 végén bemutatta az Android mobil operációs rendszert – a mobiltelefonok és más mobil eszközök világa fölötti uralom megszerzésére vonatkozó tervével egyetemben –, nemcsak hogy megpróbált versenyre kelni az iPhone-nal, hanem azt sikeresen meg is tette. Az Android népszerűsége 2010 óta robbanásszerűen nő, olyannyira, hogy az Applenek szembe kellett néznie azzal a számára meghökkentő ténnyel, hogy jelenleg több okostelefon és táblagép működik Android szoftverrel, mint ahány iPhone, iPad és iPod Touch az Apple iOS szoftverével. 2012-ben már arról folyt a vita, hogy vajon az iPhone még mindig a legnépszerűbb okostelefon-e. Egyes kimutatások szerint ugyanis 2012 harmadik negyedében a Samsung már több androidos Galaxy-t adott el, mint ahány iPhone-t az Apple értékesített. 2012 végén aztán az Apple véget vetett a „kié a legnépszerűbb okostelefon” vitának azzal, hogy piacra dobta az iPhone 5-öt. Egyre inkább kérdéses azonban, van-e még ennek egyáltalán bármi jelentősége. A két platform közötti különbség ugyanis egyre inkább elmosódik, és pusztán néhány szerkezeti-nek mondható eltérés fedezhető fel közöttük. Az Apple maga gyártja az iPhone valamennyi elemét, a hardvert és a szoftvert egyaránt (bár Kínában szerelteti össze a készülékeket). A Google az androidos telefonoknak csak a szoftverét adja, a hardvergyártást pedig átengedi a különböző mobiltelefon-gyártóknak, amilyen például a Samsung. Ám ma már mindkét platformnak ugyanannyi előnyös és hátrányos tulajdonsága van: az Apple-féle használata kicsit könnyebb, kínálata azonban csupán három termékre, az iPhone-ra, az iPadre és az iPod Touchra terjed ki. A Google platformja sokkal többféle telefont kínál, a készülékek tudásukat tekintve gyakran az Apple előtt járnak, ugyanakkor hiányzik belőlük az Apple felhasználói felületének kifinomultsága. Viszont mindkét platform termékei egyformán megjelennek a világ nagy telefontársaságainak kínálatában, és – az Apple-boltokat leszámítva – ugyanazokon a helyeken lehet őket megvásárolni is.”

A két cég viszonyáról: „Jobsnak és az Apple többi vezetőjének semmi sem fájt jobban, mint az, hogy látniuk kellett, milyen gyorsan és milyen sok oldalról került veszélybe az

Apple piaci dominanciája. Jobs úgy vélte – és az Apple vezetői ezt ma sem gondolják másként –, hogy a Google és az androidos közösség csalással érte el sikereit. Azt gondolják, a Google vezetői úgy tudták létrehozni az Androidot, hogy ellopták az Apple szoftverét, a legnagyobb androidos készülékgyártó, a Samsung pedig az Apple terveit lemásolva rakta össze az elképesztően sikeres Galaxy telefonjait. Úgy érezték, elárulják őket. 2007 elején, amikor az iPhone-t bemutatták, az Apple és a Google többek voltak egymás számára, mint egyszerű üzleti partnerek, hiszen szellemi szövetségesei is voltak egymásnak – egyfajta jin és jang a technológiai forradalomban. Az amerikai üzleti élet nem sok olyan szövetségesi viszonyt ismer, amely ennyire szoros lett volna, mint az övék. Az Apple nagyszerű készülékeket gyártott, a Google pedig nagyszerű szoftvereket. A Google alapítói Jobsot tekintették mentoruknak. Eric Schmidt, a Google akkori vezetője ott ült az Apple igazgatótanácsában. Közös volt az ellenségük is, a Microsoft. Vagyis minden adott volt hozzá, hogy hosszú és boldog házasságban reménykedjenek. Aztán, ahogy egy házasságban általában lenni szokott, a kapcsolat egy idő után megfáradt. Titkolózni kezdtek egymás előtt. Ígéreteket szegtek meg. Majd pedig harcba kezdtek egymással. Amikor 2011 októberében Jobs meghalt, még volt remény arra, hogy a párviadal személyes jellegének alábbhagyásával előbb utóbb megnyugodjanak a kedélyek, és hogy az Apple új vezérigazgatója, Tim Cook az érzelmi motívumok kizárásával megoldást találjon a vita rendezésére. Azóta viszont az Apple csak még agresszívabb lett, és még komiszabb módon viselkedik a Google-lal. Jelenleg is legkevesebb hét országban folynak szabadalmi perek tucatjai az Android-közösség, leginkább a Samsung és a (könyv írásának idején még a Google tulajdonában álló) Motorola ellen. 2012 nyarán, példátlan módon, a Google androidos telefonjainak legnagyobb forgalmazója, a Samsung elleni vitáját az Apple a San José-i esküdtbíróság elé vitte, amely 1 milliárd dolláros – a Samsung fellebbezése miatt jogerőre még nem emelkedett – kártérítést ítélt meg számára. 2012 szeptemberében az Apple beszüntette a Google Maps alkalmazás előre telepítését az iPhone készülékeken. Ehelyett saját alkalmazására cserélte le azt, annak ellenére, hogy rengeteg fogyasztó tett panaszt a silány minőség miatt. Úgy tudni, az Apple saját videomegosztó fejlesztésén is dolgozik, a Google tulajdonában álló YouTube ellenében. Az Apple még a Google iPhone-okon található egyes keresőtechnológiáit is elkezdte felváltani ősellensége, a Microsoft keresőtechnológiáival.”

A két cég stratégiájáról Eric Schmidt 2010-ben ezt nyilatkozta a szerzőnek: „Stevenek megvan a maga sajátos módszere, amivel az Apple-t irányítani akarja, és ez megegyezik a 20 évvel ezelőttivel: az Apple a zárt rendszerek zseniális feltalálója. Nem akarják, hogy az engedélyük nélkül más is használja a platformjukat. A zárt platform előnye, hogy minden egy kézben tartható. De a Google történetesen abban hisz, hogy jobb a nyitottság, mert több lehetőséget, nagyobb versenyt és szélesebb fogyasztói választékot teremt.” És „2012 végén pedig Schmidt így nyilatkozott: 'Megszakítások mindig is voltak [az Apple-höz fűződő kapcsolatunkban]. Kétségtelen, hogy szeretnénk volna, ha használják a Mapset. A YouTube-ot leszedték a kezdőképernyőről [az iPhone-éről és az iPadéről]. Azt viszont nem igazán ér-

tem, hogy miért.’ Azt is hozzátette ellenben, hogy bármilyen nézetkülönbségeik is vannak, a Google és az Apple közötti konfliktusok egyike sem olyan súlyos, mint ahogyan a média beállítja. ‘A sajtó szeret úgy írni a versenyről, mintha zöldfülű ifjak között folyna: »Nálam is van fegyver, nálad is van fegyver. Melyikünk ló először?« A felnőttek azonban oly módon irányítják üzleti tevékenységüket, mint ahogy egy országot szoktak vezetni. Vannak köztük viták, de ettől még javában üzletelnek egymással. Nem dobálnak Molotov-koktélokat egymásra.’”

A Google mostani harcmodora pedig: „A Google jelenleg olyan dolgokkal foglalkozik, amelyre kevesen számítottak: mindenféle előzmény nélkül szórakoztatóelektronikai termékeket gyárt, és egy új hadszíntéren, otthonainkban kel versenyre az Apple-lel. A Google-nak minden eszköze megvan hozzá, hogy ne csak az Android szoftverével működő mobiltelefonok lelkes híveivé tegye a felhasználókat, hanem hogy elérhesse őket, bármerre járjanak is.”

Vogelstein vázolja, hogy minden, ami e cégek felemelkedéséhez és mai pozíciójához vezetett, azon múltott, hogy egy kritikus elágazásnál milyen irányba fordul a technikai fejlődés, s vele az infokommunikációt felhasználó ágazatok: „Két évtizeden keresztül – az 1980-as, 1990-es években – a média világának ünnepezt vezetői igyekeztek a legjobb technológiák hadrendbe állításával megtalálni helyüket az általuk vizionált új világban. Több százmilliárd dollárt fordítottak egymás felvásárlására, hogy még erősebbek lehessenek.... A média és kommunikációs guruk mind azt jósták, hogy a konvergencia a személyi számítógépek szintjén fog bekövetkezni, vagyis tévéműsorokat biztosító berendezéseik (például a set-top boxok) fogják végső soron felülgyni a személyi számítógépeket is. A szoftverguruk – mindenekelőtt a Microsoft és Bill Gates – továbbá azt is jósták, hogy a személyi számítógépek fogják átvenni a tévé szerepét, ám ehelyett az érintőképernyős okostelefonok és táblagépek irányítják a változásokat. Két olyan eszköz tehát, amelyet csak nemrégiben találtak fel. A tévékészülékkel az a gond, hogy képtelenség rajta dolgozni, a PC-vel pedig az, hogy nem éppen szórakozásra találták ki. Az okostelefonok és a táblagépek azonban – hordozhatóságuk és könnyű kezelhetőségük miatt – nap mint nap bizonyítják, mennyire tökéletesen elegyítik a két funkciót. Sorban állás közben vagy egy taxi hátsó ülésén utazva eszünkbe sem jutna, hogy elővegyük laptopunkat azért, hogy játsszunk egy kicsit, vagy pusztán azért, hogy filmet nézzünk rajta. Az okostelefonnal és a táblagéppel viszont gyakran tesszük ezt. A hordozhatóság érdekében hajlandóak vagyunk a kompromisszumra a képernyő méretét illetően, mivel a korábbi hordozható eszközökkel ellentétben más kompromisszum megkötésére nincs szükség. Igaz, hogy az okostelefon és a táblagép képernyője általában kicsi, viszont a legtöbb tévékészülék képernyőjénél élesebb, nem beszélve arról, hogy akkumulátoraik egész nap bírják a strapát, bekapcsoláskor pedig azonnal használhatók.” (Ehhez azért „meg kellett teremteni” azokat a felhasználókat is, akiknek természetes, de legalábbis elfogadható, hogy ekkora képernyőkön néznek műsorokat, képeket, elveszítve a látótér betöltésének vizuális élményét. Valójában ilyesfajta igénytelenséget kellett normává tenni – akárcsak az írásos

kommunikációban az SMS- és a Twitter-nyelvezet használatával, amely elég kevés teret ad a kifinomult stílusnak.)

És: „A könyv végére érve körvonalazódik majd, hogy szerintem ki lesz az Apple–Google-párviadal győztese. De addigra akkora tiszteletet ébreszt majd az olvasóban is az a tömérdék erőfeszítés, melyet mindkét fél tesz már pusztán azért, hogy játékban maradjon, hogy tiszta szívvel talán már nem is fog tudni szurkolni egyikük győzelméért sem. (Ez az olvasó itt pironkodva bevallja: ő sokkal inkább annak szurkol, legyenek még jobban használhatók és minél olcsóbban megvehetők ezek a csodaeszközök, bárki készíti is őket – Osman P.) Amikor nekifogtam e könyvnek, egyáltalán nem gondoltam rá, mennyire nehéz azokat a termékeket kigondolni és összerakni, amelyeket a bemutatói során Steve Jobs egy lezser mozdulattal húzott elő a zsebéből. Bárhol dolgozzunk is, legyünk akár a Google, az Apple vagy más cég szakemberei, egy dologban minden bizonnyal egyetértünk: olyan termék létrehozása, mely megváltoztatja a világot, nem egyszerűen csak munka, hanem valódi felfedezőút. Az utazás résztvevőinek pedig nem pusztán fárasztó ez az út – ami más munkák esetében is előfordul időnként –, hanem mentálisan és fizikailag is roppant kimerítő, sőt sokak számára egyenesen traumatikus hatású. Jobs részben annak is köszönhetné legendás vezetői hírnevét – és azért is válhatott ünnepelt személyiséggé világszerte –, mert oly sikeresen rejtette el mindezt a világ elől. Elhitette, mennyire pofonegyszerű az innováció. (Ez igencsak sajátos állítás. Megkockáztatjuk: a gondolkodó ember igen erős lebecsülése azt feltételezni, hogy ne érezne rá, mekkora teljesítményt nyújtanak ezek az eszközök, és mekkora szellemi teljesítmény lehetett azok létrehozása. Ez akkor is így van, ha e szellemi teljesítménynek az a része, amely a gyártás létrehozásához kötődik, s amiről Vogelstein is sokat ír itt, valóban rejtve marad előle – Osman P.) De most, hogy Steve Jobs már nincsen köztünk, olvasni fogjuk majd e könyv lapjain, hogy nem kevés mérnök van, akik igenis szeretnék, hogy a világ végre megtudja, milyen is valójában az, amikor az ember megváltoztatja a világot. A munka kezdetétől egészen addig, amíg a fogyasztók is kezükbe vehették végre a készülékeket, rengeteg vita, ordibálás, hátbatámadás, csalódás, pánik és félelem kísérte végig a ma már oly egyszerűen beszerezhető okostelefon és táblagép megszületését. A munkában részt vevő mérnökök igenis szeretnék, ha mi is tisztában lennénk vele, hogyan is nézett ki kezdetben az iPhone- és az Android-projekt, így az lesz a legjobb, ha én is ott kezdem a történetet, ahol illik: a legelején.”

(Ó, de hiszen az ember nem ilyen szerény. A fejlesztés csodálatos játék, és kevés jobb érzés van, mint érezni az intellektuális győzelem ízét. Ám emellett a fejlesztő az elismerést is akarja. Azok a „mérnökök”, s velük a szoftverfejlesztők, a dizájnerek és a többi kreatív résztvevő azt is akarják, hogy a világ lássa, hogy milyen óriási, amit létrehoztak, hogy – amint Jobs is célul tűzte ki – valóban megváltoztatták a világot. S hogy tényleg milyen óriási, gondolkunk bele: a hatvanas évek közepén még tárcás telefonkészülékeink voltak, természetesen csak vezetékes hálózatokkal, és a modernizálást az jelentette, hogy az 1967-es fejlesztésű készüléknek, a CB-667-nek színes műanyag háza volt. Valódi nagy innováció volt, amikor

a hajdani Mechanikai Művek úgy negyven éve létrehozta a tárcsát helyettesítő 12 gombos klaviatúrájú telefont. A hagyományos kábelekkal működő vezetékes telefonvonalak átviteli sávszélessége pedig 3-3,5 kHz volt.)

Néhány további részlet a könyvből, a meghatározó mozzanatokból, fordulatokból:

A mindent eldöntő fejlemény kétségkívül az iPhone volt. Ám „Az igazsághoz azonban hozzátartozik, hogy az iPhone-fejlesztés egyáltalán nem úgy indult, mint az Apple ’következő nagy dobása’. Ugyanis Jobs-ot először rá kellett beszélni, hogy csináljanak egy telefont. Ez szinte attól a pillanattól kezdve beszédtema volt Jobs közvetlen munkatársai között, hogy 2001-ben piacra dobták az iPodot. A koncepció egyértelmű volt: miért kellene a fogyasztóknak két-három eszközt maguknál tartaniuk, ha emailezni, telefonálni vagy zenét hallgatni szeretnének, amikor mindezt egyetlen készülékkel is megtehetnék? Viszont Jobs és csapata akárhány alkalommal vizsgálta meg a felvetést részleteiben is, az mindannyiszor öngyilkos akciónak tűnt. A telefonok csipjei és az általuk használt sávszélesség túlságosan lassúak voltak ahhoz, hogy bárki böngészhessen velük a neten, és mobilkapcsolaton keresztül töltsön le zenét vagy videót.” És „A legrosszabb az volt az egészben, hogy ha az Apple mobiltelefont szeretett volna gyártani és értékesíteni az Egyesült Államokban, úgy kellett volna táncolnia, ahogy az amerikai mobiltelefon-szolgáltatók fűtyülnek. Akkoriban a Motorolához hasonló mobiltelefon-gyártók az Egyesült Államok high-tech rabszolgái voltak. A szolgáltatók marketingre fordított pénzeszközeitől függött, képesek-e a fogyasztókat az üzletekbe csalogatni, és ha mindez sikerült, akkor pedig attól, mennyire tudják az értékesítési ár támogatásával a szolgáltatók megfizethetővé tenni a készülékeket a fogyasztók számára. Ezért a gyártók kénytelenek voltak beletörődni abba, hogy a szolgáltatók minden egyes telefonfejlesztésükbe beleszóljanak. Ha a gyártók esetenként mégis megpróbálkoztak kibújni ez alól, mindig ugyanazt a választ kapták: ’Nem kell feltétlenül ránk hallgatni, viszont akkor nem biztos, hogy támogatjuk majd a telefon árát, nem biztos, hogy reklámozzuk majd, sőt az sem biztos, hogy a hálózatunkon keresztül egyáltalán forgalmazni fogjuk.’ Ezek után persze hogy beadták a derekukat. Jobs személyes sértésnek vette az üzletkötésnek ezt a módját, és nem kért belőle ... nem volt hajlandó több százmillió dollárt kiadni pusztán azért, hogy aztán egy csapat öltönyös fazon mondja meg neki, milyen legyen a telefonja, és azt hogyan adja majd el másoknak.” És igaza lett, mint a hajmeresztően merész üzleti húzásával majdnem mindig: „Az iPod 2004–2005-ös kiadásának sikere – 2004-ben 8,2 milliót, míg 2005-ben további 32 milliót értékesítettek belőle – példa nélküli magasságokba emelte Jobs mind az üzleti, mind a kulturális szférában megnyilvánuló ikonikus státusát” – s vele természetesen cége üzleti súlyát.

Amint olvashatjuk, most már a mobilszolgáltatók kezdtek futni utána: „A Cingular (belőle lett két fúzió után az AT&T – Osman P.) felső vezetői arra számítottak, hogy ha összeállnak az iPod feltalálójával, az a saját cégükről kialakult képet is átformálja majd a vásárlókban. ... A Cingular pedig igencsak fente a fogát az új vásárlóknak arra a valószínűsíthető áradatára, amely akkor érkezne hozzájuk, ha egy olyan forradalmian új telefon mobilszolgáltatójává

válhatnának, mint amilyen az iPod. Egy vezetőjük, aki részese volt az üzletnek, 2008-ban az alábbiakat nyilatkozta: 'Jobs volt a király! Igazi nagymenő! Tudja, vannak azok az egyetemi felmérések, amelyek során megkérik a srácokat, nevezzék meg azt az egyetlen dolgot, ami nélkül nem tudnának élni. Nos, húsz éven keresztül mindig a sör vitte el a pálmát, most meg tessék, az iPod győzött! Nem csoda, ha mind úgy gondoltuk, ebben a fickóban kell lennie valaminek... Valószínűleg ez sokszorozta meg az energiánkat annyira, hogy nyélbe tudtuk ütni az ügyletet.'” Vogelstein sok műszaki részlettel számol be a rendkívül kemény fejlesztési küzdelemről, amely az iPhone kirobbanó sikerét meghozta. A Jobsról szóló könyvekből tudjuk, milyen lehetetlen győzelmekre tudta ösztönözni-hajszolni a csapatait – itt azt is látjuk, hogyan tett hasonlókat a beszállítóival. Az érintőképernyő például természetesen szuperkemény üvegből kellett, mert egy Apple-készülék „arcát” nem csúfíthatják a műanyagra jellemző karcolások. A Corning cégnek volt egy ilyen, katonai célú fejlesztése, amelynek gyártásával azonban megrendelés hiányában évtizedekkel korábban leállt. „Jobs azt akarta, hogy azonnal fogjanak hozzá a gyártáshoz, és meggyőzte Weekset (a Corning vezérigazgatóját – Osman P.) , hogy hat hónapon belül egészen biztosan le tudja majd szállítani a szükséges mennyiséget. Weeks Jobs életrajzírójának, Walter Isaacsonnak (L. Walter Isaacson: Steve Jobs, Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 2012/1. sz. – Osman P.) hittetlenkedve mesélte, hogy mire nem volt képes Jobs rávenni őt. 'Legyártottunk egy olyan üveget, amelyet korábban még soha senki. A legjobb kutatóinkat és mérnökeinket állítottunk rá a feladatra, és megoldottuk.'”

S hogy mivel lehet egy vérbeli fejlesztőt hihetetlenül nehéz feladathoz csábítani? Az iPhone-fejlesztés vezetője engedélyt kapott, hogy más részlegekből hozzon magához embereket, maga a projekt viszont cégen belül is szupertitkos volt. (Annak is kellett lennie, hogy megőrizhessék és teljes mértékben kiaknázhassák a meglepetésszerű piaci megjelenés minden erejét és lehetőségét a versenytársakkal szemben is.) Íme a visszaemlékezése: „Steve nem engedte, hogy a szoftverfejlesztésre kívülről vegyünk fel bárkit, ám szabad kezet adott a cégen belül, ahonnan azzal dolgozhattam, akivel csak akartam. Tehát bevittem a delikvenseket az irodámba, leültettem őket, és azt mondtam nekik: 'Elsőrangú kolléga vagy, és minden teljesen frankó a mostani munkáddal. De szeretnék a figyelmedbe ajánlani egy másik projektet. Azt nem mondhatom meg, hogy mi ez. Csak azt mondhatom, töménytelen estéről meg hétvégéről kell majd lemondanod, és hogy keményebben fogsz dolgozni, mint eddig bármikor az életedben.'”

Ha versenyt írnának ki „a világ legfurább nagyvállalata, ám zseniálisan fura” címért, azt minden bizonnyal a Google nyerné utcahosszal. (L. David A. Vise & Mark Malseed: A Google sztori, Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 2009/5. sz. és Bernard Girard: A Google-modell – A menedzsment forradalma, Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 2010/5. sz.) Vogelstein úgy írja le, hogy a cégnél az innovációs munkát segítő kaosz uralkodik, ami szintúgy nem épp mindennapi jelenség.

„E körülmények egy minden részletre odafigyelő, de mégis kaotikus munkahellyé tették a Google-t. Főleg, hogy 2005-ben még jó néhány technológiai projekt futott egyszerre, melyek közül többet is egymással szemben álló törekvések jellemeztek. Olyanok is előfordultak, amelyek annyira titkosak voltak, hogy csak pár felső vezetőnek volt tudomása róluk. A legtitkosabb és legambiciózusabb törekvés ezek közül a Google saját okostelefon-projektje, az Android volt. A Google (ezen dolgozó) közel 50 mérnökének szilárd meggyőződése volt, hogy jó úton haladnak ahhoz, hogy egy olyan forradalmian új készüléket tegyenek le az asztalra, mely örökre megváltoztatja majd a mobiltelefon-ipart. 2007 januárjára ezek a mérnökök már 15 hónapja dolgoztak a projekten. Átlagban heti 60–80 órás munkahét volt a hátuk mögött, amit javarészt kódírással és -teszteléssel, szoftverlicenc-tárgyalásokkal töltöttek, jó páran közülük pedig a megfelelő alkatrészek, szállítók és gyártók felkutatása érdekében folyamatosan utaztak. Immáron fél éve dolgoztak a prototípusokkal, és az év végére tervezték a készülék piaci bevezetését. Ám aztán jött Steve Jobs, hogy az iPhone bemutatásával ellopja előlük a show-t.” Mi lett mindebből és hogyan? Tessék elolvasni. Elkecsereedett testvérharc, ám nagyon is termékeny, teremtő háború.

Kiemelést érdemel, hogy ebben a háborúban az Apple nehézfegyverzete részeként használta fel, támadásban és mások támadását megelőző erőfitogtatásként az iparjogvédelem eszköztára adta lehetőségeket. Vogelstein egy fejezetet szentel ennek. „Az Apple és a Google küzdelmének csúcspontja sokak számára 2012 nyarán volt. Csaknem háromévnnyi jogi manőverezés után az Apple-nek a bíróság előtt kellett szembenéznie egyik legnagyobb ellenfelével. Ez a bizonyos ellenfél azonban nem a Google volt, hanem a dél-koreai Samsung Electronics, amely épp annyira jó célpontnak bizonyult. (Ezt idéztük fentebb – Osman P.) A Google ellen közvetlenül indított pert nehéz lehetett volna megnyerni. A Google ténylegesen nem gyártott és nem értékesített Android-telefonokat, emellett a platformot is ingyenesen biztosította. De addigra már a Samsung volt az androidos telefonok és táblagépek legnagyobb gyártója. Mindezen oknál fogva a Samsung volt az iPhone és az iPad legnagyobb kihívója a piaci részesedésért folytatott harcban. 2010 óta az Apple három androidos készülékgyártót perelt be valamennyi fejlett ipari ország bíróságain. Ám egyik eljárás sem haladt annyira előre, mint a Samsung ellen folyó per, amely a San José-i Szövetségi Bíróság esküdt-széke elé került tárgyalásra.” És „Az, hogy az Apple a Samsungot a bíróság elé citálta, csak egy újabb módja volt Jobs és utódai Android elleni támadásának. A Samsung androidos telefonjai és táblagépei, valamint az iPhone és az iPad piaci részesedése közötti különbség eltűnőben volt, és nagy volt a valószínűsége annak, hogy az Apple és a Google előbb-utóbb „a győztes mindent visz” típusú háborúba fog bocsátkozni egymással. Az Apple úgy gondolta, hogy egy csúnya és jó hosszúra nyúló pereskedés lelassíthatja a Google és az Android fejlődését.”

Olvashatjuk: Jobs vezetésével az Apple tömegével szerzett szabadalmakat, ehhez nagyon tudatosan szabadalmaztatott mindent, amit csak lehetett, méghozzá három fő céllal. Az egyik az volt, hogy a sok különféle, olykor egymásnak ellent is mondó fejlesztési irányba

mutató szabadalmakból minél kevésbé lehessen kiolvasni, valójában merre is halad, mi felé törekszik a cég. A másik, hogy a szabadalmaival minél nagyobb területről szorítsa ki a versenytársait a hasznosítható megoldások halmazában. A harmadik, mutat rá Vogelstein, az elrettentés: erősen meggondolandó, célszerű-e megtámadni egy céget, amely ennyi szabadalmat tud harcba vinni egy ellentámadáshoz.

„Nem Jobs találta fel a multitouch technológiát, és az Apple-ön belül ezzel mindenki tisztában volt, ám nyilván továbbfejlesztette az iPhone-ba történő beépítésével, valamint több más innováció hozzáadásával, és Jobs ezeknek az újításoknak akart védelmet biztosítani. Úgyhogy ő csak az évszázados gyávanyúl-játék szabályait követte: el kell hitetni az ellenséggel, hogy elég őrült vagy hozzá, hogy ne térj ki előle – mindezt annak reményében, hogy ne is jusson eszébe kihívni téged. 'Ne felejtjük el, hogy ő (Jobs) volt a világ legjobb marketingszakembere' – mondta Heinen. (Nancy Heinen, aki 2006-ig az Apple vezető jogtanácsosa volt – Osman P.) Nem annyira a multitouch technológiát kellett feltalálnia, mint inkább meggyőznie a mobiltelefon-gyártó ipart: megvan a pénze és az akarata is, hogy hosszú ideig képes legyen védelmezni ezt a kijelentését a bíróság előtt. 'Más szóval üzenetet küldött... Van nálam egy jó nagy pöröly, és ha túl közel jössz hozzám, nem fogok habozni, hogy használjam. Ez egy üzleti stratégia. Voltak igazi innovációk az iPhone-ban, de távolról sem mi voltunk az elsők e területen. Úgyhogy ha nem az első vagy, nagyon észnél kell lenned, hogy minden lehetséges találmánnyal, funkcióval vagy aprósággal te állj elő elsőként, mert ez olyan világ, ahol csak így tűnhetsz ki a többi közül. Nem tudhatod, mi fog átjutni a tú fokán (azaz a szabadalmi hivatalon és a jogi úton való támadások esetében a bíróságokon), és azt sem, hogy a versenytársak mivel állnak elő ezen a területen.'”

Vogelstein elmondja: „Az Apple kontra Samsung perben született ítélet ügyvédek, vállalkozók és üzletemberek ideges reakcióhullámát váltotta ki, akik a jogi eljárás kiforgatásával vádolták meg az Apple-t. Úgy vélték, Amerika innovációs gazdasága hosszú távon nem lesz képes fennmaradni, ha efféle erőszakossággal kell szembenéznie. Az volt a probléma, hogy a technológiai fejlődés olyan gyorsan ment végbe, különösen a szoftverek területén, mely meghaladta az Egyesült Államok szabadalmi hivatalainak képességét, hogy megfelelően értelmezzék és elemezzék a beadványokat, és szabadalmi ügyekben hiteles döntéseket hozzanak.”

A dolgok jelenlegi állása szerinti epilógusnak is beillik, hogy „a győztes mindent visz” elve jelenleg a táblagépekre is szinte maradéktalanul érvényesül az ilyesfajta eszközök körében. A könyv területéről-területre megmutatja, hogy hódították meg ezek az eszközök egyebek közt a sajtót, a könyvkiadást, hogy „A pilóták többé nem cipelték magukkal navigációs térképekkel, a különféle kifutópályákra vonatkozó adatokkal és időjárás-jelentésekkel megtömött terjedelmes táskáikat. Mindezek remekül elérték egy iPaden, ráadásul sokkal naprakészebb formában. Mivel a gyerekek jóval könnyebben el tudják sajátítani az iPad kezelését, mint a személyi számítógépeket, a pedagógusok hozzáláttak, hogy használatának oktatását már az óvodáskortól kezdve a tantervbe illesszék. Az orvosok azért kezdtek

el iPadet vinni magukkal a vizitekre, mert a PC-hez képest sokkal könnyebb a betegágy mellett egy kézzel használni, emellett akkumulátora is egész nap kitart” és így tovább. „A média ennyire sok ágának egyetlen eszközbe történő konvergenciája olyan gyorsan ment végbe, hogy a médiavezetők még ha akartak, se tudtak volna ellenállni. ... A mobilforradalom rengeteg jövedelmező lehetőséget is teremtett, olyan üzleti együttműködések is lehetővé téve, amilyeneket korábban elképzelni sem mertek. Lenyűgöző, hogy a technológiai vállalatok milyen gyümölcsöző partneri együttműködés kialakítására voltak képesek a legnagyobb szórakoztatóipari cégek igazgatóival és producereivel, miközben a vállalatok régebben csak nagyon kevés érdeklődést és affinitást mutattak egymás iránt. A New York-i és a hollywoodi nagyágyúk ügyes kis mobilalkalmazásokat készítenek azokkal a szoftverfejlesztőkkel együttműködésben, akiket valaha tolvajoknak neveztek, mert ők bátorították az embereket, hogy médiatartalmaikat eltulajdonítsák. New York és Los Angeles ma újonnan alapított technológiai vállalatainak virágzó közösségeivel büszkélkedhet. Az ilyen cégek száma Los Angelesben gyorsan közelít az 1000-hez, míg New Yorkban számuk ma már 7000 körül jár.”

Dr. Osman Péter

* * *

Cságoty Ferenc: Három könyv az építészetéről 3. A tartósság. Akadémiai Kiadó, 2014; ISBN 978 963 05 9430 1

Az Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 2014/1. számában mutattuk be Cságoty Ferenc professzor, akadémikus a laikus érdeklődők számára is kiemelkedően érdekes háromkötetes művének első könyvét: Három könyv az építészetéről 1 – A szépség, a 2014/4. számban pedig a másodikat: – A hasznosság.

Igazságtalan lenne nem kiemelnünk itt is már előljáróban e kötet két kulcsfontosságú jellemzőjét (amelyekben az előzőek is osztoznak). Az egyik Cságoty kiváló előadásmódja: kellemesen gördülékeny leírásai és magyarázatai – a kiadót idézve (mert így igaz) „magával ragadó stílusa és közérthető nyelvezete”. Építéstechnológiai leírásokkal sem fukarkodik, s azok is tökéletesen érthetőek a laikusnak. A másik a szépsége. Matematikusok mondják, hogy az igazán jó levezetés, bizonyítás *szép*. Hasonlóképp szép, ahogyan a szerző előadja mondandóját, és szép a kötet gazdag, sokrétű képanyaga. Sokrétű maga az azt kitevő előadás is: történelem, építészet- és művészettörténet, irodalmi és filozófiai részletekkel gazdagítva. Példáit a világ és a történelem szinte minden tájáról idézi elénk. Találomra kinyitva,

így találjuk egymás mellett a bhutáni Paro Taktsang (tigrisfészek) buddhista kolostor lélegzetelállítóan szép látványát és a Colorado állambeli (USA) Mesa Verde meghökkenítő Sziklapalotáját.

A könyvek élvezetét így nagyban növeli, hogy a témakörükön messze túlmenően is gyöngyszemek szerteágazó sokaságát tárják elénk a különféle korok és népek kultúráiból. Csodás kis kultúrtörténeti kép- és szemelvénygyűjtemény.

Tartósság: az utóbbi évtizedekben sajátosan alakult e követelmény rangja, teljesülésének kívánatos volta. Amíg a tömegtermelés kapacitása nem érte el a természetes – azaz nem mesterségesen gerjesztett – kereslet volumenét, addig az árucikkek tartóssága a gyártó számára is érték volt, hiszen értéket jelentett a felhasználónak. A műszaki és a gyártásszervezési fejlődéssel azonban ezek a kapacitások úgy megnövekedtek, hogy a kiaknázásukhoz és az azzal nyerhető profit maximalizálásához már mindinkább kívánatosná vált a termékek használati élettartamának – tartósságának – a rövidítése. A tartósság akadályává vált annak, hogy a felhasználónak újabb árucikket lehessen eladni ugyanabból a fajtából, így az erényből hátrány lett az árutermelők nézőpontjából. A fogyasztót ezért az erkölcsi avulás mind erőltetettebb gyorsításával manipulálják, másrészt azzal, hogy a termékek minősége már mind kevésbé támogatja azok tartósságát, a javíttatásuk pedig olyan költségessé lett, hogy gyakran kifizetődőbb egy hiba miatt újat venni. Vétkes pazarlás? Igen, de a közönségi erőforrások olyan szintjén, amely a piac profitorientált szereplőit igazán nem érdekli. Kétségtelen ugyanakkor, hogy ha az új kínálat nem vagy csak jóval kevésbé tudná megteremteni a maga keresletét, az innovációs fejlesztés sokkal gyakrabban ütközne a gazdasági létjogosultság korlátaiba. Jó kérdés, vajon ez szintisza rossz lenne, vagy talán lehetnének bizonyos pozitívumai is, s hol lehet valamiféle optimum.

Cságyoly professzor így beszél itt erről: „Ma az időtlenség nem szempont. Az anyagi és racionális világ nem tud mit kezdeni az örökkévalóság transzcendenciájával, számára érthetőbb és sokkal fontosabb kérdés például a megtérülés. Ma egy épület megtervezésének legfontosabb előkészítő fázisa a megtérülési számítás, azaz, hogy a befektetett költségek mennyi idő alatt térülnek meg, mennyi idő alatt 'hozza vissza' az épület az árát. És ha már visszahozta, sőt hasznot is termelt, akkor már az a kérdés, hogy az öregedéssel a fenntartási költségei mennyire emelkednek, azaz érdemes-e egyáltalán megtartani. Mert esetleg jobb üzlet lenne lebontani, és a helyébe új épületet emelni, azaz új üzleti lehetőséget teremteni. A mi korunkban az épület is ugyanolyan eldobható áruvá kezd válni, mint egy divatjamúlt ruhadarab vagy egy elavult műszaki cikk. De ahogyan mindig voltak, ma is vannak olyan építésszek, akik képesek időtálló szellemi többlettartalmakat sűríteni alkotásaikba. Azonban arra sokkal kevesebb esély van – szinte semmi –, hogy a kortárs épületekben anyagi többlet is legyen. Az anyagi többlet ugyanis racionális szempontból teljesen felesleges. Ezért kicsi a valószínűsége annak, hogy a kortárs építészet alkotásai ugyanolyan időtállóak legyenek, mint az elmúlt korokéi. Kivétel persze mindig van.”

Nézzük, hogyan indítja ezt a könyvét: „A szépség és hasznosság kapcsán az építészeti alkotást mint térbeli jelenséget vizsgáltuk. Könnyű ezt belátni, hiszen az építészeti szépség esetében a lépték, az arány, a ritmus, a forma és a többi művészeti eszköz mindig téri dimenziókkal jellemezhető. A lépték esetében a térbeli nagyságról beszélünk, arány esetében a sík- és térbeli arányokról, a ritmus és a forma esetében térbeli ritmusokról és formákról. Még a fényt és a szint is téri jelenségként értelmeztük, hiszen a velük kapcsolatos példák mindig konkrét térre vagy terekre vonatkoztak. A hasznosság kapcsán pedig teljesen nyilvánvaló a téri jelleg, hiszen a hasznosság alapja maga az építészeti tér. A tartósságról beszélve egy új dimenzió nyílik meg számunkra: az idő. Amikor az építészeti alkotást ebből a szempontból vizsgáljuk, akkor időbeli kiterjedése válik lényegessé. Merthogy az építészeti mű nemcsak a térben, de az időben is 'helyet foglal'. Új dimenziónk, az idő, legalább annyira összetett fogalmi tartalom, mint a tér.” No, ahogy a székhely legény mondá, „most szaladjunk, de nagyon!” – hiszen beleütköztünk egyik legbonyolultabb fogalmunkba, az időbe. Ismét Cságotyól: „Ha röviden kellene értelmeznünk a lényegét, ugyanúgy bajban lennénk, mint Szent Ágoston volt a saját idejében: 'Mi hát az idő? Ha senki sem kérdezi, tudom; ha kérdik tőlem, s meg akarom magyarázni, nem tudom.' Így vagyunk ezzel azóta is, a Vallo-mások megírása, azaz a IV. század vége óta sem sikerült senkinek az időfogalom teljességét tömören és közérthetően megragadni.” A múlását viszont nagyon is megérezzük a tartósság elenyészésével, legyen szó bár egy használati tárgyunkról, vagy épp a testünkéről. A bevezetés pedig igen érdekes és tanulságos áttekintést ad az ember időfogalmának alakulásáról, a korszellem ebbéli hatásáról.

A Bevezetés két fejezetét – Az idő és az ember; A végtelenség és az ember – követő részek és fejezeteik: Tartósság és többlet: Az anyagi többlet; A szellemi többlet / Tartósság és harmónia: Harmóniában a környezettel; A belső harmónia / Tartósság és (tartó)szerkezet: A tartó szerkezetek; Szerkezet és anyag; Szerkezet, anyag, forma / Befelezés és zárszó. Nézzünk egy kicsit bele, hogyan mutatja be a könyv az építészetben a tartósság érvényesülését.

Alapvetésül: „Ahhoz, hogy az építészeti mű tartósságáról megalapozottan tudjunk beszélni, előbb az alapfogalomhoz, azaz a tartóssághoz kellene közelebb kerülni. A fogalom általános tartalmát kell megismernünk, hogy azután az egyedi, esetünkben építészeti jelentéseket vizsgálni tudjuk. Így mindenekelőtt arra a kérdésre kell válaszolnunk, hogy mi vagy mik a tartósság lényegi elemei, vagy ha már Platón filozófiáját idéztük, mi a tartósság ideája. Egy alapvetően elvont fogalom elvont lényegének meghatározása többszörösen elvont feladat, de hogy ne keveredjünk el az absztrakt okoskodások útvesztőjében, könnyebben értelmezhető gyakorlati példákon keresztül próbáljuk megtalálni a választ vagy a válaszokat.” Elsőként a művészetekhez fordul, megállapítva, hogy ott az időtállóság forrása az alkotó tehetsége. „Folytassuk építészeti példákkal. Általában mitől időtálló egy épület, és miért romlandó a másik? Miért állnak több ezer éve az egyiptomi piramisok, és miért nem fognak ilyen sokáig állni mai lakóházaink? Ezekre a kérdésekre már más a válasz, mint az előzőkre, a különbség itt nem a tehetségben rejlik (egy mai lakóház is lehet nagyon tehetsé-

ges alkotás), hanem az építőanyag mennyiségében és minőségében. A piramisok hatalmas mennyiségű, időtálló kőből épültek, a mai lakóházak zöme éppen elégséges mennyiségű és romlandóbb építőanyagokból. A lényegi különbség tehát az anyagi többletben van, az építőanyag mennyiségi és minőségi többletében.” S továbbvivő következtetése: „A tartósság (egyik) lényegi kritériuma a többlet. Az a dolog marad tartós, amiben anyagi és szellemi többlet is van. Az anyagi többlet szükségessége könnyen érthető, hiszen az anyag romlandó. A szellemi többlet pedig azt eredményezi, hogy a munkába befektetett szellemi érték időben hosszan kitartva érvényesül. ...Vizsgáljuk tehát a tartósság és az építészeti alkotások viszonyát a többlet szempontjából, mit jelent ebből a nézőpontból az anyagi többlet, és mit a szellemi? Kezdjük az anyaggal.” És csak néhány címszó a példákból, érzékeltetve e könyvbéli felfedezőútjaink nagyszerűségét: Mohendzsó Dáró, mezopotámiai zikkuratok, a szamarrai nagymecset, az etiópiai Lalibela sziklába vájt templomai. Megjelenik egy érdekes fogalom: „Az anyagminőség és tartósság összefüggésének érdekes változata a *formaátvitel*”, számos példával, köztük Ó-Egyiptom, az antik görögök, a buddhista sztúpák kerítése, és a formaátvitel az építéstechnológiában. A nem meglepő következtetés pedig: „...az szűrhető le, hogy a legcélravezetőbb eszköz a mennyiségi és minőségi szempontok egyesítése, azaz az egyszerre sok és időtálló anyagból emelt építmények lehetnek az emberileg elérhető lehető legtartósabbak.”

Szellemi többlet: a fennmaradás titkát kutatva norvég oszlopvázás templomok, várak, inka falak vagy épp VII. századi, fából épült sintó szentély és a fából és vékony paticsfalból épített tákosi református templomocska példáin, „A válaszok közös lényege a szellemi többlet.” Hogyan? Tökéletesen elmagyarázza, persze példák, példák, példák segítségével. És „a tartósság nem csak az anyagi többlet eredménye lehet, esetenként a szellemi többlet is lehet hosszú időn át ható, megőrző erő. Akár több formában is. Lehet a tudásból származtatni, láttuk, a norvég fatemplomokat, a cuzcói inka falakat a szaktudás, az ismeretek, azaz az értelmi többlet tette tartóssá. És lehet az érzelmekből származtatni, az iszei szentélyt és a tákosi templomot a hozzájuk fűződő szerető ragaszkodás konzerválja, azaz valamilyen érzelmi többlet.”

Igencsak elgondolkodtató kérdésként merül fel itt az eredetiség kérdése is. És „Beszéljünk a tartósságnak arról a változatáról is, amikor nem az anyag jelenti az időbeli folyamatosságot, hanem a forma, vagy a formát meghatározó tartalom. Sok példát lehet erre is találni, főleg a hagyományos keleti kultúrákban, ahol az anyag és szellem fogalompárját összetartozó, egymást kiegészítő tartalmakként kezelik, ezért a szellemi oldal ugyanúgy képviselheti a tartósság lényegét, mint az anyagi. A modern nyugati ember ilyen szempontból teljesen másképpen gondolkodik, számára az időbeli tartósságot kizárólag az anyag tartóssága jelenti – amely nyilván a mindent átható racionalista, materialista világképből fakad. Zavarba is jövünk, ha ettől eltérő álláspontot kell megértenünk.”

Tartósság és harmónia: itt, cseppet sem meglepően, taoista filozófiával indít, majd következik „Harmóniában a környezettel”. „Az építészeti alkotás környezete rendkívül változatos

lehet, csak az előző példáink helyszínei is milyen sokfélék voltak. A sumér zikkuratok városok közepén magasodtak, Dzsószer sírkerületét sivatagi táj környezte, a norvég fatemplomok és a tákosi templom kicsi falvakban épültek, az iszei szentély erdős-dombos természeti környezetben áll, Sacsahuamán falai pedig az inka főváros, Cuzco tözsomszédságában, egy kisebb fennsíkon emelkednek. E sokféleség két véglete az érintetlen táj és a város. Az egyik a természet világa, az embertől teljesen független rendjével és törvényeivel, a másik az emberalkotta, mesterséges környezet, melynek szabályait és rendjét is emberi elképzelések alakítják. A kettő közötti félúton talán a falu áll, emberalkotta parányi világ, amely harmonikusan összeshövődik az őt környező természettel. Ha e három környezetben vizsgáljuk az építészeti alkotás illeszkedésének harmóniáját, akkor többé-kevésbé árnyalt képet kaphatunk a teljesség kimeríthetetlen változatosságáról, hiszen nemcsak az egymással ellentétes szélső határhelyzeteket fogjuk látni, hanem a kettejük között lévő tágas tartományt is.”

Innen a természeti környezettel való harmónia példái következnek, majd egy újabb nagy kérdés: „A természeti népek harmonikus kapcsolatban éltek-élnek a természettel, filozófiájuk, kultúrájuk ezt a szimbiózist tükrözi. A kérdés az, hogy az évszázadok óta városi kultúrában nevelkedett generációk mai gyermeke képes-e még kapcsolatot találni a természettel, vagy végleg eltávolodott tőle? Képes-e arra egy tanult mai építész, hogy a szó szoros értelmében természetes módon viselkedjen? A vélemények eltérőek. A szárazan logikus elme és a borúlátó gondolkodó válasza: nem.” Ebben persze aligha törődhet bele az alkotó elme. Cságoty szavai: „De lehet hinni abban, hogy az ember alapvetően természeti lény, testében-lelkében – vagy ha úgy jobban tetszik, génjeiben és pszichéjének tudatalatti rétegeiben – kitörölhetetlenül őrszi a kapcsolatot az anyatermészettel. Ha ez így van, akkor a sokgenerációs urbánus ember is a természet gyermeke, aki tékozló fiúként hagyta el a szülői házat, de kényszerűségből vagy belátásból előbb-utóbb visszatér hozzá. Sok, egyre több példa bizonyítja ennek igazát. S ha hiszünk ebben, akkor az előbbi kérdésre a válaszuk: igen.” S mint mindenütt, példái gazdag változatossága támasztja alá mondanóját.

A következő alcím a béke egyik legfőbb zálogát idézi (épületben éppúgy, mint a lélekben vagy a társadalomban): *belső harmónia*. „Csak az az épület lehet teljes harmóniában a környezetével, amelyik önmagában is harmonikus. A belső harmónia ilyen szempontból alapkövetelmény, de mit is jelent mindez egy épületre vonatkoztatva? Mit értünk egy épület belső harmóniája alatt?” „A harmónia lényege az arányosság. Az, hogy semmiből nincs több a kelleténél, de nem is hiányzik semmi, amire szükség van. A harmónia lényege, hogy kiegyensúlyozott helyzetet teremtsz az ellentétes tartalmak között. Márpedig az ellentétes tartalmak jelen vannak mindig mindenben, mi magunkban is. Az épületek esetében ilyen ellentétes tartalmak lehetnek például az anyag és szellem viszonya, az értelem és érzelem, mondhatnánk, a tudományos és a művészi aspektus viszonya, az analitika és analógia, azaz a rész és egész viszonya. Ha az épületeket ezeknek az ellentétpároknak a viszonyában vizsgáljuk, akkor tulajdonképpen rejtett tulajdonságaikat tárjuk fel, belső harmóniájuk meglétét vagy hiányát fürkesszük.” Kitűnő eszmefuttatást kapunk az ellentétpárokról, és „A belső

harmónia létét vagy hiányát keresve a továbbiakban tehát ellentétpárok viszonyában vizsgáljuk az építészeti alkotást. A leglényegesebb, legátfogóbb ezek közül az anyag és szellem viszonya, ami egyben világnézeteket meghatározó filozófiai alaprobléma. ... Ilyen léptékű filozófiai alapkérdésekkel nem szabad kontár módjára küszködni. Amikor az építészeti mű kapcsán anyag és szellem kettőssége kerül szóba, akkor a fogalmakat a legegyszerűbb tartalmi jelentésük szerint értelmezem. Az anyag az építőanyag, a szellem az anyagot formáló emberi szellem, és e kettő viszonyában az építészeti alkotás akkor harmonikus, ha anyag és szellem egyaránt és arányosan vesz részt felépítésében” – s innen máris Közép-Amerika prekolumbián kultúrájába visz tanulmányútra. Olvashatunk egyebek közt a maják különleges építési technikájáról, a „maja beton”-ról, s hogy „a majáknál elhanyagolható volt a belső terek szerepe, annál nagyobb volt viszont a külsőké. Minden lényeges esemény, történet, rituálé a külső tereken zajlott le, az egyes épületek legfontosabb szerepe ezért a külső terek keretezése volt, ez a cél rendezte egységgé az egyes épületcsoportokat”, és elvisz „személyes kedvencéhez”, a Törpe Házához.

A megértésben sokat segítenek a negatív példák is – például „mi a helyzet akkor, ha ez a harmónia felborul, vagy eleve létre sem jön? Mi van akkor, ha egy alkotásban egyik vagy másik komponens aránya messze túlnövi a másikat?”

„Tudomány és művészet, értelem és érzelem ellentétpárjait nem nagyon lehet teljesen elkülöníteni. A tudomány alapja és motorja az emberi értelem, a művészetek az érzelmekre alapozódnak és az érzelmekre hatnak. Az építészet éppen azért különleges és egyedülálló diszciplína, mert egyesíti magában ezeket a szélsőértékeket, minden építészeti mű szükségszerű része az értelmi tevékenység és az érzelmi hatás. Igen, egyesül benne tudomány és művészet, de egyáltalán nem mindegy, hogy milyen arányban. A harmonikus építészeti alkotásban harmonikusan egészíti ki egymást a kettő, míg a diszharmonikus művekben felborul az arány, tudomány és művészet egymás ellen feszül, az egyik kizárólagosságra törve akarja elnyomni a másikat.” És „Ha a tudomány és művészet párosának szemszögéből nézzük, akkor bátran állítható, hogy a Sainte-Chapelle a kőépítészet világcsúcsa, ennél könnyedebb, ennél légiesebb teret egyszerűen nem lehet kőből építeni. Ugyanakkor ez a kőszerkezet nemcsak logikus és ésszerű, hanem szép is, minden részlete elgyönyörködtető.” A negatív példák között pedig: „ide lehet sorolni minden olyan gyárat, erőművet, amit csak és kizárólag a tudás, a technológiai igények határoztak meg. Ezek sem lesznek hosszú életű alkotások, s nemcsak azért, mert a technológia fejlődése miatt ezek a létesítmények gyors avulásra vannak ítélve, hanem – és főleg – azért, mert alapvetően diszharmonikus alkotásokról van szó. Túlteng bennük az értelem, a tudás, ami szinte teljesen kizárja az egyensúlyt fenntartó ellenkező értékeket.”

A rész és az egész kettősségének elemzését újabb, különleges ellentétpár követi: az analitikus, illetve az analogikus gondolkodás a tervezésben. E kettő harmóniájának bámulatos megvalósulásaként mutatja be Sidney új operaházát. A diszharmóniára viszont sokak számára meglepő példát kapunk: a Bauhaus építészetét. „Csodálható kérlelhetetlenül logikus,

tiszta egyszerűségük, másrésről viszont joggal kárhoztatható szenvtelenségük, érzelmi si-várságuk. Valami túlteng bennük, és valami hiányzik belőlük. Az analitikus szemlélet radikalizmusa nem engedett helyet az analógiáknak, a képeknek és szimbólumoknak.” Az analógiák eltúlzott uralmáról is hoz példákat: abszurd épületek az Egyesült Államokban. A belső harmóniáról szóló rész befejezéséül pedig egy olyan épületet ír le „amely mindhárom eddigi ellentétpár tükrében vizsgálva is értékes, harmonikus alkotás”. Ez az indiai Agra városában lévő Tádzs Mahal, „a mogul építészet kiemelkedő teljesítménye”.

Tartószerkezet. „Ahogyan a hasznosság szempontjából a tér az építészeti mű legfontosabb része, úgy a tartósság szempontjából a tartószerkezet.” „Az épületek döntő többségénél a tartószerkezetek szerepe nem merül ki pusztán az állékonyság biztosításában, hanem egyúttal téralakítási és esztétikai szerepük is van, azaz a hasznosság és a szépség szempontjából is fontosak.” Az alapozás hűvös témakörétől Velence cölöpein át egy megkapóan egyszerű szépségű épülethez jutunk: Santa María del Naranco preromán remekéhez. Innen a gyönyörű reneszánsz Villa Rotonda következik, majd ugrunk a modern korba, Le Corbusier Villa Savoye elnevezésű épületéhez, és olvasható a nagyhírű építész „akkor már forradalmi újdonságnak számító híres ’öt pontja’, amiben röviden és tömören, pontokba szedve összegzi a modern építészet ismérveit, lehetőségeit”.

Egy újabb, meghatározó szerepű ellentétpár az építészetben: „A falas és vázas tartószerkezetek tereinek érzelmi különbözősége lélektani szempontból is jelentős. Mivel a falas szerkezet általában tömör és zárt, ezáltal a vastag falakkal körülvett tér introvertált, befelé forduló, nem is nagyon lehet más. A vázas szerkezet viszont alapvetően áttört, emiatt könnyed és így a nyitottságot jeleníti meg. A vázas szerkezettel határolt terek könnyebben megnyithatóak akár minden irányban, ezért extrovertáltak, kifelé fordulóak. A kétféle alapvető szerkezet tehát ellentétpárt alkot.” S a példák egyike egy kis német falu nemrég újjáépített kicsiny temploma, „ami inkább hasonlít egy középkori várra, mint egy megszokott falusi templomra”, míg a másik egy mai japán épület, amelynek „utca felé néző rövidebb oldala és a kerteskére nyíló hosszú homlokzatfelület egyaránt teljesen feltekerhető üvegredőnyökkel van burkolva. Jó idő esetén az összes üvegredőnyt fel lehet húzni, és akkor teljesen feltárul a ház”.

Bármennyire csábít – és érdemes is! – a megidézésre a könyv minden részlete, innen már tényleg csak kulcsszavakkal haladunk tovább.

Szerkezet és anyag. „A legősibb építőanyag a fa. ... Sokoldalúságát még tovább növelte egy XX. századi újítás, a ragasztott fatartók megjelenése. Viszonylag kicsi fa elemeket több rétegben egymáshoz ragasztva hatalmas méretű tartókat lehet készíteni, ezekkel akár több tíz méteres fesztávolságokat is gond nélkül le lehet fedni. S mivel a ragasztott fatartók tetszőleges formájúak lehetnek, nemcsak nagy méretek esetén alkalmasak, de különleges formák is készülhetnek a segítségükkel.” Példáért egy kis finn szigetre megyünk.

„A kő mint építőanyag – jóval nehezebb megmunkálásának köszönhetően – sokkal rövidebb múltra tekint vissza, mint a fa. Tulajdonságai is merőben mások, szerkezeti érte-

lemben is kisebb a felhasználhatósági köre.” / „Ahol sem kő, sem fa nem volt, ott az építőanyag *a föld*. A földépítészetnek többféle szerkezeti megoldása van a tömörített földfalaktól a tapicsfalakon keresztül a különféle vályogfalakig. Szerkezeti értelemben a föld nehézkes építőanyag, csak nyomásra vehető igénybe, arra is csak korlátoosan. ... Çatal Hüyük halmaztelepülésétől a magyar népi építészet földfalú lakóházain keresztül a pueblo indián faluházakig valóban sok földből épült házat vettünk már szemügyre, de ezek között egy sem volt kortárs épület, pedig azok között is vannak érdekes példák” – s következik egy kis osztrák falu ravatalozó kápolnája. / „A *tégla* a városi kultúrákkal egyidős. A föld- és a kőépítészet tulajdonságait egyesíti, hiszen alapanyaga az agyagos föld, kiégetve építőanyagként pedig úgy viselkedik, mint a kő.” / „Az *öntöttvas* a XIX. század elejétől szolgál építőanyagként, elsősorban tartószerkezetként. Már az első öntöttvas szerkezetek is kihasználták az anyagból adódó formai lehetőségeket, például azt, hogy íves tartószerkezeti elemek is készülhettek belőle. A legelső példák között szép számmal vannak ilyenek, ezek legtöbbször igényesen formált üvegház, nagyrészt Angliában.” / „Az *acél* anyagi tulajdonságai tartószerkezeti szempontból messze felülmúlják az öntöttvasét, jóval rugalmasabb, erősebb és ellenállóbb. Az öntöttvashoz hasonlóan az acél is csak részlegesen felhasználható, falszerkezetek (gazdaságosan és tömegesen) nem építhetők belőle. Vázás tartószerkezet építésére viszont minden más anyagnál alkalmasabb, kiemelten érvényes ez a magasházak, felhőkarcolók vázszerkezetére. ... Az öntöttvas és az acél teremtette meg a kapcsolatot az ipar és az építészet között.” „A kortárs és a közelmúlt építészetének van egy ága, amely éppen az ipari termékek fejlettségén alapul, ez a high-tech építészet. Stílárís meghatározói nincsenek, a high-tech épületek formai megjelenése igen változatos lehet, mivel lényegük nem a formákban van, hanem az épületben alkalmazott anyagokban és technológiákban. A legkorábbi high-tech épületek a XX. század hetvenes-nyolcvanas éveiben épültek, és ezek közül minden vonatkozásban kiemelkedik az 1977-ben elkészült párizsi Pompidou Központ. / „A *vasbeton* a legújabb építőanyag, alig száz éve használatos. Összetettségéből következően egyesíti a beton és az acél tulajdonságait.” És „A kortárs építészetben mondhatni hemzsegnék a különlegesen különlegesebb vasbeton épületek, amelyek mindegyike ugyanúgy a figyelem központjába akar kerülni, mint anno a Pompidou Központ. Személy szerint nem kedvelem ezeket a feltűnési viselkedésgépgben szenvedő épületeket, és sajnálom azt az irreálisan sok pénzt, amit elvisznek, és amit sokkal jobb célokra is lehetne fordítani.” A példa pedig egy gazdag család magántemetője egy kicsiny olasz faluban.

Szerkezet, anyag, forma: „Zárásképpen az anyagok és szerkezetek kapcsolatát kibővítjük a formai lehetőségekkel.” „Egy jól formálható anyag nagy kihívást jelent az építészet, és tágasabb értelemben a mindig új utakat kereső emberi elme számára. Ha a lehetőségek fennállnak, akkor ki kell tapasztalni, meg kell tudni, hogy ezeknek hol vannak a határai, meddig lehet elmenni, és hol van a netovább.” „A szerkezet és forma viszonya korunk építészetének egyik legfontosabb kérdése. Elméleti oldalról nézve a kérdés lényege az, hogy melyik a fontosabb, melyik határozza meg a másikat, a szerkezeti-anyagi lehetőségekhez kell-e szabni a

formát, vagy a szerkezeteknek kell akármi áron követniük a forma követelményeit? Ebben a kérdésben már önmagában diszharmonia rejtőzik, hiszen miért kellene feltétlenül alá-fölrendeltségi viszonynak lennie a két tartalom között? Ráadásul, mivel a látványos formák korát éljük, a válasz eleve sejthető. A számítógépeknek egyre nagyobb szerepe van részint a formaalkotásban, részint a számítógéppel vezérelt gyártás révén a formák megvalósíthatóságában. Mindezt összevetve az acél, a vasbeton, a ragasztott faszerkezetek vagy a kompozit anyagok nagymértékű formálhatóságával egyre nagyobbak a lehetőségek az új és újabb építészeti formák megvalósításához. Ez egyértelműen a formák primátusát hozza az előtérbe, azaz egy féloldalas, diszharmonikus állapot lehetőségét.” S ha Lucifer diszharmoniót kíván, ott van neki a negatív példaként felhozott modern szörny, a sevillai Metropol Parasol, s az építészeti szenzációnak kikiáltott, majd „szánalmas, pucér figurává” lefokozódott bilbaói Guggenheim múzeum.

A záró példa természetesen pozitív: „Személy szerint vonzódok azokhoz az építészeti és művészeti alkotásokhoz, amelyek kevés eszközzel érnek el kiemelkedő művészi értéket, építészeti területen ehhez még azt is hozzátenném, hogy ráadásul kevés pénzből gazdálkodva. Ez a személyes vonzalom indokolja a választott épületet, egy diákkápolnát a Helsinki melletti Otaniemi egyetemi kampuszának területén.”

Tartósság – aki Cságoly e trilógiáját elolvassa, egészen bizonyosan tartós intellektuális örömet, nyitottságot és nagyon sok tartós, hasznos tudást nyer belőle.

Dr. Osman Péter

SUMMARIES

REGULATION ON BLOCK EXEMPTIONS FOR TECHNOLOGY TRANSFER

Dr Dorottya Szilágyi

In the present study the author introduces the competition law and IP law aspects of the new Technology Transfer Block Exemption Regulation which came into force on 1st May, 2014. The main differences and modifications comparing to the old TTBER and to the announced draft of new TTBER are also be presented. The study focuses on and analyzes in detail the non-challenge and the grant-back clauses.

OBJECTIVE AND HUMAN IMAGE OF COPYRIGHT REFLECTED IN THE THEORIES FORMING THE BASIS FOR INTELLECTUAL WORKS

Dr Dávid Ujhelyi

This paper would like to examine the goal of copyright in hope of dissolving the pressure that stretches copyright law from the inside. For reaching this, the paper uses a subsidiary aspect: the way law sees its subjects. Within this context, the paper presents the theories founding intellectual property, their concept of intellectual property's (or specifically copyright's) purpose, and their view of authors and society. Finally, this paper tries to adjust the purpose of copyright to the social functions of the XXI. century, and to clarify its content, so it could be the instrument of bringing creative works to society, rather than the barrier of it.

WHEN EXHAUSTION DOES NOT WORK?

Dr Sándor Vida

The plaintiff established a selective distribution system for perfumery goods with reputed marks. Advertising material, included testers for DAVIDOFF COOL WATER were delivered for the Singapore market. The defendant company was not member of the selective distribution system, but he provided some testers from Singapore and offered them for sale in Germany. The claim was dismissed by the court of first instance, holding that exhaustion took place. The Court of Appeal of Nuremberg referred the question on exhaustion to the EU Court of Justice. The latter in his judgement (C-127/09) held that exhaustion did not take place as the proprietor of the mark neither expressly nor implicitly agreed with the sale

in Germany. Reported is on comments of Machnicka, Ullmann and Ruess. The author of this article analyses this judgement with regard to the CILFIT judgement (C-283/81) of the EU Court of Justice, namely, whether requesting of reference was necessary at all, and comes to the conclusion that it was useful.

SOMMAIRE

<i>Dr Dorottya Szilágyi</i>	Règlement sur les exemptions par catégorie aux transfer de technologie	5	
<i>Dr Dávid Ujhelyi</i>	Le but et l'image de l'homme du droit d'auteur dans le miroir des théories établant les oeuvres intellectuelles	34	
<i>Dr Sándor Vida</i>	Quand n'y a-t-il pas d'épuisement du droit?	53	
Études du Corps des Experts en Droit d'Auteur sur l'adaptation du droit d'auteur au monde digital. Les constatations et propositions du groupe de travail de l'Office hongrois de la propriété intellectuelle et du Corps des Experts en Droits d'Auteur s'occupant de la compensation de la copie pour l'usage personnel			65
<i>Dr Tivadar Palágyi</i>	Nouveautés dans le domaine de la protection de propriété industrielle à l'étranger	73	
Avis d'expert choisis du Corps des Experts en Droits d'Auteur		114	
Revue des livres et périodiques		145	
Summaries		182	

INHALT

<i>Dr. Dorottya Szilágyi</i>	Verordnung über die Gruppenfreistellungen für Technologie-Transfer	5
<i>Dr. Dávid Ujhelyi</i>	Ziel und Menschenbild des Urheberrechts im Spiegel der die geistigen Werke begründenden Theorien	34
<i>Dr. Vida Sándor</i>	Wann gibt es keine Rechtserschöpfung?	53
Studien des Expertenkollegiums für Urheberrecht über die Anpassung des Urheberrechts an die digitale Welt. Feststellungen und Anträge der sich mit der Kompensation der Kopierung für persönlichen Zweck beschäftigenden Arbeitsgruppe des Ungarischen Amtes für Geistigen Eigentums und des Expertenkollegiums für Urheberrechts		65
<i>Dr. Tivadar Palágyi</i>	Neuheiten auf dem Gebiet des gewerblichen Rechtsschutzes im Ausland	73
Ausgewählte Expertisen des Expertenkollegiums für Urheberrecht		114
Übersicht von Büchern und Zeitschriften		145
Summaries		182

Tájékoztató szerzőinknek

Az Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle szerkesztősége örömmel fogad minden, a szellemi tulajdon védelmével foglalkozó írást. A beérkezett kéziratok a szerkesztőbizottság jóváhagyása esetén nyelvhelyességi és a kiadvány stílusához igazodó stilisztikai javítások után kerülnek publikálásra, amelyek nem érintik a mű tartalmi értékét. A kéziratot – a szerkesztőbizottság döntése alapján, az írás témája és mélysége szerint – a Tanulmányok, a Jogesetek, a Technikatörténet, a Fórum vagy a Hírek, események rovatban tesszük közzé. Az írás terjedelmét nem korlátozzuk, igen hosszú cikket esetleg két vagy több részben, egymást követő lapszámokban teszünk közzé a szerzővel történő egyeztetés után. Az egyes cikkekben kifejeződő állásfoglalásnak nem feltétlenül kell tükröznie a szerkesztőbizottság véleményét.

A szövegszerkesztővel, lehetőleg Rich Text formátumban készült kéziratokat e-mailben kérjük elküldeni az alábbi címek valamelyikére. Kérjük szerzőinket, hogy a szöveget ne formázzák, zárják balra, kiemelésként csak dőlt betűt alkalmazzanak, a címeket, alcímeket ne húzzák alá, a címhierarchiát lehetőleg számozással jelezzék. Tanulmányuk magyar és angol nyelvű összefoglalóját szíveskedjenek kb. 10 sorban mellékelni. A szövegben előforduló rövidítéseket, betűszókat első előfordulásukkor fel kell oldani. Az irodalomjegyzékben, hivatkozásokban kérjük az összes bibliográfiai adat (szerző, cím, kiadó, kiadás helye és éve, oldalszám) feltüntetését.

További kérdéseik esetén a szerkesztőség készséggel áll a rendelkezésükre (HIPAvilon Nonprofit Kft., 1054 Budapest Zoltán u. 6., Bana Zsuzsanna szerkesztő, zsuzsanna.bana@hipavilon.hu, anna.manyoki@hipavilon.hu, tel.: 474 5554, fax: 474 5555).